

Ordinarie anslag.

Landsstaterna i länen.

Den af Kungl. Maj:t den 3 oktober 1902 tillsatta kommitté för afgifvande af utlåtande och förslag rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden m. m. har den 27 februari 1906 afgifvit betänkande beträffande sådan reglering vid landsstaten. Sedan från Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länen infordrade yttranden öfver betänkandet inkommit, har ärendet den 10 september 1906 remitterats till kammarkollegium och statskontoret för gemensamt utlåtande, hvilket ännu ej afgifvits. Äfven om ämbetsverken skulle hinna att i god tid under instundande riksdag inkomma med berörda utlåtande, synes ärendet med hänsyn till dess mycket omfattande beskaffenhet icke kunna blifva i skick att föreläggas Riksdagen.

[1.] I sin berättelse om statsverkets inkomster m. m. har statskontoret meddelat, att jämlikt nådiga brefvet den 2 juni 1905 det länsmanstjänsten i Ulleråkers härad af Uppsala län anslagna bostället, $\frac{3}{4}$ mantal Hällby n:r 1, indragits till statsverket med i stat beräknad afkastning af 500 kronor, samt att det länsmanstjänsten i Sevede härads södra distrikt af Kalmar län anslagna bostället, $\frac{1}{2}$ mantal Djurstorp n:r 2, skall indragas till statsverket den 14 mars 1907 med i stat beräknad afkastning till belopp af 575 kronor.

Nu anmärkta förhållanden påkalla en förhöjning af anslaget till landsstaterna i länen med 1,075 kronor; och hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att anslaget till landsstaterna i länen må, med anledning af nämnda boställens indragning, höjas med 1,075 kronor.

I händelse af bifall härtill kommer anslaget till landsstaterna i länen (däraf 150,000 kronor reservationsanslag) att höjas från 2,738,275 kronor till 2,739,350 kronor.

Postverket.

De för år 1907 af Kungl. Maj:t fastställda utgiftsstater upptaga följande slutsummor:

[2.]

Postverket.

aflöningsstaten	kronor	8,229,600: —
öfvergångsstaten	»	12,600: —
pensionsstaten	»	142,330: —
omkostnadsstaten	»	7,965,000: —
oförutsedda utgifter	»	180,000: —
afkortningar och restitutioner	»	195,470: —
tillsammans kronor		16,725,000: —

I underdånig skrifvelse den 29 november 1906 har generalpoststyrelsen afgifvit förslag till stater för postverket för år 1908.

Hvad därvid först angår de å

Aflöningsstaten

förekommade anslagen till *generalpoststyrelsen*, har styrelsen ansett, att för närvarande och innan en för styrelsens ordinarie tjänstemannapersonal välbehöfelig lönereglering kunde varda genomförd, icke borde vidtagas annan ändring i de för samma personal senast fastställda anslagsbelopp än som påkallades af upptagande å stat af en sekreterartjänst å revisionsbyrån samt en notariatjänst å utrikes- och författningsbyrån. En hvar af generalpoststyrelsens 5 byråer förestodes af en byråchef. För uppsättnings- och expeditionsarbetets behöriga gång borde dessutom å hvarje byrå finnas anställda en sekreterare (tjänsteman i 2:dra lönegraden) och nödigt antal notarier (tjänstemän i 1:sta lönegraden). Så vore emellertid för närvarande fallet allenast beträffande två af byråerna, nämligen kanslibyrån och trafikbyrån. Kameral- och revisionsbyråerna hade till sitt förfogande notarier, men ej sekreterare. Bland tjänstemännen å kameralbyrån funnes visserligen en »kamrerare och sekreterare», men, såsom på sin tid framhållits i det betänkande,

Inrättande af två nya tjänstemannabefattningar inom styrelsen.

- [2.] som den 31 oktober 1901 till Kungl. Maj:t afgifvits af kommittén för utarbetande af förslag till nya stater för post- och telegrafverken, vore redan då kamrerargöromålen hos generalpoststyrelsen af den vidlyftiga beskaffenhet, att innehafvarens af kamrerar- och sekreterartjänsten tid vore i det närmaste upptagen af kamrerargöromålen, hvar emot han af byråns sekreterargöromål knappast medhunné annat än att kontrollera de i uppsatta skrivelser förekommande faktiska uppgifter och kontrasignera från byrån utgående expeditioner. Under de år, som därefter följt, hade kamrerargöromålen än ytterligare lagt beslag på tjänstinnehafvarens tid, så att numera å kameralbyrån sekreterargöromålen nästan utan inskränkning måste — såsom å revisionsbyrån — ombesörjas af notarier. Hvad åter anginge utrikes- och författningsbyrån, så funnes där sekreterare, men däremot icke någon notarie.

På sätt generalpoststyrelsen uttalat i sin underdåniga skrifvelse den 7 december 1901 med förslag till postverkets stater för 1903, hade styrelsen funnit, att den organisation af styrelsen, hvaröfver densamma då haft att yttra sig och hvilken sedermera blifvit genomförd, icke mera än jämnt motsvarade det dåvarande behovet af nya ordinarie befattningar hos styrelsen, och särskildt hade generalpoststyrelsen framhållit, hurusom det syntes önskvärdt, att framdeles måtte afhjälpas de olägenheter, som härflöte däraf att sekreterargöromålen å såväl kameral- som revisionsbyrån utfördes af notarier.

Med postväsendets ständigt växande utveckling hade med hvarje år behovet af ökad personal hos generalpoststyrelsen allt mer framträdt. Detta gällde såväl kameral- och revisionsbyråerna som utrikes- och författningsbyrån. Med inrättande af särskild sekreterartjänst å kameralbyrån syntes emellertid kunna under ännu någon kortare tid anstå, hvaremot bristen på tillräckliga arbetskrafter å revisionsbyrån samt utrikes- och författningsbyrån framträdt med sådan styrka, att anställandet af en sekreterare å den förra och en notarie å den senare icke utan verklig olägenhet kunde undanskjutas.

Hvad först angår *revisionsbyrån*, har styrelsen till en början framhållit några sifferuppgifter, att tjäna till ledning vid bedömandet af behovet utaf förstärkt arbetskraft.

Nämnda byrå, den femte i generalpoststyrelsen, hade från början af år 1896 varit provisoriskt anordnad och hade från och med år 1903 varit uppförd å ordinarie stat med en byråchef, en notarie, en aktuarie och tio revisorer. Af dessa tjänstemän biträdde allenast notarien och aktuarien byråchefen med byråns *kansligöromål*.

Antalet mål, som ingått till generalpoststyrelsen och tilldelats revisionsbyrån att behandla, hade utgjort: 2,843 (af hos generalpoststyrelsen diarieförda 18,353) under 1903, 3,361 (af hos generalpoststyrelsen diarieförda 19,395) under år 1904 samt 3,759 (af hos generalpoststyrelsen diarieförda 19,318) under år 1905. Under år 1906 till och med den 31 oktober hade antalet till revisionsbyrån sålunda inkomna mål utgjort 3,049 (af hos generalpoststyrelsen diarieförda 16,019). Antalet till revisionsbyrån inkomna mål under tiden från och med den 1 november 1905 till och med den 31 oktober 1906 utgjorde 3,713.

Från den 1 januari 1905, då förordningen den 27 maj 1904 angående villkoren för postbefordran af tidningar och andra periodiska skrifter trädte i kraft, hade *dessutom* till revisionsbyrån ingått: under år 1905 589 och under tiden från och med den 1 januari till och med den 31 oktober 1906 603 anmälningar angående försändning af tidningsbilaga. För att icke öka de diarieförda målen antal och omgången vid nyssberörda ärendens behandling hade man fört dem i ett särskildt register vid sidan om diariet.

Revisionsbyråns föredragningslistor utvisade, att under nyssnämnda tio månader handlagts i plenum 568 ärenden samt, enligt § 35 i gällande rådiga instruktion för generalpoststyrelsen, 1,684 ärenden. Antalet sålunda handlagda revisionsbyråärenden utgjorde under tiden från och med den 1 november 1905 till och med den 31 oktober 1906 689 resp. 2,066. Det låge dock i sakens natur, att åtskilliga af nu nämnda handlagda ärenden föredragits hos generalpoststyrelsen flera gånger under sina skilda utvecklingsskeden.

Jämlikt § 38 i instruktionen för generalpoststyrelsen ägde byråchef utan föregående föredragning meddela beslut i vissa ärenden, om hvilka generalpoststyrelsen i underdånig skrifvelse den 18 oktober 1902 gjort anmälan. Sistberörda ärenden, för besluten i hvilka revisionsbyråchefen ensam stode i ansvar, vore ej få och kräfde icke obetydlig tid till utredning och behandling i öfrigt.

Utaf de mål, som det, enligt § 47 i instruktionen för generalpoststyrelsen, tillhörde revisionsbyrån att handlägga, vore ett afsevärdt antal af den beskaffenhet, att för deras handläggning och för lösningen af de frågor, som i dem uppstode, erfordrades ganska omfattande insikter i såväl inrikes allmän och postal lagfarenhet som ock internationell postlagstiftning. Därtill komme, att den öfvervägande delen af revisionsbyråns, å dess kanslisida förda, mycket omfattande skriftväxling med utlandet rörande bland annat ersättningsfrågor samt revisorernas befattning med upprättande eller granskning af en mängd special-

- [2.] räkenskaper å inkomster och utgifter för den internationella postutväxlingen måste föras på främmande språk. Under sådana förhållanden syntes det generalpoststyrelsen naturligt och nödvändigt, att såsom revisionsbyråchefens närmaste man funnes anställd en tjänsteman, hvilken, i fråga om kunnighet och skicklighet i allmänhet och särskildt beträffande kunskaper i utländska språk och omsikt i allmän och postal lagstiftning, fyllde måttet af de jämförelsevis höga kraf, som för göromålens behöriga afveckling måste ställas på honom. Då sådana kraf icke rimligtvis kunde eller borde ställas på en tjänsteman i lägsta lönegraden, hade — ju mera arbetsbördan på byrån, oaktadt alla vidtagna åtgärder för arbetssättets förenkling, ökats för hela personalen och i all synnerhet för byråchefen — behovet af en tjänsteman i en högre lönegrad såsom byråchefens närmaste man blifvit allt mera kännbart och kunde icke vidare utan verklig olägenhet för byråns verksamhet afvisas. Under närvarande förhållanden vore revisionsbyråchefen af göromålen med handläggning af byråns mål samt ledning och öfvervakning af den stora byråpersonalens verksamhet äfvensom af deltagandet i styrelsesammanträden jämväl ofta nog vid föredragningen af andra byråers ärenden hindrad att i den omfattning, som vederborde, ägna sig åt inhämtandet af hvad inom andra postverk förekomme af beskaffenhet att kunna med fördel användas äfven inom vårt postverk, särskildt beträffande dess revisions- och kontrollväsende.

Den å revisionsbyrån anställda personal, utom byråchefen, utgjordes för närvarande af 12 ordinarie tjänstemän, 12 amanuenser och 30 andra biträden, eller sålunda tillhopa 54 personer, däraf 19 kvinnliga. Att leda och öfvervaka det arbete, som ålåg denna talrika personal, tillkomme naturligtvis i främsta rummet byråns chef, hvars tid emellertid, såsom ofvan framhållits, vore, oafsedt detta ämbetsåliggande, strängt upptagen. Äfven med hänsyn härtill skulle det helt visst vara för byråarbetenas behöriga gång särdeles fördelaktigt, om såsom byråchefens närmaste man funnes anställd en sekreterare, hvilken, i förhållande till den öfriga personalen å byrån, intoge ställning af förman och därigenom, bättre än hittills kunnat vara fallet, vore i stånd att verksamt biträda byråchefen äfven med hans nyss nämnda ämbetsåliggande och med det tidsödande arbetet att i detalj följa byråpersonalens tjänstegöromål.

Byråns egentliga kanslipersonal utgjordes, såsom förut omnämnts, af en notarie och en aktuarie. Den förre hade att å byrån utföra hufvudsakligen notariegöromål, men äfven, såvidt medhinnas kunde, sekreteraråligganden i all den mån, byråchefen icke nödgades att själf fullgöra sådana. Till hjälp vid de sysslor, notarien ålåg, anlidades för

närvarande en fast amanuens och en tillfällig amanuens. Aktuarien hade [2.] att fullgöra en diariieföräres vanliga åligganden.

Vidkommande därefter *utrikes- och författningsbyrån*, så handlade denna byrå bland annat alla ärenden om afslutande af internationella postfördrag och ändringar däri samt ärenden beträffande nya eller förändrade föreskrifter rörande den inrikes posttjänsten och i allmänhet ärenden angående postreglementen och andra postala tjänstföreskrifter. Hvad särskildt beträffade de ständigt skeende smärre eller större ändringar i eller tillägg till gällande föreskrifter angående den inrikes posttjänsten, så hade med hänsyn till efterlefnaden befunnits mest praktiskt, att sådana ändringar eller tillägg meddelades postfunktionärerna under formen af ändrade eller nya paragrafer i vederbörande författningar, och ensamt det häraf påkallade redaktionsarbetet vore af den omfattning, att detsamma, om det i sin helhet utfördes af en enda tjänsteman, skulle taga nästan hela hans tid i anspråk. För allt det uppsättnings- och expeditiönsarbete, som förekomme å ifrågasatt byrå och hvilket med afseende å ärendenas beskaffenhet vore af icke så litet kräfvande natur, hade sekreteraren till sitt biträde allenast amanuenser, fasta eller tillfälliga. Antalet sådana hade på senare tider ständigt utgjort 4 till 5, hvilket i sin mån syntes visa behovet af ytterligare en ordinarie tjänstemans anställande å byrån, hvarigenom särskildt skulle vinnas den fördel, att för arbeten, som med hänsyn till sin beskaffenhet icke lämpligen kunde fördelas på flera personer, finge påräknas en tjänsteman med full tjänstgöringsskyldighet. Om slutligen i betraktande toges, att antalet ärenden, som till byrån inkommit under tiden från 1906 års början till och med den 15 november samma år, utgjorde 3,163 mot allenast 1,992 under motsvarande del af år 1901, så syntes behovet af den ifrågasatta nya notarietjänsten vara ådagalagdt.

Af det anförda synes mig framgå, att de ifrågasatta nya tjänstebefattningarna äro erforderliga. Då de därjämte, på sätt nedan angifves, komma att föranleda minskning af det stora antalet extra personal inom styrelsen, anser jag mig böra tillstyrka hvad styrelsen föreslagit. Departements-
chefens
yttrande.

Hvad slutligen angår den ordinarie *vaktmästar*personalen har styrelsen ansett, att den borde ökas med 2 vaktmästare. Inrättande af
två nya ordi-
narie vakt-
mästarbefatt-
ningar hos
styrelsen.

Den ordinarie vaktbetjäningen hos generalpoststyrelsen utgöres, enligt hvad styrelsen öfvermält, allt sedan ingången af år 1903 af

[2.] 1 första vaktmästare med 1,100 kronors aflöning, hvaraf 800 kronor lön och 300 kronor tjänstgöringspenningar, samt

9 vaktmästare, hvar och en med 800 kronors aflöning, hvaraf 500 kronor lön och 300 kronor tjänstgöringspenningar.

Om första vaktmästare eller annan vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall emellertid, så länge denna förmån kvarstår, lönen minskas med 150 kronor. Denna förmån åtnjuter för närvarande allenast första vaktmästaren.

Ålderstillägg tillkommer ej första vaktmästaren men kan, till belopp af 100 kronor, efter 5 år utgå till hvar och en af de 9 öfriga vaktmästarna, och skall detta ålderstillägg anses tillhöra lönen.

Utöfver den ordinarie vaktbetjäningen funnes emellertid hos styrelsen anställda 9 extra vaktmästare enhvar med fast arvode af 792 kronor per år. Samtliga dessa extra vaktmästare hade full tjänstgöring.

Vid ingången af år 1903, då antalet ordinarie vaktmästare ökats från 7 till 10, hade hos styrelsen varit anställda 7 extra vaktmästare. Sedan nämnda tidpunkt hade sålunda vaktbetjäningen hos styrelsen ökats med 2 extra vaktmästare.

De nu anställda 9 extra vaktmästarna vore oundgängligen erforderliga för vaktmästargöromålens behöriga utförande. Då göromålen hos styrelsen år från år ökats, kunde ej heller antagas, att betjäntpersonalen skulle kunna i framtiden minskas.

Beträffande det arbete, som af vaktmästarna utfördes, ville generalpoststyrelsen öfverföra, att på tider, då de vore i tjänst men ej upptagna af vanliga vaktmästargöromål, de sysselsattes med vissa arbeten af enklare beskaffenhet, som förut utförts af amanuenser och extra biträden, t. ex. distribuering af cirkulär, komplettering af instruktioner, bref-, paket- och tidningstaxor, postanstaltsförteckningar, tidtabeller m. m.

Ifrågavarande 9 extra vaktmästare hade vunnit anställning i postverket: 1 år 1899, 1 år 1900, 2 år 1901, 4 år 1902 och 1 år 1903. Den år 1899 antagne hade haft förordnande som extra vaktmästare med arvode under en tid af 6 år och den år 1900 af något öfver 5 år, en tid som syntes väl lång, särskildt om man betänkte, att en extra postbetjänt vid postanstalt ansåges böra efter en tjänstgöring såsom sådan af vid pass 4 år befordras till ordinarie. Utsikterna för befordran till ordinarie vaktmästare hos styrelsen vore synnerligen små, ity att de 2 äldsta ordinarie vaktmästarna därstädes blefve pensionsmässiga först år 1924.

[2.]

Vid nu omförmälda förhållanden och på det att proportionen mellan de ordinarie vaktmästarna och extra vaktmästarna med full tjänstgöring måtte förbättras, så att i regel med dylik anställning kunde följa anställning å ordinarie stat inom ej allt för lång tid, hemställde generalpoststyrelsen om inrättande af två nya ordinarie vaktmästarbefattningar hos generalpoststyrelsen.

Aflöningen till innehafvare af dessa vaktmästarbefattningar skulle utgå med enahanda belopp, som tillkomme hvardera af de vaktmästare, hvilka vore utom första vaktmästaren anställda hos styrelsen å ordinarie stat. Denna aflöning utgjorde för närvarande, såsom ofvan nämnts, 500 kronor i lön och 300 kronor i tjänstgöringspenningar, jämte ett ålderstillägg å 100 kronor. Äfven för de nu föreslagna vaktmästarna syntes böra gälla den bestämmelsen, att, därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjöte fri bostad, skulle å lönen afdragas ett belopp af 150 kronor.

Af hvad generalpoststyrelsen anfört synes mig behofvet af de ifrågasatta nya vaktmästarbefattningarna vara ådagalagdt. Jag anser mig alltså böra tillstyrka jämväl hvad styrelsen i detta hänseende föreslagit.

Departements-
chefens
yttrande.

Beträffande förslagsanslaget till *vikariatsersättning samt arfvoden åt extra biträden m. m. hos generalpoststyrelsen* har styrelsen funnit sig böra hemställa om förhöjning.

Höjning af
anslaget till
vikariats-
ersättning
samt arfvoden
åt extra bi-
träden m. m.
hos general-
poststyrelsen.

Af nyssnämnda förslagsanslag bestridas, enligt hvad styrelsen framhållit, utgifterna till arfvoden åt de hos styrelsen anställda amanuenser, extra biträden och extra vaktmästare äfvensom till vikariatsersättningar för förordnanden i anledning dels af semester för styrelsens ämbets- och tjänstemän, dels ock af resor i postverkets ärenden, när uppdrag därom meddelades åt ämbets- och tjänstemän hos styrelsen.

Anslaget, som i staterna för åren 1905 och 1906 fastställes till 105,000 kronor för hvartera året, höjdes i 1907 års stat till 120,000 kronor.

Utgifterna å anslaget hade under år 1905 uppgått till omkring 117,700 kronor.

Beträffande utgifterna å anslaget för år 1906 ville generalpoststyrelsen omförmäla, att i anledning af de stegrade lefnadskostnaderna generalpoststyrelsen med stöd af Kungl. Maj:ts nådiga bref den 19 december 1902 angående grunderna för aflöningen till den extra personalen vid postverket höjt arfvodena för tiden från och med den 1 oktober 1906 till amanuenserna och de extra biträdena samt för tiden

[2.] från och med den 1 november samma år till de extra vaktmästarna. I anledning såväl däraf som af den ökade rörelsen hade utgifterna å anslaget beräknats komma att för hela år 1906 uppgå till omkring 130,000 kronor.

Anslaget skulle för år 1908, därest genom nedannämnda omständigheter minskning icke komme att inträda, icke kunna sättas lägre än till 150,000 kronor.

Genom inrättandet af de föreslagna ordinarie befattningarna hos generalpoststyrelsen, nämligen 1 sekreterartjänst å revisionsbyrån, 1 notarietjänst å utrikes- och författningsbyrån och 2 vaktmästarbefattningar, skulle emellertid 2 amanuensbefattningar å hvardera byrån eller tillhopa 4 amanuensbefattningar och 2 extra vaktmästarsysslor kunna indragas; och hade styrelsen sålunda beräknat, att följande arfvoden skulle kunna besparas:

4 amanuensarfvoden å tillhopa omkring	kr. 5,500: —
2 extra vaktmästarearfvoden å tillhopa omkring »	1,500: —
Summa kr. 7,000: —	

Om detta belopp frändroges de här ofvan beräknade utgifterna 150,000 kronor, erhöles ett återstående belopp af 143,000 kronor, hvartill ifrågavarande anslag eventuellt syntes kunna för år 1908 beräknas; innefattande detta belopp en ökning i senast fastställda anslag af 23,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Mot hvad styrelsen sålunda föreslagit har jag intet att erinra.

Summan af senast fastställda aflöningsstat för generalpoststyrelsen utgjorde:

Lön och tjänstgöringspenningar till generalpoststyrelsens ordinarie personal	kr. 180,800: —	
Till vikariatsersättning samt arfvoden åt extra biträden m. m. förslagsvis	kr. 120,000: —	kr. 300,800: —
Lägges därtill nu föreslagna förhöjningar, nämligen		
till 1 sekreterare	kr. 4,500: —	
» 1 notarie	» 3,000: —	
» 2 vaktmästare	» 1,600: —	
» vikariatsersättning samt arfvoden åt extra biträden m. m.	» 23,000: —	
summa ökning		kr. 32,100: —

kommer aflöningsstaten för generalpoststyrelsen för år 1908 att sluta å ett belopp af..... kr. 332,900: —

Anslagen till *distrikts- och lokalförvaltningarna* böra enligt generalpoststyrelsens åsikt i afsevärd mån förhöjas.

Generalpoststyrelsen har nämligen, på sätt här nedan närmare angifves, föreslagit såväl ökning af antalet kontrollörer, postexpeditörer och postbetjante som ock höjning af de till postbetjante för närvarande utgående aflöningsbeloppen.

Ökning af antalet ordinarie tjänstemän påkallades, fortsätter generalpoststyrelsen, af posttrafikens alltjämt fortgående stegring samt, hvad postexpeditörer och postbetjante beträffade, därjämte af önskvärdheten att kunna — enligt den i senast afgifna statförslag (generalpoststyrelsens skrifvelse den 20 november 1905) föreslagna samt, så vidt styrelsen kunde finna, af Kungl. Maj:t och Riksdagen godkända norm — bereda ordinarie anställning åt extra tjänstemannabiträden och extra postbetjante efter vid pass 6 resp. 4 års tjänstgöring.

Höjning af aflöningsbeloppen för postbetjante ansåge generalpoststyrelsen oundgängligen nödvändig i följd af de stegrade lefnadskostnaderna.

Men olägenheterna af stegringen i lefnadskostnader gjorde sig kännbara icke blott för postbetjante utan äfven för tjänstemännen.

Det hade för den skull varit önskligt, att i detta sammanhang framlagts förslag till löneförbättring jämväl för de tjänstemän, för hvilka de dyra tiderna inverkade mest ofördelaktigt i ekonomiskt hänseende. Med framläggande af ett dylikt förslag ansåge sig generalpoststyrelsen emellertid böra uppskjuta af nedan omförmälda orsak.

Uti en till generalpoststyrelsen ingifven framställning angående dyrtidstillägg för vissa posttjänstemän för år 1907 hade nämligen styrelsen för posttjänstemännens förening anført, att inom föreningen tillsatts en kommitté med uppdrag att utarbete förslag till ny lönestat för tjänstemannapersonalen vid postverkets distrikts- och lokalförvaltningar, hvilket förslag vore afsedt att föreläggas generalpoststyrelsen. Denna kommitté kunde först under år 1907 väntas blifva färdig med sitt arbete. Det förslag, generalpoststyrelsen i anledning af föreningens på kommitténs betänkande grundade framställning kunde behaga afgifva, kunde följaktligen — fortsätter styrelsen för nämnda förening — icke komma under regeringens och riksdagens ompröfning förr än 1908, på grund hvaraf tidigast från 1909 års början skulle vara att förvänta någon ändring i de missförhållanden, som framkallat framställningen om dyrtidstillägg.

Med de ändrade belopp, hvartill man skulle komma i fråga om aflöningarna för postmästarna, sammanhängde i viss mån frågorna om

[2.]

Höjning af
anslagen till
distrikts- och
lokalförvalt-
ningarna.

- [2.] storleken af postinspektörernas aflöningsförmåner och om ändrad klassificering af vissa postkontor; och generalpoststyrelsen funne sig således äfven förhindrad att i dessa frågor nu afgifva något förslag.

Hvad då först ökningen af tjänstemännens antal beträffade, ansåge generalpoststyrelsen detsamma böra ökas med 7 kontrollörer och 100 postexpeditörer.

Ökning af
antalet
kontrollörer.

Af dessa 7 kontrollörer skulle 2 anställas vid Stockholms postkontor och 5 vid postinspektionerna, 1 i hvarje distrikt.

Postdirektören i Stockholm hade visserligen hos generalpoststyrelsen gjort framställning om inrättandet vid Stockholms postkontor af 3 nya kontrollörstjänster, men generalpoststyrelsen ansåge, att ökningen af kontrollörernas antal därstädes tills vidare kunde begränsas till 2.

Vid Stockholms postkontor vore anställda 12 kontrollörer.

Dessa tjänstgjorde: 2 å postdirektörsexpeditionen, 6 som afdelningsföreståndare samt 4 som föreståndare för filialpostkontor, nämligen de vid Malmskillnadsgatan, vid Högbergsgatan, vid Linnégatan samt vid Rödbotorget. De öfriga 5 filialpostkontoren förestodes de vid Karlbergsvägen, vid Riddargatan och å Blasieholmen samt vid Adolf Fredriks torg af postexpeditörer samt det å Kungsholmen, som tillika vore telegrafanstalt, af en extra ordinarie post- och telegraftjänsteman.

Rörelsen vid filialpostkontoret vid Karlbergsvägen och vid Riddargatan vore emellertid numera af den omfattning, att enligt generalpoststyrelsens åsikt föreståndarskapet för dessa kontor borde utöfas af kontrollör.

Uppbörden vid filialpostkontoret vid Karlbergsvägen, som år 1903 utgjorde omkring 97,700 kronor och år 1904 omkring 123,000 kronor, hade år 1905 stigit till något öfver 130,000 kronor.

Rörelsen vid detta filialpostkontor komme att i afsevärd mån ökas från och med december månad 1906, då brefbärarexpedition komme att därstädes anordnas.

Föreståndarens bestyr blefve därigenom mera omfattande och ansvarsfullt, särskildt ur den synpunkt att han hade att öfvervaka därstädes placerad brefbärarpersonal.

Uppbörden vid filialpostkontoret vid Riddargatan utgjorde under år 1905 omkring 212,000 kronor. De postkontor i landsorten, med hvilka filialpostkontoret med hänsyn till uppbörden närmast kunde jämnställas, vore postkontoret i Sundsvall med en uppbörd under år 1905 af omkring 226,600 kronor samt det med hänsyn till uppbörden näst

därefter kommande postkontoret i Kristianstad med en uppbörd under samma år af omkring 198,000 kronor. [2.]

Uti en till generalpoststyrelsen gemensamt aflåten framställning hafva samtliga postinspektörer anhållit om anställande af ytterligare 1 kontrollör vid en hvar af de 5 postinspektionerna.

För närvarande är därstädes, förutom annan biträdespersonal, anställd en kontrollör såsom postinspektörens närmaste man.

Generalpoststyrelsen har också ansett erforderligt, att vid en hvar af postinspektionerna anställdes ytterligare 1 kontrollör.

Frågan om ökning af antalet kontrollörer vid postinspektionerna har tillförene förevarit.

Uti sitt den 31 oktober 1901 till Kungl. Maj:t afgifna betänkande ansåg nämligen kommittén för utarbetande af förslag till nya stater för post- och telegrafverken sig böra föreslå inrättande vid postinspektionerna af ytterligare 5 kontrollörstjänster, 1 i hvarje distrikt.

Efter att hafva redogjort för innehållet af nådiga brefvet till generalpoststyrelsen den 28 oktober 1892 angående inrättande af postinspektioner, anförde kommittén följande till stöd för sitt ifrågavarande förslag.

Såsom af den lämnade redogörelsen rörande omfånget af de nya postinspektörernas verksamhet nogsamt framginge, hade postinspektörerna fått sig ålagda göromål, som tilltoge i mängd i den mån posttrafiken växte och till följd däraf de postala anordningarna inom de särskilda postdistrikten vidare utvecklades; men dessutom hade under de senare åren tillkommit vissa nya ärenden, som handlades af postinspektionerna och som ganska väsentligt ökat göromålen för desamma.

Så hade, efter det förmånen af semester utan minskning i inkomster å tjänsten tilldelats den ordinarie tjänstemannapersonalen vid postanstalterna, samt förmånen af kostnadsfri ledighet i vissa fall för ordinarie vaktbetjante vid postanstalterna tillkommit, åt postinspektörerna uppdragits att ordna dessa ledigheter, hvilket, såväl med hänsyn till den under åren inträdda ökningen af ifrågavarande ordinarie personal som ock på grund af den under senare åren ofta yppade brist på manliga reservtjänstemän, kräfde mycken tid och möda.

En afsevärd ökning i göromålen å postinspektionerna hade ock uppkommit genom det till dem från centralförvaltningen öfverflyttade arbetet med granskningen af de från landsvägspostlinjerna inom distrikten inkommande s. k. postpassen. Granskningen af dessa gäfve ofta anledning till en vidlyftig skriftväxling, såsom angående ändring

[2.] af tidtabeller, undersökning rörande felsända poster, gångposters utbytande mot åkande poster o. s. v.

Vidare hade tillkommit utarbetande periodvis af utredning och förslag till omreglering af arvoden åt föreståndarna för järnvägspoststationer, öfvervakande af elevkurser för posttjänstemannaaspiranter vid en del postkontor samt anordnande af och tillsyn öfver undervisningskurser för en del vaktbetjante, äfvensom åtskilliga ur posttrafikens synpunkt erforderliga detaljarbeten på grund af bestämmelser i de nya brefpost- och paketpostreglementena.

En mätare i viss mån å ökningen af göromålen vid postinspektionerna vore antalet vid dem diarieförda ärenden. I följande tabell lämnades en öfversikt öfver antalet dylika ärenden vid de särskilda postinspektionerna dels under år 1893, eller det första året af ifrågasvarande inspektioners verksamhet, dels ock under år 1900.

Å r	Södra distriktet	Västra distriktet	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Norra distriktet
1893.....	5,644	4,585	2,629	3,044	2,246
1900.....	9,054	8,043	5,574	6,688	4,932

I samma mån som arbetsmängden å postinspektionerna ökats, hade, fortsätter vidare kommittén, naturligtvis jämväl ökade arbetskrafter för dessa måst beredas. Vid införandet af den ifrågasvarande institutionen hade nämligen arbetskrafterna å inspektionerna icke tilltagits större, än som då med nödvändighet betingats; och den ordinarie biträdande personalen därstädes hade beräknats komma att utgöras af en kontrollör samt högst två postexpeditörer, af hvilka en postexpeditör skulle sköta inspektionens kassa och räkenskapsärenden. Sedermera hade, såsom redogörelsen gäfvit vid handen, ökad antal ordinarie postexpeditörer måst vid postinspektionerna placeras, så att allenast i ett distrikt antalet ordinarie postexpeditörer å inspektionskontoret kunnat stanna vid två, under det att antalet sådana på de öfriga inspektionskontoren vuxit till tre eller fyra.

Då emellertid åt postexpeditörerna å postinspektionerna icke lämpligen borde anförtros sådant arbete, som egentligen varit afsedt att utföras af postinspektören själf eller dennes närmaste man, kontrollören, hvilka båda kunde antagas hafva större erfarenhet och bättre öfverblick af de på frågorna inverkan förhållanden, än som borde hos postexpeditörerna förutsättas, toge, enligt hvad kommittén inhämtat,

handläggningen af de på inspektörerna hvilande detaljärenden deras tid så öfver höfvan i anspråk, att det för dem redan då ofta icke vore möjligt att åt sina chefsgrömmål ägna den tid och arbetskraft, som vederborde. [2.]

Ät postinspektörerna hade, såsom förut nämnts, för decentralisering och lättande af styrelsens arbetsbörda öfverlämnats handläggning och afgörande af en hel del mindre viktiga ärenden, som förut varit af styrelsens pröfning beroende; och inspektörerna hade ock vid institutionens tillkomst fått det viktiga uppdraget att genom inventeringar och inspektioner åstadkomma en verklig kontroll öfver postanstalternas penningförhållanden och rörelse i öfrigt.

Men huru viktigt sistnämnda uppdrag än vore och huru nödvändigt det än vore, att generalpoststyrelsen befriades från åtskilliga mål, som kostade tid och arbetskraft utan att dock vara af någon större betydighet, så funnes det dock därutöfver något för allmänheten och posttrafiken än viktigare, som postinspektörerna skulle tillgodose, och det vore befrämjandet af postverkets utveckling genom att i landets olika delar uppmärksam följa rörelsens behof såväl af nya postgångar eller andra sådana än de redan befintliga som af nya postanstalter eller äldre postanstalters förflyttande eller förändring i öfrigt äfvensom genom att eljest tillse, att sådana olägenheter blefve afhjälpta, som i postalt hänseende kunde å orterna förefinnas, och hvilka till äfventyrs hindrade allmänheten att fullt tillgodogöra sig de förmåner, som genom postverket kunde beredas, m. m.

Sådana frågors lösning förutsatte noggrann kännedom om förhållandena och noggranna utredningar, på det att det åsyftade målet skulle vinnas, utan att andra olägenheter däraf uppstode; men komme postinspektören att sakna tid till sådana frågors lösning, måste det för postinrättningen i dess helhet blifva till skada.

Genom att fortgå på den inslagna vägen och ytterligare öka antalet postexpeditörer å postinspektionerna, kunde uppenbarligen icke ernås hvad man uti ifrågavarande hänseende skulle önska åstadkomma.

Till sitt närmaste biträde vid ärendenas handläggning hade, såsom förut omförmäls, hvarje postinspektör en kontrollör, hvilken ock i regel, under det att inspektören vore på tjänsteresor, skötte de till inspektörsbefattningen hörande löpande ärenden, som inspektören ej själf under resan handlade. Därest emellertid inspektören i vissa fall funne de omständigheter, som påkallade åtgärd från inspektionens sida å annan ort än stationsorten, vara af beskaffenhet att ej påfordra inspektörens eger närvaro, och inspektören därför, med den befogenhet honom tillkomme,

[2.] meddelade kontrollören uppdrag att för ändamålet företaga tjänsteresa, komme under kontrollörens frånvaro att å inspektören själf hvila en större del af den löpande arbetsbördan vid inspektionskontoret, än som vore skäligt och för inspektörsbefattningens rätta skötsel lämpligt.

Det syntes kommittén fördenskull, att åtgärd måste, till posttjänstens verkliga båtnad, vidtagas för att bereda postinspektörerna väsentlig lättnad i det detaljarbete, från hvilket de icke kunde lösgöra sig. För ernående af ett sådant resultat skulle olika utvägar kunna anlitas.

En utväg vore möjligen att öka inspektionsdistriktens antal genom delning af de nuvarande distrikten; men då med ökad antal distrikt försvårades det i hög grad önskvärda och betydelsefulla sträfvandet från centralförvaltningens sida att söka, i möjligaste mån, åstadkomma enhet och likformighet inom de särskilda distrikten, i tillämpningen af de med afseende å postinspektionerna och i öfrigt gällande postala bestämmelser, borde en ökning af inspektionsdistriktens antal åtminstone för det dåvarande icke ifrågakställas.

En annan utväg vore att återinföra den särskilda järnvägspostinspektion, hvilken i sammanhang med inrättandet af postverkets nuvarande distriktsmyndigheter hade indragits, icke därför att densamma ansetts vara öfverflödig eller kunna på ett lika tillfredsställande sätt som förut skötas af de nya distriktsmyndigheterna, utan — såsom af generalpoststyrelsens framställning i ämnet nogsamt framginge — för nedbringande af de ökade utgifterna för den nya institutionen. Det lede icke något tvifvel, att genom tillsättandet af särskilda tjänstemän, s. k. järnvägs-postmästare, med uppdrag att öfvervaka järnvägspostföringen, skulle, å ena sidan, beredas vederbörande postinspektör mera tid och tillfälle att utöfva ett verkligt chefskap öfver distriktet i dess helhet, och, å andra sidan, åstadkommas en mera effektiv inspektion och kontroll öfver de särskilda reselagen vid järnvägsposten, än som under nuvarande förhållanden kunde utöfvas. Kommittén hade dock ansett tiden ej ännu vara inne för framläggande af förslag om en så genomgripande förändring i nuvarande postala organisation.

För kommittén hade då återstått endast den utvägen att föreslå ökad antal kontrollörer vid postinspektionerna. Därest vid hvarje inspektion blefve anställd ytterligare en kontrollör, skulle, enligt kommitténs förmenande, ganska mycket vara vunnet. Inspektören skulle då alltid kunna påräkna att vid de dagliga göromålen å inspektionskontoret hafva till sitt närmaste biträde åtminstone *en* kontrollör och tillika kunna åt den andre kontrollören uppdraga det inspektionsarbete,

särskildt med afseende å järnvägsposten, som inspektören funne ej vara af den större vikt och betydelse, att detsamma borde af honom själf verkställas. Under sådana förhållanden skulle inspektören få mera tid att ägna åt de mera betydelsefulla frågor, som tillhörde hans verksamhetsområde.

Kommittén hade därför ansett sig böra föreslå inrättande vid postinspektionerna af ytterligare *fem* kontrollörstjänster, *en* i hvarje distrikt.

Vid afgifvande af förslag till postverkets stater för år 1903 förklarade generalpoststyrelsen i underdånig skrifvelse den 7 december 1901 att, då de skäl, kommittén i dess betänkande anfört för förslaget om inrättande vid postinspektionerna af ytterligare fem kontrollörstjänster, *en* i hvarje distrikt, syntes generalpoststyrelsen mycket beaktansvärda, generalpoststyrelsen funnit sig böra i underdånighet biträda samma förslag.

I sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 11 januari 1902 anförde föredragande departementschefen, efter att hafva redogjort för innehållet af kommitténs betänkande i hithörande delar, att han i likhet med kommittén ansåge det vara af stort behof påkalladt, att postinspektörerna erhöles sådan lindring i det dagliga löpande arbetet, att nyttan för postverket och dess trafikanter af den anordnade mellanmyndigheten icke måtte äfventyras. Särskildt fäste han sig vid olägenheten däraf att, så snart kontrollören vore ute i distriktet, postinspektören måste till stor del fullgöra dennes kontorsgöromål eller åtminstone ägna oskälig tid åt öfvervakandet af dessa göromåls fullgörande genom mindre kvalificerad och i alla händelser mindre van biträdespersonal. Departementschefen ansåg sig böra betona att, då han anslöt sig till kommitténs förslag om tillsättande af ytterligare en kontrollör å postinspektionskontoren, detta icke skedde med någon tanke på att postinspektören själf skulle dragas från inspektionsgöromålen ute i distriktet. Det borde enligt departementschefens mening fortfarande i främsta rummet och hufvudsakligen vara han, som i verkets och allmänhetens intresse färdades ute, undersökande, ordnande och rådande; men dels kunde det ju ej alltför sällan vara önskvärdt eller rent af nödvändigt, att inspektören och hans närmaste man samtidigt vore ute på olika håll utan att därför kontoret måtte sakna erfaren ledning på platsen, och dels funnes det ju uppenbarligen en hel del inspektioner, som icke hvarje år behöfde eller kunde förrättas af postinspektören själf. Postkontoret skulle enligt gällande bestämmelser inspekteras och inventeras minst en gång

- [2.] hvarje år; poststationer och ångbåtsexpeditioner skulle inspekteras och inventeras, så ofta anledning därtill gäfves, samt postkupéer och postiljonskupéer inspekteras, i regeln af postinspektören själf, så ofta ske kunde och nödigt befunes.

Det kunde vid dessa förhållanden ej vara för mycket, att det blefve så ställdt, att å postinspektionskontoret alltid kunde påräknas en kontrollör i arbete med de löpande göromålen och vården af kontoret. Departementschefen tillstyrkte alltså kommitténs förslag om anställande af ytterligare 5 kontrollörer å postinspektionskontoren.

Ifrågavarande förslag upptogs också i enlighet med departementschefens hemställan i statsverkspropositionen till 1902 års riksdag.

Statsutskottet vid sistnämnda riksdag förklarade emellertid, att, då utskottet icke genom hvad i detta afseende anförts blifvit öfvertygadt om nödvändigheten af att ifrågavarande kontrollörstjänster inrättades, utskottet ansåge, att det af Kungl. Maj:t till upptagande i 1903 års stat föreslagna antalet af 30 kontrollörer borde minskas med 5.

Denna utskottets hemställan bifölls af Riksdagen.

De här ofvan omförmälda olägenheterna hade, säger nu generalpoststyrelsen, under den tid som förflutit, sedan frågan vid 1902 års riksdag förevarit, gjort sig allt mer och mer kännbara.

Postinspektörernas arbetsbörda växte gifvetvis i mån af själfva poströrelsens utveckling samt den däraf framkallade ökningen af antalet postanstalter och dess personal. Särskildt gällde detta med hänsyn till ökningen af personalen. Beträffande denna åläge det nämligen postinspektör, bland annat,

att, då särskild kostnad för postverket därigenom ej uppkomme, bevilja tjänstledighet åt och förordna vikarie för posttjänsteman under högst en och en half månad, poststationsföreståndare under högst sex månader samt postbetjänt likaledes under högst sex månader, allt af samma kalenderår,

att bevilja semester åt den ordinarie tjänstemannapersonalen samt kostnadsfri ledighet åt den ordinarie betjäntpersonalen samt i samband därmed förordna vikarie, att ordna frågorna om personalens sabbatsledighet och postbetjäntes sjukvård, m. m.

Nedanstående uppgift, ehuru omfattande jämväl rörelsen vid de från postinspektörernas verksamhetsområden undantagna städerna Stockholm, Göteborg och Malmö med därtill i postalt hänseende hörande områden, torde emellertid få anses utgöra en mätare af ökningen af postinspektörernas arbetsbörda.

Uppgift

rörande *personal, postanstalter och postförsändelser åren 1893, 1901 och 1908.*

	År 1893		År 1901		År 1908		Ökning (eller minskning) under åren 1893—1901— 1908	
							Proc.	Proc.
Personal vid postverkets distrikts- och lokalförvaltningar.								
A) Tjänstemän:								
ordinarie	483		734		¹⁾ 1,304		170.0	77.7
extra	858		1,157		²⁾ 910		6.1	21.3
tillhopa		1,341		1,891		2,214	65.1	17.1
B) Betjände:								
ordinarie	761		1,051		¹⁾ 1,700		123.4	61.8
extra och reservbetj.	609		1,147		²⁾ 1,380		126.6	20.3
tillhopa		1,370		2,198		3,080	124.8	40.1
C) Poststationsföreståndare, landtbrefbärare m. fl.	—	2,573	—	3,587	—	²⁾ 4,800	86.6	33.8
Summa	—	5,284	—	7,676	—	10,094	91.0	31.5
Postanstalter:								
fasta	2,200		2,764		²⁾ 3,210		45.9	16.1
ambulanta	293		411		²⁾ 535		82.6	30.2
tillhopa		2,493	—	3,175		3,745	50.2	18.0
Postuppbörd, kronor		7,945,605		12,428,134		¹⁾ 19,000,000	139.1	48.0
Hela antalet postförsändelser		148,772,326		301,647,167		²⁾ 385,000,000	158.8	27.6

¹⁾ Enligt stafförslaget. ²⁾ Enligt beräkning.

[2.] Det sade sig själf, att exempelvis bestyret med ordnandet af semester för tjänstemän och med alla däraf beroende vikariatsförordnanden blefve helt annorlunda, om man hade att göra med 1,304 tjänster än med 483.

Beträffande ökningen af antalet af de vid postinspektionerna handlagda ärenden tilläte generalpoststyrelsen sig hänvisa till nedanstående sammanställning.

Å r	Södra distriktet	Västra distriktet	Östra distriktet	Norra distriktet	Mellersta distriktet
1893.....	5,644	4,583	2,629	3,044	2,246
1901.....	9,882	7,661	5,842	7,390	4,893
1905.....	13,656	10,036	8,967	9,128	7,288

Det nuvarande antalet af de vid postinspektionskontoren anställda biträdande tjänstemän och postbetjante framginge af nedanstående uppgift, afseende personalförhållandena i november 1906.

	antal kontrollörer	antal post-expeditörer	antal extra biträden	antal dispositionsbiträden	antal postbetjante.
Vid postinspektionskontoret					
i Södra distriktet.....	1	5	3	3	3
i Västra »	1	7	2	4	2
i Östra »	1	5		3	1
i Mellersta »	1	7	1	2	2
i Norra »	1	3	3	2	1

Generalpoststyrelsen hölle sålunda före, att någon åtgärd måste vidtagas, för att postinspektionerna fortfarande måtte kunna fungera till posttjänstens verkliga båtnad samt postinspektörerna beredas någon lättnad i deras ansvarsfulla och kräfvande tjänst.

Generalpoststyrelsen ansåge sig emellertid icke böra för sådant ändamål föreslå någon af de utaf kommittén eventuellt anvisade utvägar, nämligen delning af inspektionsdistrikten eller inrättande af järnvägspostmästartjänster med uppdrag att öfvervaka järnvägspostföringen, utan vore generalpoststyrelsen fortfarande af den mening, att för undanröjande af olägenheterna borde vid en hvar af de 5 postinspektionerna anställas ytterligare 1 kontrollör. Vid bifall härtill syntes för-

delningen af arbetet mellan de båda kontrollörerna vid hvarje särskild postinspektion böra ske med iakttagande af de allmänna bestämmelser, som af generalpoststyrelsen torde få meddelas.

[2.]

På grund af hvad generalpoststyrelsen sålunda anført, hemställde generalpoststyrelsen i underdånighet, att i staten för år 1908 måtte uppföras 7 nya kontrollörsbefattningar. Därest förslaget bifölles, komme antalet kontrollörer att uppgå till 32, hvartill komme 4 å öfvergångsstat kvarstående kontrollörer.

Då enligt staten aflöningen till kontrollör utginge med 3,200 kronor (jämte 2 ålderstillägg, hvart å 400 kronor) skulle bifall till förslaget föranleda *höjning* å anslaget till kontrollörs aflöningar med 22,400 kronor.

Hvad därefter postexpeditörspersonalen anginge, har styrelsen beträffande den ordinarie personalens antal och dess fördelning i de olika lönegraderna äfvensom denna personals ökning, hänvisat till nedanstående sammanställning.

Ökning af
antalet post-
expeditörer.

	Antal i					
	1:a löne- graden.	2:a löne- graden.	3:e löne- graden.	4:e löne- graden.	Summa antal.	Ökning.
Enligt 1897 års stat.....	141	141	—	—	282	—
» 1898 » »	178	179	—	—	357	75
» 1900 » »	210	210	40	40	500	143
» 1903 « »	300	300	75	75	750	250
» 1905 » »	340	340	85	85	850	100
» 1907 » »	365	365	110	110	950	100

Under de senaste tio åren hade, meddelar generalpoststyrelsen, förhållandet mellan antalet ordinarie postexpeditörer samt antalet vid distrikts- och lokalförvaltningarna anställda, af styrelsen antagna extra biträden, hvilkas göromål närmast vore att likna med postexpeditörs, varit följande:

år 1897 funnos	282	postexpeditörer	och	566	extra	biträden
» 1898 »	357	»	»	568	»	»
» 1899 »	357	»	»	665	»	»
» 1900 »	500	»	»	619	»	»

[2.]	år 1901	funnos	500	postexpeditörer och	707	extra	biträden
	» 1902	»	500	»	736	»	»
	» 1903	»	750	»	603	»	»
	» 1904	»	750	»	652	»	»
	» 1905	»	850	»	563	»	»
	» 1906	»	850	»	563	»	» vid årets början
					570	»	» d. 1 nov. 1906.

Vid 1906 års ingång funnes dessutom 460 af postinspektörerna eller postförvaltarna antagna extra tjänstemannabiträden (s. k. dispositionsbiträden), däraf 175 med fast och 285 med tillfällig anställning.

Uti sitt den 20 november 1905 afgifna förslag till stater för år 1907 förklarade generalpoststyrelsen, att generalpoststyrelsen ansåge goda skäl föreligga för en af postverkets distriktschefer uttalad mening, att man, utgående från den norm, att i regel ett extra biträde borde efter vid pass sex års tjänstgöring blifva befordradt till ordinarie postexpeditör, skulle i hvarje års stat upptaga så många nya postexpeditörstjänster, som för genomförande af denna norm erfordrades; och föreslog generalpoststyrelsen sålunda upptagandet i 1907 års stat af 100 nya postexpeditörsbefattningar, 25 i en hvar af de fyra graderna.

Kungl. Maj:t framlade detta förslag för 1906 års riksdag.

Med afseende därå att ifrågavarande förslag att inom hvar och en af de å postverkets aflöningsstat förekommande fyra lönegraderna för postexpeditörerna skulle uppföras 25 nya expeditörsbefattningar afsåge beredande af möjlighet för de vid distrikts- och lokalförvaltningarna anställda, af generalpoststyrelsen antagna extra biträden att efter vid pass sex års tjänstgöring vinna befordran till ordinarie postexpeditörer, och då posttrafiken alltjämt syntes vara stadd i kraftig utveckling, hemställde statsutskottet, att förslaget måtte af Riksdagen godkännas.

Riksdagen biföll förslaget, och uppfördes sålunda i 1907 års stat 100 nya postexpeditörsbefattningar, 25 i hvardera lönegraden.

Posttrafiken befinner sig fortfarande i stadig tillväxt. I detta hänseende har generalpoststyrelsen anført, att postverkets inkomster för år 1906, som vid afgifvande af statförslaget för samma år beräknats till 16,770,000 kronor, nu kunde, med anledning af uppbördsförhållandena under årets tre första kvartal, antagas komma att uppgå till omkring 17,954,600 kronor.

Inkomsterna för år 1905 uppginge till omkring 17,377,000 kronor.

Någon anledning att frångå ofvannämnda norm för de extra biträdenas befordran föreläge sålunda icke.

För närvarande funnes af obefordrade extra biträden, som vore i tur och ordning att under den närmaste tiden befordras:

omkring 90 (30 manliga och 60 kvinnliga) med en tjänstålder af omkring 6 år 8 månader,

omkring 50 (49 manliga och 1 kvinnlig) med en tjänstålder af omkring 6 år 1 månad,

omkring 50 (manliga) med en tjänstålder af omkring 5 år 8 månader,

omkring 100 (60 manliga och 40 kvinnliga) med en tjänstålder af omkring 4 år 8 månader.

Före 1906 års utgång torde hafva till ordinarie utnämnts förstnämnda 90 postexpeditörer samt 20 af gruppen »50 (49 manliga och 1 kvinnlig)», eller tillsammans 110, däraf 10 på grund af uppflyttning efter postexpeditörer, som under återstoden af året komme att vinna befordran, samt 100 i anledning af de med 1907 års början inrättade nya postexpeditörstjänsterna.

De återstående 30 i sistnämnda grupp kunde anses blifva på grund af vanlig afgang bland postexpeditörspersonalen befordrade under år 1907.

Af obefordrade extra biträden skulle sålunda vid 1908 års ingång återstå — förutom yngre extra biträden — 50 manliga med en tjänstetid af omkring 6 år 8 månader samt 100 (60 manliga och 40 kvinnliga) med en tjänstetid af omkring 5 år 8 månader.

För genomförande af normen om befordran efter vid pass sexårig tjänstgöringstid syntes sålunda erforderligt, att å 1908 års stat uppfördes åtminstone 100 nya postexpeditörstjänster. Därigenom skulle nyssnämnda 50 manliga extra biträden samt 50 af gruppen »100 (60 manliga och 40 kvinnliga)» kunna befordras till ordinarie från och med 1908 års ingång med en tjänstgöringstid, som sålunda vid befordringen uppginge för halfva antalet till 6 år 8 månader och för återstående halfva antalet till 5 år 8 månader.

Då det näppeligen kunde antagas, att under år 1908 samtliga återstående 50 af sistnämnda grupp kunde blifva ordinarie, skulle vid 1908 års utgång de äldsta obefordrades tjänstetid uppgå till omkring 6 år 8 månader.

Hvad anginge fördelningen af nu ifrågavarande föreslagna 100 nya postexpeditörstjänster mellan de fyra lönegraderna, syntes, med hänsyn till proportionerna mellan de manliga och kvinnliga extra biträden, som vid utgången af 1907 kunde anses stå i tur till befordran, 35 böra uppföras i enhvar af de två högsta lönegraderna samt 15 i enhvar af

- [2.] de hufvudsakligen för kvinnor afsedda två lägsta lönegraderna, hvarigenom skulle bibehållas likheten i antal dels mellan 1:a och 2:a, dels ock mellan 3:e och 4:e lönegraderna.

Generalpoststyrelsen hemställde sålunda, att i staten för år 1908 måtte uppföras 100 nya postexpeditörsbefattningar, däraf 35 i 1:a graden, 35 i 2:a, 15 i 3:e och 15 i 4:e. Därest förslaget bifölles, komme samtliga postexpeditörstjänster att uppgå till 1,050, däraf 400 i 1:a lönegraden, 400 i 2:a lönegraden, 125 i 3:e lönegraden och 125 i 4:e lönegraden.

Å anslaget till postexpeditörsaflöningar skulle bifall till förslaget föranleda *höjning*:

för 1:a lönegraden	kronor	87,500: —
» 2:a »	»	77,000: —
» 3:e »	»	26,250: —
» 4:e »	»	22,500: —
eller tillhopa kronor 213,250: —		

Därtill komme i framtiden efter 5 och 10 år belöpande ålders-tillägg.

Såsom vid anslaget till extra biträden vid distriktsförvaltningarna och postanstalterna nedan omförmäldes, kunde detta anslag, i följd af extra biträdens uppflyttning till postexpeditörer, upptagas till 135,000 kronor lägre, än hvad annars blefve fallet. Den verkliga ökningen för inrättandet af de nya postexpeditörstjänsterna skulle således blifva 78,250 kronor.

Departement-
schefens
yttrande.

Generalpoststyrelsen synes mig hafva anfört goda skäl för den föreslagna ökningen af antalet kontrollörer och postexpeditörer, hvilken torde vara betingad af den alltjämt i stegring varande poströrelsen. Jag finner mig alltså kunna tillstyrka styrelsens förslag jämväl i denna del.

Pensionsrätt
åt kvinnliga
posttjänste-
män.

I detta sammanhang anhåller jag att få anmäla generalpoststyrelsens underdåniga skrivelser af den 9 december 1903 och den 13 september 1904 angående beredande af pensionsrätt åt kvinnliga innehavare af ordinarie tjänster vid postverket.

Därvid torde det till en början tillåtas mig att i anslutning till hvad generalpoststyrelsen i sin berörda skriftelse af den 9 december 1903 anfört beträffande de kvinnliga posttjänstemännen och deras ställ-

ning inom postverket äfvensom angående den behandling, för hvilken frågan om deras pensionsrätt förut varit föremål, erinra följande. [2.]

Sedan Rikets Ständer i underdänig skrifvelse den 14 mars 1863 hemställt, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder, hvarigenom tillfälle bereddes kvinna att erhålla anställning å sådan tjänstbefattning, som kunde vara för henne passande, och till hvars skötande hon visade sig äga erforderliga kunskaper och skicklighet, fann Kungl. Maj:t genom nådigt bref till generalpoststyrelsen den 10 juli nämnda år godt förklara, det något hinder icke mötte att till bestridande af poststationsföreståndarbefattning antaga äfven kvinna, såvida hon vore myndig och till nämnda befattning lämplig.

Den rätt till anställning vid postverket, som sålunda medgafs kvinna, utvidgades genom nådigt bref den 23 februari 1871 därhän, att personer af kvinnokön, hvilka befunnes lämpliga för bestridande af de å postanstalterna förefallande göromål, finge vid dylika anstalter användas såväl å extra biträdesbefattningar med arfvoden å stat som ock till tillfälliga biträden med arfvoden af för sådant ändamål i aflöningsstaten uppförda anslag.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 19 december 1884 medgifvit, att myndig kvinna finge antagas till postexpeditör likasom till föreståndare för femte eller sjätte klassens postkontor, dock endast medelst förordnande eller konstitutorial, hvarigenom tjänsten icke blefve definitivt tillsatt, och skulle kvinna, som innehade i brevet afsedd befattning vid postverket, då hon trädde i gifte, anses hafva frånträdt befattningen, med rätt likväl för generalpoststyrelsen att låta henne kvarstå såsom extra biträde vid postverket.

Sistnämnda bestämmelser hafva, med anledning af den med 1903 års ingång genomförda ändrade indelning af postkontoren till allenast fyra klasser, i § 53 af gällande instruktion för generalpoststyrelsen af den 31 december 1902 erhållit följande lydelse:

»Till postexpeditör, likasom till postmästare af tredje och fjärde klassen, må äfven kunna antagas myndig kvinna, hvilken är ogift eller änka; börande likväl i dylikt fall å befattningen utfärdas endast förordnande, hvarigenom tjänsten icke varder definitivt tillsatt.

Träder kvinna, som innehar sådan befattning vid postverket, i gifte, skall hon anses hafva frånträdt befattningen, likväl med rätt för styrelsen att låta henne kvarstå såsom extra biträde».

Så småningom hafva också de kvinnliga ordinarie posttjänstemännen beträffande aflöning — med endast den olikhet att postexpeditörstjänster i första och andra lönegraderna i regel förbehållits för män — likasom

- [2.] beträffande andra förmåner i tjänsten blifvit likställda med manliga tjänstinnehafvare. Så har redan genom Kungl. Maj:ts nådiga bref till generalpoststyrelsen den 3 juni 1892 blifvit dem medgifven samma rätt till ålderstillägg som män. Då genom nådiga brefvet den 25 maj 1894 tjänstemännen vid postverkets distrikts- och lokalförvaltningar tillades rätt att, utan särskilda kostnader för dem själfva, åtnjuta en månads semester årligen, gjordes i afseende å befogenheten till denna förmån icke någon skillnad mellan manlig och kvinnlig tjänstinnehafvare.

Kvinnas behörighet att åtnjuta ålderstillägg och semester, därest hon tillhör någon af de med år 1901 hufvudsakligen för kvinnliga postexpeditörer inrättade tredje och fjärde lönegraderna, befastades genom Kungl. Maj:ts nådiga bref till generalpoststyrelsen den 13 oktober 1899. I § 3 af gällande aflöningsreglemente för tjänstemän och betjante vid postverket af den 6 juni 1902 har kvinnlig posttjänstemans rätt till förmåner af nyssnämnda slag sammanfattats i den allmänna bestämmelse, att kvinna, för hvilken utfärdats förordnande att tillsvidare vara postmästare eller postexpeditör, skall, så länge hon innehar sådan befattning, vara i fråga om aflöningsförhöjning och semester likställd med man, som innehar ordinarie dylik befattning.

Vid 1899 års riksdag väcktes inom Andra Kammaren motion med hemställan, att Riksdagen ville för sin del besluta, att kvinnliga postexpeditörer skulle komma i åtnjutande af pension i samma ordning som de manliga. Motionen afstyrktes emellertid af statsutskottet och vann icke afseende hos Riksdagen. Statsutskottets afstyrkande skedde med den motivering, att, då de kvinnliga postexpeditörerna erhöles allenast förordnande å sina befattningar, utskottet icke kunde anse lämpligt, att, på sätt i motionen föreslagits, allmän pensionsrätt skulle dem tillerkännas.

Den utaf Kungl. Maj:t den 2 juni 1899 i nåder tillsatta kommitté för utarbetande af förslag till nya stater för post- och telegrafverken berörde i sitt den 31 oktober 1901 afgifna underdåniga utlåtande äfven frågan om pensionsrätt för de kvinnliga posttjänstemännen. Kommittén ansåg sig böra uttrycka den förmodan, att, likasom kvinnliga postexpeditörer och postmästare blifvit i afseende å rätt till ålderstillägg och semester likställda med män, som innehafva ordinarie dylika befattningar, rätt till pension af postmedel vid uppnådd viss lefnads- och tjänsteålder nogsamman torde komma att i sinom tid tilldelas äfven kvinnliga posttjänstemän.

Enligt hvad generalpoststyrelsen i sin berörda skrifvelse af den 9 december 1903 upplyst voro då vid postverket anställda:

128 kvinnliga postexpeditörer, däraf en med uppdrag att förestå postnästartjänst vid postkontor, förenadt med telegrafanstalt, 187 kvinnliga extra biträden och 36 kvinnliga e. o. postexpeditörer. Den pågående postelevkursen, afsedd att rekrytera postverkets tjänstemannapersonal, räknade 71 kvinnliga deltagare.

I sin sistnämnda skrifvelse har generalpoststyrelsen vidare anført.

Oaktadt kvinnligt arbete kommit till stor användning vid postverket och äfven blifvit så uppskattadt, att kvinna under tjänstgöring vid verket numera vore berättigad till förmåner af samma slag som manlig funktionär, vore hon likväl ännu i saknad af en högst afsevärd förmån, som åtföljde mannens ordinarie anställning vid postverket och som vid de med postverket jämförliga statsinstitutionerna, telegrafverket och statens järnvägar jämväl vore beredd kvinna. Denna förmån vore rätten till pension vid uppnådd viss lefnads- och tjänstålder. Innan sådan rätt blifvit tillerkänd de kvinnliga posttjänstemännen, kunde det icke anses vara från statens sida tillfredsställande sörjdt för ifrågavarande funktionärer.

Då kvinnan såväl i fråga om villkoren för sitt inträde i postverkets tjänst som i afseende å sina arbetsåligganden inom de verksamhetsområden, som därstädes blifvit för henne upplåtna, vore underkastad samma skyldigheter som mannen, syntes det generalpoststyrelsen uppenbart, att hon ock med fullaste fog kunde göra kraf på den förmån, som efter ett sträfsamt lifs arbete tillkomme mannen, och som innefattades i existensmedel på ålderdomen. Grundsatsen om de båda könens likställighet i fråga om rätt till ålderstillägg och semester under den tid anställningen i postverkets tjänst varade hade, såsom ofvan omtalats, efter hand vunnit beaktande. Att tillämpa samma princip, då fråga uppstode om de kvinnliga posttjänstemännens rätt till pension, vore, enligt generalpoststyrelsens förmenande, att till slutet fullfölja den en gång inslagna vägen.

I öppen dag låge, hvilken stor betydelse pensionsrätten ägde för kvinnor, som erhållit anställning vid postverket. Utan sådan rätt skulle de flesta bland dem befinna sig utan existensmedel på ålderdomen. Deras aflöning toges nämligen i regel fullt i anspråk af våra dagars uppdrifna lefnadskostnader, och några besparingar torde endast undantagsvis ifrågakomma.

Äfven för postverket själf, dess drift och ekonomi vore det af vikt, att de kvinnliga posttjänstemännen erhöile rätt till pension. Därest

[2.] sådan rätt saknades, syntes nämligen postverket vara nödsakadt att behålla kvinnorna kvar i sin tjänst långt efter det de upphört att vara fullt arbetsdugliga, samt att, för ernående af ett nöjaktigt arbetsresultat, med kostnader för verket genom tillfälliga biträden fylla, hvad som bruste i de äldre kvinnliga posttjänstemännens arbetsförmåga. Obilligt och hårdt skulle vara att afskeda dem, som efter mångårigt och tråget arbete förlorat sina krafter; och det syntes icke kunna anses staten såsom arbetsgifvare värdigt att låta sina uttjänta kvinnliga tjänstemän falla anhöriga eller kommun till last.

Att längre uppskjuta vidtagandet af åtgärder för de kvinnliga posttjänstemännens ålderdomsförsörjning komme, enligt generalpoststyrelsens förmenande, att bringa denna fråga i ett mera svårlöst läge. Några af de nuvarande kvinnliga posttjänstemännen vore nämligen — såsom af en vid generalpoststyrelsens skrifvelse fogad tabellarisk uppgift framginge — redan nu rätt nära den lefnads- och tjänstålder, vid hvilken manlig posttjänsteman vore berättigad erhålla afsked med pension, hvadan, därest beslut om allmän pensionsrätt för ifrågavarande kvinnliga funktionärer icke inom de allra närmaste åren fattades, vederbörande myndigheter snart skulle stå inför nödvändigheten att i hvarje särskildt fall pröfva och afgöra de anspråk på ålderdomsunderstöd, som utan tvifvel komme att af uttjänta kvinnliga posttjänstemän framställas.

Jämväl för de nuvarande kvinnliga posttjänstemännen själfva skulle ett uppskof med afgörandet af nu förevarande fråga verka oförmånligt. Det kunde väl nämligen förutsättas, att, vid eventuell pensionsrätt för de kvinnliga posttjänstemännen, dessa skulle åläggas att, i enahanda ordning som männen, bidra till sin pensionering genom lämpliga årsavgifter, räknade från den tid, då de förordnats å ordinarie tjänst. Retroaktiva avgifter skulle sålunda behöfva upptagas af de nuvarande kvinnliga posttjänstemännen och naturligen blifva kännbara för dem samtliga, men dock, ju förr pensionsrätten komme till stånd, icke så hårdt drabba det stora flertalet bland dem — de som nu icke hade högre tjänsteålder å ordinarie befattning än 4 år (omkring 85 %).

Med afseende å kvinnans på Kungl. Maj:ts ofvanberörda nådiga bref af den 19 december 1884 grundade undantagsställning i fråga om sättet för hennes anställande å ordinarie tjänstebefattning vid postverket, har generalpoststyrelsen anført, att denna undantagsställning syntes hafva föranledts af generalpoststyrelsens underdåniga skrifvelse i ämnet den 8 nyssberörda december. Styrelsen hade nämligen uti sagda skrifvelse framhållit, bland annat, att ordinarie tjänsteman vid postverket vore pliktig deltaga såväl i civilstatens pensionsinrätt-

ning som ock i civilstatens änke- och pupillkassa, men att det icke kunde anses lämpligt, att kvinna, som vunne ordinarie anställning vid postverket, skulle förpliktas erlägga afgifter till en fond, hvilken vore afsedd att i främsta rummet åt tjänstinnehafvares änka bereda årsunderstöd. Vid sådant förhållande och då äfven i öfrigt kvinnas befordran till ordinarie befattning bland annat vid postverket syntes böra föranleda ändring af en eller annan af föreskrifterna såväl i reglementet för civilstatens pensionsinrättning som äfven i reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa, ansåge generalpoststyrelsen det vara ändamålsenligast, att å de bland ifrågavarande befattningar, hvilka kunde komma att åt kvinnor anförtros, tills vidare utfärdades endast sådant förordnande eller konstitutorial, hvarigenom tjänsten icke blefve slutligen tillsatt. [2.]

Ordalagen i detta uttalande gäfve icke vid handen, att generalpoststyrelsen vid den tiden ansett anställande af kvinnlig personal å ordinarie tjänstebefattningar vid postverket böra blifva af endast tillfällig natur. Utvecklingen under de gångna åren visade otvetydigt, att denna användning af kvinnlig arbetskraft skulle blifva ett för framtiden bestående förhållande.

Kvinnans anställande å ordinarie posttjänst syntes emellertid stå i ett sådant samband med posttjänstemans förpliktelse att vara delägare i civilstatens pensionsinrättning samt änke- och pupillkassa, att ett definitivt besättande af sådan tjänst med kvinna icke borde ske förr, än ändring vidtagits i nämnda inrättnings och kassas reglementen.

Sistberörda angelägenhet syntes dock, enligt generalpoststyrelsens förmenande, kunna — analogt med de kvinnliga telegraftjänstemännens ställning till telegrafverkets pensionsinrättning och verkets änke- och pupillkassa — utan olägenhet ordnas på det sätt, att de kvinnliga posttjänstemännen ålades förpliktelse att, måhända mot förhållandevis lägre afgifter än männen, vara delägare i civilstatens pensionsinrättning, men däremot, åtminstone i regel, icke medgäfves delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa.

Beträffande tidpunkten då pensionsåldern lämpligen borde inträda för kvinnliga posttjänstemän, skulle det visserligen vara ur postverkets synpunkt önskvärdt, att de kvinnliga posttjänstemännen kunde pensioneras något tidigare än de manliga. Då emellertid hvad anginge personalen vid telegrafverket och statens järnvägar, pensionsåldern började vid samma tid för man och kvinna, ansåge sig generalpoststyrelsen icke böra för närvarande i nämnda hänseende ifrågasätta andra bestämmelser än dem, som gällde för de manliga posttjänstemännen.

[2.] På grund af hvad generalpoststyrelsen sålunda anført, har styrelsen i underdånighet anhållit,

att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för beredande åt de kvinnliga posttjänstemännen af enahanda pensionsrätt, som tillkomme manliga innehafvare af motsvarande tjänster, samt i sammanhang därmed för att ofvan anförda bestämmelse i § 3 af det med Riksdagen beslutade aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid postverket måtte, såsom sedermera obehöflig, ur reglementet uteslutas.

Då den undantagsställning i fråga om pensionsrätt, hvari de kvinnliga posttjänstemännen hittills varit försatta, grundade sig på Kungl. Maj:ts nådiga föreskrifter om den inskränkta befogenhet, med hvilken de för närvarande vore anställda å ordinarie befattningar vid verket, vore generalpoststyrelsen af den mening, att, för beredande af den åsyftade pensionsrätten åt nämnda kvinnliga tjänstemän, i formellt hänseende allenast erfordrades — förutom stadgande i afseende å deras blifvande delaktighet i civilstatens pensionsinrättning — ett nådigt beslut, hvarigenom berörda inskränkning blefve upphäfd. Därför hemställde generalpoststyrelsen tillika att, därest pensionsrätt medgäfves kvinnliga posttjänstemän, Kungl. Maj:t måtte besluta, att § 53 i gällande instruktion för generalpoststyrelsen af den 31 december 1902 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»Till postexpeditör, likasom till postmästare af tredje och fjärde klassen, må äfven kunna antagas myndig kvinna, hvilken är ogift eller änka.

Träder kvinna, som innehar sådan befattning vid postverket, i gifte, skall hon anses hafva frånträdt befattningen, likväl med rätt för styrelsen att låta henne kvarstå såsom extra biträde.»

Till följd af nådig remiss har direktionen öfver civilstatens pensionsinrättning afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet af den 7 juni 1904 och därvid, under hänvisning till det å bane varande förslaget om pensionsinrättningens ombildning till en uteslutande för änkor och barn afsedd pensionsanstalt, förklarar sig anse det olämpligt, att, framför allt för närvarande och så länge frågan om omfattningen af pensionsinrättningens verksamhet ännu vore oafgjord, ålägga densamma förpliktelser beträffande kvinnliga tjänsteinnehafvares vid postverket pensionering. För öfrigt har direktionen, med framhållande, att det vore uppenbart, att, därest dessa tjänsteinnehafvare vunne inträde i pensionsinrättningen, de borde vara befriade från delaktighet i den enskilda änke- och pupillfonden och därmed förenade afgifter, anmärkt, att detta förutsatte en reglementsändring, som innebure grundväsentlig

afvikelse från de nu gällande hufvudbestämmelserna för pensionsinrättningen. Vidare har direktionen erinrat, att en utredning påginge om den inverkan i finansiellt hänseende, som den på senare tiden betydande ökningen af de manliga tjänsteinnehafvarnas vid postverket antal komme att medföra för pensionsinrättningen, äfvensom att, därest ytterligare ett icke ringa antal kvinnliga tjänsteinnehafvare vid postverket skulle vinna inträde i pensionsinrättningen och nödgas i regel afgå med pension från denna, sådant komme att verka högst menligt för pensionsinrättningen och föranleda behof af ersättning för de ökade förpliktelserna. [2.]

Lämnad tillfälle att häröfver afgifva yttrande, har generalpoststyrelsen uti underdånig skrifvelse den 13 september 1904 anfört, att, därest hinder skulle möta för de kvinnliga posttjänstemännens delaktighet i civilstatens pensionsinrättning, styrelsen emellertid med afseende å den trängande nödvändigheten af åtgärders snara vidtagande ville anhålla att, vid pröfningen af det på Kungl. Maj:ts handläggning beroende förslaget till lag angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension, Kungl. Maj:t täcktes taga hänsyn till styrelsens framställning i syfte att lagen måtte göras tillämplig äfven å kvinnliga postfunktionärer.

Jämlikt nådig remiss har statskontoret uti afgifvet underdånigt utlåtande af den 9 juni 1905 anfört, att, då statskontoret funne det med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att åt de kvinnliga innehafvarna af å ordinarie stat uppförda tjänster vid postverket bereddes en så fast anställning som i generalpoststyrelsens ursprungliga framställning afsåges, statskontoret icke kunde annat än tillstyrka, det åtgärder i sådant syfte snarast möjligt vidtoges. Härigenom skulle de tjänstinnehafvare, hvarom nu vore fråga, utan att särskildt beslut därom vore af nöden, blifva inbegripna bland dem, å hvilka den ifrågasatta pensionslagens stadganden skulle tillämpas och således i pensionshänseende vinna full likställighet med de manliga innehafvarna af motsvarande tjänster.

Generalpoststyrelsen har i sin underdåniga skrifvelse med förslag till stater för postverket af den 29 november 1906 hemställt, att, därest, såsom styrelsen fått anledning antaga, förslag till lag angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension komme att föreläggas instundande riksdag, i sammanhang därmed åtgärder måtte vidtagas för att lagen måtte blifva tillämplig äfven å kvinnliga posttjänstemän.

[2.]
Departements-
chefens
yttrande.

Enligt mig tillhandakomna preliminära uppgifter utgjorde vid början af år 1907 de kvinnliga posttjänstemännens antal 222 postexpeditörer, däraf en med uppdrag att förestå postmästartjänst vid postkontor, förenadt med telegrafanstalt, 114 extra biträden och 58 e. o. postexpeditörer.

Antalet i postverkets tjänst anställda kvinnor har sålunda under de senaste åren väsentligen ökats, en omständighet, som ensamt för sig synes mig tydligt tala för kvinnornas lämplighet och duglighet i postverkets tjänst.

Det torde också vara uppenbart, att den undantagsställning i fråga om pensionsrätt, hvori de kvinnliga posttjänstemännen enligt hvad ofvan angifvits för närvarande befinna sig, rättvisligen hvarken kan eller bör uppehållas. Alla skäl synas mig tala för att krafvet på förmånen af pension på ålderdomen äfven för nämnda tjänstemän icke undanskjutes.

Enligt det förslag till lag angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension, som Kungl. Maj:t beslutat förelägga innevarande års Riksdag, tillkommer rätt till pension vid afgang från tjänst regelmässigt en hvar ordinarie innehafvare af civil tjänst med lön å stat, som af Kungl. Maj:t och Riksdagen fastställts.

Därest detta lagförslag vinner Riksdagens bifall, lärer för att ifrågasvara kvinnliga tjänstemän skola komma i åtnjutande af pension enligt den blifvande pensionslagen allenast erfordras sådan ändring i 53 § af den för generalpoststyrelsen gällande instruktion, som af styrelsen ifrågasatts.

Blir lagförslaget af Riksdagen antaget, lärer Kungl. Maj:t icke underlåta att genomföra sagda ändring från ingången af 1908.

Nämnda lagförslag lärer förutsätta ändring i gällande reglemente för civilstatens änke- och pupillkassa, och torde i sammanhang med behandling af nämnda fråga tagas under öfvervägande kvinnlig posttjänstemans ställning till kassan.

Till den ändring i 3 § af gällande aflöningsreglemente för tjänstemän och betjante vid postverket, som enligt hvad ofvan erinrats, bör blifva en följd af berörda ändring i instruktionen för generalpoststyrelsen, anhåller jag att i det följande få återkomma.

Jag återgår nu till generalpoststyrelsens statförslag.
Styrelsen fortsätter:

Ökning af
antalet
ordinarie
postbetjante.

Den vid postverkets distrikts- och lokalförvaltningar anställda *betjäntpersonal* hade under 10-årsperioden 1897—1906 utgjort:

År.	Ordinarie.	Extra.	Reserv.
1897	791	450	413
1898	941	428	464
1899	941	502	479
1900	1,051	487	536
1901	1,051	595	552
1902	1,050	703	661
1903	1,250	597	696
1904	1,250	712	685
1905	1,400	660	616
1906	1,400	754 ¹⁾	579 ¹⁾

¹⁾ Den 15 november.

Därjämte vore vid 1906 års ingång anställda 52 dispositionsbiträden för postbetjäntgöröml.

För år 1907 hade antalet *ordinarie* betjante ökats till 1,600, däraf 880 skulle tillhöra 1:a, 310 2:a och 410 3:e lönegraden.

Beträffande den *extra* postbetjäntpersonalen ville generalpoststyrelsen erinra därom, att berörda personal vore indelad till tjänstgöring af samma omfattning som den *ordinarie*, och att postverkets alltjämt fortgående utveckling med nödvändighet framkallade dess ökning. Denna kunde emellertid icke för hvarje år i förväg bestämmas, utan måste anordnas successivt under årets lopp månad efter månad, allt eftersom behovet å den ena eller andra postanstalten befunnes kräfva ökade arbetskrafter. För att bereda denna extra postbetjäntkår, hvilken fortfarande erfordrades för postverkets drift, bättre utsikter till befordran och därmed förenade förmånligare lefnadsvillkor, äfvensom för att bringa den *ordinarie* och den *extra* personalen med hänsyn till antalet funktionärer i lämpligare proportion till hvarandra, hade, såsom af förestående tabell framginge, antalet *ordinarie* postbetjäntbefattningar under de senare åren ökats, nämligen år 1898 med 150, år 1900 med 110, år 1903 med 200, år 1905 med 150 och slutligen, enligt 1907 års stat, med 200.

Den extra personalens successiva ökning upphäfde emellertid redan under loppet af ett år den vid årets början genom särskilda åtgärder

- [2.] åstadkomna riktiga proportionen mellan de ordinarie och de extra betjäntes antal.

I sitt statförslag för år 1907 hade generalpoststyrelsen framhållit önskvärdheten däraf, att tjänstetiden såsom extra postbetjänt blefve begränsad till 4 år, hvilket syftemål skulle beträffande sagda år vinnas, därest 200 nya ordinarie befattningar uppfördes å årets stat. Af frågans utgång finge anses framgå, att den af styrelsen sålunda förordade grundsats vunnit Kungl. Maj:ts och Riksdagens godkännande.

På grund af ordinarie betjäntes afgång ur tjänsten samt uppförandet å 1907 års stat af berörda 200 nya ordinarie postbetjäntbefattningar komme 206 extra postbetjante att under december månad 1906 befordras till ordinarie. Dessa 206 betjante hade antagits till extra före 1902 års utgång och komme alltså vid sin befordran till ordinarie att äga en tjänstetid såsom extra betjante af minst 4 år. Generalpoststyrelsen hade därefter att befordra dem, som anstälts såsom extra år 1903.

I följd af ordinarie betjäntes afgång kunde befordran till ordinarie befattning beräknas skola under år 1907 vinnas af 27 extra betjante. Därest icke särskilda åtgärder vidtoges, skulle af de under år 1903 antagna extra betjante vid 1907 års utgång kvarstå obefordrade 88 med en extra betjänttid af minst 4 år och högst 4 år 7 månader.

På det ofvan anförda och gillade grundsats om den extra betjänttidens inskränkning måtte fortfarande komma i tillämpning och för år 1908 förebyggas missproportion mellan antalet ordinarie och extra personal, erfordrades alltså — med hänsyn därtill att antalet under 1907 afgående ordinarie betjante endast kunde approximativt beräknas till 27 — att minst 88 extra betjäntbefattningar med 1908 års ingång ändrades till ordinarie. För vinnande af jämnare tal syntes det generalpoststyrelsen lämpligast, att de nya ordinarie befattningarnas antal bestämdes till 100. Härigenom blefve visserligen några af de under år 1904 antagna extra betjante befordrade till ordinarie efter en kortare extra tjänstetid än 4 år, men denna minskning komme icke att belöpa sig till mera än 1 månad för 3 betjante, 2 månader för 7 betjante och 3 månader för 2 betjante.

Generalpoststyrelsen hemställde därför, att antalet ordinarie postbetjäntbefattningar, enligt 1907 års stat utgörande 1,600, måtte i 1908 års stat upptagas till 1,700. Med hänsyn till placeringen af de extra postbetjante, som kunde antagas blifva befordrade till nämnda befattningar i de olika lönegraderna, syntes denna lämpligen böra bestämmas sålunda, nämligen:

i 1:a lönegraden	950	[2.]
i 2:a "	300	
i 3:e "	450	
eller tillhopa 1,700		

Mot hvad generalpoststyrelsen sålunda föreslagit har jag icke funnit något att erinra. Departementa-
chefens ytt-
rande.

Hvad generalpoststyrelsen nu hemställt har afsett endast det behöfliga *antalet* ordinarie postbetjäntbefattningar. I fråga om de *belopp*, hvarmed dessa befattningar borde aflönas, kunde generalpoststyrelsen icke underlåta att föreslå högst betydande *förhöjningar*. Ordinarie
postbetjäntes
aflöningsför-
hållanden.

Enligt den nuvarande aflöningsstaten, hvilken såsom system trädt i tillämpning med år 1900, äro postbetjante indelade i 3 lönegrader, däraf

1:a graden tillkommer hufvudsakligen de vid postkontoren i Stockholm, Göteborg och Malmö anställda betjante äfvensom de vid järnvägsposten tjänstgörande betjante, som stationeras å någon af dessa orter,

2:a » tillkommer betjante, hvilka äro stationerade norr om Dalälven eller på grund af särskilda omständigheter böra med dessa i aflöningsvillkor likställas, och

3:e » tillkommer öfriga betjante.

Lönen utgår i samtliga graderna med 600 kronor, medan tjänstgöringspenningarna fastställts till 400 kronor för 1:a, 350 kronor för 2:a och 300 kronor för 3:e graden. Under de tre första åren af systemets tillämpning (1900—1902) voro ålderstilläggen bestämda till 4, nämligen 100 kronor för betjant i 1:a graden och 75 kronor för betjant i 2:a eller 3:e graden att utgå efter resp. 5, 10, 15 och 20 års ordinarie tjänstgöring. — Ålderstilläggen räknades till tjänstgöringspenningar. — Åren 1901 och 1902 utgingo till ordinarie postbetjante, liksom till den öfriga postpersonalen i allmänhet, dyrtidstillägg med 10 procent å lön, tjänstgöringspenningar och ålderstillägg.

Med år 1903 inträdde den förändring, att ålderstilläggen sammanfogos till två, hvart och ett om 200 kronor för 1:a lönegraden och 150 kronor för 2:a och 3:e lönegraden, att åtnjutas efter 5 respektive 10 års tjänstgöring; och är i öfverensstämmelse härmed ordinarie postbetjäntes aflöning fastställd för år 1907.

Nedanstående tabellariska sammanställningar utgöra en af generalpoststyrelsen gjord sammanfattning af det anförda och visa, huru postbetjäntes aflöning växlat under innevarande årtionde.

[2.] *Tab. I.* Ordinarie postbetjants årsaflöning enligt stat åren 1900—1902.

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa begynnelseaflöning.	Med ålderstilläg			
				efter 5 år.	efter 10 år.	efter 15 år.	efter 20 år (= slutaflöning).
1:a graden	600	400	1,000	1,100	1,200	1,300	1,400
2:a "	600	350	950	1,025	1,100	1,175	1,250
3:e "	600	300	900	975	1,050	1,125	1,200

Tab. II. Ordinarie postbetjants aflöning enligt stat åren 1901 och 1902, förhöjd genom det dyrtidstillägg, som för sagda år utgått:

	Utan ålders- tillägg (= lägsta aflöning).	Med ålderstillägg:			
		för 5 års tjänst.	för 10 års tjänst.	för 15 års tjänst.	för 20 års tjänst (= högsta aflöning).
1:a graden	1,100	1,210: —	1,320	1,430: —	1,540
2:a "	1,045	1,127: 50	1,210	1,292: 50	1,375
3:e "	990	1,072: 50	1,155	1,237: 50	1,320

Tab. III. Ordinarie postbetjants årsaflöning enligt stat åren 1903—1907.

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa begynnelseaflöning.	Med ålderstillägg:	
				efter 5 år.	efter 10 år (= slutaflöning).
1:a graden	600	400	1,000	1,200	1,400
2:a "	600	350	950	1,100	1,250
3:e "	600	300	900	1,050	1,200

Härtill kommer, meddelar vidare generalpoststyrelsen, för den, som innehade uppdrag att tjänstgöra såsom förste postbetjänt, arvode af antingen 15 eller 20 kronor per månad, motsvarande 180 resp. 240 kronor för år. Sådant uppdrag innehade för närvarande 431 betjante. Betjant vid ambulans postanstalt eller landsvägspostlinje åtnjöt dessutom resetraktamente, i regel omkring 180 kronor per år, jämte härberge å vänd- eller öfverliggningsort, då sådant erfordrades.

Samtliga postbetjante åtnjöt tjänstbeklädnad in natura, i värde uppskattad till 97 kronor per år, samt fri läkarevård och medicin.

Sistberörda, nu gällande stat hade tillkommit på förslag af den åren 1899—1901 arbetande post- och telegrafkommittén, hvilken emellertid — såsom kommittén i sitt underdåniga betänkande framhållit — vid förslagets uppgörande lämnat å sido de tillfälliga aflöningsförbättringar, som i form af dyrtidstillägg tillkomme personalen, och därför afsett, att, om och i den mån sådant dyrtidstillägg komme att beredas andra statens tjänare, äfven postpersonalen, när de af kommittén föreslagna aflöningsbeloppen tillämpades, borde komma i åtnjutande af dyrtidstillägg. I sitt utlåtande öfver kommitténs förslag ställde sig generalpoststyrelsen på kommitténs i nyssberörda hänseende intagna ståndpunkt så mycket hellre, som de föreslagna aflöningsbeloppen icke tilltagits högre, än att de kunde betraktas såsom normalbelopp, afpassade utan hänsyn till dyr tid, samt vissa befattningar icke ens varit föremål för någon omreglering i afseende å aflöningsbeloppen. Mot denna uppfattning hade Kungl. Maj:t ej funnit skäl att göra någon erinran vid framläggande för 1902 års Riksdag af berörda statförslag.

Riksdagen gjorde emellertid gällande den åsikt, att en verklig löneroglering blifvit föreslagen och af Riksdagen beslutad. Denna reglering hade nämligen enligt Riksdagens förmenande för postbetjante medfört en afsevärd förbättring därigenom, att betjante tidigare än hittills varit fallet komme i åtnjutande af fullständiga ålderstillägg. Tillkomsten af nya ordinarie tjänster medförde också för en del af personalen förbättrad ställning. — Riksdagen kunde sålunda icke dela den mening, som innefattades i kommitténs ofvanberörda uttalande.

Dyrtidstillägg för år 1903 hade icke heller blifvit postbetjante medgifvet lika litet som den öfriga delen af postverkets personal, hvars aflöning ansetts hafva blifvit genom kommitténs förslag reglerad.

Redan hösten 1902 hade Sveriges postbetjäntförening hos generalpoststyrelsen hemställt, att postbetjante måtte tilldelas ett särskildt, med vissa procent af all kontant aflöning utgående hyresbidrag. Denna framställning föranledde icke någon åtgärd från generalpoststyrelsens

[2.] sida, när det icke syntes styrelsen lämpligt ifrågasätta ändring i en lönestat, som icke ens hunnit träda i tillämpning.

Såsom framginge af en jämförelse mellan ofvan intagna tabeller II och III, inträdde emellertid med år 1903, i följd af löneregleringen och den samtidiga indragningen af dyrtidstillägget, en faktisk minskning i aflöningsförmåner för åtskilliga postbetjante, likasom ock för en del posttjänstemän. Sedan dess hade det varit för generalpoststyrelsen uppenbart, att den ifrågavarande regleringen — hvilken generalpoststyrelsen tillstyrkt endast under viss förutsättning, som Riksdagen dock funnit sig icke kunna tillmötesgå — med nödvändighet kräfde ändring; och hade generalpoststyrelsen ansett det vara sin plikt att genom framläggande för Kungl. Maj:t af underdåniga förslag söka redan från början åvägabrunga rättelse i en eller annan form.

Beträffande sina åtgärder i sådant syfte vågade generalpoststyrelsen erinra om sin framställning, i sammanhang med statförslaget för år 1905, om personliga aflöningsstillägg från och med år 1903 och tills vidare åt, bland andra, de postbetjante, som genom löneregleringen och dyrtidstilläggens upphörande fått vidkännas minskning i de aflöningsförmåner, som de en gång åtnjutit och ingalunda varit för drygt tillmätta. — Framställningen hade framlagts af Kungl. Maj:t för 1904 års riksdag, som emellertid afslagit densamma.

Icke heller Kungl. Maj:ts till 1906 års riksdag på framställning af generalpoststyrelsen gjorda proposition om dyrtidstillägg för en del ordinarie postfunktionärer, däribland postbetjante, hade vunnit Riksdagens godkännande.

Vid behandlingen af såväl den ena som den andra af dessa frågor hade Riksdagen förklarat, att Riksdagen vid uppgörande af ifrågavarande funktionärers lönestater utgått från den uppfattningen, att de fastställda aflöningsarna borde utan några ytterligare tillskott från statsverkets sida blifva med afseende såväl å tjänsteinnehafvarnas åligganden och tjänsteställning som å de vid tiden för löneregleringen rådande prisförhållandena tillräckliga.

Då således generalpoststyrelsens förslag om tillfällig förbättring i postbetjantes ekonomiska förhållanden, vare sig i form af personliga aflöningsstillägg eller såsom dyrtidstillägg, icke lyckats vinna bifall, men aflöningsarnas otillräcklighet allt fortfarande och i stegrad grad gjorde sig gällande — något som näppeligen kunde från något håll bestridas — måste den tvekan, generalpoststyrelsen hittills ansett sig böra hysa i fråga om rubbning af själfva grunderna för 1899 och 1902 års lönereglering för postbetjante, försvinna och styrelsens åtgärder riktas på

ett förslag till en så genomgripande ändring af postbetjäntes aflöningsvillkor, att man vunne en verklig lönereglering, genom hvilken öfverklagade missförhållanden blefve i möjligaste mån aflägsnade.

[2.]

Medan generalpoststyrelsen genom åtskilliga utredningar förberedde arbetet för ett sådant förslag, hade postbetjante själfva genom sin sammanslutning, Sveriges postbetjäntförening, till generalpoststyrelsen aflämnat en petition om förbättrade aflöningsvillkor, hvilken fogats vid styrelsens förevarande skrifvelse.

Sveriges
postbetjänt-
förenings
petition.

I denna petition redogöres för postbetjäntes aflöningsförhållanden före år 1900 och de ändringar i aflöningen, som sedermera inträdt. Därjämte framhålles den oafbrutna stegring i lefnadsomkostnader, som sedan flera år tillbaka gör sig gällande, och jämförelse anställes mellan postbetjäntes aflöning och den aflöning, som tillkommer vissa andra grupper af funktionärer i statens eller enskild tjänst. Vidare erinras, hurusom postbetjante måste underkasta sig en tämligen långvarig utbildning, innan fast anställning af dem vinnes, samt det med deras befattningar förenade arbete och ansvar.

Petitionen utmynnar, hvad angår ordinarie betjante, i en hemställan af innehåll:

att postverkets ordinarie betjante måtte indelas i fyra i stället för nu tre lönegrader;

att för samtliga lönegraderna måtte bestämmas 900 kronor i lön, att tillgodonjutas i samma ordning och med samma villkor, som, med undantag för beloppets storlek, nu gällde för lönens tillgodonjutande;

att tjänstgöringspengarna måtte bestämmas för första lönegraden till 550, för andra lönegraden till 400, för tredje lönegraden till 300 samt för fjärde lönegraden till 200 kronor, allt för år räknadt;

att tjänstgöringspengarna måtte få åtnjutas i samma ordning som nu;

att för samtliga lönegraderna måtte som nu bestämmas två ålders-tillägg, men med 200 kronor i hvarterdera, att af vederbörande tillträdas under samma villkor och i samma ordning som nu gällde för ålders-tilläggss tillträdande;

att till 1:a lönegraden måtte hänföras postbetjante, stationerade i Stockholm med förstäderna Djursholm, Liljeholmen och Sundbyberg, Göteborg, Karlskrona, Malmö, Norrköping, Hälsingborg, sjöposten Trelleborg—Sassnitz, jämte alla orter belägna inom norra distriktet;

till 2:a lönegraden: Bollnäs, Borås, Enköping, Eskilstuna, Falun, Grängesberg, Gäfve, Halmstad, Hudiksvall, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Landskrona, Linköping, Ljusdal, Lund, Söderhamn, Söder-

[2.] tälje med Saltskog, Trelleborg, Uppsala, Vaxholm, Västerås, Ystad och Örebro;

till 3:e lönegraden: Alfvesta, Arboga, Arvika, Avesta, Bengtsfors, Borlänge, Charlottenberg, Simrishamn, Degerfors, Älfsjö, Elmhult, Ängelholm, Eslöv, Falkenberg, Falköping, Falköping-Ranten, Falsterbo, Filipstad, Frövi, Grythytted, Hallsberg, Herrljunga, Hessleholm, Hörby, Karlshamn, Katrineholm, Kil, Kristinehamn, Krylbo, Köping, Laholm, Laxå, Lidköping, Lindesberg, Ljungby, Ljusne, Ludvika, Lysekil, Mariestad, Marstrand, Mellerud, Mjölby, Mora, Nora, Norrtälje, Nyköping, Nässjö, Ockelbo, Oskarshamn, Oxelösund, Riddersvik, Ronneby, Sala, Sandviken, Skara, Sköfde, Stenstorp, Storvik, Strömstad, Söderköping, Sölvesborg, Tomelilla, Trollhättan, Uddevalla, Ulricehamn, Varberg, Västervik, Visby, Vislanda, Vänersborg, Växjö, Åkersberga och Åstorp.

till 4:de lönegraden: alla öfriga orter;

att emellertid vid resposten anställd postbetjänt, som under sin tjänstgöring komme i sådan beröring med ort, hvilken hänförs till högre lönegrad än respektive postbetjänts stationsort, att han å först äsyftad ort öfverläge minst 5 timmar, måtte förklarås berättigad å njuta aflöning, som för den högre graden blifvit bestämd;

att den till ordinarie postbetjante utgående lönen måtte få grundlägga pensionen samt utgå oafkortad såsom sådan i samma ordning och efter samma grunder som nu gällde beträffande postbetjäntes pensionsrätt, med undantag för pensionsbeloppets storlek.

Det torde icke med fog kunna bestridas, fortsätter generalpoststyrelsen efter omnämmandet af berörda petition, att under de två senaste årtiondena åtskilligt blifvit gjort till förbättrande af postbetjäntes ställning. Till upplysning i hvilken mån åtgärder i sådant syfte af statsmakterna under sagda tid vidtagits, har generalpoststyrelsen låtit verkställa en utredning, hvilken såsom bilaga torde få fogas vid detta protokoll (*Se Bil. A*). Af utredningen framgår bland annat, att vid jämförelse mellan år 1889 och år 1906 ganska väsentliga aflöningsförbättringar ägt rum för betjante i 2:a och 3:e lönegraderna, men att däremot för betjante i 1:a lönegraden förhållandena äro nästan oförändrade. Göres åter en jämförelse mellan de nuvarande aflöningsförmånerna och aflöningsförmånerna under de år, då dyrtidstilläggen hade utgått (förestående tabeller III och II), så framträdde för många en minskning.

Huru en aflöningsstat enligt postbetjäntes förevarande petition skulle verka i de skilda lönegraderna för betjante af olika tjänsteålder framgår af efterföljande tabell:

Tab. IV. Ordinarie postbetjänts årsaflöning enligt postbetjäntes petition 1906.

[2].

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa begynnelseaflöning.	Med ålderstillägg:	
				efter 5 år.	efter 10 år (= slutaflöning).
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1:a graden	900	550	1,450	1,650	1,850
2:a "	900	400	1,300	1,500	1,700
3:e "	900	300	1,200	1,400	1,600
4:e "	900	200	1,100	1,300	1,500

Hvad betjante sålunda begärde innebure:

för den som nu åtnjöte	och placerades i den nya	en förhöjning	
		i begynnelseaflöning af	och i slutaflöning af
1:a graden	1:a graden	45 %	32 %
2:a "	1:a "	52 "	48 "
2:a "	2:a "	37 "	36 "
3:e "	2:a "	44 "	41 "
3:e "	3:e "	33 "	33 "
3:e "	4:e "	22 "	25 "

De ifrågakämda aflöningsförhöjningarna måste sålunda betecknas såsom högst betydliga och skulle öka aflöningsstaten för 1,700 ordinarie betjante med 723,000 kronor. Ett bifall till postbetjäntes petition skulle medföra en så stor utgiftsökning för postverket, att, därest anspråk på motsvarande aflöningsförbättring för de postverkets tjänstemän, som därpå vore i behof, skulle i enahanda utsträckning tillgodoses, medel icke komme att finnas öfver för bestridande af sådana ökade kostnader för postverkets drift, som stode i omedelbart samband med

[2.] dess alltjämt pågående utveckling, och ännu mindre blefve att för statskassan såsom hittills påräkna något öfverskott af postmedlen. Generalpoststyrelsen hade därför måst vara betänkt på jämkningar i postbetjäntes aflöningsförslag.

Vid en aflöningsreglering borde de nya aflöningsförmånerna fastställas till sådana belopp, att dessa blefve fullt tillräckliga med afseende såväl å tjänstinnehafvarnas åligganden och tjänstställning som å de vid tiden för löneregleringen rådande prislefverhållanden.

Såsom funktionärer, hvilkas åligganden och tjänstställning i allt väsentligt motsvarade betjäntes vid svenska postverket, och hvilkas aflöningsförhållanden alltså inbjöde till jämförelser, kunde betraktas funktionärerna af betjäntgraden vid grannländernas postverk. Generalpoststyrelsen ville därför här nedan i några tabeller meddela en kortfattad redogörelse för postbetjäntes löneförmåner i Tyskland, Norge, Danmark och Finland.

Enligt denna redogörelse utgå aflöningsförmånerna med följande belopp:

Tyskland.

a) i tyska postverket:

	Begyn- nelse aflö- ning.	E f t e r						
		3 år.	6 år.	9 år.	12 år.	15 år.	18 år.	21 år (slut- aflö- ning).
		Mark.	Mark.	Mark.	Mark.	Mark.	Mark.	Mark.
24 klassen (betjante i andra grenar af den inre tjänsten vid postkontor än vid tidningspostamtet, breffbärare m. fl., betjante vid järnvägs- eller landsvägs-post)	900	1,000	1,100	1,180	1,260	1,340	1,420	1,500

Härtill kommer *dels* dyrtidstillägg af i medeltal 126 (lägst 72, högst 240) Mark pr år, *dels ock* dyrortstillägg till vissa lågt aflönade betjante, och anses vissa orter »dyra» och andra orter »alldeles särskildt dyra», i den ordning rikspostamtet bestämmer. Dyrortstillägget utgår för en postbetjant, som uppbär 900 Marks årslön, med 100 Mark å »dyra» ort och med 150 Mark å »alldeles särskildt dyr» ort samt minskas i den mån ålderstillägg intjänas, så att detsamma vid en årsaflöning af 1,180 Mark utgör allenast 20 Mark i båda fallen. Vid ytterligare ålders-

tilläggs intjänande upphör dyrortstillägget. Betjante tillkommer tjänstebeklädnad, dock mot visst tillskott från betjantes sida. — Betjante, som beledsaga järnvägs- eller landsvägspost, åtnjuta godtgörelse för den af tjänstgöringens särskilda beskaffenhet förorsakade ökade kostnad.

[2.]

b) i norska postverket:

Norge.

	Begy-nelse-aflöning.	E f t e r					Anmärkning.
		3 år.	6 år.	9 år.	12 år.	15 år. (slut-aflöning).	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Betjante vid järnvägs-posten	1,000	1,100	1,200	1,300	1,400	1,500	{ Dessutom reseersättning af 300—500 kr. per år.
Betjante vid Kristiania postkontor	1,000	1,100	1,200	1,300	1,400	1,500	{ Dessutom tjänstebeklädnad värderad till 100 kr. pr år.
Betjante vid Bergens och Trondhjems postkontor	900	1,000	1,100	1,200	1,300	1,400	
Betjante vid Drammens, Kristiansands och Stavangers postkontor ...	800	900	1,000	1,100	1,200	1,300	

c) i danska postverket:

Danmark.

	Begy-nelse-aflöning.	E f t e r					Hushyresbirag för betjante af högre lefnadsålder än 25 år.
		4 år.	8 år.	12 år.	16 år.	20 år (slutaff).	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Betjante i Köpenhamn och vid ambulanta postanstalter	800	1,030	1,220	1,410	1,600 (slut-afl.)	—	120 kr. pr år.
Betjante vid landsorts-postkontor af 1: a graden	800	920	1,040	1,160	1,280	1,400	{ 36—72 kr. pr år.
Betjante vid landsorts-postkontor af 2: a graden	800	900	1,000	1,100	1,200	1,300	

Samtliga åtnjuta tjänstebeklädnadsförmån.

Betjant vid ambulant postanstalt åtnjuter resetraktamente af omkring 350 kronor.

[2.]

Förmän i Köpenhamn (för närvarande endast 15) och 5 stationspackmästare vid järnbanpostkontor uppbära en hvar särskild ersättning af 400 kronor. Betjänt, som användes för brefsortering i tjänstemans ställe, tillkommer särskildt arfvide af 200 kronor.

Finland.

d) i finska postverket;

	Begynnelseaflöning.				Efter 5 år.			
	Lön.	Arf-vode.	Hyres-ersätt-ning.	Sum-ma.	Lön.	Arf-vode.	Hyres-ersätt-ning.	Sum-ma.
	Fmk.	Fmk.	Fmk.	Fmk.	Fmk.	Fmk.	Fmk.	Fmk.
1:a klassen	700	720	600	2,020	800	780	600	2,180
2:a "	700	540	400	1,640	800	600	400	1,800
3:e "	700	360	200	1,260	800	420	200	1,420
	Efter 10 år.				Efter 15 år.			
1:a klassen	900	840	600	2,340	1,000	900	600	2,500
2:a "	900	660	400	1,960	1,000	720	400	2,120
3:e "	900	480	200	1,580	1,000	540	200	1,740

För samtliga ut-går beklädnads-hjälp med 150 Fmk.

Postkontoren indelas efter orternas olika förhållanden i respektive klasser, enligt senatens bestämmande. Vid tjänstgöring inom ambulans postanstalt ersättes arfvodet af särskildt resetraktamente.

Jämfördes nu, anför vidare generalpoststyrelsen, den aflöning, som för närvarande utginge till betjänt vid svenska postverket, med den, som tillkomme motsvarande funktionär vid de ofvan angifna främmande län-dernas postverk, framginge af förestående redogörelser,

att den *tyska* postbetjänten — om, såsom skäligt syntes vara, en mark värdesattes lika med en krona — åtnjuter högre både begynnelse- och slutaflöning än den svenska;

att den *norska* postbetjänten beträffande sin begynnelseaflöning väl vore i de två lägre lönegraderna något mindre aflönad än den svenska, men däremot i samtliga grader uppbure en högre slutaflöning än denne;

att den *danska* postbetjänten visserligen började med något lägre aflöning än den svenska, men vore genomgående bättre tillgodosedd i afseende på slutaflöningen; samt

att den *finska* postbetjanten med hänsyn till såväl begynnelse- som slutaflöning åtnjöt högre godtgörelse för sitt arbete än postbetjänt i Sverige.

Någon väsentlig skillnad syntes icke förefinnas mellan postbetjante i Sverige och de anförda grannländerna i afseende å ifrågavarande betjantes allmänna samhällsställning och därmed förenade nödvändiga lefnadsbehof. Dessas tillgodoseende kräfde, såsom generalpoststyrelsen trodde sig veta, i genomsnitt högre kostnader i Sverige än i något af de andra länderna.

Inom vårt eget land hade en grupp statstjänare helt nyligen (vid 1904 års riksdag) erhållit sin aflöning reglerad, nämligen personalen vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning. Dennas nuvarande aflöning borde alltså kunna tillmätas afsevärd betydelse såsom af Riksdagen godkänd norm i fråga om aflöningsbeloppens storlek för funktionärer i motsvarande beställningar inom andra statens verk. Därest, vid en jämförelse mellan postverket och tullverket i afseende å olika personalgruppers åligganden och tjänstställning, postbetjänt hänfördes till samma klass som tullvaktmästare, så syntes postbetjanten icke hafva placerats för högt på tjänstskalan, och hans arbete syntes dock i många fall få anses såsom mera ansträngande än tullvaktmästarens. I anledning häraf ville generalpoststyrelsen erinra om de för tullvaktmästare fastställda aflöningsbelopp, hvilka framginge af nedanstående

Tab. V. Årsaflöning till vaktmästare vid tullverket enligt från och med år 1905 fastställd stat.

	Lön	Tjänstgöringspenningar.	Summa begynnelseaflöning.	Med ålderstillägg	
				Efter 5 år.	Efter 10 år (= slutaflöning).
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
3:e graden (vaktmästare i Stockholm, Malmö, Helsingborg och Göteborg)	900	500	1,400	1,550	1,700
2:a graden (vaktmästare i Norrköping och 9 andra orter)	800	400	1,200	1,350	1,500
1:a graden (vaktmästare å öfriga orter)	700	350	1,050	1,150	1,250

Härtill komma afsevärda sportler i tjänsten.

[2.]

Betjante vid
järnvägen och
telegrafen.

Det kunde ju synas ligga nära till hands, att vid en reglering söka ernå likhet i aflöningsförmåner och aflöningsvillkor mellan postbetjante och motsvarande betjante vid de båda andra kommunikationsverken, järnvägen och telegrafen. Generalpostdirektören hade också på anmodan af mig härom samrådt med cheferna för järnvägs- och telegrafstyrelserna. Men sökte man jämföra betjante vid postverket i afseende å tjänstgöringens beskaffenhet m. m. med dem vid järnvägen och telegrafen, kunde man verkligen ej finna någon motsvarighet af den betydelse, att därpå kunde grundas likformighet vid löneregleringen. I all synnerhet gällde detta järnvägens betjante. Järnvägen och posten hade så olika funktioner; göromålen för en hvar särskild grupp af befattningar inom det ena och det andra verket och de däraf beroende fordringarna, som måste ställas på befattningshafvarna, vore så olika och sammanledes befordringsutsikterna, att man icke kunde uppställa en jämförelse, som blefve adekvat. Likställdes postbetjante med järnvägsbetjante af lägsta graden, stationskarlar, vore jämförelsen i många fall orättvis på sådant sätt, att postbetjanten ställdes på ett lägre plan, än beskaffenheten af hans tjänst med skäl berättigade honom. Likställd med järnvägsbetjant af högre graderna blefve åter postbetjanten i afseende å tjänstställningens vikt i ett flertal fall uppskattad högre än vederborde. Det syntes därför vara lämpligast, att hvarterdera verkets — postens och järnvägens — betjante fortfarande såsom hittills betraktades såsom en grupp för sig, då det gällde att bestämma deras aflöning. Och hvad telegrafen anginge, vore de ordinarie telegrafbetjantes antal så ringa i jämförelse med postbetjantes.

Behovet af en
lönereglering.

De vid tiden för en lönereglering rådande prissförhållanden utgjorde för densamma en faktor af allmängiltig beskaffenhet. Då den förevarande löneregleringsfrågan skärskådades ur sådan synpunkt, framträdde med synnerlig styrka behovet af en aflöningsförbättring. Den enskildes utgifter för de nödvändiga lefnadsbehofven befunno sig sedan flera år tillbaka i oafbruten stegring, beroende på prissförhöjning på snart sagdt allt, som vore att hänföra till livets nödtorft. Att vissa grupper af statens funktionärer på grund häraf lede af ekonomiskt betryck hade så många gånger blifvit framhållet, att behovet af löneförbättringar för ifrågavarande funktionärer på denna grund numera icke syntes kunna från något håll bestridas.

Generalpoststyrelsen hade genom föreståndaren för styrelsens statistiska kontor, aktuarien Ericsson, låtit verkställa en utredning rörande lefnadskostnadernas stegring under de senaste årtiondena. (*Se bil. B*

vid detta protokoll.) Af utredningen framginge, att en sådan stegring från år 1889 till år 1906 icke kunde sättas lägre än till 25 % och med all säkerhet vida högre å de dyrare orterna.

[2.]

En aflöningsförbättring för den personal, hvarom här vore fråga, de ordinarie postbetjante, vore därför oundgängligen nödvändig.

En sådan aflöningsförbättring borde, med anslutning till det system, som redan nu vore af statsmakterna bestämdt i fråga om postbetjante, göras beroende af den stegring i lefnadskostnader, som inträdt å de olika orterna. Då denna stegring kunde uppdelas i en *allmän* sådan, hvilken gjorde sig gällande öfver hela landet, och i en förhöjning af mera *lokal* beskaffenhet, särskildt beträffande bostadshyror, så syntes det generalpoststyrelsen, som kunde förbättring i postbetjantes aflöningsförmåner äga rum dels med *ett belopp* för samtliga betjante, så tilltaget att de i lägsta lönegraden, d. v. s. å de billigaste platserna, därmed blefve i aflöningsväg fullt tillgodosedda, dels ock för betjante å de dyrare orterna, med *det ytterligare belopp*, som kunde anses motsvara de därstädes högre, nödvändiga lefnadskostnaderna.

På grund af hvad af generalpoststyrelsen sålunda blifvit anfördt, har styrelsen afgifvit följande förslag till lönereglering för ordinarie postbetjante.

Generalpost-
styrelsens
förslag till
lönereglering
för ordinarie
postbetjante.

Enligt generalpoststyrelsens ofvan omförmälda utredning utgjorde lägsta årsaflöningen för ordinarie postbetjant år 1889 i medeltal 877 kronor, och denna kunde icke anses hafva varit för sin tid för högt tilltagen. År 1900 ökades densamma med 23 kronor (2,6 %) till sitt nuvarande belopp, 900 kronor. Men för att förhöjningen i aflöningen skulle blifva proportionell med den från år 1889 till år 1906 skedda stegringen i lefnadskostnader, borde 1889 års aflöning ökas med 25 %, eller till kronor 1,096: 25. Detta sistnämnda belopp öfverstege med kronor 196: 25, eller i jämnadt tal 200 kronor, den nuvarande lägsta aflöningen. En allmän förhöjning af ordinarie postbetjantes aflöning syntes generalpoststyrelsen därför böra ske med 200 kronor. Dessa borde läggas till lönen, som därigenom för samtliga betjante ökades till 800 kronor; och skulle därmed någon annan ändring beträffande aflöningen för betjante i lägsta lönegraden icke blifva behöflig.

Den ytterligare aflöningsförbättring, hvarmed betjante i de nuvarande två högre lönegraderna borde tillgodoses, syntes kunna bestämmas till 100 kronor för dyra och särskildt dyra orter, men för de allra dyraste platserna (Stockholm med förstadssamhällen och några grufsamhällen i Norrbotten) icke skäligen böra sättas lägre än till 150

[2.] kronor. Denna aflöningsförbättring syntes böra läggas på tjänstgöringspenningarna, som därigenom för 2:a graden höjdes från 350 kronor till 450 kronor samt för 1:a graden från 400 kronor till 500 kronor och för somliga till 550 kronor.

Att Stockholm och nyssberörda samhällen numera intoge en undantagsställning i afseende å lefnadskostnadernas dryghet, framginge af bifogade sammanställningar af senaste officiella uppgifter. Enligt dessa utgjorde årshyran

	för 1 rum och kök.	för 2 rum och kök.
	Kronor.	Kronor.
i Kiruna	337	508
i Malmberget och Gällivare	241	427
i Stockholm	298	502
men		
i Göteborg	215	356
och		
i Malmö	179	266

Ålderstilläggen — som år 1902 undergått en verklig reglering — syntes böra bibehållas oförändrade.

Genom en sådan reglering skulle lönegraderna ändras till 4, eller samma antal som i postbetjäntes petition framhölles såsom lämpligt, och skulle ändringen i stort sedt åstadkommas genom uppflyttning af en grupp betjante från nuvarande 1:a graden till en högre grad. Till den nya 2:a graden skulle i allmänhet hänföras öfriga betjante, som för närvarande tillhörde 1:a graden, jämte betjante å några andra, särskildt dyra orter. Den nya 3:e graden komme att upptagas af betjante från nuvarande 2:a graden, samt dit uppflyttade betjante från en del dyra orter, hvilka sistnämnda betjante generalpoststyrelsen för närvarande icke kunde tillgodose med den aflöning, som orternas dyrhet nödvändiggjorde. Den nya 4:e graden skulle omfatta öfriga betjante.

Hvarje ålderstillägg skulle i den nya 1:a och 2:a graden utgå med 200 kronor samt i den nya 3:e och 4:e graden med 150 kronor.

Med den ifrågasatta ökningen till 1,700 af hela antalet ordinarie postbetjante och med hänsyn till betjantes motsedda stationering vid början af år 1908 beräknade generalpoststyrelsen antalet betjante i de nya lönegraderna sålunda: [2.]

i 1:a graden	530
i 2:a »	430
i 3:e »	450
i 4:e »	290

Tillhopa 1,700.

Aflöningsbeloppen i de olika lönegraderna enligt detta förslag komme att utgöra

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Ålderstilllägg.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
i 1:a graden	800	550	2 à 200
i 2:a »	800	500	2 à 200
i 3:e »	800	450	2 à 150
i 4:e »	800	300	2 à 150

Huru denna aflöningsstat skulle verka i de skilda lönegraderna för betjante af olika tjänsteålder, framginge af följande

Tab. VI. Ordinarie postbetjants års aflöning enligt generalpoststyrelsens förevarande förslag:

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa begynnelse-aflöning.	Med ålderstilllägg.	
				efter 5 år.	efter 10 år. (= slut-aflöning).
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1:a graden	800	550	1,350	1,550	1,750
2:a »	800	500	1,300	1,500	1,700
3:e »	800	450	1,250	1,400	1,550
4:e »	800	300	1,100	1,250	1,400

[2.]

Denna nya aflöningsstat innebure

för den som nu åtnjuter	och placeras i den nya	en förhöjning	
		i begynnelse- aflöning af	och i slut- aflöning af
1:a graden	1:a graden	35 %	25 %
1:a "	2:a "	30 "	21 "
2:a "	2:a "	37 "	36 "
2:a "	3:e "	31 "	24 "
3:e "	3:e "	39 "	29 "
3:e "	4:e "	22 "	16 "

Generalpoststyrelsen hemställde alltså, att i staten för år 1908 måtte uppföras:

530	postbetjante af 1:a lönegraden, hvardera med lön	800: —		
	tjänstgöringspenningar	550: —	1,350: —	715,500: —
430	postbetjante af 2:a lönegraden, med lön	800: —		
	tjänstgöringspenningar	500: —	1,300: —	559,000: —
450	postbetjante af 3:e lönegraden, med lön	800: —		
	tjänstgöringspenningar	450: —	1,250: —	562,500: —
290	postbetjante af 4:e lönegraden, med lön	800: —		
	tjänstgöringspenningar	300: —	1,100: —	319,000: —
			kronor 2,156,000: —	

Höjning af
anslaget till
postbetjante.

De ordinarie postbetjantes löner och tjänstgöringspenningar vore i 1907 års stat upptagna till ett sammanlagdt belopp af kr 1,543,500: —
hvidan förslaget innebure en ökning å anslaget med... » 612,500: —
Däraf kunde emellertid 125,500 kronor beräknas såsom förhöjning i
följd af 100 nya ordinarie befattningars upptagande i staten, något
som i sin ordning innebure en minskning med omkring 100,000 kro-

nor i anslaget till extra postbetjante. — Dessa skulle erhålla något förhöjda arvoden, på sätt här efteråt under vederbörande anslag hemställdes. [2.]

Enligt nuvarande lönestat skulle lönen och tjänstgöringspenningar åt 1,700 ordinarie postbetjante, däraf 950 i 1:a, 300 i 2:a och 450 i 3:e lönegraden hafva belöpt sig till sammanlagdt kr. 1,640,000: —

Då anslaget i 1907 års stat utförts med » 1,543,500: —
skulle sålunda ett belopp af » 96,500: —
motsvara kostnaden för 100 nya tjänster enligt 1907 års stat.

Aflöningsförbättringen för de å 1908 års stat uppförda 1,700 betjante skulle medföra en ökad utgift för postverket af tillhopa 516,000 kronor.

Ålderstilläggen skulle enligt nuvarande och enligt nya staten utgöra i det allra närmaste samma slutsumma. Desamma kunde endast approximativt beräknas och upptoges under den för samtliga funktionärer gemensamma titeln »ålderstillägg».

Generalpoststyrelsens förslag till omreglering af postbetjantes aflöningsförmåner har jag ej i alla delar kunnat biträda. Departements-
chefens yt-
rande.

Innan jag emellertid närmare ingår på detaljerna i detta förslag, anhåller jag att i viss mån få komplettera den redogörelse för den historiska utvecklingen af löneförhållandena för de å stat anställda postbetjante, som af generalpoststyrelsen lämnats.

Enligt den normalstat för postverket, som trädde i tillämpning med ingången af år 1874, utgjordes postanstalternas vaktbetjäning af vaktmästare, postiljoner och brefbärare, hvarje grupp med särskilda löner och förmåner.

År 1884 framlades af Kungl. Maj:t och godkändes af Riksdagen förslag till förändringar i sättet och villkoren för postbetjantes aflönande. I den aflöningsstat för postverket, som sålunda från och med år 1885 vann tillämpning, sammanfördes de två grupperna brefbärare och postiljoner till en, under benämning vaktbetjante. Beträffande vaktmästarna — enligt 1885 års stat 38 till antalet — förklarades, att, i den mån de afginge, de efter dem ledigblifna befattningarna icke skulle återbesättas, utan i stället antalet vaktbetjante i motsvarande mån ökas. Vaktbetjante tillerkändes enligt staten en lön af 500 kronor samt efter fem års väl vitsordad ordinarie tjänstgöring ålderstillägg å 100 kronor att tilläggas lönen.

Utofver denna fasta aflöning erhöles emellertid ordinarie betjante traktamenten och i några fall hyreshjälp. Dessa traktamenten utgingo

[2.] med växlande belopp, högst två kronor om dagen med tilläggstraktamente för dem, som tjänstgjorde å järnvägs- och ångbåtsposten.

Vid 1899 års riksdag omreglerades åter vaktbetjäntes aflöningsförhållanden, därvid det öfverklagade systemet med dagtraktamente, med dess många olika, af generalpoststyrelsen för hvarje särskildt fall bestämda belopp utdömdes, och den grundsatsen gjordes gällande, att alla vaktbetjante å samma ort skulle, så vidt ske kunde, tillhöra samma lönegrad. De närmare detaljerna i denna lönereglering framgå af generalpoststyrelsens skrifvelse.

Jämväl för den förbättring af postbetjäntes löneförmåner, som i form af förhöjda och tidigare utgående ålderstillägg genomförts med 1903 års fastställda lönestat, är i det föregående redogjort.

Verkningarna af sistnämnda arfvodesförhöjning, sammanställd med upphörandet af de dyrtidstillägg, som jämlikt särskilda af Riksdagen fattade beslut, utgått till ifrågavarande betjante för åren 1901 och 1902, äro äfven af generalpoststyrelsen berörda.

Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra om generalpoststyrelsens i dess underdåniga skrifvelse den 28 november 1903 med förslag till aflöningsstat för postverket för år 1905 gjorda hemställan om särskildt lönetillägg åt den personal vid postverket, som i följd af den från och med år 1903 genomförda löneförändring lidit inkomstminskning.

Till grund för denna hemställan hade lagts en inom generalpoststyrelsen verkställd utredning angående postbetjäntes löne- och arfvodesförmåner åren 1902 och 1903, hvaraf skulle framgå

att af postbetjante af första lönegraden 35 erhållit ökning af löneförmåner, men 436 lidit en minskning af i medeltal 63 kronor, under det att för 66 hvarken uppkommit ökning eller minskning;

att af postbetjante af andra lönegraden 35 erhållit ökning, men däremot 170 en minskning af i medeltal 52 kronor, samt

att af postbetjante af tredje lönegraden 27 fått ökning, under det att 264 lidit en minskning af i medeltal 47 kronor.

Jag öfvergår härefter till en närmare granskning af generalpoststyrelsens förslag. Enligt detta skulle postbetjante i afseende å deras aflöningsförmåner indelas i fyra grader beroende på tjänstgöringsorten. Förslaget innebär hufvudsakligen den ändring i nu bestående förhållanden, att postbetjante, hvilka äro stationerade i Stockholm och dess förstadssamhällen eller vid malmbergssamhällena i Norrbottens län, skulle brytas ut för att ingå i en ny 1:a lönegrad. Till postbetjante i 2:a lönegraden skulle höra de postbetjante, som vore placerade i Göteborg och Malmö eller å orter, som vore likställda med nämnda platser. Till 3:e

och 4:e lönegraden skulle slutligen, alltefter lefnadsomkostnaderna å stationsorten, hänföras öfriga postbetjante.

[2.]

Denna anordning synes mig lämplig. Att Stockholm med omnejd jämte grufsamhällena i Norrbotten komma att intaga en särställning, betingas af de i jämförelse med förhållandet å öfriga orter inom landet afgjort dyrare lefnadsomkostnaderna. I detta hänseende tillåter jag mig, utöfver hvad generalpoststyrelsen anført, åberopa en något fullständigad sammanställning ur de uppgifter, som af aktuarien Ericsson lämnats i hans förut omförmälda redogörelse.

	Medelpris år 1906 för lägenheter om			Medelpris år 1906 per vecka å privat måltidsinackor- dering.
	1 rum utan kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	
	kr.	kr.	kr.	kr.
Kiruna	174	337	508	10.50
Stockholm	200	298	502	9.92
Malmberget	134	251	495	9.75
Gällivare	119	231	358	9.98
Göteborg	180	215	356	7.01
Norrköping	134	234	348	7.66
Malmö	119	179	266	7.23
Hälsingborg	117	148	227	6.92
Sundsvall	106	184	318	9.20

Den något större elasticitet, som, enligt generalpoststyrelsens förslag, gifvits åt bestämmelserna i fråga om lönegraderna, synes mig icke kunna innebära annat än en fördel, då ju i allt fall Kungl. Maj:t och Riksdagen ha i sin hand att afgöra, huru stort antal betjante skall placeras i hvarje grad.

Hvad angår fördelningen af de 1,700 postbetjante i de olika lönegraderna har jag icke någon erinran mot generalpoststyrelsens förslag.

Generalpoststyrelsens hemställan innebär vidare den väsentliga ändringen i grunderna för nu gällande lönestat, att utaf aflöningen ett belopp af 800 kronor skulle i stället för såsom hittills 600 kronor utgöra lön, under det återstoden skulle anses tillhöra tjänstgöringspenningarna. Detta medför, utom den afsevärda fördelen af ökad aflöning under sjukdom, en med 200 kronor förhöjd pension. Denna i och för sig betydliga ökning — 33 % — synes mig emellertid skälig. Äfven med ökade

- [2.] löneförmåner lär postbetjänten icke kunna göra några synnerliga besparingar, och ett belopp af 800 kronor i pension kan därför ej anses högre än som kräves för att skänka honom en något så när tryggad ålderdom.

Hvad däremot angår de af generalpoststyrelsen såsom tjänstgöringspenningar föreslagna belopp, har jag icke funnit desamma lämpligen afvägda.

Generalpoststyrelsen har vid sin argumentering för behovet af lönerreglering åberopat den af aktuarien Ericsson verkställda utredning rörande lefnadskostnadernas stegring under de senaste årtiondena. Af denna utredning framgår, att den stegring, som i detta hänseende inträdt från år 1889 till år 1906, i allmänhet icke kan sättas lägre än till 25 %.

De förhöjningar i nuvarande löneförmåner, som generalpoststyrelsen särskildt med hänsyn härtill föreslagit, uppgå i genomsnitt till 32 % hvad angår begynnelseaflöningen och 25 % beträffande slutaflöningen. Generalpoststyrelsen synes emellertid härvid icke tagit i betraktande den förbättring i aflöningsförmåner, som den ordinarie postbetjäntpersonalen, såsom enhet betraktad, genom de tid efter annan försiggångna lönerregleringarna vunnit under tidsperioden 1889—1906. Af den likaledes utaf aktuarien Ericsson härom gjorda utredning (bil. B vid detta protokoll) framgår nämligen, att denna förbättring motsvarar vid tillträdet till befattningen 12.3 %, efter 5 års innehafd tjänst 18 % och efter 10 års tjänst (= slutaflöning) 33.7 %.

En följdriktig tillämpning af grundsatsen, att lön bör ökas i proportion till stegrade lefnadskostnader, skulle följaktligen hafva medfört, att begynnelselönen bort ökas med allenast 12.7 %, under det slutaflöningen icke bort föreslås till ändring.

Såsom nämntt röra sig de nu anförda siffrorna om postbetjäntkåren såsom enhet betraktad. Om åter samtliga postbetjante fördelas på de tre grupperna järnvägspostiljoner, landsvägspostiljoner och öfriga, d. v. s. brefbärare, vaktmästare m. fl., finner man, att den största förbättringen nåtts af landsvägspostiljoner, hvilka erhållit en löneförbättring, motsvarande vid tillträdet till befattningen 29.2 %, efter 5 år 32.2 % och efter 10 år 47.6 %, samt att därefter komma järnvägspostiljoner (respektive 23.4, 26.9 och 40.9 %) och i sista rummet brefbärare, vaktmästare m. fl. (respektive 4.6, 11.4 och 27.5 %).

Då nu sistnämnda grupp är den afgjordt talrikaste — af 1,390 betjante, beträffande hvilka uppgifter erhållits, tillhörde 952 denna grupp,

medan 377 voro järnvägspostiljoner och 61 landsvägspostiljoner — ställer sig ju saken något annorlunda.

[2.]

Jag vill icke heller förneka, att ett verkligt behof af lönereglering föreligger. För den största delen af kåren hafva uppenbarligen icke löneförmånerna stigit i förhållande till de ökade lefnadsomkostnaderna, och de nuvarande lönebeloppen synas mig med skäl kunna betecknas såsom otillräckliga. Jag tillåter mig härvid särskildt beröra en omständighet, som aktuarien Ericsson påpekat i sin utredning angående de stegrade lefnadskostnaderna — den ekonomiska utvecklingen inom landet.

Under perioden 1889—1905 kan man sålunda, per invånare räknadt, konstatera en ökning af, hvad angår uppskattade värdet af bevillnings-skyldig fast egendom, 43.3 %, beträffande taxerad inkomst af kapital 96.4 % och beträffande taxerad inkomst af arbete 125.9 %.

Det ställer sig såsom en gifven följd af en dylik snabb materiell blomstring — ett i och för sig ju synnerligen glädjande förhållande — att den allmänna lefnadsnivån väsentligen höjes, att anspråken på lifvet stegras, och det hos alla samhällsklasser. I det ekonomiska uppsvinget blifva emellertid icke alla delaktiga. För de klasser, som icke kunna följa denna utveckling, kommer — jag citerar här aktuarien Ericsson, med hvilken jag till fullo instämmer — stillaståendet att innebära relativ tillbakagång. Och då till dessa klasser höra vissa grupper af dem, som hafva att utföra statens egna funktioner, är det fara för att statens verksamhet kommer att härigenom blifva lidande.

Om jag sålunda också anser en lönereglering för postbetjänte vara af behovet och omständigheterna påkallad, kan jag icke finna de af generalpoststyrelsen föreslagna förhöjningarna lämpligt afvägda, och framför allt synes mig själfva systemet — detsamma som för närvarande tillämpas — icke vara tilltalande.

Enligt förslaget skulle begynnelseaflöningen utgöra:

i 1:a graden	1,350	kronor
» 2:a »	1,300	»
» 3:e »	1,250	»
» 4:e »	1,100	» .

Härtill skulle komma två ålderstillägg efter respektive 5 och 10 år, utgörande hvarterda 200 kronor i 1:a och 2:a graden samt 150 kronor i 3:e och 4:e graden. Skillnaden mellan begynnelse- och slutaflöning skulle sålunda blifva 400 kronor i de båda förra och 300 kronor i de båda senare lönegraderna.

[2.] Det förefaller mig emellertid, som skulle ett system med lägre begynnelseaflöning men flera och med kortare mellanrum i stigande skala utgående ålderstillägg vara mera att förorda.

Behofven äro eller böra åtminstone vara afsevärdt mindre för den nyblifna ordinarie, som i regel ännu ej är gift, än för äldre kamrater. Om han nu redan från början får vana att inrätta sitt lif efter en alltför dyr måttstock, får han säkerligen svårare att reda sig, sedan han stiftat familj, äfven om hans inkomster med nödig sparsamhet då skulle vara tillräckliga. Jag håller därför före, att det äfven för löntagaren är förmånligare, om hans aflöning stiger så småningom och först efter en tidrymd af exempelvis tolf år uppnår maximum. Han har då lättare att efter hand afpassa sitt lefnadssätt efter de i bredd med de ökade behofven stigande inkomsterna.

Slutaflöningarna anser jag åter böra bestämmas jämförelsevis högre, om jag än funnit mig i viss mån böra jämka på de af generalpoststyrelsen föreslagna belopp.

En annan omständighet, som jämväl bör tagas i betraktande vid föreliggande lönefråga, är den nu pågående utredningen rörande reglering af löneförhållandena vid järnvägsstaten och telegrafverket. Generalpoststyrelsen antyder själf i sin skrifvelse önskvärdheten af att, såvidt möjligt, ernå likhet i aflöningsförmåner mellan postbetjante och motsvarande betjante vid de båda andra kommunikationsverken, ehuru styrelsen anser sådant vara utförbart. Det må ju också erkännas, att några fullt tillfredsställande jämförelsegrunder icke kunna erhållas, särskildt med hänsyn till de bättre befodringsutsikterna vid järnvägen. Men det är dock att märka, att möjligheten till befodran icke heller saknas för postbetjanten, om än icke i samma grad som för järnvägsmannen. Jag erinrar härvid om den under senaste åren införda anordningen, hvari genom vaktbetjante, som vid postverket få sig anförtrödda vissa mera maktpåliggande göromål, beredts ersättning i form af arvoden om 240 à 180 kronor om året. Antalet dylika s. k. förste postbetjante uppgår för närvarande till 431 eller mer än fjärdedelen af hela antalet vaktbetjante. Jämnställer man stationskarlen, som ombesörjer spårväxling, och den vanliga postbetjanten, synes man med hänsyn till beskaffenheten af hvar deras arbete och det därmed förenade ansvar ej begå alltför stor orättvisa mot den senare. Äfven de ordinarie telegrafbetjante och postbetjante synas kunna lämpligen med hvarandra likställas.

Jag har gjort mig underrättad om de lönesatser, som lära komma att föreslås af järnvägs-löneregleringskommittén och de för omorganisationen vid telegrafverket tillkallade sakkunniga, och äro desamma, såvidt jag nu kunnat bedöma, i allmänhet lämpligen utmätta.

[2.]

Med ledning jämväl af mig sålunda meddelade upplysningar har jag upprättat ett nytt förslag till lönestat för postbetjante, hvarvid jag, så långt ske kunnat, afpassat begynnelselöner på sådant sätt, att de äro jämförbara med de löner, som, på sätt nämnts, torde blifva föreslagna för motsvarande betjante vid de andra verken. Härvid har jag gifvetvis tagit hänsyn till att betjante vid järnväg och telegraf åtnjuta antingen bostad in natura eller hyresersättning.

Slutaflöningen har jag dock ansett böra sättas högre för postbetjante i betraktande af deras jämförelsevis sämre befodringsutsikter.

Enligt detta mitt förslag skulle begynnelselönen blifva i 1:a lönegraden 1,200 kronor, i 2:a 1,140 kronor, i 3:e 1,080 kronor och i 4:e 1,020 kronor. Härtill skulle komma fyra ålderstillägg, hvarterda med tre års mellanrum och utgående efter något stigande skala, på sätt närmare framgår af nedanstående tabeller.

Aflöningsbeloppen skulle utgöra:

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Tjänstgöringspenningarna kunna höjas efter			
			3 år med	6 år med	9 år med	12 år med
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
i 1:a graden	800	400	120	120	150	150
i 2:a "	800	340	60	120	150	150
i 3:e "	800	280	60	60	120	150
i 4:e "	800	220	60	60	120	120

Huru denna aflöningsstat skulle verka i de skilda lönegraderna för betjante af olika tjänsteålder, framgår af följande tabell:

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa begynnelse-aflöning.	Med ålderstillägg			
				efter 3 år	efter 6 år	efter 9 år	efter 12 år (= slut-aflöning)
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1:a graden.....	800	400	1,200	1,320	1,440	1,590	1,740
2:a "	800	340	1,140	1,200	1,320	1,470	1,620
3:e "	800	280	1,080	1,140	1,200	1,320	1,470
4:e "	800	220	1,020	1,080	1,140	1,260	1,380

[2.]

Denna nya aflöningsstat innebär:

för den som nu tillhör	och placeras i den nya	en förhöjning	
		i begynnelse- aflöning af	och i slut- aflöning af
1:a graden	1:a graden	20 %	24,3 %
1:a »	2:a »	14 »	15,7 »
2:a »	2:a »	20 »	29,6 »
2:a »	3:e »	13,7 »	17,7 »
3:e »	3:e »	20 »	22,5 »
3:e »	4:e »	13,3 »	15 »

I medeltal skulle denna lönestat sålunda innebära en förhöjning i begynnelseaflöning af 16,8 proc. och i slutaflöning af 20,8 proc.

Detta är, hvad beträffar begynnelselönen, något högre än hvad som skulle betingas af en ren matematisk jämförelse mellan, å ena sidan, stegringen i lefnadsomkostnader under tiden 1889—1906 samt, å andra sidan, den förbättring i löneförmåner postbetjäntkåren, såsom enhet betraktad, under denna tid vunnit. Tager man åter i betraktande den grupp af betjante, som hänföras till brefbärare och vaktmästare, torde ökningen vara något lägre än som skulle påkallas af berörda förhållande. Detta har föranledts af min ofvan motiverade önskan att hålla begynnelselönen jämförelsevis låg, under det jag åter ansett slutaflöningen böra blifva väsentligt högre än nu är fallet med hänsyn till de stegrade lefnadsomkostnaderna, den högre allmänna lefnadsnivån och de jämförelsevis kläna beföringsmöjligheterna.

Hvad angår förhållandet mellan lönesatserna i 1:a och i 2:a lönegraden äro dessa, såsom man finner, både i afseende å begynnelse- och slutaflöning omkring 10 % högre i den förra än i den senare, en proportion, som jag anser ganska tillfredsställande.

Beträffande sedermera lönesatserna i 3:e och 4:e lönegraderna är ju svårt att här angifva några fullt exakta jämförelsepunkter. Proportionerna hafva emellertid satts med ledning af uppgifter, som jag erhållit från förut omnämnda kommitterade, hvilka varit i tillfälle att bearbeta ett rikt statistiskt material.

Jag ber tillika få till närmare belysning af förhållandet mellan de af mig och de af generalpoststyrelsen föreslagna lönebeloppen åberopa följande sammanställning:

	A f l ö n i n g s b e l o p p u n d e r												
	1:a året.	2:a året.	3:e året.	4:e året.	5:e året.	6:e året.	7:e året.	8:e året.	9:e året.	10:e året.	11:e året.	12:e året.	13:e året o. följ.
<i>1:a lönegraden:</i>													
generalpoststyrelsens förslag	1,350	1,350	1,350	1,350	1,350	1,550	1,550	1,550	1,550	1,550	1,750	1,750	1,750
mitt förslag	1,200	1,200	1,200	1,320	1,320	1,320	1,440	1,440	1,440	1,590	1,590	1,590	1,740
<i>2:a lönegraden:</i>													
generalpoststyrelsens förslag.....	1,300	1,300	1,300	1,300	1,300	1,500	1,500	1,500	1,500	1,500	1,700	1,700	1,700
mitt förslag	1,140	1,140	1,140	1,200	1,200	1,200	1,320	1,320	1,320	1,470	1,470	1,470	1,620
<i>3:e lönegraden:</i>													
generalpoststyrelsens förslag	1,250	1,250	1,250	1,250	1,250	1,400	1,400	1,400	1,400	1,400	1,550	1,550	1,550
mitt förslag	1,080	1,080	1,080	1,140	1,140	1,140	1,200	1,200	1,200	1,320	1,320	1,320	1,470
<i>4:e lönegraden:</i>													
generalpoststyrelsens förslag	1,100	1,100	1,100	1,100	1,100	1,250	1,250	1,250	1,250	1,250	1,400	1,400	1,400
mitt förslag	1,020	1,020	1,020	1,080	1,080	1,080	1,140	1,140	1,140	1,260	1,260	1,260	1,380

Med hänsyn till de jämförelsevis små skiljaktigheterna mellan slutaflöningarna enligt de olika förslagen kommer det sammanlagda lönebelopp, en ordinarie postbetjänt skulle intjäna enligt den af mig framlagda lönestaten under hela sin tjänstetid, icke att med någon synnerligen afsevärd summa understiga motsvarande belopp enligt generalpoststyrelsens förslag. Under antagande, att den extra postbetjänten befordras till ordinarie vid en ålder af omkring 28 år — ett antagande, som bestyrkes af en på mitt föranstaltande gjord utredning — skulle han, exempelvis, om han är placerad i 1:a lönegraden, vid pensionsåldern hafva i lön uppburit

enligt generalpoststyrelsens förslag.....	63,500 kronor,
» mitt förslag	61,890 »
en skillnad sålunda å	1,610 kronor.

Till en jämförelse mellan lönestaterna för betjänte inom samtliga kommunikationsverken torde jag återkomma i sammanhang med frågorna om omreglering af löneförhållandena vid järnväg och telegraf.

[2.] Jag hemställer alltså, att i staten för år 1908 måtte uppföras:

530	postbetjante af 1:a lönegraden, en hvar med	lön	kr. 800: —		
		tjänstgöringspenningar	» 400: —	1,200: —	636,000: —
430	postbetjante af 2:a lönegraden, en hvar med	lön	kr. 800: —		
		tjänstgöringspenningar	» 340: —	1,140: —	490,200: —
450	postbetjante af 3:e lönegraden, en hvar med	lön	kr. 800: —		
		tjänstgöringspenningar	» 280: —	1,080: —	486,000: —
290	postbetjante af 4:e lönegraden, en hvar med	lön	kr. 800: —		
		tjänstgöringspenningar	» 220: —	1,020: —	295,800: —
				tillhopa kronor	1,908,000: —

De ordinarie postbetjantes löner och tjänstgöringspenningar äro i 1907 års stat upptagna till sammanlagdt

kr. 1,543,500: —

hvadan förslaget innebär en *ökning* i anslag af

kr. 364,500: —

Häraf är emellertid en ej ringa del en följd af 100 nya ordinarie befattningars upptagande i staten.

Ålderstilläggen, som enligt generalpoststyrelsens förslag icke skulle undergå någon förändring, kräfva enligt den af mig förordade lönestaten en rätt afsevärd förhöjning.

Enligt generalpoststyrelsens hemställan erfordrades en ökning af nu ifrågavarande anslag med 612,500 kronor, alltså 248,000 kronor mer än enligt mitt förslag. Generalpoststyrelsen har beräknat ålderstilläggen åt postbetjante till 326,000 kronor, under det genomförandet af den af mig framlagda lönestaten skulle för år 1908 erfordra ålderstillägg till belopp af 362,730 kronor, sålunda 36,730 kronor mera. Den nu förordade staten skulle sålunda medföra en besparing för år 1908 af 211,270 kronor.

Å förslagsanslaget till *aflönande af poststationsföreståndare* hafva, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelat, utgifterna år 1905 uppgått i rundt tal till 1,213,000 kronor samt kunna för år 1906, med ledning af förhållandena under årets tre första kvartal, beräknas komma att uppgå till omkring 1,260,000 kronor. Anslaget, som i staten för 1906 är upptaget till förslagsvis 1,230,000 kronor, har för år 1907 blifvit höjdt till 1,330,000 kronor. Vid afgifvande i november 1905 af förslag till stater för år 1907 har generalpoststyrelsen förklarat, att sistnämnda höjning föranledts af, bland annat, kostnad, som skulle drabba postverket genom den då närmast eller i slutet af år 1906 förestående allmänna reglering af aflöningsförhållandena vid samtliga järnvägsstationer, som öppnats senast den 1 januari 1903, och hvilken reglering skulle gälla för tiden 1 januari 1907—31 december 1909. Enligt i november 1905 gjorda beräkningar antogs regleringen komma att medföra en ökad utgift för postverket af omkring 75,000 kronor. Denna utgift, som nu kunnat närmare bestämmas, komme emellertid, enligt hvad generalpoststyrelsen upplyst, att uppgå till omkring 110,000 kronor.

Stegring i utgifterna å ifrågavarande anslag betingades emellertid ej blott af aflöningsförhöjningar utan gifvetvis äfven af ökning utaf poststationernas antal.

Detta antal ökades under 1905 från 2,742 till 2,783, eller med 41, och hade intill den 1 november 1906 ökats med ytterligare 67.

Såsom ofvan omförmålts, kunde utgifterna å ifrågavarande anslag för år 1906 anses komma att uppgå till kronor 1,260,000: —

Stegringen i utgifterna till följd af blifvande ökning i antalet poststationer och arfvodesförhöjningar jämväl för stationer, som ej vore belägna vid järnväg, syntes icke kunna för åren 1907 och 1908 sättas lägre än till » 80,000: —

Om till summan däraf kronor 1,340,000: — lades den ökade kostnad, som å anslaget uppstode genom nämnda från och med den 1 januari 1907 gällande reglering af aflöningsförhållandena vid vissa järnvägsstationer, » 110,000: —

erhölles ett belopp af kronor 1,450,000: —, hvartill anslaget i fråga syntes böra för år 1908 bestämmas.

Detta innebure en *förhöjning* i det senast fastställda anslaget af 120,000 kronor.

Mot hvad generalpoststyrelsen sålunda föreslagit har jag intet att erinra.

[2.]

Höjning af
anslaget till
aflönande af
poststations-
föreståndare.

Departements-
chefens
yttrande.

[2.]

Nedsättning af anslaget till extra biträden vid distriktsförvaltningarna och postanstalterna.	Såsom generalpoststyrelsen erinrat, är förslagsanslaget till <i>aflönande af extra tjänstemannabiträden vid distriktsförvaltningarna och postanstalterna</i> upptaget		
	i 1906 års utgiftsstat till	kronor	990,000: —
	» 1907 » »	»	835,000: —

Generalpoststyrelsen har upplyst, att utgifterna å anslaget uppgått i runda tal

för år 1904 till	»	1,061,500: —
» » 1905 »	»	975,700: —

samt att desamma synas, med ledning af förhållandena under 1906 års tre första kvartal komma att för hela år 1906 uppgå till

»	1,012,000: —
---	--------------

däruti inberäknad den nedan omförmälda förhöjning af årsarfvodena för ifrågavarande biträden, som Kungl. Maj:t på framställning af generalpoststyrelsen genom nådigt bref den 29 november 1906 för sistnämnda år medgifvit.

Jämlikt Kungl. Maj:ts nådiga bref till generalpoststyrelsen den 19 december 1902 utgår aflöningen till de extra tjänstemannabiträden enligt följande grunder.

De vid postkontor eller järnvägspost anställda extra biträden hänföras med afseende å aflöningen till olika arfvodesklasser; och utgår arfvodet till dylik tjänsteman med något af beloppen 900, 1,050, 1,200, 1,350 och 1,500 kronor för år.

Minimiarfvodet till manligt extra biträde vid postkontor utgör 1,050 kronor för år eller å platser, där lefnadskostnaderna äro särskildt höga eller där biträdet användes till mera maktpåliggande eller ansträngande tjänstgöring såsom nattarbete m. m., 1,200 kronor om året.

Med sistnämnda belopp utgår jämväl minimiarfvodet till extra biträde vid järnvägsposten.

Minimiarfvodet till kvinnligt extra biträde utgör 900 kronor för år.

Arfvodet till extra biträde, som är e. o. postexpeditör, förhöjes efter hvarje period af tre år med 150 kronor, intill dess årsarfvodet uppgår för manligt extra biträde till 1,500 kronor och för kvinnligt till 1,350 kronor.

Har i särskildt undantagsfall till extra biträde antagits person, som ej är e. o. postexpeditör, inträder förhöjning, därest minimiarfvodet utgör 1,200 kronor, efter sex år med 150 kronor samt i andra fall första gången efter sex år och andra gången efter nio år likaledes med 150 kronor hvarje gång, så att för dylikt extra biträde högsta årsarfvodet

utgör för manligt extra biträde 1,350 kronor och för kvinnligt 1,200 kronor. [2.]

Såsom villkor för erhållande af ofvannämnda arfvodesförhöjning gäller, att extra biträde under mer än fyra femtedelar af den tid, som erfordras för vinnande af dylik förhöjning, med godt vitsord bestridt egen eller, på grund af förordnande, annans tjänstebefattning, dock att därvid icke må föras honom till last den tid, under hvilken han åtnjutit ledighet för fullgörande af värnplik.

Arfvodesförhöjning inträder först vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänstetiden blifvit uppnådd.

I enstaka undantagsfall kan extra biträde, då lefnadskostnaderna på platsen äro synnerligen höga eller då andra förhållanden sådant oundgängligen påkalla, tillerkännas högre arfvode än efter nu angifna allmänna grunder, dock icke utöfver 1,800 kronor för år.

Utöfver ifrågavarande arfvoden uppbär i järnvägspostkupé eller inom sjöpostexpedition tjänstgörande extra biträde, i likhet med ordinarie postexpeditör, resetraktamente samt ersättning för anskaffande af härberge.

Emellertid har generalpoststyrelsen på grund af de stegrade lefnadskostnaderna för hvar och ett af åren 1902—1905, efter tillstånd af Kungl. Maj:t, låtit till de af styrelsen antagna och i postverkets tjänst vid årets utgång kvarstående extra biträden vid postverkets distrikts- och lokalförvaltningar utbetala en tillfällig förhöjning af 10 % af för året utgående arfvoden.

För år 1905 uppgick denna arfvodesförhöjning till omkring 50,400 kronor.

Genom ofvanberörda nådiga bref af den 29 november 1906 har Kungl. Maj:t medgifvit liknande arfvodesförhöjning äfven för år 1906.

I underdånig skrifvelse den 29 november 1906 har generalpoststyrelsen framhållit, att de ökade lefnadskostnaderna, som påkallat berörda förhöjning af de extra biträdenas arfvoden, nu kunde anses blifva konstanta, samt att därför, enligt styrelsens mening, denna arfvodesförhöjning ej längre borde komma dessa biträden till del i form af tillfälliga arfvodestillägg, utan beredas dem genom ökning af deras fasta arfvoden. På grund häraf har styrelsen hemställt, att, med bibehållande i öfrigt af nu gällande bestämmelser i ämnet, de genom nämnda nådiga bref den 19 december 1902 bestämda minimiarfvoden måtte från och med år 1907 utgå för manligt biträde med 1,200 kronor, eller, där särskilda förhållanden påkallade högre belopp, 1,350 kronor för år, och för kvinnligt biträde med 1,050 kronor för år, med förhöjning hvar tredje

[2.] år intill dess manligt biträde ernått ett årsarfvode af 1,660 kronor och kvinnligt biträde ett årsarfvode af 1,500 kronor.

Generalpoststyrelsen har anført, att genom en dylik reglering arfvodena för de extra biträden, som efter nu förestående utnämningar af 100 i postverkets stat för år 1907 upptagna nya postexpeditörs-tjänster komme att kvarstå å sina befattningar, skulle ökas från sammanlagdt 556,880 kronor till sammanlagdt 630,600 kronor eller med 73,720 kronor. Men, då efter regleringen tillfälligt arfvodestillägg, som för samma biträden beräknats uppgå till sammanlagdt 55,688 kronor, ej vidare skulle utgå, skulle den kostnad, postverket genom regleringen finge vidkännas, inskränka sig till omkring 18,000 kronor.

Vid början af år 1906 utgjorde, yttrar vidare generalpoststyrelsen, antalet extra tjänstemannabiträden 563 och i slutet af oktober samma år 570. De s. k. dispositionsbiträdena, hvilka äfven aflönas af detta anslag, utgjorde, såsom ofvan nämnts, vid 1906 års början 460.

Med hänsyn till att styrelsen alltmera utsträckte användandet af postbetjante till utförande af vissa göromål, som förut handlagts af tjänstemän, syntes under åren 1907 och 1908 någon ökning af extra tjänstemannabiträdenas antal på grund af poströrelsens tillväxt icke i någon afsevärd mån ifrågakomma.

Däremot komme det nuvarande antalet att genom tillkomsten med 1907 års början af 100 nya postexpeditörsbefattningar minskas med ett motsvarande antal, och, därest generalpoststyrelsens nu framställda förslag om ytterligare 100 postexpeditörsbefattningar från och med 1908 års början vunne bifall, syntes antalet extra tjänstemannabiträden kunna under år 1908 begränsas till 400.

Generalpoststyrelsen har anført, att af det för år 1908 erforderliga anslagsbeloppet torde till det antagliga utgiftsbeloppet för år 1906,..... kr. 1,012,000: —

böra läggas

dels, under förutsättning att Kungl. Maj:t komme att bifalla styrelsens ofvannämnda förslag om allmän lönereglering för postverkets extra tjänstemannabiträden, ett belopp af » 18,000: —

dels utgifter för de i regel hvart tredje år återkommande uppflyttningarna i högre aflöningsklass, för åren 1907 och 1908, tillhoppa » 15,000: —

Summan af dessa belopp kronor 1,045,000: —

[2.]

borde emellertid minskas med arfvodena för de extra biträden, som genom tillsättande med 1907 års ingång af 100 postexpeditörer och eventuellt med 1908 års ingång af ytterligare 100 postexpeditörer blefve beforderade till ordinarie, hvilka arfvoden syntes kunna beräknas till respektive 120,000 och 135,000 kronor eller tillsammans till kr. 255,000: —

efter afdrag dock af kostnaderna
för beredande af semester åt de nya
postexpeditörerna » 20,000: — kr. 235,000: —

Återstående kronor 810,000: —

syntes komma att utgöra det belopp, till hvilket ifrågavarande anslag borde för år 1908 förslagsvis fastställas.

I jämförelse med senast bestämda anslag innebure detta en *minskning* af 25,000 kronor.

Generalpoststyrelsens framställning om reglering af extra biträdenas löneförmåner från och med 1907 har jag ännu icke underställt Kungl. Maj:ts pröfning. Det har nämligen synts mig lämpligt att dessförinnan afvakta Riksdagens beslut beträffande den ordinarie betjäntkårens lönefråga samt rörande hemställan om dyrtidstillägg för år 1907 för postverkets distrikts- och lokalförvaltningar, hvarom jag senare får tillfälle att yttra mig. Emellertid har jag nu ej ansett mig böra föreslå någon ändring i det af generalpoststyrelsen förslagsvis angifna beloppet å förevarande anslag.

Departements-
chefens
yttrande.

Förslagsanslaget till *ålderstillägg* har för hvartera af åren 1906 och 1907 fastställts till 650,000 kronor.

Höjning af
anslaget till
ålderstillägg.

För år 1908 syntes, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelat, ålderstillägg till postverkets tjänstemän och betjante komma att utgå med följande belopp, nämligen till:

tjänstemän och betjante hos generalpoststyrelsen	kr. 21,000: —
postförvaltare	» 152,800: —
kontrollörer och postexpeditörer	» 301,600: —
postbetjante	» 326,000: —

Summa kronor 801,400: —

Då med 1898 års ingång tillkommit till förut befintligt antal 75 postexpeditörer och 150 postbetjante samt med 1903 års ingång 250

- [2.] postexpeditörer och 200 postbetjante, och då rätt till ålderstillägg inträdde till det första efter 5 och till det andra efter 10 års tjänstgöring, måste gifvetvis ökningen å anslaget för år 1908 blifva afsevärd. Generalpoststyrelsen ansåge sålunda, att anslaget i fråga borde för sistnämnda år sättas till förslagsvis 800,000 kronor, hvilket inbure en *förhöjning* i senast fastställda anslag af 150,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Generalpoststyrelsen har beräknat ålderstilläggen till postbetjante för år 1908 till 326,000 kronor.

Därest det af mig förordade förslaget till reglering af betjantes löneförhållanden skulle vinna gillande, påkallar detta ökadt anslag till ålderstillägg.

En approximativ beräkning har gifvit följande resultat.

1:a lönegraden:	97	å	kronor	120	=	kronor	11,640
	66	»		240	=	»	15,840
	56	»		390	=	»	21,840
	154	»		540	=	»	83,160
2:a lönegraden:	79	»		60	=	»	4,740
	53	»		180	=	»	9,540
	45	»		330	=	»	14,850
	124	»		480	=	»	59,520
3:e lönegraden:	142	»		60	=	»	8,520
	41	»		120	=	»	4,920
	56	»		240	=	»	13,440
	166	»		390	=	»	64,740
4:e lönegraden:	89	»		60	=	»	5,340
	27	»		120	=	»	3,240
	36	»		240	=	»	8,640
	91	»		360	=	»	32,760

Summa kronor 362,730

Ålderstillägg för år 1908 till tjänstemän och betjante skulle sålunda komma att utgå med följande belopp, nämligen till

tjänstemän och betjante hos generalpoststyrelsen	kr.	21,000:	—
postförvaltare	»	152,800:	—
kontrollörer och postexpeditörer	»	301,600:	—
postbetjante	»	362,730:	—

Summa kronor 838,130: —

Anslaget torde därför för år 1908 förslagsvis böra fastställas till 840,000 kronor, hvilket innebär en *förhöjning* i senast bestämda anslag af 190,000 kronor.

[2.]

Hvad förslagsanslaget till *arfvoden åt extra postbetjante och till hushyresbidrag för en del postbetjante* angår, har generalpoststyrelsen i fråga om arfvodena till extra postbetjante erinrat, att enligt § 16 i aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid postverket den 6 juni 1902 grunderna för aflöningen till den extra personalen vid postverket bestämmas af Kungl. Maj:t på förslag af generalpoststyrelsen.

Höjning af
anslaget till
arfvoden åt
extra postbe-
tjante och till
hushyres-
bidrag för en
del betjante.

Beträffande *extra postbetjante* vid postverkets distrikts- och lokalförvaltningar har Kungl. Maj:t i nädiga brefvet den 19 december 1902 funnit godt förordna, att dessa postbetjante skola, hvad aflöningen beträffar, vara fördelade i tre klasser sålunda, att till första klassen med årsarfvode af 850 kronor hänföras hufvudsakligen extra postbetjante vid kontoren i Stockholm, Göteborg och Malmö äfvensom vid järnvägs-posten tjänstgörande, å någon af dessa orter stationerade extra betjante, till andra klassen med årsarfvode af 800 kronor extra postbetjante, som äro stationerade norr om Dalälven, eller, på grund af särskilda omständigheter böra med dessa postbetjante i aflöningsvillkor likställas, samt till tredje klassen med årsarfvode af 750 kronor öfriga extra postbetjante vid postverkets distrikts- och lokalförvaltningar, hvarförutom till extra postbetjante, som tjänstgöra å järnvägs- eller ångbåtslinjer, må utgå traktamente i enlighet med hvad i sådant hänseende är eller kan varda särskildt stadadt.

Beträffande den ordinarie postbetjäntpersonalen har generalpoststyrelsen på anförda skäl här ofvan föreslagit, dels att aflöningsgraderna måtte ökas från tre till fyra, dels ock att aflöningsbeloppen måtte förhöjas.

Men samma skäl talade ock enligt styrelsens mening för att i fråga om den extra postbetjäntpersonalen arfvodesklasserna ökades från tre till fyra samt att arfvodesbeloppen höjdes.

I fråga om arfvodesbeloppen har generalpoststyrelsen tänkt sig, att de skulle komma att utgöra, i 1:a arfvodesklassen 1,080 kronor, i 2:a 1,020 kronor, i 3:e 960 kronor och i 4:e 900 kronor, medan postbetjante i sin ofvanberörda petition anhållit om resp. 1,200, 1,100, 1,000 och 900 kronor.

Rörande fördelningen af extra postbetjante mellan de olika arfvodesklasserna borde, enligt generalpoststyrelsens förmenande, följas samma principer, som, enligt hvad generalpoststyrelsen föreslagit, skulle komma att tillämpas, då frågan gällde den ordinarie personalen.

[2.]

Extra postbetjänt skulle sålunda placeras i arfvodesklass, motsvarande den aflöningsgrad, enligt hvilken å samma ort stationerad ordinarie postbetjänt uppbure aflöning.

Generalpoststyrelsen har erinrat, att ifrågavarande anslag, hvilket för år 1905 satts till kronor 530,000: —
och för år 1906 till » 630,000: —
blifvit, med hänsyn därtill att uti förslaget till stater för 1907 hemställts, att 200 extra postbetjante måtte öfverflyttas på ordinarie stat, för år 1907 sänkt till » 560,000: —

Utgifterna å anslaget hade under år 1905 uppgått i rundt tal till 576,700 kronor samt syntes, med ledning af förhållandena under 1906 års tre första kvartal komma för hela år 1906 att uppgå till omkring 657,000 kronor, däruti inberäknad den arfvodesförhöjning med 10 % af för år 1906 till ifrågavarande betjante utgående arfvoden, hvilken Kungl. Maj:t, i likhet med hvad som skett för åren 1902—1905, genom förutberörda nådiga bref den 29 november 1906 för sistnämnda år medgifvit.

För år 1905 hade denna arfvodesförhöjning uppgått till omkring 45,700 kronor.

Antalet extra postbetjante kunde vid 1906 års utgång beräknas till 760. Med ingången af 1907 skulle emellertid 200 extra postbetjante öfverflyttas på ordinarie stat, men då under samma år antagligen komme att nyantagas 125 extra postbetjante, skulle antalet vid 1907 års slut komma att utgöra 685. Därest generalpoststyrelsens nu framställda förslag om öfverflyttande med 1908 års ingång af 100 extra postbetjante på ordinarie stat vunne bifall, skulle vid sistnämnda tidpunkt återstå 585 extra postbetjante. Med den vanliga årliga ökningen af omkring 125 skulle antalet extra postbetjante kunna för år 1908 beräknas till 710 eller i rundt tal till 700.

Med de nu från 1908 års början föreslagna förhöjda arfvodena — 1:a arfvodesklassen 1,080 kronor, 2:a arfvodesklassen 1,020 kronor, 3:e arfvodesklassen 960 kronor, 4:e arfvodesklassen 900 kronor — samt med iakttagande af samma principer rörande fördelningen af extra postbetjante mellan de ifrågasatta 4 arfvodesklasserna, som, enligt hvad här ofvan föreslagits, skulle komma att följas beträffande den ordinarie betjäntpersonalens fördelning mellan de 4 lönegraderna, skulle i medeltal på en hvar extra postbetjänt komma ett arfvode af omkring 1,000 kronor. Enligt dessa grunder för aflöningen till den extra postbetjäntpersonalen skulle, då med sistnämnda högre arfvoden hittills utgående

arfvodesförhöjning af 10 % icke borde ifrågakomma, anslaget för år 1908 kunna sättas till förslagsvis 700,000 kronor. [2.]

Såsom ofvan nämnts, hade anslaget i senast fastställda stat satts till 560,000 kronor.

För år 1908 syntes anslaget icke kunna sättas lägre än till 700,000 kronor, till hvilket belopp generalpoststyrelsen sålunda hemställde att anslaget måtte fastställas.

Detta innebure en *förhöjning* af 140,000 kronor.

Därest en lönereglering för de ordinarie betjante kommer att träda i tillämpning från och med ingången af år 1908, torde en förhöjning af de extra betjantes aflöning böra äga rum. Huru stor denna förhöjning kan komma att blifva, lärer väl blifva beroende på utgången af den ordinarie kårens lönefråga. Emellertid har jag för närvarande icke anledning att ifrågasätta någon ändring i generalpoststyrelsens förslag beträffande förslagsanslagets belopp. Departements-
chefens
yttrande.

Ändamålet med förslagsanslaget till *arfvoden åt ordinarie postbetjante för tjänstgöring såsom förmän m. m.* är, såsom generalpoststyrelsen erinrat, att styrelsen måtte kunna, jämlikt § 15 i aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid postverket, till de ordinarie betjante, som vore anställda såsom förmän för postbetjäntpersonal vid Stockholms, Göteborgs, Malmö eller andra postkontor, eller hvilka tjänstgjorde ensamma eller såsom förste män i s. k. postiljonskupéer, eller som vid postanstalterna användes i andra jämförliga sysslor eller till bestridande af göromål, hvilka dittills i regel utförts af tjänstemän, utbetala, utöfver den fasta aflöningen, arfvode till belopp af högst 20 kronor för månad räknadt. Anslaget till
arfvoden åt
ordinarie
postbetjante
för tjänstgö-
ring såsom
förmän m. m.

Dessa postbetjante hade erhållit benämningen förste postbetjante.

Antalet sådana hade från den 1 april 1904, då gällande bestämmelser om deras åliggande m. m. trädde i kraft och vid hvilken tidpunkt 235 postbetjante tjänstgjorde såsom förmän vid postkontor eller såsom förste män i postiljonskupéer eller ock ensamma inom dylika kupéer, ökats med 196 och utgjorde vid början af november månad 1906 tillhopa 431.

De i statförslaget för år 1907 omförmälda försök att åt förste postbetjante jämväl anförtro att på eget ansvar journalisera värdeförsändelser och postanvisningar, som allt sedan 1904 pågått, hade numera afslutats och utfallit till generalpoststyrelsens belåtenhet. Generalpoststyrelsen hade därför den 18 september 1906 utfärdat tillägsbestämmelser till postbetjäntinstruktionen, hvarigenom åt förste post-

- [2.] betjänt kunde, i den mån distriktschefen så funne lämpligt, anförtros att på eget ansvar journalisera värdeförsändelser och postanvisningar, under förutsättning att postbetjänten öfvat sig i dylika göromål och befunnits kunna fullgöra dem på ett tillfredsställande sätt.

Nedanstående sammanställning utvisade arten af de uppdrag, som tilldelats förste postbetjante och storleken af de särskilda arfvoden, som för närvarande till dem utginge.

Förste postbetjante.	Antal.	Årsarfvode.
		Kronor.
1) de som vid distriktsförvaltning biträda vederbörande tjänstemän i fråga om vården af postverkets inventarier, effekter, förbrukningsartiklar och blanketter	6	180
2) de som vid postkontor utöfva förmanskap öfver andra postbetjante	184	180
3) de som tjänstgöra ensamma i postiljonskupé eller såsom förste män därstädes	1	240
4) de som vid postkontor sortera ankommen post	275	180
5) de som vid postkontor biträda vid tidningsbokföring	18	180
6) de som vid postkontor eller inom postkupéexpedition på eget ansvar sortera afgående bref och brefkort	6	180
7) de som vid postkontor på eget ansvar journalisera värdeförsändelser och tidningar	4	180
	33	240
	2	180
	2	240

Förevarande anslag, som i 1905 års stat vore uppfördt till 65,000 kronor, höjdes i 1906 års stat till 100,000 kronor och i 1907 års stat till 150,000 kronor. Anledningen till den afsevärda ökningen för år 1907 vore den, att från nämnda års ingång de s. k. värdebrefbärarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, hvilka till adressaterna hembure rekommenderade och assurerade bref samt postanvisningsmedel, skulle likställas med förste postbetjante och i sådant hänseende tilldelas, utöfver den fasta aflöningen, ett arfvode som syntes generalpoststyrelsen lämpligen böra utgå med högst 15 kronor per månad.

Utgifterna å anslaget hade för år 1905 uppgått till 68,400 kronor samt syntes för år 1906 komma att uppgå till omkring 80,000 kronor.

För år 1908 syntes emellertid anslaget böra bibehållas vid senast fastställda belopp, 150,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Härvid har jag intet att erinra. Då emellertid så stort antal som omkring en fjärdedel af den ordinarie personalen redan befordrats till förste postbetjante och på sådan grund åtnjuter extra tilläggsarfvode, växlande mellan 180 och 240 kronor, synes mig för framtiden böra iakttagas en viss försiktighet i fråga om ökandet af nämnda antal.

Anslaget till *gratifikationer m. m. åt tjänstemän och betjante* var för år 1907 bestämdt till 20,000 kronor.

[2.]
Anslaget till
gratifikatio-
ner.

Generalpoststyrelsen har erinrat, att af ifrågavarande anslag utginge, bland annat, understöd åt posttjänstemän under resor i främmande land för studerande af en eller flera särskilda grenar inom postväsendet.

För ändamålet användes årligen högst 1,000 kronor, eller det belopp, som styrelsen i sammanhang med begäran till 1892 års riksdag af höjning utaf gratifikationsanslaget, förklarade sig önska kunna däraf disponera till reseunderstöd.

För postverket, ett verk som i högre grad än flertalet andra statsinstitutioner vore af internationell natur, kunde utländska studieresor gifvetvis äga en ganska stor betydelse och lända till afsevärdt gagn.

Tillfället att få företaga sådana omfattades ock af personalen med allt mera växande intresse.

För att sätta flera tjänstemän i tillfälle att företaga utländska studieresor hade därför generalpoststyrelsen för afsikt att höja det för dylika resor för närvarande reserverade beloppet 1,000 kronor till 3,000 kronor.

Någon förhöjning i följd däraf uti gratifikationsanslagets nuvarande belopp har styrelsen ansett sig icke behöfva föreslå.

Summan af anslagen å aflöningsstaten för år 1907
utgöra kr. 8,229,600: —

Läggas härtill ofvan af mig föreslagna förhöjningar, nämligen:

å anslaget till generalpoststyrelsen	»	32,100: —
å anslaget till kontrollörer	»	22,400: —
å anslaget till postexpeditörer	»	213,250: —
å anslaget till postbetjante	»	364,500: —
å anslaget till aflönande åt poststationsföreståndare ...	»	120,000: —
å anslaget till ålderstillägg	»	190,000: —
å anslaget till arvoden till extra postbetjante och till hyresbidrag för en del postbetjante.....	»	140,000: —

men från summan häraf kronor 9,311,850: —

drages föreslagen nedsättning i anslaget till aflönning till extra biträden vid distriktsförvaltningarna och postanstalterna kr. 25,000: —

kommer aflöningsstaten för år 1908 att sluta å ett belopp af » 9,286,850: —
hvilket innebär en *förhöjning* i aflöningsstaten med 1,057,250 kronor.

[2.] Hvad därefter angår

Öfvergångsstaten

har generalpoststyrelsen erinrat, att densamma för år 1907 fastställts till 12,600 kronor.

Generalpoststyrelsen har förmält sig sakna anledning att för år 1908 föreslå ändring i nämnda belopp.

Departements-
chefens
yttrande.

Utgifterna å denna stat torde alltså äfven för år 1908 böra upptagas till 12,600 kronor.

Beträffande

Pensionsstaten,

hvarå senast fastställda anslag uppgå till	 kronor	142,330: —
har generalpoststyrelsen anmält, att		
till följd af dödsfall borde af		
dessa anslag afföras de pensionsbelopp, som skolat utgå till		
förre postmästaren i Strängnäs E.		
A. T. Kihlberg	kronor	900: —
förre postmästaren i Mariestad C.		
T. Béen	»	1,350: —
förre postbetjanten O. R. Lennholm	»	600: —
förre postbetjanten D. Aquilonius	»	600: —
förre postbetjanten L. F. Teurneau	»	600: —
förre postbetjanten L. P. Möllerberg	»	600: —
		» 4,650: —

Till återstoden kronor 137,680: —
borde läggas

dels det årliga understöd, som
jämlikt nådigt bref den 22 juni
1906 beviljats postbetjanten S. Z.
Abramssons efterlämnade änka
Mina Johansdotter Abramsson och

makarnas fyra minderåriga barn Beda Vilhelmina, Ebba Ingeborg, Sigrid Amalia och Johannes, att å postverkets pensionsstat utgå med 300 kronor till änkan, så länge hon lefde ogift, och med 100 kronor till hvart af barnen, till dess det uppnått en ålder af 18 år, till- sammans	kronor	700: —
dels ock de pensioner, som därutöfver blifvit af Kungl. Maj:t i nåder beviljade att utgå af post- medel, nämligen till: förra postbetjanten J. Olsson, en- ligt nådigt bref den 23 mars 1906	»	600: —
förra postbetjanten P. D. H. Olan- der, enligt nådigt bref den 30 mars 1906	»	600: —
förra postbetjanten N. A. Johannis- son, enligt nådigt bref den 30 mars 1906	»	600: —
förra postmästaren i Alingsås B. E. Moberg, enligt nådigt bref den 4 maj 1906	»	2,800: —
förra postmästaren i Hudiksvall C. O. W. Söderström, enligt nådigt bref den 25 maj 1906	»	3,200: —
förra postbetjanten G. O. Schelin, enligt nådigt bref den 25 maj 1906	»	600: —
förra postmästaren i Västerås E. A. Linders, enligt nådigt bref den 16 juni 1906	»	3,200: —
förra postbetjanten A. T. Rosen- qvist, enligt nådigt bref den 16 juli 1906	»	600: —
förra postbetjanten C. J. Carls- son, enligt nådigt bref den 10 augusti 1906	»	600: —

[2.] . förre postbetjänten A. M. L. Carlsson, enligt nådigt bref den 10 augusti 1906	kronor	600: —	
förre postbetjänten J. Andersson, enligt nådigt bref den 10 augusti 1906	»	600: —	
förre postbetjänten J. A. Johnsson, enligt nådigt bref den 10 augusti 1906	»	600: —	
förre postmästaren i Karlstad C. O. Lindberg, enligt nådigt bref den 9 november 1906	»	3,800: —	
förre postmästaren i Mönsterås N. Svensson, enligt nådigt bref den 9 November 1906	»	2,600: —	
samt, för den händelse Kungl. Maj:t bifölle generalpoststyrelsens därom gjorda framställningar,			
till postbetjänten J. N. Segrén ...	»	600: —	
och postbetjänten O. V. Ekman...	»	600: —	22,900: —

Enligt denna beräkning skulle utgifterna å pensionsstaten komma att för år 1908 belöpa sig till .. kronor 160,580: —, hvilket belopp med 18,250 kronor *öfverstege* summan af anslagen å senast fastställda pensionsstat.

Departements-
chefens
yttrande.

I skrifvelse den 15 december 1906 har generalpoststyrelsen sedermera meddelat, att den å postverkets pensionsstat upptagne förre postbetjänten A. Alexis numera afidit, hvadan den i statförslaget för år 1908 angifna pensionsstaten syntes böra minskas med 600 kronor.

Kungl. Maj:t har den 23 november 1906 beviljat postbetjänterna Segrén och Ekman pensioner till ofvan angifna belopp.

Anslaget å denna stat torde alltså för år 1908 böra bestämmas till 159,980 kronor.

Hvad därefter angår postverkets

[2.]

Omkostnadsstat

erinrar generalpoststyrelsen, att det därå först förekommande anslaget till *uppbörds- och frimärksprovision* förslagsvis upptagits för år 1906 till 330,000 kronor och för år 1907 till 350,000 kronor.

Anslaget till
uppbörds- och
frimärks-
provision.

Generalpoststyrelsen har meddelat, att utgifterna å anslaget för år 1905 uppgått i rundt tal till kronor 314,500: —
och kunde för år 1906 approximativt beräknas
komma att uppgå till omkring » 330,700: —

Med hänsyn alltså, å ena sidan, till det här ofvan för år 1906 angifna utgiftsbeloppet och de för hvartera af åren 1906 och 1908 beräknade inkomster, å hvilka provision skulle utgå och, å andra sidan, till beloppet af den postförvaltarne i form af tjänstgöringspenningar tillkommande garanterade minimiprovision, hvilken borde utgå från aflöningsstaten, har generalpoststyrelsen ansett, att ifrågavarande anslag bör för år 1908 bibehållas vid det senast fastställda anslagsbeloppet.

Anslaget till *felräkningspenningar* samt anslaget till *förhyrande af de för postverket erforderliga lägenheter samt till bestridande af utgifterna för posthusens underhåll m. m.* hafva af generalpoststyrelsen ansetts böra för år 1908 bibehållas vid senast fastställda belopp.

Anslagen till
felräknings-
penningar och
till förhyrande
af de för post-
verket erforder-
liga lägen-
heter m. m.

Anslaget till *expensutgifter* har, enligt hvad generalpoststyrelsen erinrat, förslagsvis upptagits:

Höjning af
anslaget till
expensutgifter

i staten för 1905 till kronor 675,000: —
och i staterna för åren 1906 och 1907 till » 775,000: —

Generalpoststyrelsen har meddelat, att utgifterna å anslaget uppgått för år 1905 i rundt tal till kronor 692,300: —
samt, med ledning af förhållandena under 1906 års tre första kvartal, för hela år 1906 kunna anses
komma att uppgå till omkring » 747,000: —

Från detta anslag bestriddes kostnaderna ej mindre för anskaffning af papper och kuvert samt de för redovisningen erforderliga många slag af tryckta blanketter och räkenskapsböcker äfvensom skrifmateria-

- [2.] ller i öfrigt, segelgarn, lack, stämpelfärg och stämpelplattor, postpåsar och postsäckar m. m. än äfven för postlokalernas belysning, uppvärmning och renhållning.

Stegringen i utgifterna å anslaget hade föranledts däraf, att posttrafikens tillväxt medfört större åtgång af de ofvan angifna förbrukningsartiklarna, hvarjämte inrättandet af nya postkontor samt utvidgandet af lokalerna för vissa redan befintliga medfört ökade utgifter för postkontorens belysning, uppvärmning och renhållning.

Fördenskull har generalpoststyrelsen med afseende därå, att dessa utgifter med poströrelsens utvidgning alltjämt komme att ökas, ansett anslaget för år 1908 böra sättas till förslagsvis 810,000 kronor, hvarigenom anslaget skulle komma att *förhöjas* med 35,000 kronor.

Anslagen till rese- och traktamentsersättningar för resor i tjänständerna i allmänhet m. m.

Anslagen till *rese- och traktamentsersättningar för resor i tjänständerna i allmänhet* samt till *traktamenten för tjänstemän i järnvägs-postkupé* har generalpoststyrelsen ansett kunna bibehållas oförändrade äfven för år 1908.

Departementschefens yttrande.

Mot hvad generalpoststyrelsen beträffande här ofvan omförmälda, under omkostnadsstaten förekommande anslag förordat har jag icke funnit anledning till någon erinran.

Höjning af anslaget till traktamenten för postbetjante.

I anslaget till *traktamenten för postbetjante* har däremot generalpoststyrelsen ansett, att en förhöjning för år 1908 vore behöflig.

Detta anslag, som för 1906 satts till förslagsvis kronor 270,000: — har i staten för år 1907 bestämts till förslagsvis..... » 310,000: —

Generalpoststyrelsen har meddelat, att utgifterna å anslaget år 1905 uppgått i rundt tal till » 261,500: — samt kunna år 1906 med ledning af förhållandena under årets tre första kvartal anses komma att uppgå till » 296,000: —

Af ifrågavarande anslag bestriddes kostnaderna för traktamenten till postbetjante, tjänstgörande å järnvägs-, landsvägs- och ångbåtslinjer, hvarjämte ersättning åt dem bland nämnda betjante, hvilka vid öfverläggning icke hade att tillgå af postverket anordnad öfverläggningslokal, ersättning till vikarier under kostnadsfri ledighet högst 15 dagar årligen för de ordinarie betjante, som ansåges böra komma i åtnjutande af någon hvilotid, ersättning till vikarier under periodiskt återkommande sabbatsledighet för den fast anställda postbetjantperso-

nalen samt tillfällig förstärkning af postbetjäntpersonalen i förekommande fall. [2.]

Medel för beredande af kostnadsfri ledighet åt postbetjante hade första gången anvisats vid 1895 års riksdag. Det belopp, som generalpoststyrelsen då erhållit rättighet att af förevarande anslag för ändamålet disponera, hade dock ej tilltagits större än att, enligt hvad styrelsen upplyst, endast omkring 33 % af postbetjante kunde komma i åtnjutande af förmånen. Beloppet hade sedermera successive höjts, senast vid 1906 års riksdag. Styrelsen har meddelat, att för år 1907 kunde disponeras 35,000 kronor, och att af de 1,600 postbetjante, som vore i 1907 års stat upptagna, borde 1,000 eller 60 % kunna erhålla kostnadsfri ledighet.

Vid sist nämnda riksdag har förekommit en motion om beloppets ytterligare höjande, så att förmånen skulle kunna komma samtliga ordinarie postbetjante till del. Denna motion bifölls af Andra Kammaren men afslogs af den Första, och den gemensamma voteringen utföll i enlighet med Första Kammarens beslut.

Under förutsättning att de ordinarie postbetjantes antal för år 1908 ökas till 1,700, skulle det således blifva 700 postbetjante, som ej kunde erhålla kostnadsfri ledighet.

Generalpoststyrelsen har emellertid framhållit, att tiden väl nu vore inne att utsträcka förmånen af viss tids kostnadsfri ledighet till samtliga ordinarie postbetjante. Skälen för att förmånen borde vara allmän har styrelsen redan framhållit i sitt underdåniga förslag till postverkets stater för år 1905, hvilket förslag i denna del ock blifvit af Kungl. Maj:t upptaget och förelagdt Riksdagen. Styrelsen har emellertid nu erinrat, att ledighet verkligen behöfves, att förmånen af kostnadsfri sådan högt uppskattas och efterlängtas af personalen och att dylik ledighet åtnjutits allt sedan början af 1870-talet af statsbarnas alla betjante.

Generalpoststyrelsen har därför nu ansett sig böra hos Kungl. Maj:t hemställa, att styrelsen måtte sättas i tillfälle att med 1908 års ingång kunna bereda postverkets samtliga ordinarie betjante kostnadsfri ledighet af högst 15 dagar om året, i den mån sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kunde ske. Och skulle detta, under förutsättning att med 1908 års ingång de ordinarie postbetjantes antal höjdes till 1700, erfordra, att det belopp, som finge för beredande af kostnadsfri ledighet användas, höjdes med 24,000 kronor eller till 59,000 kronor.

[2.] Till det för år 1906 beräknade beloppet kr. 296,000: —
har styrelsen ansett böra läggas

dels den normala ökningen för åren 1907 och 1908,
hvilken, då ökningen från 1905 till 1906 syntes kom-
ma att uppgå till omkring 34,000 kronor, enligt hvad
styrelsen hölle före, ej torde kunna sättas lägre än till » 60,000: —

dels ökad t anslag för beredande af kostnadsfri le-
dighet åt samtliga ordinarie postbetjante » 24,000: —

Den därigenom erhållna summan kr. 380,000: —
utgjorde sålunda det belopp, hvartill generalpoststyrelsen ansåge, att
förevarande anslag borde för år 1908 förslagsvis upptagas. I förhål-
lande till anslagets belopp för år 1907 innebure detta en *förhöjning* af
70,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Det synes mig vara med billighet öfverensstämmande, att åt-
minstone största delen af den ordinarie betjäntkåren beredes kostnads-
fri ledighet under någon kortare tid hvarje år, och en förhöjning i det
för sådant ändamål afsedda anslaget betingas redan af den omstän-
digheten, att kårens antal ökas. Att emellertid nu medgifva sådan
ledighet åt postverkets samtliga ordinarie betjante lærer dock icke böra
ifrågasättas. De yngsta, som varit anställda jämförelsevis kort tid i
statens tjänst, synas mig icke rättvisligen böra kunna göra anspråk
därpå. Med hänsyn jämväl till den ståndpunkt, Riksdagen tidigare in-
tagit i denna fråga, anser jag anslaget lämpligen böra begränsas därhän,
att omkring 75 % af antalet ordinarie betjante kunna medgifvas för-
månen af semester. Detta skulle kräfva en ökning af anslagets nuva-
rande belopp med 10,000 kronor eller från 35,000 kronor till 45,000
kronor.

Till det för år 1906 beräknade beloppet af anslaget till traktamenten
för postbetjante kr. 296,000: —
torde sålunda böra läggas

dels den af generalpoststyrelsen angifna ordinarie
ökningen » 60,000: —

dels ökad t anslag för beredande af kostnadsfri ledig-
het åt ordinarie postbetjante » 10,000: —

Summa kr. 366,000: —

till hvilket belopp jag hemställer, att anslaget för år 1908 förslagsvis
upptages. Detta innebär en *förhöjning* i anslaget för föregående år af
56,000 kronor.

I anslagen till *postbetjäntes beklädnad och beväring* föreslår generalpoststyrelsen icke någon förändring för år 1908.

[2.]

Anslagen till
postbetjäntes
beklädnad och
beväring.

Vid framläggandet i skrifvelse den 20 november 1905 af förslaget till postverkets stater för 1907 har generalpoststyrelsen anført, att styrelsen vidtagit åtgärd i syfte att med 1906 års ingång få genom fångvårdens försorg tillverkade sommaruniformer för i Stockholm stationerade postbetjante. 367 dylika uniformer hade under år 1906 genom fångvårdens försorg tillverkats.

I anslaget till *inköp och underhåll af inventarier* har generalpoststyrelsen funnit sig icke böra ifrågasätta någon förändring för år 1908.

Anslaget till
till inköp och
underhåll af
inventarier.

I nyssnämnda underdåniga skrifvelse har generalpoststyrelsen meddelat, att för poststationer erforderliga blankettskåp kunde för postverket genom fångvårdens försorg anskaffas, samt att, sedan ett med visst snickeribolag aftaladt parti levererats, postverket komme att vända sig till fångvårdsstyrelsen för fyllande af sitt behof af dylika skåp.

Då af de skåp, snickeribolaget hade att leverera, numera återstode ett fåtal, komme förfärdigande af för poststationer afsedda blankettskåp att inom kort öfverlämnas åt fångvården.

Förslagsanslaget till *postföringskostnad vid postbefordran å järnväg* har upptagits:

Höjning af anslaget till postföringskostnad vid postbefordran å järnväg.

i staten för år 1905 till	kr. 3,000,000: —
i » » » 1906 »	» 3,100,000: —
i » » » 1907 »	» 3,400,000: —

Enligt hvad generalpoststyrelsen meddelat, hafva utgifterna å anslaget för år 1905 uppgått i rundt tal till

kr. 3,025,300: —

och kunna för år 1906 med ledning af förhållandena under årets tre första kvartal approximativt beräknas komma att uppgå till

» 3,205,000: —

Styrelsen har framhållit, att anordnandet af postbefordran å de järnvägslinjer, som tid efter annan öppnats för allmän trafik, och användandet för postbefordran af ökad antal bantåg å redan befintliga järnvägar föranledde en alltjämt fortgående stegring af utgifterna å detta anslag. Till belysning af järnvägspostföringens hastiga tillväxt har styrelsen meddelat, att antalet å järnväg postförda kilometer utgjort

[2.]	under år 1902	23,521,660
	» » 1903	24,250,390
	» » 1904	24,711,510
	» » 1905	25,454,936.

Enligt från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erhållen upplysning torde jämlikt meddelade koncessioner följande järnvägslinjer vara afsedda att före utgången af 1908 öppnas för allmän trafik, nämligen:

Alsterbro—Åsheda	med en längd af	49,0 km.
Hällefors—Råsa	» » » »	0,8 »
Glimåkra—Elmhult	» » » »	27,3 »
Oskarshamn—Ruda	» » » »	33,3 »
Delen Ålfdalen—Rot af Mora—Ålfdalen—Rot	» » » »	4,3 »
Delen Hedentorp—Kristianstad af Efveröd— Kristianstad	» » » »	1,2 »
Stålboga—Skebokvarn	» » » »	29,0 »
Falköping—Landeryd	» » » »	129,4 »
Delen Svalnäs—Ösby af Kohagsviken—Ösby järnväg	» » » »	2,4 »
Klippan—Östra Ljungby	» » » »	8,9 »
Hafdhem—Burgsvik	» » » »	15,9 »
Ystad—Genarp	» » » »	39,9 »
Saltholmen—Göteborg	» » » »	4,9 »
Klockrike—Borensberg	» » » »	7,8 »
Oxie—Arrie	» » » »	3,5 »
Kjäfinge—Barsebäcks hamn	» » » »	16,3 »
Linköping—Ringstorp	» » » »	20,7 »
Orsa—Sveg	» » » »	124,5 ».

Alla dessa järnvägslinjer med en sammanlagd längd af omkring 520 kilometer torde måhända icke blifva fullbordade i beräknad tid, men antagligt vore dock, enligt hvad generalpoststyrelsen inhämtat, att större delen af dem skulle komma till användning för postbefordran under år 1907 eller dessförinnan.

Likaledes syntes kunna antagas, att öppnandet för allmän trafik af den 86,6 km. långa statsbanedelen Uddevalla—Olskroken komme att äga rum under år 1907.

Generalpoststyrelsen har framhållit, att ersättning till statens och enskilda järnvägar för transport af post visserligen utgjorde den ojäm-

[2.]

förligt största utgiftsposten under detta anslag, men att från detsamma tillika bestredes kostnader för underhåll af statsjärnvägarernas postvagnar, med undantag af vagnarnas axlar och hjul, samt nödiga reparationer af samma vagnar och de förändringar å dem, som på yrkande från postverkets sida vidtoges, anskaffande och underhåll af postkupéinredningar för enskilda järnvägar, postkupéernas uppvärmning, belysning och renhållning, för hyrande af öfverliggningsrum för tjänstemän och betjante vid järnvägsposten.

Ökningen af utgifterna från anslaget år 1905 till 1906 har af generalpoststyrelsen beräknats till omkring 180,000 kronor, och då af hvad ofvan anförts den slutsatsen syntes kunna dragas, att ökningen under följande år icke komme att understiga nämnda belopp, har generalpoststyrelsen trott sig för beräkande af de sannolika utgifterna under år 1908 böra till den

antagna utgiftssumman för år 1906	kr. 3,205,000: —
lägga en ökning för år 1907 af	» 180,000: —
» » » » » 1908 af	» 180,000: —
hvarigenom erhålles en utgiftssumma af	kr. 3,565,000: —

Generalpoststyrelsen håller därför före, att anslaget icke kan för år 1908 upptagas till lägre än förslagsvis 3,560,000 kronor, hvilket innebär en *förhöjning* i det senast fastställda anslaget af 160,000 kronor.

Äfven i anslaget till *postföringskostnad vid befordran å landsväg och inom postanstalternas områden samt till landtbrefbäring* har styrelsen ansett sig böra föreslå förhöjning för år 1908.

Höjning af
anslaget till
postförings-
kostnad vid
befordran
å landsväg
m. m.

Detta anslag har förslagsvis blifvit satt för år 1905 till 1,100,000 kronor, för år 1906 till 1,175,000 kronor samt för år 1907 till 1,260,000 kronor.

Generalpoststyrelsen har beräknat, att utgifterna å anslaget, som för år 1905 uppgått i rundt tal till 1,167,000 kronor, kunde för år 1906 med ledning af förhållandena under årets tre första kvartal beräknas till omkring 1,240,000 kronor.

Styrelsen har framhållit, att den ökade betydelse, som järnvägarna erhållit för postföringen, möjligen kunde gifva anledning till det antagandet, att postbefordringen å landsväg skulle vara i nedgående. Detta vore emellertid ej fallet. Såväl landsvägspostlinjernas längd som antalet å dessa linjer postförda kilometer företedde en tämligen konstant stegring.

[2.]

Antalet å landsvägslinjer postförda kilometer hade under år 1905 i förhållande till år 1904 ökats med 239,580 eller till 10,387,535.

Hvad postföringslegan anginge hade under år 1905 den för befordran af vanliga åkande poster utbetalade legan å olika linjer växlat mellan 16 öre och 2 kronor 25 öre per häst och nymil. I medeltal för hela riket hade legan under året utgjort för åkande post 1 krona 6 öre per häst och nymil, för gång- eller roddpost 82 öre per nymil och för landtbrefbäring likaledes 82 öre per nymil.

Vid afgifvande af förslaget till postverkets stater för år 1907 har styrelsen förklarat sig vara betänkt på att söka utveckla landtbrefbärrinstitutionen sålunda, att landtbrefbärare skulle erhålla befogenhet att under postverkets garanti taga befattning med assurerade bref och postanvisningar intill vissa belopp.

Efter framställning af styrelsen har, jämlikt nådigt bref den 5 oktober 1906, Kungl. Maj:t bemyndigat styrelsen att i den omfattning, styrelsen funne skäligt, försöksvis genomföra sådan utvidgad befogenhet för landtbrefbärare, att dylik funktionär jämväl skulle

dels, mot utfärdande af för postverket bindande inlämningsbevis, från korrespondent till postbefordran mottaga inrikes försändelse med angifvet värde af högst 500 kronor och inrikes postanvisning å högst 100 kronor,

dels, såvidt postbehandling ägt rum vid minst en fast postanstalt, till korrespondent utdela försändelse med angifvet värde af högst 500 kronor, postanvisningsmedel, med lösen belagda försändelser och postförskotts-försändelser innehållande medicin,

dels, hvad anginge åkande landtbrefbärare, i såväl ena som andra riktningen befordra paket af högst 5 kilograms vikt,

dels ock mot i förväg erlagd likvid åt korrespondent ombesörja inköp af frankotecken i större myckenhet.

Generalpoststyrelsen har meddelat, att på grund häraf och då styrelsen ansett, att försöken borde anställas vid ett kontor inom hvarje län, styrelsen bestämt, att från ingången af december månad 1906 försöksanordningen beträffande omförmälda utvidgade befogenhet för landtbrefbärare skulle taga sin början å de linjer, som vore eller utan större svårighet kunde under den närmaste tiden göras för ändamålet lämpliga och hvilka utginge från postkontor å någon af här efteråt angifna orter eller från poststation, lydande under sådant kontor.

Ifrågavarande orter vore: Stockholm, Malmö, Lund, Ångelholm, Halmstad, Karlskrona, Växiö, Nybro, Uddevalla, Vänersborg, Lidköping, Kil, Hvetlanda, Linköping, Flen, Visby, Norrtälje, Uppsala, Köping, Lin-

[2.]

desberg, Hedemora, Gäfle, Sollefteå, Krokom, Vännäs och Boden; kontoren valda med hänsyn till att vid eller under kontoren må finnas för försöken lämpliga landtbrefbärlinjer.

I sammanhang därmed har generalpoststyrelsen förmått sig hafva dels anmodat vederbörande postdirektörer och postinspektörer ej mindre att i enlighet med gällande allmänna grunder för postutväxlingen meddela underlydande personal de närmare föreskrifter, som för genomförandet af ifrågavarande försöksanordning kunde anses erforderliga, samt att till allmänheten å de orter, som komme att beröras af nämnda anordning, därom i vidsträcktaste mån bringa kännedom, än äfven att, så snart ske kunde, till styrelsen anmäla, å hvilka linjer försöksanordningen kommit till stånd, dels föreskrifvit, att nämnda distriktschefer skulle omedelbart efter utgången af augusti månad 1907 till styrelsen skriftligen inberätta resultatet af de anställda försöken och afgifva de förslag, till hvilka de vunna erfarenheterna kunde gifva anledning.

Då medel borde finnas för att kunna tillmötesgå befogade anspråk från landsbygden på förbättring i postförbindelserna, hade generalpoststyrelsen, med afseende å hvad erfarenheten beträffande ökningen af ifrågavarande utgifter gifvit vid handen, funnit sig böra hemställa, att förevarande anslag för år 1908 måtte *höjas* med 120,000 kronor till förslagsvis 1,380,000 kronor.

Generalpoststyrelsen har upplyst, att å anslaget till *postföringskostnad vid befordran sjöledes mellan fasta landet och Gottland*, som i staterna för åren 1904—1907 upptagits till 72,000 kronor, hafva utgifterna uppgått i runda tal

för år 1904 till.....	kr. 75,100: —
» » 1905 »	» 75,700: —

Höjning af
anslaget till
postförings-
kostnad vid
befordran
sjöledes
mellan fasta
landet och
Gottland.

samt kunna för år 1906 med ledning af förhållandena under årets tre första kvartal anses komma att uppgå till kr. 75,100: —

Utgifterna å anslaget hafva således med något öfver 3,000 kronor öfverskridit det i staterna upptagna beloppet.

Styrelsen har meddelat, att på grund af Kungl. Maj:ts bemyndigande med ångfartygsaktiebolaget Gottland uppgjorts nytt kontrakt för en tid af fem år, räknadt från 1906 års höst, angående postföringen mellan fasta landet och Gottland; och komme enligt detta kontrakt, i följd af ökad antal postturer, postföringskostnaden att årligen ökas med omkring 10,000 kronor.

Anslaget i fråga torde alltså böra för år 1908 bestämmas till 85,000 kronor, hvilket innebär en *förhöjning* i det senast fastställda anslaget af 13,000 kronor.

[2.] Åtskilliga anslag i hvilka höjning ej ifrågasatts. Anslagen till *postföringskostnad vid befordran sjöledes mellan öfriga inrikes orter, mellan Sverige och Finland, mellan Sverige och Danmark, mellan Sverige och Tyskland samt mellan Sverige och England—Amerika* har generalpoststyrelsen ansett böra för år 1908 bibehållas oförändrade.

Anslaget till *godtgörelse till främmande postverk* är, såsom generalpoststyrelsen framhållit, afsedt att täcka belopp, hvarmed vid de internationella afräkningarna utgifterna möjligen komma att öfverskjuta, hvad svenska postverket äger räkna sig till godo. Generalpoststyrelsen har ansett, att anslaget bör äfven i staten för år 1908 uppföras med oförändradt belopp 10,000 kronor.

Nedsättning af anslaget för tillverkning af frimärken m. m.

Anslaget för *tillverkning af frimärken, frankokuvert, brefkort och kortbref* är för år 1906 upptaget till förslagsvis 210,000 kronor samt har för år 1907 höjts till förslagsvis 240,000 kronor.

Generalpoststyrelsen har upplyst, att utgifterna å anslaget för år 1905 i rundt tal utgjort kronor 204,000 samt kunna för år 1906, med ledning af förhållandena under årets tre första kvartal, approximativt beräknas till 208,000 kronor, eller sålunda allenast till 4,000 kronor mera än under år 1905.

Vid sådant förhållande har generalpoststyrelsen ansett, att anslaget för år 1908 kan bestämmas till 220,000 kronor, hvilket innebär en *minskning* i det senast fastställda anslaget af 20,000 kronor.

Anslaget till diverse utgifter.

Från anslaget till *diverse utgifter* bestridas olikartade utgifter, som ej lämpligen kunna eller böra hänföras under andra anslagstitlar, såsom exempelvis kostnader för kungörelsers införande i tidningar, telegrammer, telefonabonnemang, anordnandet af ringledningar, reparation af elektriska ledningar och en del transporter af tyngre eller mera skrymmande posteffekter, särskildt däribland transporter af kassaskåp. Sedan år 1903 utgå dessutom af detta anslag kostnaderna för läkarvård och medikamenter åt de vid distrikts- och lokalförvaltningarna anställda ordinarie och extra betjände.

Generalpoststyrelsen har upplyst, att å ifrågavarande anslag, hvilket för år 1907 satts till 80,000 kronor, utgifterna för år 1905 uppgått i rundt tal till 62,300 kronor, samt kunna för år 1906, med ledning af förhållandena under årets tre första kvartal, anses komma att uppgå till omkring 60,000 kronor.

Omförmälda kostnader för läkarvård och medikamenter hade under år 1905 uppgått i rundt tal till 18,800 kronor, däraf 9,900 kronor till läkararfvoden och 8,900 kronor för medikamenter m. m. Motsvarande

belopp hade för år 1904 utgjort respektive 17,500, 9,600 och 7,900 kronor. [2.]

Generalpoststyrelsen har föreslagit, att anslaget måtte för år 1908 bibehållas oförändradt.

Beträffande de anslag under omkostnadsstaten, om hvilka jag ej redan yttrat mig, har jag icke fått anledning till erinran. De förhöjningar, generalpoststyrelsen föreslagit, synas mig till fullo motiverade af postverkets fortgående utveckling och öfriga af styrelsen anförda omständigheter.

Departements-
chefens
yttrande.

Postverkets omkostnadsstat är för år 1907 upptagen till förslagsvis	kr. 7,965,000: —
Om till detta belopp läggas de för år 1908 af mig föreslagna förhöjningar, nämligen	
å anslaget till expensutgifter	» 35,000: —
å anslaget till traktamenten för postbetjänte	» 56,000: —
å anslaget till postföringskostnad vid befordran å järnväg	» 160,000: —
å anslaget till postföringskostnad vid befordran å landsväg och inom postanstalternas områden samt till landtbrefbäring	» 120,000. —
å anslaget till postbefordran mellan fasta landet och Gottland	» 13,000: —
men från summan häraf	kr. 8,349,000: —
drages nedsättning i anslaget till tillverkning af frankotecken	» 20,000: —
kommer omkostnadsstaten för år 1908 att sluta å ett belopp af	» 8,329,000: —
hvilket innebär en <i>förhöjning</i> i denna stat af tillhoppa 364,000 kronor.	

Beträffande det å postverkets stat uppförda anslag till

Oförutsedda utgifter

har detsamma för år 1907 bestämts till 180,000 kronor.

Såsom generalpoststyrelsen framhållit, ingå i detta belopp *dels* medel till oförutsedda eller tillfälliga utgifter i allmänhet med 50,000 kronor,

- [2.] *dels* anslag för uppförande af nya posthus i Liljeholmen och i Storvik med respektive 60,000 och 70,000 kronor. Af anslaget förstnämnda del utgå, förutom utgifter för adjunktioner hos generalpoststyrelsen, kostnader för vikariat, hvilka föranledas af sjukdomsfall bland postverkets ordinarie personal, samt godtgörelser och understöd, utbetalda på grund af särskilda nådiga beslut. Någon förändring af anslaget i denna del torde icke böra för år 1908 vidtagas.

Vidare anslag för posthusen i Liljeholmen och Storvik har nu icke ifrågasatts, men däremot har generalpoststyrelsen ansett sig böra hemställa, att under »oförutsedda utgifter» måtte för år 1908 uppföras ett anslag för inköp af tvenne fastigheter i Laxå, hvilka för närvarande begagnades, den ena till postkontor och bostad åt postmästaren därstädes samt den andra till öfverliggningslokaler för personal, tjänstgörande vid järnvägsposten å linjerna Stockholm—Laxå, Göteborg—Laxå och Laxå—Charlottenberg.

Beträffande ifrågavarande fastigheter har generalpoststyrelsen erinrat, hurusom generalpoststyrelsen i samband med sin hos Kungl. Maj:t gjorda framställning om inrättande af ett postkontor i Laxå i underdånig skrifvelse den 24 april 1899 öfvermält, att tillfälle att i Laxå erhålla tjänlig och väl belägen lokal för postkontoret samt bostad åt postmästaren erbjudit sig därigenom, att ett nybildadt bolag, benämndt Laxå tomt- och byggnadsaktiebolag, förvärfvat marken närmast stationsområdet och utlagt densamma till byggnadstomter. I upprättadt kontraktsförslag hade bolaget förbundit sig att på egen bekostnad låta å den tomt, som å uppgjord stadsplan betecknades med n:r 8 i kvarteret C, uppföra en stenhusbyggnad, inrymmande i bottenvåningen fyra rum till lokal för postkontoret jämte kassahvalf för förvaring af nattetid öfverliggande post samt i öfra våningen en för postmästaren afsedd bostad, bestående af fyra rum, kök och jungfrukammare m. m. I sistnämnda skrifvelse framhöll generalpoststyrelsen tillika, att, enär Laxå i postalt afseende hade betydelse äfven såsom stations- och ännu mera såsom öfverliggnings- och vändort för den vid järnvägsposten å linjerna Stockholm—Laxå, Göteborg—Laxå och Laxå—Charlottenberg tjänstgörande personalen, styrelsen träffat aftal med bolaget om tillhandahållande af nödiga öfverliggningslokaler därstädes för nämnda personal. Genom det sålunda upprättade förslagskontraktet hade bolaget jämväl åtagit sig att å den till postkontorstomten gränsande tomten n:r 7 i nämnda kvarter uppföra en stenhusbyggnad, innefattande 33 rum för den i Laxå öfverliggande postpersonalen. Generalpoststyrelsen, som ansett sig böra underställa förslagskontraktet

Kungl. Maj:ts nådiga pröfning, enär däri intagits vissa villkor och bestämmelser för det fall, att vid den första hyrestidens utgång äganderätten till dessa tomter med åbyggnader funnes böra af statsverket förvärfvas, hade sålunda anhållit, att styrelsen måtte bemyndigas godkänna kontraktsförslaget.

Jämlikt nådigt bref den 28 april 1899 biföll Kungl. Maj:t denna hemställan. Med anledning däraf har generalpoststyrelsen förmålt sig hafva den 30 maj 1899 med bolaget upprättat det ännu gällande kontraktet.

Till lokal för postkontoret i Laxå och bostad för postmästaren därstädes, att af honom mot viss hyresersättning till postverket disponeras, äfvensom till öfverliggningslokaler hade generalpoststyrelsen, jämlikt nämnda kontrakt, för en tid af tio år, räknade från och med den 1 oktober 1901, samt mot en hyressumma, i ett för allt, af 8,500 kronor för år förhyrt nämnda bägge stenhusbyggnader jämte gårdsplaner äfvensom en större till öfverliggningslokalerna hörande uthusbyggnad, jämväl af sten. I kontraktet föreskrefves, att generalpoststyrelsen skulle före den 1 oktober 1910 tillkännagifva för bolaget, huruvida postverket önskade vid hyrestidens utgång förvärfva fastigheterna på vissa i kontraktet närmare angifna villkor; i motsatt fall skulle hyreskontraktet på oförändrade villkor anses förlängdt för ytterligare tio år eller till den 1 oktober 1921.

Nyssnämnda villkor vore, att postverket för en hvar af de två tomterna med därå nedlagda kostnader vid tillträdet betalade 1,400 kronor samt inlöste åbyggnaderna enligt värdering af skiljemän, utsedda med tillämpning, i den mån så ske kunde, af lagen om skiljemän den 28 oktober 1887.

Sedan postverket numera under 5 års tid disponerat de båda byggnaderna, hvilka visat sig för sitt ändamål synnerligen lämpliga, hade generalpoststyrelsen ansett sig böra taga i öfvervägande, huruvida icke postverket redan nu borde söka förvärfva desamma. De vore nämligen och komme allt framgent att blifva, såvidt man nu kunde döma, för postverket behöfliga, enär dels öfverliggningslokaler för en stor posttjänstemanna- och betjäntpersonal alltjämt komme att därstädes erfordras, dels ock på platsen allt fortfarande komme att behöfvas ett postkontor.

Från bolagets sida hade också erbjudande gjorts, att, med upphäfvande af ofvan omförmälda hyreskontrakt, nu eller inom närmaste framtiden till postverket försälja meranämnda fastigheter för tillhopa 150,000 kronor.

[2.]

[2.] Med anledning häraf hade generalpoststyrelsen anmodat vederbörande postinspektör att genom två sakkunniga personer, byggmästaren A. Lindström i Örebro och e. o. arkitekten i öfverintendentsämbetet G. Pettersson, låta värdera fastigheterna.

Af det vid sagda värdering upprättade instrument framginge, att värderingsmännen funnit åbyggnaderna — oafsedt några anmärkta mindre felaktigheter och bristfälligheter — i allmänhet omsorgsfullt uppförda och väl underhållna samt att de ansett sig böra åsätta de båda fastigheterna ett värde af, i ett för allt, 143,000 kronor. Bolaget borde dock lämna full garanti för att icke det framtida beståndet af pålgrunden under öfverliggningsbyggnaden äfventyrades genom grundvattnets sjunkande.

Bolaget, som fått del af värderingsinstrumentet, hade i en ytterligare skrifvelse af den 16 oktober 1906 modifierat sitt tidigare gjorda anbud därhän, att bolaget förbundit sig att — förutom att på egen bekostnad låta utföra de anmärkta reparationsarbetena å byggnaderna samt afhjälpa de skador å öfverliggningsbyggnaden, som under de närmaste tjugufem åren kunde uppstå genom pålverkets röta — nedsätta köpeskillingen till 145,000 kronor att kontant till bolaget erläggas senast i februari månad 1908 vid köpebrefs utfärdande. Detta bolagets anbud gällde dock endast för den nu ifrågasatta försäljningen, och bolaget hade förbehållit sig, att det nu uppgifna priset icke finge inverka vid en möjligen blifvande kontraktsenlig inlösen af byggnaderna, ifall dess nu gjorda anbud förkastades.

Bolagets sistberörda anbud hade generalpoststyrelsen tagit under öfvervägande; och efter pröfning af alla de på frågans bedömande inverkan omständigheter ansåge sig generalpoststyrelsen nu böra hos Kungl. Maj:t hemställa om förvärfvande, på de af Laxå tomt- och byggnadsaktiebolag senast uppställda villkor, för postverkets räkning af ifrågavarande båda fastigheter.

Såsom ofvan nämnts, vore meranämnda båda byggnader för postverket behöfliga såsom lokaler dels för postkontoret i Laxå, dels ock för den därstädes öfverliggande postpersonalen. Sistnämnda personal uppginge för närvarande till ett antal af 28 tjänstemän och 21 postbetjante, hvilka regelbundet hvarje natt öfverläge i Laxå. Under december och en del af januari månader ökades denna personal med omkring 12 personer och vid särskilda tillfällen ännu mera. Skulle öfverliggningsrum icke genom postverkets försorg kunna beredas denna personal, måste postverket på grund af gällande bestämmelser till densamma utbetala härbärgesersättning, hvilken endast för de i regelbunden

[2.] tjänstgöring varande och i Laxå öfverliggande beräknades uppgå till omkring 12,000 kronor per år; och det skulle icke förty blifva synnerligt svårt för denna personal att själf anskaffa sig logi i Laxå, hvarest tillgången på bostadslägenheter vore mycket ringa. Jämlikt det med bolaget upprättade kontrakt ägde ju postverket möjlighet att, med tillträde den 1 oktober 1911, tillösa sig dessa fastigheter efter af skiljemän verkställd värdering. Men om förvärfvet uppsköttes till nämnda tidpunkt, syntes detsamma helt visst komma att, på grund af de alltjämt stigande byggnadsvärdena, som äfven i Laxå gjorde sig gällande, ställa sig för postverket betydligt dyrare än ett antagande af bolagets nu erbjudna villkor.

Därest emellertid postverket — på grund af alltför högt inlösningspris eller af annan orsak — ej begagnade sig af sin rättighet att förvärfva fastigheterna, vore ju postverket enligt kontraktet, hvilket till säkerhet för aftalets bestånd blifvit i behörig ordning intecknad i fastigheterna, tillförsäkradt nyttjanderätt till dessa på oförändrade villkor till den 1 oktober 1921. Men oafsedt den möjligheten, som ju alltid måste tänkas, att postverkets nyttjanderätt kunde komma att uppofras vid en eventuell exekutiv försäljning, till följd hvaraf postverket antagligen blefve nödsakadt att antingen inköpa fastigheterna till betydligt förhöjdt pris eller ock förhyra desamma på betungande villkor, kunde det ingalunda anses lämpligt, att postverket, då detsamma hade ett stadigvarande behof af byggnader af så stor omfattning som i förevarande fall, utan tvingande skäl förhyrde desamma under så lång tidrymd af enskild person eller bolag, hvarigenom postverket alltid i betydande mån vore förhindradt att med byggnaderna vidtaga de dispositioner, som af den alltjämt i utveckling stadda posttrafiken kunde för-
anledas.

Beträffande åter den utvägen, att postverket, för att tillgodose sitt behof af lokaler i Laxå, skulle själf låta uppföra de behöfliga byggnaderna, syntes detta, med hänsyn till alltjämt stegrade tomt-, material- och arbetspriser, komma att ställa sig väsentligt dyrare än att till nu erbjudet pris förvärfva de redan uppförda byggnaderna.

Det af Laxå tomt- och byggnadsaktiebolag fordrade pris, 145,000 kronor, hvilket nära öfverensstämde med det af besiktningsmännen åsatta värdet, 143,000 kronor, kunde ingalunda anses för högt i betraktande af de å platsen gällande fastighetsvärden samt byggnadernas solida beskaffenhet och det goda skick, hvari desamma — enligt hvad jämväl några af generalpoststyrelsens ledamöter vid besök å platsen haft tillfälle att inhämta — alltifrån sin tillkomst befunnit sig.

- [2.] Genom inköp af fastigheterna komme postverket visserligen att åsamkas en betydlig utgift för en gång, men denna motvägdes i hög grad af den besparade utgiften i hyra, 8,500 kronor för år, hvilken, beräknad för tiden 1 april 1908—30 september 1921, representerade ett kapitalbelopp af 114,750 kronor. Hyresbeloppet kunde äfven anses utgöra en betydligt högre ränta å köpeskillingen än staten i allmänhet åtnjöte å fonderade medel.

Då således generalpoststyrelsen ansett det ur postverkets synpunkt förmånligt, att ifrågavarande båda fastigheter under den närmaste framtiden förvärfvades för postverkets räkning på de villkor, som innefattades i Laxå tomt- och byggnads-aktiebolags ofvan omförmälda anbud, har generalpoststyrelsen hemställt om bemyndigande att för ändamålet af postmedlen under år 1908 disponera ett belopp af 145,000 kronor.

Af dessa anledningar har generalpoststyrelsen ansett, att anslaget till oförutsedda utgifter bör för år 1908 upptagas till 195,000 kronor, hvilken summa med 15,000 kronor *öfverstiger* det belopp, hvartill anslaget satts i utgiftsstaterna för år 1907.

Departements-
chefens ytt-
rande.

Lämpligheten af de ifrågasatta fastighetsförvärfven synes mig af hvad generalpoststyrelsen anfört ådagalagd. Då jag för öfrigt icke har något att erinra mot hvad styrelsen yttrat, får jag tillstyrka bifall till styrelsens förslag.

Af anslaget till

Afkortningar och restitutioner m. m.

utgår, enligt hvad styrelsen erinrar, bland annat, till generaltullstyrelsen utanordnade tullafgifter för en del paketpostförsändelser från utlandet äfvensom utgifter för ersättande af förkomna eller skadade värdeförsändelser.

Utgifterna från detta anslag hafva i runda tal uppgått

år 1901 till		kronor 142,400: —
» 1902 »		» 153,700: —
» 1903 »		» 157,500: —
» 1904 »		» 177,100: —
» 1905 »		» 197,700: —

För år 1906 hafva ifrågavarande utgifter beräknats komma att uppgå till omkring 218,000 kronor. [2.]

Med hänsyn härtill och för vinnande af en jämnare slutsumma å utgiftsstaterna i deras helhet, har generalpoststyrelsen ansett ifrågavarande anslag, som för år 1907 upptagits till förslagsvis 195,470 kronor, böra för år 1908 sättas till förslagsvis 218,970 kronor, hvilket innebure en *förhöjning* af 23,500 kronor.

På grund af hvad generalpoststyrelsen anført och för afjämnande af utgiftsstaternas slutsumma hemställer jag, att ifrågavarande anslag för år 1908 sättas till förslagsvis 216,570 kronor, hvilket innebär en *förhöjning* af 21,100 kronor. Departementschefens yttrande.

Om hvad jag sålunda anført rörande postverkets utgiftsstater för år 1908 vinner godkännande, komma staternas särskilda hufvudsummor och slutsumma att utgöra de belopp, som nedanstående tabell utvisar. I hvilken mån de särskilda hufvudsummorna öfverstiga motsvarande summor i 1907 års utgiftsstater, framgår jämväl af tabellen.

	Belopp för år 1908.	Utvisande i förhållande till 1907 års stater.
		Förhöjning.
	Kronor.	Kronor.
Aflöningsstaten	9,286,850	1,057,250
Öfvergångsstaten	12,600	—
Pensionsstaten	159,980	17,650
Omkostnadsstaten	8,329,000	364,000
Oförutsedda utgifter	195,000	15,000
Afkortningar och restitutioner m. m.	216,570	21,100
	18,200,000	1,475,000

Då postverkets inkomster för år 1908 beräknats till 19,000,000 kronor, skulle alltså inkomsterna öfverstiga utgifterna med 800,000 kronor.

[2.]
Departement-
schefens
hemställan.

Åberopande hvad jag nu anført och med erinran att, därest den föreslagna pensionslagen vinner godkännande, hvad som i aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid postverket finnes stadgad om rätt till pension och om skyldighet att vid viss ålder afgå från befattning torde böra ur reglementet utgå, hemställer jag i underdånighet, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

1:o) att godkänna, att § 3 i aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid postverket den 6 juni 1902 må för tiden från och med år 1908 gifvas följande ändrade lydelse:

»§ 3.

För åtnjutande af den i stat uppförda aflöning och därtill hörande förhöjning efter viss tids fortsatt innehafvande af befattning gälla följande allmänna bestämmelser:

för tjänstemän och betjante i generalpoststyrelsen:

att tjänsteman eller betjant skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af styrelsen eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, samt i sådant hänseende vara förpliktad att, med bibehållande af den tjänstegrad och aflöning han innehar, efter förändrad arbetsordning sköta de med befattningen förenade göromål;

att med befattning i styrelsen icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen i styrelsen;

att tjänsteman i lägsta lönegraden är skyldig att hos styrelsen tjänstgöra å den särskilda befattning inom graden, där styrelsen, till befordrande af arbetets oafbrutna gång, finner honom lämplig och behöflig;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattnings innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, utgå till den, som uppehållit befattningen;

att den, som af sjukdom hindras att sin befattning förrätta, äger uppbära hela lönen, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, eller från tjänstgöring i behörig ordning afstänges, eller eljest är lagligen för-

[2.]

hindrad att befattningen sköta, kan förpliktas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att vid sjukdomsförfall, eller när det erfordras till följd af tjänsteresor eller för beredande af semester, tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning i styrelsen, densamma, emot åtnjutande i förstnämnda fall af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar, men eljest af däremot svarande belopp i stället för egna tjänstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår;

att emellertid, därest byråchef till följd af tjänsteresa eller för handläggning af särskilda ärenden är under allenast några få dagar hindrad att sköta sin befattning, tjänsteman af lägre grad skall vara pliktig att utan särskild ersättning sköta de till byråchefsbefattningen hörande löpande göromål;

att, därest förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af befattning i samma lönegrad är i stat medgifven, tidpunkten

för första höjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren under mera än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid han åtnjutit semester, och

för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor,

under iakttagande, hvad såväl den ena som den andra förhöjningen angår, däraf, att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande löntagaren därvid tillgodoräknas den tid, som före den nya aflöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen, vare sig på grund af fullmakt eller konstitutorial;

för tjänstemän och betjante vid distrikts- och lokalförvaltningarna:

att tjänsteman eller betjant skall vara underkastad icke allenast den utvidgade eller förändrade tjänstgöring, utan ock — med undantag för postdirektör — den förflyttning till annan tjänstgöringsort, som kan varda honom i behörig ordning ålagd;

att med befattning af ifrågavarande slag icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänste-

- [2.] befattning, med mindre den befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen i verket;

att tjänstgöringspenningar, provision och sportler få uppbäras endast för den tid, befattnings innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester eller — beträffande vaktbetjänt — sådan kostnadsfri ledighet, som i § 5 omförmäles, men skola för den tid, tjänstinnehafvaren eljest varit från tjänstgöring befriad, utgå till den, som uppehållit befattningen;

att, därest ledighet på grund af sjukdom åtnjutes under högst tre månader af ett och samma kalenderår, den tjänstledige äger uppbära hela lönen eller i de fall, där aflöningen är fördelad i arfvode och tjänstgöringspenningar, hela arfvodet, men att under ledighet, som på grund af sjukdom åtnjutes utöfver nämnda tid, det ankommer på styrelsen att bestämma, huruvida, jämte tjänstgöringspenningar, provision och sportler, äfven någon del af lönen eller arfvodet, dock ej mera än tredjedelen däraf, bör af den tjänstledige afstås;

att under ledighet, som åtnjutes för svag helsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, under afstängning från tjänstgöring eller under eljest förekommande lagligt tjänstförhinder, den tjänstledige kan af styrelsen förpliktas att, utöfver tjänstgöringspenningar, provision och sportler, afstå så mycket af lönen eller arfvodet, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att, därest emellertid tjänsteman eller betjänt, i följd af kroppsskada ådragen under tjänstutöfning, blifvit tills vidare oförmögen till tjänstgöring, må, såsom undantag från hvad ofvan är stadgadt, aflöningen å stat kunna, efter styrelsens bepröfvande, till honom utgå ofskortad under högst sex månader; ankommande däremot på pröfning af Kungl. Maj:t, till huru stor del aflöning kan bära till den skadade utgå efter omförmälda tid af sex månader;

att vid sjukdomsförfall, eller när det erfordras för beredande af semester, tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning vid distrikts- eller lokalförvaltning, den samma bestrida, dock ej längre tid än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår; ägande han, om förordnandet erfordras till följd af sjukdomsförfall, åtnjuta, i stället för egna tjänstgöringspenningar, de med den tjänstlediges befattning förenade tjänstgöringspenningar, men, då förordnandet erfordras för beredande af semester, allenast den honom eljest tillkommande aflöning;

att, i fråga om rätt till förhöjning i aflöningen efter viss tids fortsatt innehafvande af tjänst, tjänstemännen skola anses tillhöra följande fem grupper, nämligen:

[2.]

första gruppen: postdirektörer;

andra gruppen: postmästare af 1:a klassen;

tredje gruppen: postmästare af 2:a klassen;

fjärde gruppen: kontrollörer och postmästare af 3:e klassen;

femte gruppen: postmästare af 4:e klassen och postexpeditörer;

att tidpunkten, då tjänsteman kan komma i åtnjutande af första förhöjningen, skall inträda fem år, och tidpunkten, då han kan komma i åtnjutande af andra förhöjningen, tio år, sedan han tillträdtt innehafvande tjänst eller tjänst, tillhörande samma eller närmaste grupp;

att tjänsteman, som före 1902 års utgång tillträdtt tjänst af ifrågasvarande slag, skall, beträffande rätt till förhöjning i aflöningen efter nyssnämnda tidpunkt, anses hafva vid detta tillträde inträdtt i den aflöningsgrupp, som befattningen från 1903 års början tillhör;

att postmästare af 4:de klass enligt 1902 års stat, hvilka varda hänfödda till lägre klass än den 2:a enligt 1903 års stat, samt kontrollörer må, därest de tillträdtt sina tjänster före 1902 års utgång och i föreskrifven ordning inträdtt å 1903 års stat, äga att, beträffande rätt till förhöjning i aflöningen vid befordran jämväl till postmästarbefattning inom aflöningsgrupp utöfver den närmast högre räkna sig till godo tjänstgöring efter anställning såsom postmästare af 4:e klass enligt den äldre staten eller såsom kontrollör;

att för öfrigt, hvad hvar och en af de omförmälda aflöningsförhöjningarna angår, skall iakttagas: att tjänsteman under mera än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna dylik förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid han åtnjutit semester, samt att den högre aflöningen ej får tillträdtt förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande löntagare därvid tillgodoräknas den tid, som före den nya aflöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen, vare sig på grund af fullmakt eller konstitutorial;

att likväl tjänsteman, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande af aflöningsförhöjning, redan uppnått den lefnads- och tjänsteålder, som berättigar honom till *hel* pension, icke må samma förhöjning tillträdta;

att en hvar, som med eller efter 1903 års ingång *tillträdtt eller* tillträder befattning såsom tjänsteman vid postverkets distrikts- eller lokalförvaltningar, skall vara pliktig att underkasta sig nu gifna villkor och bestämmelser;

att till de innehafvare af dylika befattningar, hvilka före den 1 mars 1903 *förklarar*, att de icke vilja underkasta sig nämnda års aflö-

[2.] ningsstat samt dessa villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunnat därtill förbindas, aflöningsförmåner skola utgå enligt för dem förut gällande grunder, dock utan rättighet för tjänsteman till sådan gödtgörelse, som enligt kungl. brefven den 1 juni 1900 och den 8 februari 1901 tills vidare medgifvits för minskad inkomst i provision till följd af nya postexpeditörstjänsters tillsättande;

att till vaktbetjante i 1:a lönegraden hufvudsakligen skola höra vaktbetjante, hvilka äro stationerade i Stockholm med dess förstadssamhällen eller vid malmbergssamhällena i Norrbottens län;

att till vaktbetjante i 2:a lönegraden skola höra de vaktbetjante, hvilka äro stationerade i Göteborg och Malmö eller på grund af särskilda omständigheter anses böra med dessa i aflöningsvillkor likställas;

att till endera af 3:e och 4:e lönegraderna, alltefter lefnadskostnaderna å stationsorten, skola hänföras öfriga vaktbetjante;

att vaktbetjänt må tillträda medgifvet aflöningsstillägg respektive tre, sex, nio och tolf år, efter det han tillträdt ordinarie postvaktbetjäntbefattning;

att för öfrigt, hvad hvart och ett af de nyss omförmälda tilläggen angår, skall iakttagas: att vaktbetjänt under mera än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna rätt till tillägget, med godt vitsord bestridt innehafvande tjänst, dock att härvid ej må föras honom till last den tid, han åtnjutit sådan kostnadsfri ledighet, som i § 5 omförmäles; samt att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd;

att likväl vaktbetjänt, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande af aflöningsstillägg, redan uppnått den lefnads- och tjänsteålder, som berättigar honom till hel pension, icke må samma tillägg tillträda;

att om vaktbetjänt i 1:a eller 2:a graden hvilken intjänat något eller några af aflöningsstilläggen, förflyttas till 3:e eller 4:e graden, aflöningsstillägg skola till honom utgå med de lägre belopp, som för sistberörda båda grader bestämts, men att däremot till vaktbetjänt, som uppflyttats till 1:a eller 2:a graden från 3:e eller 4:e graden, aflöningsstillägg skola utgå med de för 1:a och 2:a graden bestämda högre belopp;

att, därest vid tillsättande af vaktbetjäntbefattning den, som å befattningen antages, anses icke böra placeras å ort eller i syssla, för hvilken ledig, till 1:a, 2:a eller 3:e graden hörande aflöning är afsedd, generalpoststyrelsen äger att tillsvidare, och intill dess ledighet inom vederbörlig lönegrad uppstår samt med disponerande i sådant hänseende af erforderlig andel af den lediga aflöningen, tilldela den till befattningen antagna aflöning i lägre lönegrad.»

2:o) att med godkännande af de af mig föreslagna ändringarna i postverkets stater bestämma postverkets anslag, förslagsvis, till 18,200,000 kronor, att utgå direkt af postmedlen. [2.]

Telegrafverket.

De för år 1907 af Kungl. Maj:t fastställda utgiftsstater sluta på en summa af 8,700,000 kronor. [3.]

I underdånig skrifvelse den 30 november 1906 har telegrafstyrelsen i vanlig ordning inkommit med förslag till stater för telegrafverket för 1908. Enligt detta förslag skulle utgiftsstaternas sammanlagda belopp komma att uppgå till 9,980,000 kronor.

Emellertid erinrar telegrafstyrelsen, hurusom Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 22 juni 1906 bemyndigat mig att såsom sakkunniga tillkalla tre personer för att jämte tillförordnade generaldirektören afgifva yttrande och förslag beträffande förändrad organisation af telegrafstyrelsen m. m., samt att styrelsen, då de af mig tillkallade sakkunnigas arbete för närvarande påginge, icke kunnat taga hänsyn till de organisationsförändringar, som kunde komma att af de sakkunniga föreslås.

Enligt hvad jag inhämtat komma de sakkunniga att i dagarna aflämna sitt betänkande, upptagande jämväl fullständigt förslag till stater för år 1908.

Då det torde böra tagas under öfvervägande, huruvida icke sistberörda förslag skall läggas till grund för en framställning till innevarande års Riksdag, har jag ej ansett lämpligt att nu ägna telegrafstyrelsens förslag någon närmare pröfning.

För statsregleringens uppgörande är emellertid erforderligt att redan nu förslagsvis bestämma telegrafverkets anslag för 1908; och då, enligt hvad mig meddelats, de sakkunnigas förslag till stater upptager samma slutsumma som telegrafstyrelsens, hemställer jag

att Kungl. Maj:t i propositionen angående statsverkets tillstånd och behof måtte upptaga det för telegrafverket erforderliga anslaget för år 1908 till ett förslagsvis beräknadt belopp af 9,980,000 kronor, att utgå direkt af telegrafmedlen.

Hospitals underhåll.

[4.]
Reglering af
lönestaterna
vid statens
hospital och
asyler.

I underdånig skrifvelse den 28 september 1906 har medicinalstyrelsen framlagt förslag till förändrad lönestat för vissa läkare och öfriga tjänstemän vid statens hospital och asyler.

Det närmaste uppslaget till denna löneregleringsfråga gafs i en af biträdande läkaren vid Uppsala hospital, docenten Herman Lundborg till medicinalstyrelsen öfverlämnad skrift, innefattande ett fullständigt förslag till ny lönestat för asylläkare, biträdande läkare, underläkare och amanuenser vid samtliga statens anstalter för sinnessjuka.

Öfver Lundborgs förslag infordrade medicinalstyrelsen yttranden från i ärendet intresserade hospitalsdirektioner i riket, hvarjämte styrelsen fått mottaga ett uttalande i ämnet från psykiatriska föreningen, som, enligt hvad medicinalstyrelsen meddelat, omfattar så godt som alla svenska läkare med någon större erfarenhet om vården af sinnessjuka och bland dem särskildt alla i tjänst varande öfverläkare vid de offentliga anstalterna för sinnessjuka.

Nu gällande lönestat för tjänstemännen vid en stor del af rikets hospital och asyler fastställdes genom Kungl. Maj:ts nådiga bref den 5 juni 1885, och för de anstalter, som senare tillkommit eller blifvit väsentligen utvidgade, hafva lönestaterna bestämts i hufvudsak efter samma grunder.

Öfverläkare och sysslomän.

I sin ifrågavarande skrifvelse erinrar medicinalstyrelsen till en början därom, att styrelsen i underdånig skrifvelse den 26 maj 1902, med anledning af ifrågasatt allmän lönereglering för vissa civila ämbetsmän, hemställt om ålderstillägg åt öfverläkarna vid rikets hospital af 600 kronor samt åt sysslomännen af 400 kronor efter 10 års tjänstgöring, och anför vidare, att styrelsen icke för närvarande hade anledning att göra ytterligare framställning om förbättrade löneförmåner för dessa tjänstemän annat än beträffande *öfverläkaren och sysslomannen vid Kristinehamns hospital*, hvarest vore under arbete nybyggnader, hvilka beräknades kunna tagas i bruk vid början af år 1908, från hvilken tid en något förhöjd aflöning alltså borde tillkomma öfver-

läkaren och sysslomannen vid detta hospital, i likhet med hvad som skett vid jämförliga tillfällen å andra sinnessjukanstalter. [4.]

Enligt den vid 1886 års riksdag godkända aflöningsstat utgör den kontanta lönen vid detta hospital

för öfverläkaren	6,000: —
» sysslomannen	2,800: —

Dessutom åtnjuta båda boställsväning och ved.

Platsantalet vid hospitalet har hittills beräknats till 326. Emellertid har genom nådigt bref den 6 juni 1902 anvisats anslag till en koloni-byggnad för 29 manliga patienter, och enligt nådigt bref den 10 juni 1903 hafva medel anvisats till en utvidgning af anstalten, innefattande ytterligare 413 platser. Dessa utvidgningsarbeten beräknas, såsom nämnts, vara afslutade senast vid början af år 1908, då platsantalet således skulle komma att uppgå till 768.

Vid de anstalter, som beträffande platsantalet äro närmast jämförliga med Kristinehamns hospital efter utvidgningen, nämligen Vadstena hospital och asyl med 800 platser och Vänersborgs hospital och asyl med 1,000 platser, utgöra de kontanta löneförmånerna

i *Vadstena*:

för öfverläkaren	7,300: —
» sysslomannen	3,700: —

i *Vänersborg*:

för öfverläkaren	7,500: —
» sysslomannen	4,200: —

I sin skrifvelse anför medicinalstyrelsen nu i denna del.

Medicinalstyrelsen kunde icke underlåta att uttala önskvärdheten af en så stor likformighet som möjligt med afseende å löneförhållandena för öfverläkare och sysslomän å de större anstalterna, oafsedt mindre skiljaktigheter i platsantalet, så mycket mera som det icke vore platsantalet ensamt, som vore bestämmande för arbetsbördans omfattning. I detta hänseende vore, bland annat, äfven anstaltens planläggning af väsentlig betydelse, i det att en efter enhetlig och koncentrerad plan

- [4.] byggd anstalt som Vänersborgs hospital och asyl utan tvifvel i och för sig finge anses mera lättskött än sådana anstalter som Vadstena och Kristinehamn, vid hvilka genom tillbyggnader enhetligheten i plananläggningen i viss mån gått förlorad och administrationen på grund häraf ej oväsentligt måste försvåras. Det vid nybyggnaderna i Kristinehamn tillämpade paviljongsystemet vore naturligtvis äfven ägnadt att öka såväl öfverläkarens som sysslomannens arbetsbörda.

Vadstena hospital och asyl kunde visserligen synas vara den med det utvidgade Kristinehamns hospital närmast jämförliga, men då för närvarande förstnämnda anstalt vore afsedd öfvervägande för kroniskt och obotligt sjuka och omsättningen således måste vara afsevärdt mindre, än förhållandet blefve vid Kristinehamns hospital efter utvidgningen, och då dessutom lönerna vid Vadstena hospital för öfverläkaren och sysslomannen utan tvifvel vore väl knappa, särskildt för sysslomannen, som äfven i följd däraf gjort upprepade framställningar om löneförhöjning, kunde det icke vara lämpligt att lägga förhållandena därstädes till grund för den nya lönestaten för motsvarande tjänstemän vid Kristinehamns hospital.

Med hänsyn till hvad medicinalstyrelsen sålunda anført, har styrelsen hemställt om en lönetillökning för öfverläkaren vid Kristinehamns hospital af 1,500 kronor samt för sysslomannen af 1,400 kronor, hvarigenom lönerna för dessa tjänstemän vid Kristinehamns hospital skulle komma att uppgå till samma belopp som vid Vänersborgs hospital och asyl.

De underordnade läkarbefattningarna.

Assistent-
läkarna och
deras löne-
förmåner.

Sådana finnas af tre slag, asylläkare, biträdande läkare och underläkare, hvarjämte amanuens är anställd vid Stockholms hospital och vid Lunds hospital.

Asylläkare finnas för närvarande till ett antal af 3, nämligen en vid Lunds asyl, en vid Uppsala asyl och en vid kriminalasynen i Växjö.

De *biträdande läkarnas* antal uppgår enligt fastställda stater till 16. Två af dessa platser äro emellertid vakanta och en uppehålls på förordnande.

Underläkartjänsterna äro 7 till antalet.

I fråga om *löneförmånerna* för dessa tjänster gäller för närvarande: *Asylläkare* åtnjuta en kontant aflöning af 4,500 kronor jämte bo-

ställsvåning, bränsle och elektrisk belysning samt därutöver ett första ålderstillägg af 500 kronor efter fem år och ett andra ålderstillägg af likaledes 500 kronor efter ytterligare fem års väl vitsordad tjänstgöring.

Biträdande läkare hafva alla samma löneförmåner, nämligen 2,500 kronor kontant samt bostad med möbler och sängkläder, lyse, ved, tvätt och kost enligt utspisningsstat för sjuka af första betalningsklassen eller vid anstalt, där sådan klass ej finnes, enligt utspisningsstat för allmänna betalningsklassen jämte 200 kronor i kostförbättringspenningar. Om biträdande läkare är licentiat och boende vid hospitalet, äger han härutöver bekomma 1,000 kronor, under villkor att han icke med denna sin befattning förenar annan tjänst. Är biträdande läkare boende utom anstalten, utgår aflöningen i alla händelser med endast 2,000 kronor utan rätt till naturaförmåner. Den kontanta aflöningen har utgått delvis såsom lön och delvis såsom tjänstgöringspenningar, på sätt eljest är brukligt för civila ämbets- och tjänstemän. Angående biträdande läkarna vid Vänersborgs hospital och asyl är föreskrifvet, att de skola vara boende vid anstalten.

Enligt hvad medicinalstyrelsen meddelar, har, åtminstone under de senaste tjugu åren, det endast ytterst sällan och under kort tid förekommit, att biträdande läkartjänster bestridts af läkare, som icke varit medicine licentiat. Likaledes har det endast ytterst undantagsvis förekommit, att biträdande läkare bott utom anstalten, och i så fall har enligt nådiga bref den 9 augusti 1901, den 1 augusti 1902 och den 29 juli 1904 tillstånd meddelats för ifrågavarande läkare att det oaktadt åtnjuta en aflöning af 3,500 kronor jämte ersättning för vissa naturaförmåner. Någon förening af annan tjänst med biträdande läkarbefattningen har icke heller förekommit sedan 1889 eller sedan 1895, om man medräknar Malmö asyl, hvilken emellertid intager en undantagsställning, i det läkartjänsten där enligt nådigt bref den 23 november 1883 uppehålls endast på förordnande, och fråga är om anstaltens indragning.

Faktiskt hafva därför de biträdande läkarna under denna tid nästan utan undantag åtnjutit dels 3,500 kronor i lön, dels såsom naturaförmåner bostad med möbler och sängkläder, lyse, ved, tvätt och kost, eller ersättning för kost respektive kostförbättringspenningar, det vill säga utöver de naturaförmåner, som tillkomma asylläkare, möbler och sängkläder, lyse, tvätt och kost jämte uppassning, hvilken sistnämnda förmån, ehuru icke uttryckligen upptagen i lönestaten, ansetts såsom en naturlig följd af öfriga naturaförmåner.

- [4.] Utspisningskostnaden för sjuka af första klass har under senare åren uppgått till i medeltal en krona per dag eller något öre därutöver eller därunder, således för år räknadt 350—370 kronor. Årliga kostnaden för tvätt, om biträdande läkare skolat själf bestrida densamma, kan uppskattas till 30 å 40 kronor. En biträdande läkares inkomst kan således uppskattas till 3,900 kronor samt bostad, lyse och ved jämte förmånen af uppässning samt möbler och sängkläder.

Underläkarna åtnjuta 2,000 kronor i kontant aflöning samt enahanda naturaförmåner som de biträdande läkarna.

Amanuenserna äro aflönade med 1,000 kronor jämte samma naturaförmåner, som nyss nämnts.

Lundborgs
framställning

I sin till medicinalstyrelsen ingifna framställning påpekar docenten Lundborg, hurusom den psykiatriska forskningen skridit framåt med jättesteg och tryckt sin prägel på anstalterna för sinnessjukvården. I Sverige hade utvecklingen också gått raskt framåt, och Riksdagen hade med ganska frikostig hand beviljat medel för uppförande af nya stora anstalter. Härigenom hade allt större kraf börjat ställas på hospitalsläkarnas duglighet och arbetsförmåga. Men jämsides härmed hade deras villkor, långt ifrån att förbättras, i betraktande af de alltjämt stegrade lefnadskostnaderna ansenligt försämrats med tiden, och särskildt hade utsikterna till befordran sedan 1885, då lönerna i allmänhet reglerades, blifvit mycket sämre, tack vare den mängd lägre assistentplatser, som inrättats med åren. Sålunda hade år 1885 funnits 7 öfverläkartjänster och 8 assistentläkarplatser, under det motsvarande siffror år 1906 utgjorde 12 respektive 28.

Såsom bot för de rådande missförhållandena föreslår Lundborg, att underläkarplatserna afskaffas, och att på hospital och asyler för assistentläkarna inrättas endast två lönegrader, en *första* och en *andra hospitalsläkargrad*, den lägre aflönad med 3,000 kronor och allting fritt, den högre med 4,500 kronor jämte 100 kronors årlig tillökning intill 5,000 kronor, familjebostad, lyse och vedbrand.

Enligt förslaget skulle finnas 9 första och 15 andra hospitals- eller asylläkare jämte 2 amanuensplatser. Ökningen i kostnad för genomförande af denna stat skulle belöpa sig till 3,000 kronor.

Yttranden
öfver Lund-
borgs fram-
ställning.

Samtliga i ärendet hörda hospitalsdirektioner hafva erkänt och i flertalet fall lifligt betonat nödvändigheten af en förbättrad ställning

[4.]

för de underordnade läkarna äfvensom i vissa punkter anslutit sig till Lundborgs förslag, om än med flera olika och delvis ganska väsentliga modifikationer. I en punkt, nämligen beträffande förslaget att sänka den kontanta aflöningen för en del biträdande läkare från 3,500 kronor till 3,000 kronor, har enhälligt framhållits, att en sådan åtgärd omöjligen kan ifrågasättas. Medicinalstyrelsen framhåller i sin skrifvelse, att styrelsen finner detta vara alldeles uppenbart, bland annat på den grund, att den sålunda föreslagna lönereduktionen hufvudsakligen skulle träffa just de tjänster, hvilka af lokala eller andra skäl i och för sig äro mindre eftersökta och äfven med nuvarande lönevillkor endast med svårighet kunna hållas besatta, och anser en vidare diskussion om Lundborgs förslag i denna punkt därför öfverflödig.

Beträffande psykiatriska föreningens uttalande i ärendet meddelar medicinalstyrelsen, att detta tillkommit sedan flertalet direktioner afgifvit yttrande i ärendet, samt att det framgått såsom resultat af muntliga öfverläggningar, hvarvid enighet ernåtts rörande de olika punkter, i hvilka hvarje direktion för sig förut yttrat i någon mån skiljaktiga meningar.

Psykiatriska
föreningens
uttalande.

Psykiatriska föreningen har preciserat sina önskemål på följande sätt.

I. Begynnelselönen för asylläkare eller motsvarande befattning höjes till 5,000 kronor. Öfriga förmåner som hittills. Efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring tillkommer ett ålderstillägg å 500 kronor. Genom borttagande af det nu förefintliga andra ålderstillägget skulle slutlönen blifva oförändrad.

II. Vid de psykiatriska klinikerna, vid de större anstalterna och vid hospitalet i Piteå anställas en förste biträdande läkare (af medicinalstyrelsen benämnd *hospitalsläkare*) med en begynnelselön af 5,000 kronor. Öfriga förmåner i likhet med asylläkare. Efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring tillkommer ett ålderstillägg å 500 kronor.

III. Öfriga biträdande läkares aflöningsförmåner utgå som hittills. Dock bör familjebostad åt dessa läkare i största möjliga utsträckning beredas.

IV. Underläkarlönerna höjas till 2,500 kronor för medicine kandidat och till 3,000 kronor för licentiat. Öfriga förmåner som hittills.

V. Amanuenslönerna höjas till 2,000 kronor. Öfriga förmåner oförändrade.

[4.] Jag vill redan nu omnämna, att medicinalstyrelsens förslag i allt väsentligt ansluter sig till dessa af psykiatriska föreningen uttalade önskemål, men, innan jag närmare går in på förslagets detaljer, skall jag redogöra för, hvad medicinalstyrelsen anser vara den svaga punkten i det nuvarande aflöningssystemet, nämligen *de biträdande läkarnas otillfredsställande befodringsutsikter*.

Beträffande de nu i tjänst varande biträdande läkarnas utsikter i detta hänseende har inom medicinalstyrelsen verkställts en del beräkningar, och har styrelsen rörande resultatet af dessa meddelat.

»Antalet biträdande hospitalsläkare uppgår för närvarande till tretton (platserna äro 16, men två äro vakanta och en bestrides på förordnande). Af dessa tretton hafva sex uppnått en ålder af mer än 40 år; tre af dessa sex äro mer än 45 år och två öfver 50 år gamla. Ifrågasvarande missförhållande kan ingalunda anses vara tillfälligt utan beror utan tvifvel på, att hospitalsläkarbanan under senare år erbjudit allt mindre tillfällen till befordran. Medelåldern för samtliga i tjänst varande biträdande läkare uppgår till 40 år 9 månader.

Medelåldern vid utnämningen eller erhållandet af första sedermera permanenta förordnande för de nu i tjänst varande asylläkarna och de med dessa jämförliga läkarna vid Visby hospital och Malmö asyl har däremot uppgått till endast 38 år 2 månader.

Motsvarande ålder för nu i tjänst varande öfverläkare är 41 år 2 månader. Som öfverläkare räknas i detta sammanhang äfven referenten för hospitalsärenden i medicinalstyrelsen samt öfverinspektören för sinnessjukvården i riket, hvilka båda från de biträdande läkarnas befodrings synpunkt faktiskt torde kunna anses likvärdiga med öfverläkare.

För samtliga läkare vid de offentliga anstalterna för sinnessjuka, hvilka kommit öfver biträdande läkargraden, var medelåldern vid utnämningen eller erhållandet af första permanenta förordnande 39 år 5 månader.

Af de nuvarande biträdande läkarna hafva tre en tjänstetid å hospitalsläkarbanan af öfver 10 år och en bland dessa en tjänstetid af öfver 13 år. Tjänstetiden uppgår i medeltal till 7 år 7 månader. Nio af dessa läkare hafva före befordran till biträdande läkare fått tjänstgöra i mera underordnade befattningar, i medeltal under 2 år 10 månader.

Till jämförelse härmed må meddelas, att tjänstetiden vid erhållandet af ordinarie befordran eller första sedermera permanenta förordnande för nuvarande asylläkare och därmed jämförliga läkare uppgått till 8

år 5 månader, för de nuvarande öfverläkarna (och härmed jämförliga tjänstemän) till 9 år 5 månader samt för alla de läkare, som nått högre än till biträdande läkare, till 8 år 3 månader.

Härvid måste dessutom hänsyn tagas därtill, att den äldsta i tjänst varande öfverläkaren bliver pensionsmässig i december 1909, hvadan den för närvarande äldsta biträdande läkaren har utsikt till befordran först efter 3—4 år, det vill säga efter 16—17 års tjänstgöring; vid denna tidpunkt skulle också medelåldern för de biträdande läkarna uppgå till närmare 45 år och tjänstetiden i medeltal till 11 à 12 år.

Den näst äldsta till erhållande af pension berättigade öfverläkaren uppnår 65 års ålder hösten 1911, den därefter följande 1914 etc.

För såvidt icke det tillfälliga förhållande vore för handen, att om 3 à 4 år två nya öfverläkarbefattningar, nämligen vid hospitalen i Säter och Västervik, måste inrättas, skulle således de biträdande läkarnas befordringsutsikter vara ganska tröstlösa.

Den befordran, som emellertid sålunda efter 3—4 år står de mest förtjänta af dem till buds, är dock icke, åtminstone icke gifvet, omedelbart en öfverläkartjänst utan efter all sannolikhet endast en i ekonomiskt hänseende föga om ens något fördelaktigare asylläkartjänst. Äfven under nu rådande tillfälligtvis särdeles gynnsamma förhållanden äro befordringsutsikterna för de mest förtjänta biträdande läkarna alltså sorgliga nog samt för de yngre och ej särskildt meriterade så godt som hopplösa.

Då vid anstalterna i Säter och Västervik måste anställas, utom underläkare, åtminstone två biträdande läkare, och detsamma efter all sannolikhet bliver fallet vid den nu ifrågasatta nya anstalten i trakten af hufvudstaden, samt då äfven vid den ifrågasatta nya anstalten i öfre Norrland en eller troligen två underordnade tjänster måste inrättas, bliver, efter genomförande af den i medicinalstyrelsens underdåniga berättelse rörande antalet sinnessjuka och sinnesslöa inom riket den 8 december 1902 föreslagna planen till hospitalsväsendets utveckling, och enär uppförandet af nya anstalter för sinnessjuka sedermera icke torde kunna komma i fråga åtminstone inom den närmaste framtiden, förhållandet mellan antalet biträdande läkare och antalet öfverläkare ändå ogynnsammare än hittills och utsikten till befordran för de förstnämnda läkarna således ännu sämre än hvad nu är fallet.»

Medicinalstyrelsen anför vidare.

Såvidt medicinalstyrelsen erfarit, rådde icke något allmänt eller ens nämnvärdt missnöje med de biträdande läkarnas aflöningsförhållanden i och för sig. Hvad som framkallat oro dels hos de biträdande läkarna

[4.] själfva, dels äfven hos öfverläkarna vid de olika anstalterna äfvensom hos medicinalstyrelsen vore först och främst, att de biträdande läkarna för närvarande icke såge sig hafva någon utsikt att inom rimlig tid ernå en ekonomiskt mera fördelaktig och själfständigare ställning samt därjämte äfven svårigheten för dem att kunna stifta familj vid den ålder, då sådant tedde sig mest önskvärdt för en man.

De biträdande läkarnas nu antydda personliga bekymmer syntes medicinalstyrelsen i och för sig vara värda ett synnerligt beaktande. Dessa läkare vore numera i allmänhet så godt som uteslutande hänvisade till den inkomst, som deras tjänst medförde. Medicinalstyrelsen kunde hädanefter icke heller medgifva, att de ägnade sig åt enskild praktik i nämnvärd utsträckning. Belägenheten af de allra flesta anstalter vore dessutom sådan, att redan därigenom möjligheten till utföfvande af enskild praktik vore utesluten. Vidare borde framhållas, att hospitalsläkarnas verksamhet vore begränsad till ett alldeles speciellt område af sjukvården, som nödvändigtvis medförde en viss ensidighet i dessa läkares utbildning, och som gjorde det ytterst svårt för dem att med utsikt till framgång öfvergå till annan art af läkarverksamhet, åtminstone sedan de, såsom regeln vore med de biträdande läkarna, en längre tid ägnat sina krafter åt den offentliga sinnessjukvården. De vore därför i regeln med nödvändighet hänvisade att fortgå på den bana de en gång valt, och det ville synas medicinalstyrelsen, som vore det endast en enkel gärd af billighet och rättvisa att bereda dem en sådan ställning, att de utan ekonomiska bekymmer kunde motse framtiden, samt sådana villkor för familjelycka och trefnad, som deras upprifvande och nedslående verksamhet kräfde för uppehållande af deras psykiska jämvikt.

Från chefläkarnas och medicinalstyrelsens synpunkt vore det af ingalunda mindre vikt, att ofvanberörda anledningar till missbelåtenhet blefve undanröjda.

Det kunde icke vara likgiltigt för medicinalstyrelsen, att ett stort antal läkare, hvilkas verksamhet vore af väsentlig betydelse för den offentliga sinnessjukvårdens handhavande, lefde under ogynnsamma villkor. Dessutom kunde, som ofvan antydts, medicinalstyrelsen icke hysa något tvifvel därom, att det just vore ifrågavarande läkares från berörda synpunkter ogynnsamma ställning, som mera än andra omständigheter vållat, att det under senare år visat sig allt svårare och ej sällan omöjligt att fylla förekommande vakanser ej blott inom de biträdande läkarnas egna led utan äfven bland underläkar- och amanuensplatserna. Det vore nämligen utan tvifvel mindre de måhända

väl blygsamma aflöningsvillkoren för sistnämnda tjänster än den till de yngre läkarna spridda kännedomen om berörda missförhållanden, hvarunder de biträdande läkarna arbetade, som förorsakat nyssnämnda svårigheter vid besättande af underordnade tjänster vid de offentliga anstalterna för sinnessjuka.

Jag öfvergår nu till att närmare redogöra för de förslag, medicinalstyrelsen framlagt för att afhjälpa de sålunda uppgifna missförhållandena. Förslagen ansluta sig, såsom nämnt, till psykiatriska föreningens uttalanden och gå väsentligen ut på höjande af nu gällande löner samt en del biträdande läkares ersättande med en högre tjänstebefattning, hospitalsläkare.

A) Asylläkare.

Asylläkare, som af medicinalstyrelsen förordnas tillsvidare, finnes, såsom redan nämnts, anställd vid Lunds och vid Uppsala asyl samt vid kriminalasylen i Växjö, och tillåter jag mig erinra, att aflöningen utgör 4,500 kronor med två ålderstillägg å 500 kronor jämte boställsvåning, ved och elektrisk belysning eller (beträffande läkaren i Växjö) lyse. För asylläkaren i Lund utgår aflöningen i form af arvode, för de båda öfriga till två tredjedelar såsom lön och en tredjedel såsom tjänstgöringspenningar.

Psykiatriska föreningen har nu föreslagit, att begynnelselönen måtte höjas till 5,000 kronor, men att endast ett ålderstillägg måtte ifrågakomma, hvarigenom slutlönen blefve oförändrad.

Härom yttrar sig medicinalstyrelsen.

Till förmån för den sålunda ifrågasatta förändringen talade onekligen den omständigheten, att hittills ingen af ifrågavarande befattningar innehafts af samma person så länge, att ens ett första ålderstillägg kunnat ifrågakomma, hvadan den utlofvade förmånen af sådana alltså hittills visat sig vara illusorisk.

Därest emellertid hospitalsläkarbefattningar, hvilka af medicinalstyrelsen komme att föreslås med samma aflöningsförmåner som asylläkarbefattningarna komme till stånd, blefve naturligtvis tjänstetiden i dessa befattningar afsevärdt längre än hittills, hvarigenom det anmärkta förhållandet med afseende på ålderstilläggen skulle blifva väsentligen annorlunda.

Men äfven under denna förutsättning kunde med fog göras gällande, att skillnaden mellan en biträdande läkares aflöningsförmåner, i

- [4.] hvilka medicinalstyrelsen icke ville föreslå någon ändring af reel inbörd, samt de nuvarande aflöningsförmånerna för asylläkarna under vissa förhållanden i verkligheten vore så godt som ingen och äfven i gynnsammaste fall allt för obetydlig för att innebära någon mera afsevärd befordran för de förstnämnda läkarna efter deras förutgående mångåriga tjänstetid under relativt knappa ekonomiska omständigheter.

En biträdande läkares inkomst kunde nämligen, såsom redan förut omnämnts, uppskattas till 3,900 kronor samt bostad, lyse och ved jämte förmånen af upppassning samt möbler och sängkläder.

Vid befordran till asylläkare höjdes den kontanta aflöningen till 4,500 kronor, men för denna tillökning, som sålunda faktiskt endast belöpte sig till 600 kronor, måste läkaren dels bekosta sin upppassning genom därför särskildt anställd tjänarinna, och kostnaden därför torde svårigen kunna beräknas till mindre än 300 kronor, dels äfven ålägga sig utgifter för inköp och sedermera för underhåll af möbler och husgeråd. Därtill komme, att han näppeligen kunde erhålla sina födoämnen till samma billiga pris, som anstalten vid leverans af stora kvantiteter sådana kunde betinga sig.

För en ogift biträdande läkare erbjöde således befordran till asylläkare med en begynnelselön af 4,500 kronor knappast någon som helst omedelbar ekonomisk fördel. För en biträdande läkare, hvilken ingått äktenskap under innehafvande af befattning såsom sådan eller dessförinnan, ställde sig saken visserligen annorlunda, så till vida som han redan före sin befordran varit nödsakad bestrida utgifter, som han eljest kunnat till dess undvika. Hans verkliga ekonomiska vinst af en befordran kunde alltså uppskattas till omkring 600 kronor. Men det vore å andra sidan klart, att en biträdande läkare under dessa förhållanden ofta före sin befordran till asylläkare måste för familjens underhåll ikläda sig ekonomiska förbindelser, hvilkas infriande vore beroende på, huruvida han inom ej alltför aflägsen framtid kunde påräkna en mera tryggad ekonomisk ställning.

På grund af hvad sålunda anförts tillstyrker medicinalstyrelsen den af psykiatriska föreningen förordade aflöningen.

Däriegenom, säger medicinalstyrelsen, skulle visserligen ifrågavarande läkare erhålla en begynnelseaflöning lika hög som den för öfverläkaren vid Nyköpings hospital samt afsevärdt högre än den till 4,500 kronor uppgående aflöningen för läkaren vid Visby hospital (läkartjänsten vid asylen i Malmö, som, på sätt nämnts, enligt nådigt bref den 23 november 1883 uppehålles endast på förordnande, lämnades här åsido), men dessa platser vore dock fullt själfständiga och komme på grund däraf helt

visst alltid att vara mera eftersökta än de kanske ekonomiskt fördelaktigare men dock alltid i viss mån underordnade befattningar, som innehades af asylläkare och därmed jämförliga läkare.

I detta sammanhang påpekar medicinalstyrelsen, att någon anledning att bibehålla den undantagsställning, läkaren vid asylen i Lund intager i det afseende, att aflöningen utgår såsom arfvode, icke synes förefinnas.

Därjämte hemställer medicinalstyrelsen, att i staten för läkaren vid kriminalasylen i Växjö ordet »lyse» måtte utbytas mot uttrycket »elektrisk belysning», då sådan faktiskt nu komme att därstädes inledas.

[4.]

B) Inrättande af hospitalsläkartjänster.

Enligt nådiga stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901 har biträdande läkare, som förordnas för viss tid, hvarje gång ej öfver tre år, att vid sjukvården och hvad därmed står i samband tillhandagå öfverläkaren eller asylläkaren och är, jämlikt den af medicinalstyrelsen utfärdade instruktion, öfverläkarens närmaste man i allt hvad till sjukvården hör.

Vid öfvervägande af de åtgärder, som böra vidtagas till förbättrande af de biträdande läkarnas befodringsutsikter har medicinalstyrelsen, enligt hvad i dess skrifvelse anföres, ansett det kunna sättas i fråga, huruvida icke borde tillgripas den till målet utan tvifvel säkrast ledande utvägen att vid hvarje större anstalt för sinnessjuka inrätta två eller flera öfverläkartjänster med samma löneförmåner och med samma skyldigheter och befogenhet, utom beträffande den ekonomiska administrationen af anstalten, hvilken borde tillkomma en af öfverläkarna enligt särskildt förordnande och mot särskildt arfvode.

Medicinalstyrelsen har emellertid icke funnit sig böra förorda ifrågasvarande utväg, och då de skäl, som härför af styrelsen anföras, synas antagliga, anser jag mig ej här böra vidare ingå på denna fråga.

Styrelsen har i stället hemställt om inrättande af ett antal högre aflönade biträdande läkartjänster, hvilkas innehafvare skulle benämnas *hospitalsläkare*, med samma aflöningsförmåner, som ofvan föreslagits för de nuvarande asylläkarna; och anför styrelsen härom. Styrelsen hade under senaste år fått allt flera anledningar att, oberoende af den nu väckta frågan om löneförbättring, taga under öfvervägande lämpligheten eller nödvändigheten att vid vissa större anstalter inrätta tjänster af detta slag. Så hade det visat sig, att vid de stora anstalter, som under senare år uppstått, öfverläkaren omöjligen kunde ägna sig åt detaljerna af sjukvården i sådan omfattning, som förut å mindre an-

- [4.] stalter ansetts tillkomma honom. Det hade äfven blifvit alltmera tydligt, att öfverläkarna vid sådana anstalter äfven beträffande administrativa göromål behöfde en erfaren och en viss själfständighet och auktoritet besittande medhjälpare, hvilken vid semester och tillfälliga förfall för öfverläkaren kunde anförtros att företräda honom, något som dittills icke alltid varit fallet, då det kunnat inträffa, att till och med den äldsta biträdande läkaren å platsen varit rätt ung och mindre erfaren.

De nu i vederbörande stater upptagna 16 biträdande läkartjänsterna äro fördelade på följande sätt:

vid Uppsala hospital och asyl med 1,264 platser	3
» Lunds » » » » 1,214 »	2
» Vänersborgs » » » » 1,000 »	2
» Vadstena » » » » 800 »	2
» Kristinehamns hospital » 768 » (efter utvidgning)	1
» Piteå hospital och asyl » 370 »	1
» Växjö » » » » 350 »	1
» Stockholms hospital » 250 »	1
» Härnösands » » 245 »	1
» Göteborgs » » 230 »	1
» Nyköpings » » 181 »	1

I fråga om de nya hospitalsläkartjänsternas fördelning anför medicinalstyrelsen.

De anstalter, hvarest en sådan högre aflönad biträdande läkartjänst syntes mest af behovet påkallad, vore Uppsala hospital och asyl, Lunds hospital och asyl, Vänersborgs hospital och asyl, Vadstena hospital och asyl samt Kristinehamns hospital.

Slutligen syntes det vara nödvändigt att äfven vid Piteå hospital och asyl inrätta en tjänst med här ifrågavarande löneförmåner. Platsantalet å denna anstalt vore visserligen endast 370, men hade det på grund af anstaltens aflägsna belägenhet visat sig omöjligt att därstädes erhålla ens vikarie under vakansen för biträdande läkaren.

Å alla dessa anstalter, vid hvilka föresloges en högre aflönad biträdande läkartjänst, förutsattes naturligtvis, att en biträdande läkartjänst med lägre, det vill säga nuvarande, aflöningsförmåner indroges utom vid Kristinehamn, hvarest föresloges inrättandet af en ny hospitalsläkartjänst, behöflig på grund af utvidgningen.

Direktionen för Vadstena hospital och asyl hade visserligen bestämt motsatt sig, att den ena af de där anställda biträdande läkarna skulle

tillerkännas högre aflöningsförmåner, på den grund att båda biträdande läkarna å anstalten enligt nu gällande instruktion vore likställda med afseende på tjänstegrad samt hade lika många patienter och alltså lika mycket att göra. Men förevarande förslag utginge från den förutsättningen, att instruktionen för ifrågavarande läkare skulle ändras därhän, att den högre aflönade af dem skulle åläggas ej blott större utan äfven mera ansvarsfullt arbete än den andra, i följd hvaraf de skäl, som direktionen åberopat, icke kunde tillmätas någon giltighet.

Psykiatriska föreningen hade uttalat det önskemålet, att en högre aflönad biträdande läkare borde anställas, bland annat, »vid de psykiatriska klinikerna» och således äfven vid Stockholms hospital. Medicinalstyrelsen ville icke förneka, att skäl kunde anföras till förmån för psykiatriska föreningens förslag äfven i detta hänseende, men då denna anstalt endast hade 250 platser och således hörde till de mindre, och då dessutom Kungl. Maj:t nu genom nådigt bref den 7 september 1906 anbefallt medicinalstyrelsen att genom en af styrelsen tillsatt kommission, bland annat, utreda frågan, huruvida detta hospital öfver hufvud taget borde fortfarande bibehållas eller eventuellt omorganiseras, syntes frågan om förbättrade löneförmåner för biträdande läkaren därstädes lämpligen böra tills vidare anstå.

Slutligen förklarar medicinalstyrelsen sig anse det falla af sig själf, att samtliga hospitalsläkare borde förordnas tillsvidare, och att de, i likhet med asylläkarna, borde hafva förmånen af familjebostad.

C) *Biträdande läkare.*

Såsom jag förut omnämnt, hafva de biträdande läkarna, förutom naturaförmåner, en kontant lön af 2,500 kronor med tillägg af 1,000 kronor, därest, såsom nästan undantagslöst varit fallet, innehafvaren är licentiat och boende vid hospitalet.

De biträdande läkartjänster, hvilka såsom sådana skulle bibehållas, äro till antalet 11, eller två vid Uppsala hospital och asyl samt en vid en hvar af anstalterna i Lund, Vänersborg, Vadstena, Kristinehamn, Växjö, Stockholm, Härnösand, Göteborg och Nyköping.

I fråga om löneförmånerna för dessa biträdande läkartjänster föreslår medicinalstyrelsen endast mindre väsentliga ändringar. Styrelsen anför i sådant afseende.

Då enligt styrelsens mening antalet underläkarplatser borde bibehållas och till och med i någon mån ökas — en fråga, hvartill jag här

- [4.] nedan återkommer — samt dessutom de två dittillsvarande amanuens-befattningarna borde bibehållas, och således ett icke ringa antal mera underordnade befattningar alltjämt komme att finnas, syntes det vara anledning antaga, att hädanefter som hittills endast i undantagsfall biträdande läkartjänst kunde komma att sökas af medicine kandidat. Medicinalstyrelsen ansåge därför, att den kontanta aflöningen borde upptagas till 3,500 kronor, men med det förbehåll, att densamma, om tjänstinnehafvaren vore medicine kandidat, skulle utgå med allenast 2,500 kronor.

Beträffande familjebostad för de biträdande läkare, som fortfarande skola hafva samma kontanta aflöningsförmåner som hittills, har, säger medicinalstyrelsen — som emellertid påpekar, att en sådan förmån af lätt insedda skäl icke synes kunna eller böra tillerkännas medicine kandidat — frågan härom länge varit sväfvande; och hade medicinalstyrelsen kommit till den öfvertygelse, att det icke längre kunde undvikas att i större utsträckning än hittills bereda de biträdande läkarna familjebostad. Där sådan bostad funnes för biträdande läkare, borde densamma emellertid få af honom disponeras med bibehållen rätt till ved, elektrisk belysning (där sådan funnes), tvätt för egen del samt ersättning för honom tillkommande kost men med afstående af rätten till möbler och sängkläder.

Därjämte anser medicinalstyrelsen, att, därest en biträdande läkare liksom en hospitalsläkare af medicinalstyrelsen medgifves rätt att bo utom anstalten, skälig hyresersättning bör lämnas honom och därjämte godtgörelse för de naturaförmåner, som skulle tillkomma honom, om familjebostad funnes inom anstalten. I sådant afseende föreslår medicinalstyrelsen ett belopp af 800 kronor.

Till frågan om familjebostäder blifver jag i tillfälle att i annat sammanhang återkomma.

D) *Underläkare.*

Dessa tjänster äro för närvarande sju till antalet, nämligen två vid asylen i Lund, två vid asylen i Uppsala, två vid hospitalet och asylen i Vänersborg samt en vid hospitalet i Kristinehamn. De förordnas för viss tid, hvarje gång ej öfver tre år.

I sitt yttrande har emellertid direktionen för sistnämnda anstalt hemställt om anställande af ytterligare en underläkare därstädes och anför till stöd för denna framställning hufvudsakligen de afvikande förhållanden, som förefunnes vid Kristinehamns hospital med hänsyn

till den spridning på stora afstånd, de skilda sjukpaviljongerna fått, familjevården och den lilliga yttre verksamheten, hvilket allt kräfde ökade läkarkrafter, särskildt för tillsyn och kontroll öfver sjukbetjäningen.

Medicinalstyrelsen finner dessa skäl giltiga och påpekar, att, såsom styrelsen förut i liknande fall och senast med afseende å kriminalasylen i Växjö haft anledning anförä, det vore just vid den första beläggningen af en ny eller väsentligen utvidgad anstalt, som behovet af ökade läkarkrafter vore mest kännbart, och framhåller särskildt, att för göromålsens ostörda gång kräfdes ej blott *kompetenta* läkare utan äfven ett tillräckligt *antal* läkare.

Medicinalstyrelsen hemställer därför om anslag från och med år 1908 för inrättande af ytterligare en underläkartjänst vid Kristinehamns hospital.

Utom de ofvan nämnda sju underläkartjänsterna finnes för närvarande ytterligare en, nämligen vid kriminalasylen i Växjö. Anslag till aflöning för denna tjänst har dock tillsvidare jämlikt nådigt bref den 9 juni 1905 anvisats endast för de första två åren efter det anstalten tagits i bruk, det vill säga till utgången af år 1907.

Emellertid, säger medicinalstyrelsen, har jämlikt nådigt bref den 3 juni 1904 Kronobergs och Blekinge läns landsting erhållit medgifvande att vid Växjö hospital uppföra en för nämnda båda län gemensam upptagningsanstalt för tillsammans 40 sinnessjuka, i följd hvaraf platsantalet å *hospitalet* — och alltså fränset de 100 platserna vid kriminalasylen — kommer att stiga till 290. Vid denna anstalt har nyligen uppförts en omkring en kilometer från hospitalets hufvudkomplex belägen så kallad kolonivilla, hvilken naturligtvis på grund af sitt något aflägsna läge i afsevärd mån ökar läkarnas ansvar och arbete med afseende å tillsynen, hvartill kommer, att öfverläkaren har skyldighet att en gång hvarje månad göra besök å Korsberga-kolonien, besök, hvilka för hvarje gång nödvändiggöra hans frånvaro från hospitalet under minst tre, oftast fyra dagar.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter komma helt säkert den nuvarande asylunderläkarens tjänster att behöfva tagas i anspråk äfven vid hospitalet, i den mån hans arbete vid asylen hädanefter kan blifva mindre oundgängligt. Medicinalstyrelsen hemställer därför, att anslag till en underläkartjänst vid Växjö hospital och asyl fortfarande må utgå från och med 1908, hvarvid förutsättes, att innehafvaren af ifrågavarande tjänst skall vara skyldig att under semester eller tillfälligt förfall för asylläkaren bestrida till sjukvården hörande göromål vid asylen äfvensom biträda jämväl vid sjukvården å hospitalet i den

- [4.] omfattning, en blifvande instruktion för honom kan komma att bestämma.

Beträffande underläkarnas löneförmåner anför medicinalstyrelsen, att med afseende å den kontanta aflöningen, 2,000 kronor, erfarenheten tillräckligt ådagalagt, att denna är fullkomligt otillräcklig att locka kompetenta sökande eller ens några sökande alls.

Medicinalstyrelsen erinrar i detta sammanhang om innehållet i en af direktionen för Lunds hospital och asyl meddelad förteckning å de personer, som under åren 1891—1905 tjänstgjort såsom underläkare vid Lunds asyl. Denna förteckning utvisar ej mindre än 34 olika tjänstinnehafvare, af hvilka många hvar för sig haft förordnanden i olika omgångar.

Vidare anför medicinalstyrelsen.

Denna förteckning gifve vid handen, att redan från början af 1890-talet — då likväl öfverflöd rådde på nyexaminerade läkare — och alltjämt sedan denna tid omsättningen å dessa platser varit betydligt större, än som kunde anses förenligt med sjukvårdens intressen å denna anstalt. Medicinalstyrelsen hade sig bekant, att förhållandena i samma hänseende varit i allt väsentligt lika otillfredsställande vid den år 1900 i bruk tagna asylen vid Uppsala. Vid Kristinehamns hospital, där en underläkartjänst funnits sedan år 1903, hade under senare tid tjänsten endast med svårighet kunnat hållas besatt genom tillfälliga förordnanden för en medicine kandidat, och helt nyligen hade från direktionen därstädes anmälan ingått, att, oaktadt genom nådigt bref den 22 nästlidna juni medgifvits att tillsvidare och intill utgången af år 1907 den kontanta aflöningen finge utgå med 3,500 kronor för år, likväl ingen sökande anmält sig till den två gånger till ansökning kungjorda tjänsten, samt att för närvarande icke ens en tillfällig vikarie å platsen kunde erhållas.

Vid Vänersborgs hospital och asyl, som tagits i bruk under hösten 1905, hade öfver hufvud taget ingen som helst sökande anmält sig till erhållande af underläkartjänsterna, ehuru dessa tre gånger anslagits till ansökan lediga, och ej ens för tillfälligt förordnande på dessa tjänster någon stått att få, förrän genom sistnämnda nådiga bref medgifvits sådan förhöjning af den kontanta aflöningen, som förut här ofvan omnämnts.

Erfarenheten talade alltså i detta hänseende ett språk, som vore mera tydligt än önskligt vore. Medicinalstyrelsen hade i anledning däraf tagit i öfvervägande, huruvida det icke vore lämpligast att, där

så möjligen kunde ifrågasättas, föreslå en sammanslagning af två underläkartjänster till en högre aflönad tjänst, exempelvis så att vid asylerna i Uppsala och Lund i stället för en asylläkare och två underläkare anställdes två biträdande läkare. Vid psykiatriska föreningens sammanträde under september månad 1906, hvarvid äfven denna fråga varit på tal, hade emellertid enhälligt framhållits, att en högre aflönad tjänst vid dessa afdelningar vore oundgängligen nödvändig, bland annat, med hänsyn till svårigheten för yngre och mindre erfarna läkare att med nödig auktoritet omhänderhafva den närmaste ledningen af den å dessa afdelningar talrika betjäningsspersonalen.

Den inskränkning af antalet underläkartjänster, som af den sålunda ifrågasatta åtgärden blefve en följd, skulle också utan tvifvel hafva från flera synpunkter ogynnsamma följder dels i betraktande af dessa befattningars betydelse som prov- och öfvergångsplatser, dels äfven emedan, såsom förut nämnts, antalet läkare å här ifrågavarande anstalter otvifvelaktigt vore af ganska stor betydelse.

Medicinalstyrelsen hade i följd däraf tvingande skäl att föreslå en allmän löneförhöjning för ifrågavarande tjänster. Såsom emellertid redan framhållits, syntes det mindre vara de knappa aflöningsförhållandena i och för sig för dessa tjänster, som vållat merberörda svårigheter för deras besättande, utan den djupast liggande orsaken därtill vore fastmera att söka uti den till de yngre läkarkretsarna allmänneligen spridda uppfattningen om de ogynnsamma befordringsutsikterna för läkarna vid statens anstalter för sinnessjuka, särskildt med afseende å utsikten att inom rimlig tid och redan såsom biträdande läkare få tillfälle att stifta familj.

För så vidt medicinalstyrelsen kunde bedöma det nuvarande saksäget, syntes det alltså sannolikt, att, om befordringsutsikterna för de biträdande läkarna blefve förbättrade på sätt styrelsen hemställt, jämväl här ifrågavarande mera underordnade befattningar skulle blifva mera begärliga äfven med en måttlig tillökning af de kontanta löneförmåner.

Medicinalstyrelsen ville därför äfven i detta hänseende ansluta sig till psykiatriska föreningens förslag och hemställde således, att den kontanta aflöningen för underläkarna måtte höjas till 2,500 kronor med rätt för tjänstinnehafvaren att erhålla ytterligare 500 kronor, om han (eller hon) vore legitimerad läkare.

Medicinalstyrelsen föreslår, att aflöningen för samtliga underläkare skall utgå till $\frac{2}{3}$ i form af lön och till $\frac{1}{3}$ såsom tjänstgöringspenningar, och att den undantagsställning, som förefinnes beträffande

- [4.] underläkarna vid Lunds asyl — den kontanta aflöningen för dem utgöres nämligen för närvarande af arfvode — måtte bortfalla.

Med afseende å underläkarnas naturaförmåner anser medicinalstyrelsen någon ändring ej böra ifrågakomma.

E) *Ersättning till vikarier under semester.*

Enligt 19 § i nådiga stadgan angående sinnessjuka må biträdande läkare och underläkare åtnjuta semester under en månad, därest vederbörande hospitalsdirektion finner sådant kunna ske utan hinder för göromålens behöriga gång.

Arfvoden till vikarier under dylik semester utgå jämlikt nådiga brefvet den 5 juni 1891 till belopp, motsvarande tjänstinnehafvarens tjänstgöringspenningar under tiden för semestern, af förslagsanslaget till hospitals underhåll.

Ifrågavarande belopp uppgår för närvarande i fråga om biträdande läkare till 97 kronor 22 öre och beträffande underläkare till 55 kronor 56 öre, beräknadt per månad. Sistnämnda belopp skulle dock, därest medicinalstyrelsens förslag till lönereglering vinner bifall, ökas till 69 kronor 44 öre.

Uti en till medicinalstyrelsen ingifven skrift har nu psykiatriska föreningen — under framhållande att det under senaste åren visat sig omöjligt att under semester för biträdande läkare och underläkare erhålla vikarier för de hittills utgående arfvodena, i det att en medicine kandidat, som afslutat sina tjänstgöringar, i allmänhet icke åtog sig ett förordnande för mindre än 7 å 8 kronor per dag och fria resor — hemställt om styrelsens medverkan därtill, att dessa semesterarfvoden måtte utgå med 200 kronor per månad jämte reseersättning enligt gällande resereglemente.

Medicinalstyrelsen anför härom.

Det vore tämligen klart, att nu utgående obetydliga kontanta ersättning icke kunde utgöra någon lockelse för medicine kandidater eller yngre legitimerade läkare, af hvilka endast ett fåtal kunde hysa något särskildt intresse för hospitalsläkarbanan, och hvilka, äfven där så vore fallet, gifvetvis vida skulle föredraga vikariat för andra tjänstläkare, särdeles som därvid utom betydligt större inkomster tillfälle gäfves till inhämtande af mera mångsidig erfarenhet. Den relativa läkarbrist, som nu sedan några år vore för handen, och som, så vidt medicinalstyrelsen kunde döma, icke syntes komma att inom de närmaste åren minskas, måste naturligtvis ännu mera försvåra möjligheterna för de biträdande

läkarna och underläkarna att mot den ersättning, som utginge af allmäna medel, förskaffa sig semestervikarier. Ifrågavarande läkare syntes på grund däraf äfven hädanefter, för så vidt ej vikariatsarfvodet ökades, blifva ställda i valet mellan att endera undvara en välbehöflig hvila eller ock bestrida en väsentlig del af de med semesterns åtnjutande förenade kostnaderna af sina egna tillgångar. [4.]

Beträffande beloppet af det nu ifrågasatta vikariatsarfvodet, nämligen 200 kronor för en månad jämte resekostnadsersättning, ansågo medicinalstyrelsen detta ej för högt utan hade fastmer anledning antaga, att äfven under denna förutsättning här ifrågavarande läkare åtminstone stundom skulle blifva nödgade att i någon mån bestrida kostnaderna för semestervikarie af egna medel.

På grund häraf hemställer medicinalstyrelsen om bifall till hvad psykiatriska föreningen i förevarande hänseende föreslagit.

I sammanhang härmed har medicinalstyrelsen väckt fråga om rätt till semester för hospitalsläkare.

Enligt stadgan angående sinnessjuka är asylläkare likasom öfverläkare berättigad till sex veckors semester, under förbehåll att det kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång; och är tillika stadgadt, att det åligger biträdande läkare och underläkare att efter förordnande uppehålla öfverläkarens eller (beträffande underläkare) asylläkarens tjänst under semester, tillfälligt förfall etc. för dessa läkare.

Medicinalstyrelsen anför nu.

Beträffande underläkarnas sålunda föreskrifna skyldighet att jämte egen tjänst under vissa förhållanden äfven bestrida till asylläkartjänsten hörande göromål, hade medicinalstyrelsen ingen anledning att för närvarande ifrågasätta förändrade föreskrifter.

Med afseende å de biträdande läkarna ställde sig däremot saken något annorlunda å de anstalter, hvarest i enlighet med förevarande förslag möjligen komme att inrättas en hospitalsläkartjänst. Som medicinalstyrelsen i det föregående antydt, vore det visserligen meningen att ålägga hospitalsläkarna skyldigheten att närmast biträda öfverläkaren med sådana göromål, som ålåge denne i egenskap af anstaltens chef. Men dessutom måste åt hospitalsläkaren anförtröas den mera omedelbara ledningen af sjukvården å en särskild afdelning af anstalten, och därutinnan blefve han alltså likställd med de lägre aflönade biträdande läkarna.

Under allra senaste tid hade det visserligen förekommit, att i följd af omöjligheten att anskaffa vikarie sjukvården vid semester för den

- [4.] ena af biträdande läkarna uppehållits å dennes särskilda afdelning af en tillmötesgående kamrat under någon kortare tid, men det hade aldrig ifrågasatts, att den ena biträdande läkaren skulle kunna *äläggas* att under en annan biträdande läkares å samma anstalt semester bestrida sjukvården äfven å dennes särskilda afdelning. Något sådant torde icke heller hädanefter böra komma i fråga, hvarför det syntes nödvändigt att anvisa samma förmåner beträffande vikariatsersättning vid semester åt hospitalsläkarna som åt de biträdande läkarna och underläkarna, hvilken ersättning för sex veckors semester borde beräknas till 300 kronor, äfvensom att, där hospitalsläkare vore anställd, ålägga denne samma skyldigheter beträffande uppehållande af öfverläkartjänsten, som eljest tillkomme biträdande läkare.

Förhöjning af vissa i lönestaten ej upptagna tjänstemäns aflöningsförmåner.

Från det belopp, Riksdagen anvisat från förslagsanslaget till hospitals underhåll till aflöning åt de tjänstemän vid hospitalen, som ej äro i den Riksdagen underställda lönestaten upptagna, utgå arfvoden till amanuenser, bokhållare, sekreterare och predikanter. Det sålunda anvisade beloppet uppgår, jämlikt beslut vid 1905 års riksdag, numera till 24,200 kronor. Häraf är odisponeradt ett belopp af allenast 100 kronor.

A) Amanuenser.

Amanuensbefattningarna äro, som nämnadt, två till antalet, nämligen en vid Stockholms hospital och en vid Lunds hospital. Aflöningen är 1,000 kronor i arfvode jämte naturaförmåner i likhet med biträdande läkare och underläkare.

I fråga om dessa befattningar anför nu medicinalstyrelsen.

Vid Lunds hospital hade amanuensbefattningen sedan länge i allmänhet alltför ofta växlat innehafvare och på senare år endast med svårighet kunnat uppehållas, hvarför också på framställning af medicinalstyrelsen genom nådigt bref den 24 februari 1905 medgifvits en tillfällig löneförhöjning för denna tjänst.

Amanuensbefattningen vid Stockholms hospital hade på senaste tid i regeln uppehållits af kvinnliga legitimerade läkare eller medicine kandidater.

Amanuensbefattningarna vore i likhet med underläkarbefattningarna att anse såsom öfvergångsplatser, vid hvilka innehafvarnas intresse och

lämplighet för vidare befordran kunde prövas, men hade dessutom särskild betydelse för sådana yngre läkare, som önskade förbereda sig till förvärfvandet af en mera vetenskaplig utbildning. För den offentliga sinnessjukvårdens egen skull vore därför tydligen af stor vikt, att amanuenslönerna ej vore så små, att de verkade afskräckande på aspiranter, som eljest af verklig lust och fallenhet skulle önska inträde å hospitalsbanan. [4.]

Medicinalstyrelsen föreslår på grund häraf, att amanuensernas kontanta aflöning höjes till 2,000 kronor årligen, att utgå i form af arfvode.

B) *Kristinehamns hospital.*

I öfverensstämmelse med hvad direktionen för Kristinehamns hospital i infordradt yttrande tillstyrkt har medicinalstyrelsen på grund af förenämnda snart förestående utvidgning af detta hospital hemställt:

1:o) beträffande *predikanten*, hvilken nu enligt nådigt bref den 4 juni 1886 åtnjuter ett arfvode af 800 kronor, att arfvodet från och med år 1908 måtte höjas till 1,400 kronor, hvarigenom han skulle komma i åtnjutande af samma förmåner, som genom nådigt bref den 24 november 1905 tillerkänts predikanterna vid anstalterna i Lund och i Uppsala,

2:o) beträffande *direktionens sekreterare*, att nuvarande genom ofvannämnda nådiga bref den 4 juni 1886 fastställda arfvode, 500 kronor, måtte höjas till 1,200 kronor, hvilket är lika mycket som tillkommer sekreteraren vid nyssnämnda anstalter, samt

3:o) att för *ytterligare en bokhållare* måtte beviljas ett arfvode af 600 kronor med två ålderstillägg af 200 kronor efter respektive 5 och 10 års tjänst äfvensom bostad med möbler och lyse, bränsle, tvätt och kost lika med allmänna afdelningens jämte 200 kronor i kostförbättringspenningar.

C) *Vänersborgs hospital och asyl.*

Enligt nådigt bref den 4 augusti 1904 har Kungl. Maj:t bemyndigat medicinalstyrelsen att efter ingången af år 1905 tillsvidare under den tid, anstalten organiserades och mottoge första uppsättningen af patienter, af förslagsanslaget till hospitals underhåll bestrida de utgifter, som erfordrades för fullgörandet af de göromål vid anstalten,

- [4.] hvilka motsvarade sekreterarens och predikantens vid andra dylika anstalter, samt till aflönande af nödigt biträde åt anstaltens syssloman.

I öfverensstämmelse med hvad direktionen för Vänersborgs hospital och asyl i infordradt yttrande anført, har medicinalstyrelsen, med förmälan att anstalten med säkerhet kunde beräknas blifva till fullo belagd under loppet af 1907, hemställt, att arfvodena för predikanten, direktionens sekreterare och två bokhållare måtte definitivt fastställas att från och med år 1908 utgå med samma belopp, som ofvan föreslagits för samma tjänstemän vid Kristinehamns hospital, nämligen för predikanten 1,400 kronor, för sekreteraren 1,200 kronor samt för hvardera af två bokhållare 600 kronor jämte två ålderstillägg af 200 kronor efter respektive 5 och 10 års tjänst äfvensom naturaförmåner, som eljest för bokhållare vore fastställda.

D) *Hospitalspredikanten i Vadstena.*

Enligt nådiga brevet den 29 maj 1896 utgör den såsom arfvode utgående kontanta aflöningen till predikanten vid Vadstena hospital och asyl 1,400 kronor. Förutom detta arfvode åtnjuter predikanten naturaförmåner i form af bostad med möbler och sängkläder, lyse, bränsle, tvätt och kost efter första klassens utspisning, hvilka förmåner blifvit sålunda bestämda i nådiga brevet den 6 juni 1902.

I underdånig skrifvelse den 4 september 1905 med anledning af en från hospitalspredikanterna i Vadstena, Uppsala och Lund inkommen framställning rörande vissa löneförbättringar framlade medicinalstyrelsen, som afstyrkte framställningen, förslag till förändrade aflöningsförmåner för predikanterna, gående därpå ut, att de i stället för naturaförmåner tillerkändes ökadt arfvode samt rätt att bo utom anstalterna. Härigenom skulle, menade styrelsen, undanröjas den af predikanterna öfverklagade olägenheten, att de, såsom boende inom hospitalet, icke kunde skaffa sig någon prästerlig bisysselsättning, hvarförutom skulle vinnas den beaktansvärda fördelen, att anstaltarnas alltjämt ökade behof af bostadslägenheter för andra funktionärer blefve i viss mån tillgodosedt.

Beträffande det belopp, som i förevarande afseende borde utgå till predikanten i Vadstena, ansåg medicinalstyrelsen, att detta borde sättas till 300 kronor. Arfvodet blefve därigenom 1,700 kronor, hvilket belopp också med hänsyn till svårigheten att i ett så litet samhälle som Vadstena skaffa sig extra inkomster måste anses skäligt. Emellertid hemställde styrelsen, att, i enlighet med hvad direktionen för anstalten

föreslagit, detta tillskott måtte utgå endast till predikant, som icke med sin befattning vid anstalten förenade annan tjänst.

Genom nådigt bref den 24 november 1905 har Kungl. Maj:t där-
efter anbefallt medicinalstyrelsen att, efter det direktionen för Vadstena
hospital och asyl samt predikanten vid nämnda anstalt afgifvit yttrande
öfver styrelsens nyssnämnda förslag, till Kungl. Maj:t öfverlämna dessa
yttranden tillika med det utlåtande, hvartill desamma kunde föranleda.

I det af medicinalstyrelsen infordrade yttrandet har predikanten vid
anstalten F. A. Berggren anført bland annat. Han hade icke något att
invända mot styrelsens förslag, under förutsättning att arfvodet i stället
för naturaförmånerna bestämdes så, att det motsvarade deras verkliga
värde, till belysning hvaraf återopades följande beräkning:

Bostad med möbler och sängkläder (2 rum à 20 kr. pr månad)	240:—
Tvätt	25:—
Ved (10,68 kbm. björkved à 5:25).....	56:—
Lyse (50 liter fotogen och 10 paket ljus)	12:60
1:a klassens kost (à 97,8 pr dag)	356:97
S:a kr. 690:57	

Medicinalstyrelsens förslag innebure således en väsentlig försämring
i predikantens nuvarande löneförmåner, hvilka kunde beräknas till 2,090
kronor, särskildt med afseende å den inskränkande bestämmelsen, att
tillskottet finge utgå endast till predikant, som med sin befattning vid
anstalten icke förenade annan tjänst. Berggren hemställde därför, att
det ökade arfvodet ej måtte sättas lägre än 690 kronor, och att Berg-
gren i alla händelser måtte bibehållas vid dessa förmåner, så länge han
vid befattningen kvarstode.

Direktionen för Vadstena hospital och asyl har i sitt den 26 februari
1906 afgifna yttrande för sin del funnit skäligt föreslå, att ersättning
för naturaförmåner måtte utgå med minst 400 kronor till därvarande
predikant, som icke med sin befattning vid anstalten förenade annan tjänst.

Mot detta direktionens beslut afgaf direktionsledamoten, kontrakts-
prosten R. Fjetterström reservation af innehåll, att lönen för predikanten
borde, så länge predikantsbeställningen icke vore förenad med annan
aflönad ordinarie prästerlig befattning — en förening, som under nu-
varande förhållanden ej kunde ske — utgå med minst sitt nuvarande
belopp 2,090 kronor, enär denna summa måste anses som ett minimum
för att bereda ifrågavarande tjänsteman en anständig bärgning och af
Kungl. Maj:t förklarats skälig, där det gällde aflöning af komministrar,

- [4.] hvilka kunde anses vara med afseende på ämbetsställning jämförliga med ifrågavarande hospitalspredikant.

Uti sin skrifvelse den 28 september 1906 har nu medicinalstyrelsen till en början meddelat, att här ifrågavarande predikants förordnande å tjänsten utginge den 16 mars 1907, hvadan något hinder icke syntes böra möta för en omreglering af aflöningsförmånerna för denne tjänsteman från och med 1908 års början.

Vidare anför medicinalstyrelsen.

En förhöjning af den kontanta aflöningen för hospitalspredikanten i Vadstena hade af medicinalstyrelsen icke föreslagits för att bereda ifrågavarande predikant full ersättning för mistade naturaförmåner utan med hänsyn till svårigheten för honom att i ett så litet samhälle som Vadstena förskaffa sig extra inkomster. Vore icke denna omständighet för handen, skulle medicinalstyrelsen icke haft någon som helst anledning att för predikanten i Vadstena föreslå högre arvode än det, som af Kungl. Maj:t ansetts utgöra tillräcklig ersättning för en hospitalspredikants arbete å de jämförliga anstalterna vid Lund och Uppsala, nämligen 1,400 kronor i ett för allt.

Att det af medicinalstyrelsen föreslagna arvodesbeloppet vore otillräckligt att ensamt för sig bereda ifrågavarande predikant en anständig bärning, erkändes gärna, men dels måste härvid anmärkas, att tillfälle till extra inkomster dock icke ens i Vadstena borde vara alldeles uteslutet för en person, hvilkens tid i och för tjänstens bestridande icke behöfde tagas mera i anspråk än en hospitalspredikants, dels ville medicinalstyrelsen äfven betona, att det hvarken kunde vara till gagn för hospitalen eller för hospitalspredikanterna, att dessa senare under någon längre följd af år innehade tjänst uteslutande eller hufvudsakligen som sådana. I följd däraf kunde medicinalstyrelsen icke godkänna den princip för hospitalspredikanter aflöning, som kommit till uttryck i den till direktionens protokoll afgifna reservationen.

Beträffande direktionens förslag att höja den kontanta aflöningen med 400 kronor i stället för, såsom medicinalstyrelsen ifrågasatt, med 300 kronor, hade intet objektivt skäl därför anförts och syntes väl icke heller lätteligen kunna anföras.

Medicinalstyrelsen saknade emellertid anledning att motsätta sig direktionens förslag, så mycket mera som det här gällde ett obetydligt belopp, och ville därför hemställa, att arvodet för hospitalspredikanten i Vadstena finge bestämmas till 1,800 kronor, mot det att han afstode från alla naturaförmåner och med villkor, att han icke med denna sin be-

fattning förenade annan tjänst; ägde detta rum, borde arfvodet utgå med endast 1,400 kronor. [4.]

På grund af hvad sålunda förekommit och med erinran därom, att till öfverläkarna vid de anstalter, hvarest psykiatrisk klinik är inrättad, nämligen vid Stockholms hospital, Uppsala hospital och asyl samt Lunds hospital och asyl, utgå särskilda arfvoden under annan hufvudtitel, har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå nu sammanträdande Riksdag

Medicinal-
styrelsens
hemställan.

1:o) *dels* att beträffande kontanta aflöningsförmåner fastställa lönestat enligt de grunder styrelsen här ofvan utvecklat;

dels att fastställa följande naturaförmåner, nämligen:

för öfverläkare, hospitalsläkare, asylläkare och sysslomän boställsvåning med bränsle samt elektrisk belysning, där sådan anordnats, dock att läkaren och sysslomannen vid Visby hospital icke äga rätt till några naturaförmåner, samt *för biträdande läkare och underläkare* bostad med möbler och sängkläder, bränsle, lyse och tvätt samt första klassens kost eller, där sådan ej finnes, allmänna klassens kost och 200 kronor såsom kostförbättringspenningar;

dels ock att beträffande tillämpningen af denna lönestat besluta:

att två tredjedelar af den kontanta aflöningen skola utgöra lön och en tredjedel tjänstgöringspenningar;

att öfverläkare icke må utom hospital och asyl samt läkaren vid Visby hospital icke utom Visby stad utöfva enskild praktik mot betalning med undantag af hvad som rör sinnessjukdomar;

att biträdande läkare, åt hvilken familjebostad inom hospitals eller asyls område upplåtits, därtill erhåller bränsle samt elektrisk belysning, där sådan anordnats, men skall afstå från i staten eljes medgifna möbler och sängkläder;

att hospitalsläkare och biträdande läkare, som medgifvas att bo utom anstaltens område, icke erhålla några naturaförmåner men, om de äro medicine licentiat, i kontant ersättning därför äga att uppbära 800 kronor för år;

2:o) att medgifva sex veckors semester årligen för hospitalsläkarna, på samma villkor som hittills varit gällande för asylläkare, samt anslå till vikariatsarfvode under semester, för hospitalsläkare 300 kronor samt för biträdande läkare 200 kronor jämte resekostnadsersättning för vikarien enligt gällande resereglemente; samt

3:o) att med 8,500 kronor höja det anslag af 24,200 kronor, som ställts till Kungl. Maj:ts förfogande för beredande af arfvoden till

- [4.] amanuenser, predikanter, sekreterare och bokhållare vid statens anstalter för sinnessjuka, på det att ifrågavarande arvoden må kunna utgå enligt de af medicinalstyrelsen förut angifna grunder.

Departements-
chefens
yttrande.

Hvad till en början angår *öfverläkaren och sysslomannen vid Kristinehamns hospital* synes mig, i öfverensstämmelse med de grunder, som förut tillämpats, uppenbart, att den afsevärda utvidgning af hospitalet, som ägt rum, och det därmed följande väsentligen ökade arbetet för dessa tjänstemän betinga förhöjning i deras löneförmåner. Däremot kan jag ej anse de belopp, medicinalstyrelsen i sådant afseende föreslagit, vara rätt afvägda. Såsom styrelsen själf uppger, är tydligen Vadstena hospital och asyl den anstalt, som är närmast jämförlig med Kristinehamns hospital efter utvidgningen, och de skäl, medicinalstyrelsen anfört till stöd för sin hemställan, att lönerna vid den väsentligen större anstalten i Vänersborg skulle läggas till grund vid bestämmande af nu ifrågavarande löner, kan jag ej finna antagliga. Dessa löner torde därför lämpligen böra sättas till samma belopp som de i staten för Vadstena hospital och asyl upptagna eller 7,300 kronor för öfverläkaren och 3,700 kronor för sysslomannen.

Oaktadt någon lönereglering för öfriga öfverläkare och sysslomän nu icke ifrågasättes, har jag, för vinnande af större reda och öfverskådlighet, i mitt förslag till stater upptagit jämväl dessa tjänstemän.

Beträffande de *underordnade läkarna* vid statens hospital och asyler, lär den förebragta utredningen med klara skäl gifva vid handen, att en reglering af deras aflöningsförhållanden icke längre kan undanskjutas. Dessa löner utgå efter samma grunder, som fastställdes vid 1885 års riksdag. Under den tid af mer än tjugu år, som sedan dess förflutit, har emellertid utvecklingen på sinnessjukvårdens område gått framåt med stora steg. Jag erinrar härvid särskildt om de nya metoder med tvångsfri behandling och däraf följande skärpt bevakning, som vunnit insteg, metoder, hvilka ställa väsentligen ökade kraf på läkarens utbildning, duglighet och omdöme. Därtill kommer, att de flesta hospital sedan 1885 utvidgats dels genom tillbyggnader och dels genom tillkomsten af de inom vissa län på landstingens bekostnad uppförda så kallade upptagningsanstalter, hvilka helt stå under hospitalens förvaltning. Detta har i sin mån verkat därhän att, fastän antalet läkarplatser väsentligen ökats, den enskilda läkarens arbetsbörda betydligt vuxit. Ej heller bör förglömmas den betydliga stegring i lefnadskostnader, som under de två senaste decennierna ägt rum. Läger man så härtill den omständigheten, att befordringsutsikterna för dessa

läkare i hög grad förmörkats, är det knappast ägnadt att väcka förvåning, att hospitalsbanan icke är begärlig för läkarna, och att svårigheter uppstå att besätta ifrågavarande ansvarsfulla befattningar med skickliga innehafvare. Det synes därför vara förenligt med klok förnuksamhet att nu gå de af läkarna uttryckta önskemålen till mötes.

I afseende å de af medicinalstyrelsen beträffande de kontanta aflöningsförmånerna framställda förslagen har jag icke funnit något att erinra, ej heller mot styrelsens hemställan i fråga om underläkare vid Kristinehamns hospital och vid kriminalasylen i Växjö.

Inrättande af de ifrågasatta hospitalsläkartjänsterna synes mig särskildt vara att förorda såsom öfvergångsplatser, där innehafvarens lämplighet för den viktiga öfverläkarbefattningen komme att ytterligare pröfvas. Beträffande behovet af en hospitalsläkartjänst vid Piteå hospital och asyl, där platsantalet ej uppgår till mer än 370, skulle man visserligen kunna ställa sig tveksam, men i betraktande af de svårigheter, som visat sig i fråga om den nuvarande biträdande läkarbefattningens uppehållande, har jag funnit mig böra ansluta mig till medicinalstyrelsens förslag jämväl i denna del.

Därest den sålunda förordade löneregleringen vinner bifall, skulle i afseende å den kontanta aflöningen de blifvande normala lönestaterna i jämförelse med nu gällande ställa sig på sätt följande tablå utvisar. (*Se nästa sida.*)

Skillnaden mellan staterna skulle således uppgå till 38,700 kronor.

Härvid är emellertid att märka i fråga om de i gamla staterna upptagna biträdande läkarna, att lönerna till dem i själfva verket utgått med 3,500 kronor, enär innehafvarna varit licentiat, hvadan slutsumman bör höjas med 16,000 kronor, så att skillnaden icke kommer att sluta på högre belopp än 22,700 kronor. Från denna summa bör, för ett rätt bedömande af ifrågavarande löneregleringsfråga, afdragas de belopp, hvarmed lönerna till öfverläkaren och sysslomannen vid Kristinehamns hospital enligt mitt förslag ökats, eller 2,200 kronor, då denna löneförhöjning torde hafva kommit till stånd oberoende af den allmänna löneregleringen. Regleringen af de underordnade, i staterna upptagna läkarnas löner skulle följaktligen medföra en ökad kostnad af 20,500 kronor.

I fråga om tillämpningen af den nya staten synes någon förändring i nu gällande bestämmelser beträffande öfverläkare eller sysslomän icke böra vidtagas, då någon allmän reglering af dessa tjänstemäns löneförmåner för närvarande ej ifrågasättes.

Hvad angår asylläkare, hospitalsläkare, biträdande läkare och underläkare har visserligen medicinalstyrelsen ej föreslagit några särskilda

[4.]

A n s t a l t	Antal platser	D e g a m l a		
		Staten fastställd	Öfverläkare	Asylläkare
Stockholms hospital	250	$\frac{5}{8}$ 85	*) 4,000	—
Uppsala hospital och asyl	1,264	$\left\{ \begin{array}{l} \frac{5}{8} 85, \frac{10}{8} 99, \\ \frac{6}{8} 02, \frac{9}{8} 05 \end{array} \right.$	**) 6,500	4,500
Nyköpings hospital	181	$\frac{14}{8}$ 01	5,000	—
Vadstena hospital och asyl	800	$\frac{29}{8}$ 96	7,800	—
Växjö hospital	350	$\frac{9}{8}$ 05	7,000	4,500
Visby hospital	74	$\frac{17}{8}$ 04	4,500	—
Lunds hospital och asyl	1,214	$\left\{ \begin{array}{l} \frac{5}{8} 85, \frac{6}{8} 00, \frac{5}{8} 90, \\ \frac{1}{8} 94, \frac{9}{8} 05 \end{array} \right.$	***) 7,700	4,500
Göteborgs hospital	230	$\frac{5}{8}$ 85	6,000	—
Vänersborgs hospital och asyl	1,000	$\frac{18}{8}$ 04	7,500	—
Kristinehamns hospital (efter utvidgning)	768	$\frac{4}{8}$ 86, $\frac{9}{8}$ 02	6,000	—
Härnösands hospital	245	$\frac{5}{8}$ 85	6,000	—
Piteå hospital och asyl	370	$\frac{24}{8}$ 93	6,000	—
Summa	—	—	—	—

*) Dessutom såsom c. o. professor en årlig aflöning af 4,000 kronor med ålderstillägg efter 5 år af 500 kronor.

**) Dessutom såsom c. o. professor ett årligt arfvode af 2,500 kronor.

***) Dessutom såsom ersättning för undervisning i psykiatri vid Lunds universitet ett årligt arfvode af 1,500 kronor.

bestämmelser i nu förevarande afseende utöfver de nu gällande, men, då de af mig föreslagna aflöningsförmåner, om de vinna godkännande, väl torde blifva för en afsevärd tid framåt gällande, synes lämpligt att såsom villkor för desammas åtnjutande i tillämpliga delar föreskrifva hufvudsakligen enahanda bestämmelser, som föreslagits i löneregleringskommitténs principbetänkande.

Då ifrågavarande tjänstemän äro särskildt utsatta för fara att skadas under tjänstutöfning, synes mig emellertid billigt, att de, i likhet med hvad som gäller för post- och telegrafbetjante, tillerkännas rätt till full aflöning under viss tid, då de på sådan grund äro hindrade att tjänstgöra.

[4.]

s t a t e r n a				D e n y a s t a t e r n a						
Biträ- dande läkare	Under- läkare	Sysslo- man	Summa	Öfver- läkare	Asyl- läkare	Hospitals- läkare	Biträ- dande läkare	Under- läkare	Syssloman	Summa
2,500	—	3,200	9,700	4,000	—	—	3,500	—	3,200	10,700
(3) 7,500	(2) 4,000	4,200	26,700	6,500	5,000	5,000	(2) 7,000	(2) 5,000	4,200	32,700
2,500	—	2,300	9,800	5,000	—	—	3,500	—	2,300	10,800
(2) 5,000	—	3,700	16,000	7,300	—	5,000	3,500	—	3,700	19,500
2,500	2,000	3,200	19,200	7,000	5,000	—	3,500	2,500	3,200	21,200
—	—	1,800	6,300	4,500	—	—	—	—	1,800	6,300
(2) 5,000	(2) 4,000	4,200	25,400	7,700	5,000	5,000	3,500	(2) 5,000	4,200	30,400
2,500	—	2,800	11,300	6,000	—	—	3,500	—	2,800	12,300
(2) 5,000	(2) 4,000	4,200	20,700	7,500	—	5,000	3,500	(2) 5,000	4,200	25,200
2,500	2,000	2,800	13,300	7,300	—	5,000	3,500	(2) 5,000	3,700	24,500
2,500	—	2,800	11,300	6,000	—	—	3,500	—	2,800	12,300
2,500	—	3,200	11,700	6,000	—	5,000	—	—	3,200	14,200
—	—	—	181,400	—	—	—	—	—	—	220,100

Där biträdande läkare beredes förmånen af familjebostad, synes han böra afstå rätt till, förutom möbler och sängkläder, jämväl tvätt, enär det torde vara svårt att i en familj särskilja tvätten för den ena eller andra familjemedlemmens räkning.

Beträffande härefter frågan om förhöjd ersättning till vikarier under *semester* för biträdande läkare och underläkare samt beredande af *semester* åt hospitalsläkare har jag ansett mig kunna biträda, hvad medicinalstyrelsen härutinnan föreslagit.

De ökade kostnader, som skulle blifva en följd af detta förslag, uppgå, frånsedt resekostnadsersättningarna, hvilka icke kunna på förhand exakt beräknas, till följande belopp:

[4.]	1:o) För en nyinrättad hospitalsläkartjänst och en nyinrättad underläkartjänst vid Kristinehamns hospital	kr. 500: —
	2:o) För fem hospitalsläkare (vid anstalterna i Uppsala, Vadstena, Lund, Vänersborg och Piteå) förhöjning från nuvarande belopp för motsvarande biträdande läkare à kronor 202: 78	» 1,013: 90
	3:o) För elfva biträdande läkare (vid anstalterna i Stockholm, Uppsala (2), Nyköping, Vadstena, Växjö, Lund, Göteborg, Vänersborg, Kristinehamn och Härnösand) à kronor 102: 78	» 1,130: 58
	4:o) För åtta underläkare, nämligen en vid Kristinehamn och en vid Växjö, samt två å hvardera af asylerna vid Uppsala, Lund och Vänersborg à kronor 144: 44	» 1,155: 52
	Summa kronor	3,800: —

Lämpligt torde vara att nu på ett ställe upptaga bestämmelserna i fråga om semester för samtliga i staterna upptagna tjänstemän.

Fråga om rätt till pension och om skyldighet att vid viss ålder trån tjänst afgå lärer i detta sammanhang ej böra behandlas, då dessa frågor afhandlas i det förslag till lag angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension, som förelägges den nu sammanträdande Riksdagen.

Hvad slutligen angår förhöjning af vissa i *lönestaten ej upptagna tjänstemäns* aflöningsförmåner har jag ej funnit något att erinra mot medicinalstyrelsens framställningar utom beträffande aflöningen till hospitalsdirektionens i Kristinehamn sekreterare. Af samma skäl, som jag häröfvan anfört i fråga om öfverläkaren och sysslomannen vid detta hospital, anser jag nämligen sekreterarens aflöning böra bestämmas till samma belopp, som af Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 29 maj 1896 tillerkänts innehafvaren af motsvarande befattning i Vadstena eller 1,000 kronor.

Därest hvad jag sålunda förordat i afseende å vissa i lönestaterna ej upptagna tjänster vinner bifall, skulle det af Riksdagen från förslagsanslaget till hospitals underhåll för ändamålet särskildt anvisade belopp behöfva ökas med följande poster:

Förhöjdt arfvode för en amanuens vid Stockholms hospital	kronor 1,000: —
Förhöjdt arfvode för en amanuens vid Lunds hospital	» 1,000: —
	transport kronor 2,000: —

[4.]

	transport	kronor	2,000: —
Förhöjdt arfvode för predikanten vid Kristinehamns hospital	»	600: —	
» » » sekreteraren » » »	»	500: —	
Arfvode för ytterligare en bokhållare vid Kristinehamns hospital	»	600: —	
Arfvode för predikanten vid Vänersborgs hospital och asyl	»	1,400: —	
» » sekreteraren » » » » »	»	1,200: —	
» » två bokhållare vid » » » » »	»	1,200: —	
Förhöjdt arfvode för predikanten vid Vadstena hospital och asyl	»	400: —	
	Summa	kronor	7,900: —
eller, om därifrån afräknas disponibla		kronor	100: —
	Summa	kronor	7,800: —
hvertill dock, i likhet med hvad förut skett, synes böra läggas för oförutsedda behof		kronor	500: —
	Summa	kronor	8,300: —

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

1:o att i fråga om kontanta aflöningsförmåner för öfverläkare och vissa andra tjänstemän vid nedan nämnda hospital och asylor godkänna följande lönestat:

			Lön.		Tjänstgöringspenningar.		Arfvode.		Summa.	
Stockholms hospital:										
1 öfverläkare	2,666	67	1,333	33	—	—	4,000	—		
1 biträdande läkare	2,333	33	1,166	67	—	—	3,500	—		
1 syssloman.....	2,133	33	1,066	67	—	—	3,200	—		
Uppsala hospital och asyl:										
1 öfverläkare	4,000	—	2,000	—	1) 500	—	6,500	—		
1 hospitalsläkare	3,333	33	1,666	67	—	—	5,000	—		
Transport	14,466	66	7,233	34	500	—	22,200	—		

¹ Såsom öfverläkare vid asylén.

[4.]

	Lön.		Tjänstgöringspenningar.		Arfvode.		Summa.	
Transport	14,466	66	7,233	34	500	—	22,200	—
1 asylläkare	3,333	33	1,666	67	—	—	5,000	—
1 biträdande läkare	2,333	33	1,166	67	—	—	3,500	—
1 biträdande läkare	2,333	33	1,166	67	—	—	3,500	—
1 underläkare	1,666	67	833	33	—	—	2,500	—
1 underläkare	1,666	67	833	33	—	—	2,500	—
1 syssloman	2,800	—	1,400	—	—	—	4,200	—
Nyköpings hospital:								
1 öfverläkare	3,333	33	1,666	67	—	—	5,000	—
1 biträdande läkare	2,333	33	1,166	67	—	—	3,500	—
1 syssloman	1,533	33	766	67	—	—	2,300	—
Vadstena hospital och asyl:								
1 öfverläkare	4,866	67	2,433	33	—	—	7,300	—
1 hospitalsläkare	3,333	33	1,666	67	—	—	5,000	—
1 biträdande läkare	2,333	33	1,166	67	—	—	3,500	—
1 syssloman	2,466	67	1,233	33	—	—	3,700	—
Växjö hospital:								
1 öfverläkare	4,333	33	2,166	67	500 ¹	—	7,000	—
1 asylläkare vid afd. för kriminalpatienter	3,333	33	1,666	67	—	—	5,000	—
1 biträdande läkare	2,333	33	1,166	67	—	—	3,500	—
1 underläkare	1,666	67	833	33	—	—	2,500	—
1 syssloman	2,133	33	1,066	67	—	—	3,200	—
Visby hospital:								
1 läkare	3,000	—	1,500	—	—	—	4,500	—
1 syssloman	1,200	—	600	—	—	—	1,800	—
Lunds hospital och asyl:								
1 öfverläkare	4,333	33	2,166	67	1,200 ²	—	7,700	—
1 hospitalsläkare	3,333	33	1,666	67	—	—	5,000	—
1 asylläkare	3,333	33	1,666	67	—	—	5,000	—
1 biträdande läkare	2,333	33	1,166	67	—	—	3,500	—
1 underläkare	1,666	67	833	33	—	—	2,500	—
1 underläkare	1,666	67	833	33	—	—	2,500	—
1 syssloman	2,800	—	1,400	—	—	—	4,200	—
Transport	86,266	63	43,133	37	2,200	—	131,600	—

¹ För tillsyn af Korsberga-kolonien.² Såsom öfverläkare vid asyl.

[4.]

	Lön.		Tjänstgöringspenningar.		Arfvode		Summa.	
Transport	86,266	63	43,133	37	2,300	—	131,600	—
Göteborgs hospital:								
1 öfverläkare	4,000	—	2,000	—	—	—	6,000	—
1 biträdande läkare	2,333	33	1,166	67	—	—	3,500	—
1 syssloman	1,866	67	933	33	—	—	2,800	—
Vänersborgs hospital och asyl:								
1 öfverläkare	5,000	—	2,500	—	—	—	7,500	—
1 hospitalsläkare	3,333	33	1,666	67	—	—	5,000	—
1 biträdande läkare	2,333	33	1,166	67	—	—	3,500	—
1 underläkare	1,666	67	833	33	—	—	2,500	—
1 underläkare	1,666	67	833	33	—	—	2,500	—
1 syssloman	2,800	—	1,400	—	—	—	4,200	—
Kristinehamns hospital:								
1 öfverläkare	4,866	67	2,433	33	—	—	7,300	—
1 hospitalsläkare	3,333	33	1,666	67	—	—	5,000	—
1 biträdande läkare	2,333	33	1,166	67	—	—	3,500	—
1 underläkare	1,666	67	833	33	—	—	2,500	—
1 underläkare	1,666	67	833	33	—	—	2,500	—
1 syssloman	2,466	67	1,233	33	—	—	3,700	—
Härnösands hospital:								
1 öfverläkare	4,000	—	2,000	—	—	—	6,000	—
1 biträdande läkare	2,333	33	1,166	67	—	—	3,500	—
1 syssloman	1,866	67	933	33	—	—	2,800	—
Piteå hospital och asyl:								
1 öfverläkare	4,000	—	2,000	—	—	—	6,000	—
1 hospitalsläkare	3,333	33	1,666	67	—	—	5,000	—
1 syssloman	2,133	33	1,066	67	—	—	3,200	—
Summa	145,266	63	72,633	37	2,200	—	220,100	—

Anm. I. För hospitalsläkare och asylläkare kan aflöningen efter 5 år höjas med 500 kronor, däraf två tredjedelar utgöra lön och en tredjedel tjänstgöringspenningar, under villkor att befattningens innehafvare mer än fyra år af denna tid med goda vitsord bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid han åtnjutit semester, samt under iakttagande att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande löntagaren därvid tillgodoräknas den tjänstgöringstid såsom asylläkare, hvilken infallit före dessa bestämmelsers trädande i tillämpning.

Anm. II. Är biträdande läkare medicine kandidat, utgår den kontanta aflöningen med endast 2,500 kronor, däraf två tredjedelar såsom lön och en tredjedel såsom tjänstgöringspenningar.

Anm. III. Underläkare, som är medicine licentiat, äger att utöfver i staten bestämda 2,500 kronor uppbära 500 kronor för år, att utgå två tredjedelar såsom lön och en tredjedel såsom tjänstgöringspenningar.

[4.] 2:o) att medgifva de i staten upptagna tjänstemän följande naturaförmåner:

öfverläkare, hospitalsläkare, asylläkare och sysslomän boställsvåning med bränsle samt elektrisk belysning, där sådan anordnats, dock att läkaren och sysslomannen vid Visby hospital icke äga rätt till några naturaförmåner;

biträdande läkare och underläkare bostad med möbler och sängkläder, bränsle, lyse och tvätt samt första klassens kost eller, där sådan ej finnes, allmänna klassens kost och 200 kronor såsom kostförbättringspenningar;

3:o) att vidare besluta:

att *biträdande läkare*, åt hvilken familjebostad inom hospitals eller asyls område upplåtits, därtill skall erhålla bränsle samt elektrisk belysning, där sådan anordnats, men afstå från eljest medgifna möbler, sängkläder och tvätt;

att *hospitalsläkare och biträdande läkare*, som medgifvas att bo utom anstaltens område, icke erhålla några naturaförmåner, men, om de äro medicine licentiater, i kontant ersättning därför äga att uppbära 800 kronor för år;

4:o) att såsom villkor och förbehåll för åtnjutande af ifrågavarande aflöningsförmåner stadga:

att *öfverläkare* icke må utom hospital och asyl samt läkaren vid Visby hospital icke utom Visby stad utöfva enskild praktik mot betalning med undantag af hvad som rör sinnessjukdomar;

samt, i fråga om *asylläkare, hospitalsläkare, biträdande läkare och underläkare*,

att sådan tjänsteman skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som kan varda honom i behörig ordning ålagd;

att med befattning af ifrågavarande slag icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstbefattning af hvad slag som helst, med mindre den, vid pröfning i föreskrifven ordning, befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen vid anstalten;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattnings innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, utgå till den, som uppehållit befattningen;

att den, som af sjukdom hindras att sin befattning förrätta, äger uppbära hela lönen, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag eller i behörig ordning afstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att, utöfver tjänstgöringspenningar, afstå så mycket af lönen, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att aflöning ej må utgå för tid, hvarunder befattnings innehafvare afhållit sig från tjänstgöring utan att hafva i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest befattnings innehafvare varder afstängd från tjänstgöring eller i hädte tagen, den del af hans aflöning, som icke pröfvas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej pröfvas skäligt låta honom uppbära något däraf;

att, därest emellertid tjänsteman i följd af kroppsskada, ådragen under tjänstutöfning, blifvit tills vidare oförmögen till tjänstgöring, aflöningen å stat må, såsom undantag från hvad ofvan är stadgadt, kunna, efter medicinalstyrelsens bepröfvande, till honom utgå oafkortad under högst sex månader; ankommande på pröfning af Kungl. Maj:t, till huru stor del aflöning kan böra till den skadade utgå efter omförmälda tid af sex månader; samt

att vid förfall, eller när det erfordras för beredande af semester, läkare af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning vid anstalten, densamma, mot åtnjutande i förstnämnda fall af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar i stället för egna tjänstgöringspenningar men i senare fallet utan särskild ersättning, bestrida, dock ej längre än tre månader under ett och samma kalenderår;

5:o) att medgifva, att läkare och syssloman må, därest vederbörande hospitalsdirektion finner sådant kunna utan hinder för göromålens behöriga gång äga rum, årligen åtnjuta semester, öfverläkare, hospitalsläkare och asylläkare under sex veckor samt biträdande läkare, underläkare och syssloman under en månad;

6:o) att medgifva, att arfvoden till vikarier under semester för hospitalsläkare, biträdande läkare och underläkare må utgå med 200 kronor för månad jämte resekostnadsersättning för vikarien enligt gällande rese-reglemente;

7:o) att medgifva, att det belopp af högst 24,200 kronor, som af Riksdagen beviljats till arfvoden åt tjänstemän, hvilka ej äro i hospitalens och asylernas lönestater upptagna, höjes med 8,300 kronor till högst 32,500 kronor, på det att arfvoden till ifrågavarande tjänstemän må kunna utgå med följande belopp:

[4.]

Stockholms hospital:

Amanuensen	kronor	2,000: —
Predikanten	»	800: —
Sekreteraren	»	800: —

Uppsala hospital och asyl:

Predikanten	»	1,400: —
Sekreteraren	»	1,200: —
Två bokhållare, hvardera 600 kr.	»	1,200: —

Nyköpings hospital:

Predikanten	»	500: —
Sekreteraren	»	500: —

Vadstena hospital och asyl:

Predikanten	»	1,800: —
Sekreteraren	»	1,000: —
Två bokhållare, hvardera 600 kr.	»	1,200: —

Visby hospital:

Predikanten	»	300: —
Sekreteraren	»	200: —

Växjö hospital:

Predikanten	»	800: —
Sekreteraren	»	500: —
Bokhållaren	»	600: —

Lunds hospital och asyl:

Amanuensen	»	2,000: —
Predikanten	»	1,400: —
Sekreteraren	»	1,200: —
Två bokhållare, hvardera 600 kr.	»	1,200: —

Göteborgs hospital:

Predikanten	»	800: —
Sekreteraren	»	600: —

Vänersborgs hospital och asyl:

Predikanten	»	1,400: —
Sekreteraren	»	1,200: —
Två bokhållare, hvardera 600 kr.	»	1,200: —

[4.]

Kristinehamns hospital:

Predikanten	kronor	1,400: —
Sekreteraren	»	1,000: —
Två bokhållare, hvardera 600 kr.	»	1,200: —

Härnösands hospital:

Predikanten	»	800: —
Sekreteraren	»	500: —

Piteå hospital och asyl:

Predikanten	»	800: —
Sekreteraren	»	500: —

 Summa kronor 32,000: —

med rätt för samtliga amanuenser och bokhållare till bostad med möbler och sängkläder, lyse, bränsle, tvätt och första klassens kost eller, där sådan ej finnes, allmänna klassens kost och 200 kronor såsom kostförbättringspenningar samt för bokhållare till en första arfvodesförhöjning efter fem års och en andra arfvodesförhöjning efter ytterligare fem års väl vitsordad tjänstgöring; samt

8:o) att medgifva, att hvad som erfordras för beredande af ifrågasvarande aflöningsförmåner skall utgå af förslagsanslaget till hospitals underhåll, utom hvad angår ålderstilläggen till hospitalsläkare och asylläkare, hvilka böra påföras sjätte hufvudtiteln's förslagsanslag till ålderstillägg.

Förslagsanslaget till *hospitals underhåll* höjdes af 1906 års Riksdag från förutvarande belopp, 1,950,000 kronor, till 2,175,000 kronor.

I statsrådsprotokollet för den 13 januari 1906, däri dåvarande departementschefen hemställde om nämnda ökning, uttalades emellertid, att för kommande år och redan för år 1908 skulle uppstå behof af en icke ringa förhöjning i nu förevarande anslag.

Vid undersökning, som jag låtit verkställa, har så också visat sig vara förhållandet.

Utgifterna för hospitalen under femårsperioden 1901—1905 hafva nämligen visat en alltjämt fortgående stegring, på sätt framgår af följande, hos medicinalstyrelsen uppgjorda tablå.

[5.]

Höjning af
anslaget till
hospitals
underhåll.

[5.]

År.	Antal platser vid årets slut.	Summa utgifter för hospitalens underhåll.		Summa inkomster genom patientafgifter m. m. vid hospitalen.		Erforderligt bidrag af statsmedel.	
		Kronor.	öre.	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
1901	5,016	2,681,930	12	1,155,828	94	1,526,101	18
1902	5,022	2,782,526	89	1,190,511	32	1,592,015	57
1903	5,063	2,805,814	07	1,214,870	61	1,590,943	46
1904	5,118	3,040,047	87	1,207,967	71	1,832,080	16
1905	6,244	3,583,878	64	1,317,185	52	2,266,693	12

Såsom af denna tablå framgår, har under denna period medeltalet sjukplatser utgjort 5,292 och medeltalet af erforderligt statsbidrag 1,761,566 kronor 70 öre. Hvarje belagd plats synes således kräfva ett årligt statsbidrag af, i rundt tal, 333 kronor.

Antalet sjukplatser, som vid 1905 års slut uppgick till 6,244, beräknas vid 1907 års slut utgöra 6,910. Den största tillökningen förorsakas genom utvidgningen af Kristinehamns hospital, som under loppet af år 1907 torde kunna fullbordas. Efter en beräkningsgrund af 333 kronor för hvarje plats, skulle det för år 1908 erforderliga statsbidraget således utgöra 2,301,030 kronor.

Härtill kommer kostnaden för utredning af de nya platserna vid Kristinehamns hospital, i hvilket afseende jag erinrar, att Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 29 november 1906 bemyndigat medicinalstyrelsen att för sagda ändamål af ifrågavarande förslagsanslag använda ett belopp af högst 191,000 kronor.

Enligt hvad medicinalstyrelsen meddelat, torde af denna summa 100,000 kronor komma att användas under år 1908.

De af mig föreslagna löneförbättringarna för vissa läkare och tjänstemän vid hospital lära i detta sammanhang kunna lämnas utom räkningen. Ty dels äro vissa tjänster beroende på tillkomsten af ökad antal platser å hospitalen, hvadan aflöningarna å dessa tjänster äro beräknade i den årliga kostnaden, 333 kronor, och dels uppgår summan af de föreslagna tillökningarna till ett med hänsyn till nu ifrågavarande beräkning relativt litet belopp.

Anslaget för år 1908 torde alltså böra bestämmas sålunda, att till beloppet af det statsbidrag, som erfordras för de vid 1907 års slut befintliga platserna,

eller	kronor 2,301,030: —	[5.]
lägges för utredning af Kristinehamns hospital	» 100,000: —	
	Summa kronor 2,401,030: —	

I rundt tal torde anslaget således böra höjas till 2,400,000 kronor.

Emellertid vill jag anmärka, att kostnaden i medeltal för vårdad patient under senaste åren visat tecken till stegring, hvadan ytterligare förhöjning af anslaget ett kommande år möjligen kan blifva erforderlig.

På grund af hvad jag sålunda anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att höja förslagsanslaget »hospitals underhåll» med 225,000 kronor eller från 2,175,000 kronor till 2,400,000 kronor.

Statsmedicinsk anstalt.

Härefter anhåller jag att få underställa Kungl. Maj:ts pröfning frågan om inrättande af en statsmedicinsk anstalt. Denna fråga, som jag i vissa delar beredt efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet, har sedan en följd af år stått på dagordningen och synes mig nu icke längre böra undanskjutas. Beträffande sakens tidigare behandling tillåter jag mig erinra, att Kungl. Maj:t med anledning af en utaf medicinalstyrelsen uti skrifvelse den 18 januari 1897 gjord underdånig framställning den 29 oktober samma år uppdragit åt en kommitté att ej mindre utreda, huruvida det kunde anses behöfligt eller lämpligt, att i Sverige inrättades en statsanstalt dels för diagnostiskt bakteriologiska samt medicinskt statistiska äfvensom rättsmedicinska undersökningar, dels ock för tillverkning af terapeutiskt bakteriologiska medel och vacciner, än jämväl afgifva det förslag beträffande en sådan anstalts anordning och omfattning, hvartill utredningen kunde föranleda.

Denna kommitté afgaf den 30 november 1899 betänkande och förslag till inrättande af en statsmedicinsk anstalt; och anhåller jag nu att få närmare redogöra för det hufvudsakliga innehållet af detta betänkande och förslag.

Efter det kommittén lämnat en öfversikt af den ifrågasatta anstaltens uppgifter (se kommitténs betänkande sid. 9—23), hvartill jag tillåter mig hänvisa, har kommittén afgifvit en utförlig redogörelse för de i Sverige redan befintliga anstalter för medicinskt bakteriologiska, hygieniska, rättsmedicinska och medicinskt statistiska arbeten (sid. 24—42); och meddelar kommittén härom, bland annat, följande.

[6.]
Inrättande af
en statsme-
dicinsk an-
stalt.

Anstaltens
tillämnade
uppgifter
m. m.

[6.]

Särskilda laboratorier för bakteriologiska arbeten funnes anordnade vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, universiteten i Uppsala och i Lund samt veterinärinstitutet och farmaceutiska institutet i Stockholm.

Dessa laboratorier vore emellertid upprättade för att bereda de studerande tillfälle till undervisning i bakteriologi och sålunda icke afsedda att gå myndigheter tillhanda med dithörande undersökningar. Laboratorierna vore också nästan uteslutande använda för undervisningsändamål, ehuru väl å desamma vid universiteten i Uppsala och i Lund verkställdes en del undersökningar af till laboratorierna insändt material, hvilka undersökningar hufvudsakligen gällt tuberkulos, difteri, tyfoidfeber m. m. i rent diagnostiskt syfte.

Vidare erinrar kommittén, att beredning af antidifteriserum sedan år 1895 verkstälts vid en enskild anstalt, som på grund af öfverenskommelse mellan Stockholms stads hälsovårdsnämnd och anstaltens ägare docenten N. E. Selander åtnjöt understöd, mot det att anstalten försett Stockholms epidemisjukhus med dess behof af antidifteriserum. Utom till Stockholms epidemisjukhus levererade anstalten antidifteriserum äfven till andra sjukhus inom landet samt till enskilda läkare och apotek i mån af ingående rekvisitioner.

Animal vaccin mot smittkoppor bereddes endast vid Stockholms stads ympanstalt. Denna anstalt, hvilken upprättades år 1884 af stadens hälsovårdsnämnd, vore kommunal och egentligen endast afsedd för produktion af kalfvaccin för Stockholms stads behof. Under årens lopp hade den emellertid alltmåra utvidgats, så att ganska betydande kvantiteter vaccin försålts från densamma.

För att bereda en större allmänhet tillgång till animal vaccin hade emellertid, erinrar kommittén, förberedande åtgärder vidtagits, hvarigenom staten skulle sättas i tillfälle att öfvertaga beredningen af detta preventivmedel, i det Riksdagen år 1897 höjt anslaget till vaccinationens befrämjande med 2,800 kronor, på det att Kungl. Maj:t måtte komma i tillfälle att låta bereda och tillhandahålla erforderlig mängd animal vaccin. Då emellertid tillräckliga medel saknades för inrättande af en statsanstalt för beredande af sådan vaccin, hade med Kungl. Maj:ts tillstånd den beviljade förhöjningen användts för att från den redan befintliga kalfympningsanstalten inköpa animal vaccin för att tillhandahållas vederbörande vaccinatorer. Dessutom bereddes vid veterinärinstitutet tuberkulin för utdelande till landets veterinärer.

För utförande af sådana hygieniska arbeten, som erfordrades på det att de lokala myndigheterna skulle kunna fullgöra de uppdrag, hvilka enligt gällande hälsovårdslagstiftning blifvit åt dem anförtrödda, funnes på ett och annat ställe i landet inrättade laboratorier, som dock vore

af helt och hållet kommunal natur. Något statslaboratorium, där hygieniska undersökningar verkställdes vare sig för offentliga myndigheters eller enskilda personers räkning, funnes däremot icke. Den hygieniska anstalt, som sedan 1886 funnes anordnad vid karolinska institutet, vore nämligen uteslutande afsedd för undervisning af de medicine studerande samt för handledning af sådana yngre läkare, som genomginge kurs för kompetens till förste provinsialläkarbeställningar; och hade denna anstalt endast någon gång tillfälligt tjänat annat statsmedicinskt ändamål.

Hvad därefter anginge verkställande af rättsmedicinska undersökningar, som blefve föremål för medicinalstyrelsens pröfning, vore styrelsen berättigad att från de medicinska läroverken erhålla utlåtanden i stats- och rättsmedicinska frågor, som af styrelsen hänskötes till dessa läroverks vetenskapliga bedömande.

I fråga om rättskemiska undersökningar på gifter m. m. hade dessa alltsedan år 1872 verkställts af en af staten aflönad rättskemist å ett för dylika arbeten särskildt inredt laboratorium i rättskemistens bostad.

Hvad slutligen medicinalstatistiken beträffade, bearbetades densamma hufvudsakligen inom medicinalstyrelsen, dit allt material för ändamålet insamlades.

Kommittén anför vidare, hurusom på senare tiden den medicinska forskningen, i följd af naturvetenskapernas utveckling på alla områden, fått en delvis ny riktning. Däraf hade emellertid betingats, att vissa nya kraf nu för tiden ställdes på hvarje kulturstat, som ville tillgodogöra sig frukterna af det inom hela den civiliserade världen pågående medicinska forskningsarbetet. Af den framställning rörande de anstalter, som hos oss vidtagits för att sätta vårt land i tillfälle att möta dessa kraf, syntes framgå, att mycket visserligen redan blifvit åtgjordt, för att vårt land måtte kunna, i förhållande till sina mera inskränkta hjälpkällor, någorlunda jämbördigt uppträda vid sidan af de stora kulturstaterna. Jämförde man emellertid de storartade uppoffringar, som i andra länder gjorts för att följa den nutida utvecklingen inom läkarvetenskapen, med de resurser, som i detta afseende stode oss till buds, nödgades man dock erkänna, att åtskilligt bruste, för att man skulle kunna sägas hafva gjort sin fulla skyldighet.

Kommittén afsåge därvidlag mindre de anordningar, som för undervisningsändamål blifvit i åtskilliga länder vidtagna. De bidrag för samma ändamål, Riksdagen tid efter annan beviljat, komme nog att inom kort bära god frukt. Men viktigare vore, att det ännu saknades en anstalt, där vetenskapens moderna hjälpmedel kunde komma till sin fulla användning i allmänna hälso- och sjukvårdens tjänst, och där således de vetenskapliga resultaten kunde praktiskt bringas i tillämpning för motverkande eller häfvande af sjukdomar bland människor och djur.

[6.]
Statsmedi-
cinska an-
stalter i ut-
landet.

Kommittén har i detta sammanhang (sid. 43—52) lämnat en öfversikt af statsmedicinska anstalter i utlandet. Dessa kunde, säger kommittén, delas i två hufvudgrupper, nämligen en, i hvilken den rent vetenskapliga forskningen utgjorde hufvudsak, under det att den praktiska tillämpningen af forskningens resultat, expertutlåtanden m. m. sattes endast i andra rummet, samt en, i hvilken hufvudsakligen arbetades för praktiska statsändamål, dock med vetenskaplig forskning såsom underlag och med sådana resurser, att äfven vetenskapliga arbeten där kunde själfständigt bedrifvas.

Typer för den första gruppen vore Institut Pasteur i Paris, British Institute of Preventive Medicine i London, kejserliga institutet för experimentell medicin i St. Petersburg m. fl. Till andra gruppen hörde, bland andra, Reichsgesundheitsamt i Berlin.

Behofvet af
anstalten.

Efter redogörelse för dessa utländska anstalter har kommittén öfvergått till frågan om behofvet af en statsmedicinsk anstalt äfven i vårt land. Kommittén anför därvid (sid. 53—58), att med den riktning, nutidens hygien och epidemiologi tagit, och den utveckling, bakteriologien på senare tid hunnit, kräfdes oundgängligen ett kraftigt och sakkunnigt understöd af specialister på ofvan berörda områden, därest allmänna hälsovården i ett land skulle kunna fylla de anspråk, man med rätta numera ställde på densamma. Äfven där icke särskilda anstalter ännu hunnit upprättas för att tillhandagå med de erforderliga specialundersökningarna, uppsökte man därför experter för ändamålet, hvar helst de kunde erhållas, och såsom regel vände man sig därvid till de medicinska fakulteternas patologiskt bakteriologiska eller hygieniska institut. Att tillgripa en sådan utväg syntes emellertid i vårt land icke vara möjligt redan på den grund, att de medicinska läroverkens laboratorier icke vore afsedda för dylika arbeten och därför saknade utrymme och utvägar för desammas behöriga utförande. Dessutom vore dessa laboratorier upprättade för undervisningsändamål och de respektive lärarnas tid så strängt upptagen med föreläsningar och öfningskurser, att de medicinska läroverken svårligen kunde, utan att det hufvudsakliga arbetet vid läroverken därigenom förrycktes, åtaga sig att gå myndigheter och andra tillhanda med upprepade, oftast mycket tidsödande och jämväl brådsakande undersökningar.

Icke heller syntes de medicinska undervisningsverken rätt lämpa sig för fabriksmässig tillverkning af läkemedel och vacciner, emedan dylikt arbete fölle helt och hållet utanför ett läroverks uppgift och tvifvelsutan skulle lända undervisningen till skada.

Den enda utväg, som återstode, för att vårt land skulle i förvarande afseende kunna rycka upp i ledet bredvid de öfriga kulturfolken, och för att hälsovårdsmyndigheterna skulle erhålla det stöd af de moderna undersökningsmetoderna, som blifvit för deras viktiga arbete oundgängligt, vore således, att en särskild anstalt, sådan medicinalstyrelsen i sin underdåniga skrifvelse den 18 januari 1897 ifrågasatt, upprättades. Denna anstalt måste uppenbarligen vara en statsinstitution, både därför att synnerligen viktiga statsintressen där komme att bevakas, och emedan inga utsikter funnes till att anstalten skulle på annat sätt kunna komma till stånd än genom statsmakternas åtgärd. Frågan gällde endast, hvad slags form borde gifvas åt denna statsanstalt, hvilken af de förut genom exempel från utlandet belysta typer borde föredragas såsom för våra förhållanden mest lämplig.

Att föreslå upprättandet i vårt land af en statsmedicinsk anstalt, speciellt afsedd för vetenskaplig forskning, ansåge kommittén därför hvarken välbetänkt eller ens utförbart, utan hvad vårt land behöfde vore framför allt en för praktiska ändamål afsedd anstalt.

En anstalt, hvars hufvudändamål vore att bidraga till och möjliggöra lösningen af frågor, som vore att hänföra till den allmänna hälso- och sjukvården, vore framför allt behöflig, för att den myndighet, som hade att utöfva högsta tillsynen öfver denna hälso- och sjukvård, skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden. Sverige hade tidigare än något annat land haft en väl ordnad medicinaladministration. En brist hos medicinalstyrelsen låge dock däri, att styrelsen saknade de experter och tekniska hjälpmedel, som andra länder skaffat sig, och som nu mera än förr vore af behovet påkallade i följd af den specialiserande riktning, hvori de medicinska vetenskapernas utveckling gått.

De utvägar, som stode medicinalstyrelsen till buds för att förskaffa sig upplysningar och råd i sådana ärendens handläggning, som kräfde ytterligare sakkunskap än den, hvaröfver styrelsen inom sig förfogade, måste i betraktande af styrelsens mångsidiga åligganden och med vetenskapens nuvarande utveckling vara alldeles otillräckliga.

För bristens afhjälpande fordrades, enligt kommitténs förmenande, att öfverstyrelsen för allmänna hälso- och sjukvården finge till sitt förfogande en anstalt, dit sådana ärenden kunde hänvisas, för hvilkas utredning och bedömande behöfdes specialundersökningar.

Kommittén har därefter öfvergått till frågan om anstaltens omfattning; och borde, enligt kommitténs förmenande, i första hand ingå i anstaltens verksamhet de *diagnostiska* arbeten, som erfordrades för att upptäcka smittosamma sjukdomsfall hos såväl människor som djur,

Anstaltens
omfattning.

[6.] och hvilka numera vore en så viktig förutsättning, för att åtgärder till förekommande af smittans spridning skulle kunna i tid vidtagas.

Bakteriolo-
giska arbeten.

De viktigaste sjukdomar, hvilka för närvarande kunde biologiskt igenkännas genom påvisande af sjukdomsalstrande mikroorganismer, vore kolera, difteri och tuberkulos, hvartill komme hufvudsakligen återfallstypus, tarmtypus, pest, influensa, ros, varfeber, gonorrhé, stelkramp, spetälska, hjärnhinneinflammation, lunginflammation, rots, mjältbrand och mjältbrandsemfysem samt actinomykos, lungröta, rödsjuka och svinpest. Bland dessa sjukdomar spelade koleran en särskildt betydelsefull roll.

År 1893 hade ett laboratorium med särskilda laboranter och delvis alldeles ny utrustning måst upprättas för att vid misstänkta sjukdomsfall genom bakteriologiska undersökningar afgöra, huruvida kolera föreläge eller ej, och sålunda möjliggöra landets skyddande mot den då hotande koleraepidemien. Kostnaderna för detta bakteriologiska laboratorium, som äfven under följande år till och med 1895 måst hållas öppet, hade, enligt från medicinalstyrelsens räkenskapskontor inhämtade upplysningar, uppgått till sammanlagdt 36,244 kronor 38 öre, eller i medeltal för år 12,081 kronor 46 öre, oaktadt lokal ställdes i det närmaste kostnadsfritt till styrelsens förfogande. Skulle dylika åtgärder vidtagas först vid direkt hotande fara, kunde de lätt nog komma för sent. Då man saknade både lokal, laboratorieutensilier och vetenskapligt bildade personer, hvilka vore pliktiga att öfvertaga de grannliga värf, som vid dylika tillfällen måste fyllas, vore det uppenbarligen icke lätt att i hast ordna allt. Ett på förhand färdigt laboratorium, beredt att vid första misstänkta fall utan dröjsmål utföra behöfliga undersökningar till utrönande af misstänkta sjukdomsfalls rätta art, kunde däremot genom en enda dylik undersökning, om den följdes af rationella åtgärder, bereda landet skydd mot en ödesdiger farsot och sålunda i rikligt mått ersätta de kostnader, som därpå nedlagts.

Skulle den asiatiska pesten, som syntes envist vilja utbreda sig i Orienten och äfven börjat hemsöka Europa, där få större spridning, syntes intet tvifvel förefinnas, att icke liknande åtgärder måste vidtagas för att få misstänkta sjukdomsfall bakteriologiskt bestämda och sålunda, om möjligt, söka förekomma, att farsoten insmöge sig i vårt land.

Men äfven vid fall af sådana smittosamma sjukdomar, som ständigt förekomme inom landet, såsom till exempel difteri, nervfeber med flera, måste det ofta nog, framför allt vid första utbrottet af sjukdomen å en ort, vara af vikt för hälsovårdsmyndigheterna, att sjukdomsfallens natur blefve snabbt och säkert afgjord. Ty i fråga om dessa sjukdomar

gällde det, i lika hög grad som för koleran eller pesten, att kraftigt ingripa mot de först uppträdande fallen, därest man skulle hafva någon förhoppning att kunna stälfja farsotens framfart. Första villkoret för att i detta afseende lyckas uträtta något vore emellertid att hastigt kunna afgöra, hvad slags sjukdom man hade att inskrida emot, hvilket i många fall endast vore möjligt på bakteriologisk väg. [6.]

Nyligen hade ett hotande utbrott af difteri förekommit vid en lägerplats i Västergötland och nödvändiggjort ditsändandet af läkare, som varit speciellt utbildade i bakteriologiska arbeten, för att genom undersökning af hvarje man af truppen möjliggöra de smittades afskiljande från kamraterna och sålunda skydda dessa från att angripas af farsoten. Det hade berott på lyckliga tillfälligheter, att för undersökningen lämpliga vetenskapsidkare kunnat erhållas. Hade däremot en anstalt af nu ifrågavarande slag redan funnits i gång, så hade det helt naturligt varit en uppgift för dess bakteriologiska afdelning att lämna de nödiga arbetskrafterna.

Äfven till förekommande och hämmande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren vore ett hastigt och säkert afgörande af den förefintliga sjukdomens natur ofta maktpåliggande, då hvarje tidspillan lätt blefve ödesdiger och ett felgrepp kunde hafva de mest betänkliga följder för landets husdjursskötsel. Att ensamt på grund af den kliniska sjukdomsbilden eller sektionsföreteelserna ställa en säker diagnos vore i fråga om många af husdjurssjukdomarna rätt svårt, i vissa fall omöjligt. Men icke sällan vore det ytterst viktigt att kunna snarast möjligt afgöra och, då sådant påkallades, afgifva kategorisk förklaring, huruvida i ett gifvet fall en smittosam sjukdom föreläge eller icke, emedan stora intressen för landet och den enskilde stode på spel, därest utan skäl ett sjukdomsfall förklarades vara smittosamt, eller därest en elakartad husdjurssjukdom försummades och därigenom lämnades tillfälle att utbreda sig.

Redan nu kunde genom bakteriologisk undersökning några af de smittosamma husdjurssjukdomarna med säkerhet påvisas, hvilka ansåges mest elakartade och därför viktigast att bekämpa. Med bakteriologiens hjälp hade också tvertydiga fall af dylika sjukdomar kunnat i så god tid afslöjas, att sjukdomsfallens vidare utbredning genom lämpliga isolerings- och desinfektionsåtgärder förekommit och en hotande fara för såväl landets kreatursstam som för den viktiga kreatursexporten aflägsnats. Särskildt hade de senaste åren gifvit upprepade exempel på behöfligheten af ett snabbt och kraftigt uppträdande af myndigheterna vid utbrottet af kreaturssjukdomar. Kommittén ville endast erinra om mul- och klöfsjukans utbrott och hejdande i Stockholms län

[6.] år 1897 och i Kristianstads län år 1898 äfvensom om mjältbrands-epizootien i trakten af Billingen under sommaren 1899.

Vid några sådana tillfällen hade medicinalstyrelsen genom lärare vid veterinärinstitutet i Stockholm fått de nödiga undersökningarna verkställda, men uppenbart vore, synnerligast om fallen af smittosamma husdjurssjukdomar skulle väsentligt ökas i vårt land eller fältet för den bakteriologiska diagnosen i föreliggande afseende ytterligare vidgas, att man icke på längden kunde ifrågasätta, att lärarna vid detta institut, så upptagna som de vore genom sin viktiga lärarverksamhet, skulle kunna stå till styrelsens disposition för dylika tidsödande undersökningar. Där fråga vore om så betydande ekonomiska intressen som vårdandet af landets husdjursskötsel, syntes emellertid hvarje anordning, som satte myndigheterna i tillfälle att verksamt ingripa till denna allmänna angelägenhets bästa, böra vidtagas, och bland länkarna i den kedja af åtgärder, som erfordrades för att skydda husdjursskötseln, ansåge kommittén för sin del inrättandet af en bakteriologisk undersökningsanstalt för upptäckande af smittosamma husdjurssjukdomar vara en af de viktigaste.

Undersökningar af antyddas art borde därför blifva ett af hufvudföremålen för anstaltens verksamhet, och detta så mycket mera som det vore nödvändigt, att de utfördes af skickliga specialister, som hade ett laboratorium med fullständig bakteriologisk utrustning till sitt förfogande. Ty den bakteriologiska diagnosen vore mången gång svår och finge därför icke, i synnerhet när det gällde bestämmandet af de första misstänkta fallen af en epidemi eller epizooti, öfverlämnas i ööfvade personers händer. En förhastad och oriktig diagnos skulle nämligen utan verklig anledning kunna förorsaka oberäknelig skada för landets handel och sjöfart genom de spärrningsåtgärder, som kunde komma att från utlandets sida föreskrifvas.

Tillverkning
af antidifteri-
serum m. m.

De bakteriologiska arbetena skulle, fortsätter kommittén, emellertid icke vara begränsade endast till diagnostiska undersökningar. Äfven *fabrikationen* af bakteriologiskt-diagnostiska och terapeutiska preparat borde, enligt kommitténs mening, helst förläggas till statsanstalten. Tills vidare vore det endast tuberkulin och antidifteriserum, som i detta afseende hade någon praktisk betydelse i vårt land. Men efter all sannolikhet torde nog andra liknande medel snart upptäckas och då behöfva här tillverkas.

Kommitténs åsikt, att fabrikationen af tuberkulin och antidifteriserum lämpligen borde förläggas till statsanstalten och icke öfverlämnas till den privata företagsamheten, grundade sig på följande skäl. Alla dylika medel måste beredas med en alldeles speciell omsorg och nog-

grannhet för att icke blifva gagnlösa, ja, till och med skadliga och farliga. Den kontroll, andra läkemedel vore underkastade, vore för serumpreparaten mer än eljest behöflig men kunde endast med svårighet och stora kostnader verkställas å de färdiga medlen. Beredningen af dem borde därför ej lämnas fri. Vidare lämnade de privata företagen ingen garanti för, att medlen under alla förhållanden skulle finnas tillgängliga kontinuerligt och i tillräcklig mängd. Och slutligen syntes, såsom regel, medlen komma att ställa sig betydligt billigare, om de bereddes på en statsanstalt, hvilket vore af synnerlig betydelse, därest den stora allmänheten skulle kunna betjäna sig af desamma.

Tuberkulinet bereddes visserligen redan nu vid en statsinstitution, nämligen veterinärinstitutet i Stockholm, men den stora åtgång, detta diagnostiska medel fått i vårt land och ännu mera syntes framdeles få, gjorde det dock önskvärdt, att tillverkningen skedde i större skala, än som varit möjligt vid nämnda institut.

Tillverkningen hade kommit till stånd på följande sätt.

I skrifvelse den 9 december 1893 hemställde veterinärinstitutets lärarkollegium, att direktionen för institutet måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om beviljande af ett anslag på 1,200 kronor för beredande af tuberkulin under åren 1894 och 1895, att kostnadsfritt utdelas till legitimerade veterinärer. På direktionens hemställan beviljades äfven genom nådigt bref den 28 september 1894 nämnda summa för ändamålet, hvarefter beredningen af tuberkulin vidtagit i slutet af år 1894, och medlet hade börjat utdelas till veterinärerna i april 1895. Genom nådigt bref den 15 november 1895 anvisades därefter ytterligare 2,000 kronor till fortsatt beredande af tuberkulin. Den 5 februari 1897 hemställde medicinalstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte bevilja 2,500 kronor för samma år till tuberkulinberedning samt för år 1898 hos Riksdagen begära ett anslag af 75,000 kronor till tuberkelsjukdomens hämmande bland nötkreaturen. Sedan Riksdagen efter nådig proposition i ämnet för ändamålet beviljat 50,000 kronor, hvaraf dock 15,000 kronor skulle få förskjutas för år 1897, ställdes genom nådigt bref den 15 oktober 1897 af ofvannämnda belopp 5,800 kronor till direktionens för veterinärinstitutet förfogande till beredning af tuberkulin vid veterinärinstitutet under åren 1897 och 1898. Af återstående summa skulle högst 20,000 kronor användas till understödjande eller belönande af landtmännens bemödanden till förekommande eller hämmande af tuberkelsjukdomen hos nötkreaturen. Under år 1898 hade Riksdagen ytterligare för det löpande årets behof beviljat ett anslag af 25,000 kronor samt för år 1899 ett nytt anslag å 50,000 kronor, af hvilka

[6.] sistnämnda medel 3,200 kronor enligt nådigt beslut den 4 november 1898 ställts till veterinärinstitutets förfogande för tillverkning af tuberkulin under år 1899.

Undersökningarna hade i Sverige omfattat följande antal nötkreatur:

Från 1 april	1895	till 1 april	1896		14,426	st.
» 1 »	1896	» 1 januari	1897		11,560	»
» 1 januari	1897	» 1 »	1898		33,268	»
» 1 »	1898	» 1 »	1899		48,566	»
» 1 »	1899	» 1 oktober	1899		42,238	»

Tillsammans 150,058 st.

Till jämförelse kunde nämnas, att i Norge utgifterna för tuberkulinundersökningar uppgått för tiden 1 juli 1895—30 juni 1896 till 19,188 kronor 48 öre, under följande år till 30,151 kronor 43 öre samt 1 juli 1897—30 juni 1898 till 34,320 kronor 6 öre. Under åren 1895—1897 hade antalet undersökta djur utgjort 55,542.

I Danmark beviljades år 1893 en summa af 250,000 kronor att utgå med 50,000 kronor om året i 5 år till undersökningar med tuberkulin. År 1898 höjdes detta anslag, så att från och med detta år 100,000 kronor årligen funnits anvisade för ändamålet. Antalet undersökta djur hade i maj 1898 uppgått till 224,969.

Undersökningarna med tuberkulin å nötboskap i diagnostiskt syfte hade således vunnit ett ofantligt förtroende i de skandinaviska länderna. Stora kvantiteter af medlet hade också förbrukats för ändamålet, så att i vårt land icke ens kunnat tillverkas så mycket tuberkulin, som erfordrats, utan behofvet fått fyllas genom inköp från Danmark.

Att detta varit behöfligt, berodde till hufvudsaklig del på de ogynnsamma förhållanden, hvarunder tuberkulinberedningen liksom alla bakteriologiska arbeten bedrifvits vid veterinärinstitutet. Därest tuberkulinberedningen öfverlämnades åt den ifrågasatta statsanstalten och veterinärinstitutet befriades från detta för en läroanstalt främmande uppdrag, skulle emellertid alla svårigheter förebyggas och tuberkulin i fullt tillräcklig mängd kunna tillhandahållas inom landet, äfven om behofvet däraf skulle ytterligare stegras.

I fråga om tillverkningen af *antidifteriserum*, som för närvarande i vårt land vore, såsom förut nämnts, ett helt och hållet privat företag och följaktligen äfven underkastad de vanskligheter, som vidlådde alla enskilda företag af liknande slag, ansåge kommittén önskligt, att staten själf vidtog de nödiga åtgärderna för att anskaffa landets behof af

antidifteriserum, hvarigenom en, såsom erfarenheten redan visat, välbehöflig och verksam kontroll öfver tillverkningen lättast kunde åvägbringas.

Äfven beredandet af *animal vaccin* syntes kommittén lämpligen böra tillkomma den ifrågasatta statsanstalten. Det måste nämligen vara både praktiskt och lämpligt, att *animal vaccin* tillverkades vid ett statslaboratorium för allmän hälsovård, synnerligast som hälsovårdsstyrelsen därigenom bereddes lättare tillfälle att, såsom dess instruktion bjöde, verksamt understödja vaccinationens behöriga fortgång, samt medel för såväl ympanstaltens organisation som delvis äfven till dess underhåll redan funnes.

Utom förut angifna, hufvudsakligen bakteriologiska arbeten, anför kommittén vidare, finnas emellertid äfven andra uppgifter, hvilka syntes böra tillkomma ett statens laboratorium af det slag, kommittén ginge att föreslå. Hit hörde, bland annat, de *hygieniska* — såväl kemiska som fysikaliska — undersökningar, hvilka vore så viktiga förutsättningar, för att medicinalstyrelsen skulle kunna meddela nödiga råd, anvisningar och föreskrifter vid yppade farsoter eller inför Kungl. Maj:t föreslå de författningar eller åtgärder, hvilka kunde förekomma de för hälsan menliga inflytelser, som inom vissa näringar eller genom vissa handelsvaror och andra dylika omständigheter medförde ökad sjuklighet.

Hygieniska arbeten.

Å ett laboratorium för hygieniska undersökningar skulle till exempel kunna utarbetas på praktiska försök grundade desinfektionsföreskrifter, efter det olika desinfektionsmedel och metoderna för deras användning blifvit behörigen pröfvade.

Vidare skulle å detta laboratorium kunna verkställas undersökningar öfver närings- och njutningsmedlen, hvilka undersökningar blifvit än mera behöfliga, sedan den nya lagen angående köttbesiktning och slakthus den 22 december 1897 utfärdats, samt slutligen undersökningar öfver luft-, vatten- och afloppsförhållanden äfvensom beträffande hygien i fabriker, bostäder och så vidare, allt således arbeten af den största betydelse för vårt lands allmänna hälso- och sjukvård.

Ett sådant kemiskt-fysikaliskt laboratorium skulle ock afse att förbättra den hittills mindre tidsenligt ordnade läkemedelskontrollen.

Farmaceutiska arbeten.

Det vore nämligen uppenbart, att bland de mångahanda läkemedel, som måste finnas å ett apotek, en del skulle vara af den beskaffenhet, att de icke vid de ordinarie visitationerna eller tillfälliga inspektionerna kunde nöjaktigt pröfvas, enär därför erfordrades kvantitativa bestämningar, för hvilkas utförande förutsattes bättre redskap med mera samt vida längre tid, än som i allmänhet stode förrättningsmannen till buds,

- [6.] äfven om denne skulle vara fullt kompetent att utföra dessa stundom rätt svåra undersökningar. Detta vore också förhållandet med flera bland de viktigaste och dyraste läkemedlen, och då det såväl för allmänheten som för läkaren vore af stor betydelse, att just dessa mycket begagnade läkemedels styrka och lagenliga beskaffenhet nöjaktigt utrönades, hvilket åter endast kunde ske å ett väl försedt kemiskt laboratorium, så hade medicinalstyrelsen med nådigt tillstånd låtit vid visitationer och inspektioner å apotek taga prof af vissa preparat, hvilka öfversändts till styrelsen för att genom dess försorg undersökas af kompetent person mot särskild från förslagsanslaget till allmän hälso- och sjukvård utgående ersättning. Då dylika undersökningar vore synnerligen tidsödande och kostsamma, hade likväl dessa profsändningar, oakadt de visat sig vara till stor nytta för kontrollen öfver medikamentshandeln, endast undantagsvis kunnat förekomma. Önskligt vore emellertid, att prof oftare kunde på detta sätt tagas för att af kompetent person nogga undersökas. Därest medicinalstyrelsen ägde tillgång till ett för ändamålet utrustadt laboratorium och skickliga arbetskrafter, skulle detta önskningsmål utan svårighet kunna uppfyllas och öfvervakandet af medikamentshandeln alltså blifva mera effektivt, än hvad hittills kunnat vara förhållandet.

Vid fullgörande af medicinalstyrelsens skyldighet att granska gällande farmakopéer och i afseende på dem företaga de ändringar, hvilka tid efter annan kunde befinnas nödiga, vore äfvenledes ett dylikt laboratorium väl behöfligt. Nya läkemedel uppträdde nu för tiden i rask följd på den utländska drogmarknaden och utträngde alltmera forna tiders droger och preparat. Flertalet af dessa nyheter hölle visserligen icke på längden stånd mot en allvarlig pröfning utan glömdes snart åter af både läkare och allmänhet, men åtskilliga värdefulla eröfringar gjordes dock årligen äfven på detta område af medicinen, och grundliga samt tidsödande laboratoriearbeten kräfdes då för att bestämma de fordringar, som borde ställas på de nya preparaten. Vid den betydande konkurrens, som rådde på drogmarknaden, kunde det nämligen ej förekommas, att en del underhaltiga och därför mindre värdefulla varor utsläpptes i handeln, för hvilka det gällde att i möjligaste mån skydda allmänheten. För den skull föreskrefves i farmakopéerna vissa prof, hvilka det ålåg apotekaren att underkasta de läkemedel, han för sitt apotek inköpte. Men för att afgöra, hvilka prof hvarje särskildt preparat måste hålla för att kunna anses dugligt för det därmed afsedda ändamålet, erfordrades vetenskapliga undersökningar, som måste utföras af särskildt sakkunniga personer, synnerligast som de uppgifter, hvilka

i detta afseende lämnades i de utländska farmakopéerna, ofta visade sig otillförlitliga och vilseledande. [6.]

Men äfven om nödiga ändringar tid efter annan infördes i gällande farmakopéer, kunde ej undvikas, att dessa handböcker ändock förr eller senare blefve föråldrade och kräfde en fullständig omarbetning. Detta vore emellertid ett ytterst mödosamt och maktpåliggande arbete, enär hvarje preparat, som skulle intagas i den nya farmakopéupplagan, måste omsorgsfullt pröfvas och dess egenskaper noga analyseras. Under sådana förhållanden vore det ganska förklarligt, att en omarbetning af farmakopén icke kunde annat än skrida långsamt framåt, i synnerhet om de personer, som erhållit uppdrag att verkställa detta arbete och som naturligtvis i regel vore samtidigt upptagna af annan verksamhet, icke biträdades af medhjälpare, hvilka kunde ägna sin tid något mera odeladt åt farmakopégranskningen. Om medicinalstyrelsen däremot kunde ställa ett laboratorium med lämpliga arbetskrafter till dessa personers förfogande, skulle därigenom deras arbete högst väsentligt underlättas och påskyndas. Såsom belysande för här annärkta förhållanden ville kommittén anföra, att den kommitté, som förehade svenska farmakopéen till omarbetning, och som varit upptagen därmed från början af år 1894, nödgats åt särskild person lämna i uppdrag att verkställa de nödiga förarbetena till denna farmakopégranskning, emedan arbetet till följd af bristande arbetskrafter så långsamt framskridit under de gångna fem åren, att man endast medhunnit ungefär halfva antalet af de preparat, som i den nya farmakopén komme att ingå. Äfven för dessa högst nödvändiga undersökningar komme alltså ett kemiskt fysikaliskt statslaboratorium att blifva till stort gagn, oafsedt att ganska afsevärda utgifter, som nu icke kunde undvikas vid verkställande af hvarje omarbetning af farmakopéerna, genom detsamma skulle kunna inbesparas.

I samband härmed har kommittén ansett sig äfven böra påpeka ett annat arbete, som syntes foljdriktigt böra falla inom området för den påtänkta statsanstaltens verksamhet, nämligen kontrollen öfver tillverkning och försäljning af så kallade *hemliga läkemedel*, då kommittén för sin del icke vågade hoppas, att man på lagstiftningsväg skulle kunna stäffa den tilltagande handeln med sådana medel, men i stället antog för visst, att många skulle upphöra med uppköp däraf, därest tillförlitliga upplysningar rörande de utbudna varornas sammansättning och värde bragtes till offentligheten.

Äfven vid *rättsmedicinska och rättskemiska undersökningar* måste, an- Rättsmedicin-
för kommittén, en anstalt, där dessa kunde ostördt verkställas, vara af ska arbeten.

- [6.] mycket stort gagn. För en sakkunnig utredning af frågor af rättsmedicinsk natur, på hvilkas besvarande ej sällan människors ära, frihet, till och med lif berodde, erfordrades dessutom i hvarje fall specialkunskaper, hvilka icke alltid kunde vara till finnas hos den läkare eller den myndighet, som fått sig ansvaret pålagdt att besvara dessa frågor. Öfverallt, där man likasom i Sverige lämnat domstolarna befogenhet att i tvistiga eller oklara fall vädja från rättsläkaren till högre medicinsk instans, hade därför också utvägar beredts, för att hvarje fråga måtte blifva utredd af däri speciellt sakkunniga personer, till exempel i Preussen, Bayern och Österrike.

I vårt land tillhörde det medicinalstyrelsen att fungera såsom högre instans i rättsmedicinska mål. Vid behof af närmare utredning i någon rättsmedicinsk fråga ägde denna styrelse befogenhet att från de medicinska läroverken infordra utlåtanden. Denna anordning syntes nog också fortfarande vara den lämpligaste för afgörandet af sådana slags rättsmedicinska frågor, som icke erfordrade några speciella undersökningar utan endast på vetenskapliga åsikter eller fakta grundade utredningar, eller som visserligen kräde speciell undersökning men vore så undantagsvis förekommande, att det af denna anledning vore opraktiskt att för desamma anställa särskilda experter, såsom till exempel fallet dittills varit med anatomiska, embryologiska eller fysiologiska undersökningar, hvilka utan svårighet kunnat på grund af sitt fåtal verkställas å vederbörande institutioner vid de medicinska läroverken.

Annat vore däremot förhållandet med de *rättskemiska* undersökningarna, hvilka i vårt land uppginge till så stort antal, att de omöjligen kunde öfverlämnas åt de medicinska undervisningsanstalternas lärare utan att göra ett högst betydligt och skadligt intrång på deras lärarverksamhet, samt till följd af nämnda lärares strängt upptagna tid icke kunde förväntas blifva utförda med den skyndsamhet, som lagskipningen kräde. Undersökningar på gifter med mera för rättsmedicinska ändamål hade därför, såsom förut nämnts, alltsedan den 1 november 1872 verkställts af en af staten aflönad rättskemist å ett för dylika arbeten särskildt inredt laboratorium i rättskemistens bostad.

Ehuru det ej kunde förnekas, att genom laboratoriets belägenhet inom rättskemistens privatvåning en viss bekvämlighet bereddes denne tjänsteman, hade dock olämpligheten af dittills varande sätt för beredande af nödig ämbetslokal åt honom upprepade gånger trädt i dagen.

Med anledning däraf hade det länge varit ett önskningsmål, att de så viktiga rättskemiska undersökningarna blefve förlagda till ett särskildt för ändamålet afsedt laboratorium. Komme en statsanstalt för bakterio-

[6.]

logiska arbeten till stånd, borde också rättskemistens laboratorium kunna med mycken fördel inrymmas i samma byggnad som denna anstalt och detta så mycket hellre, som vissa rättsmedicinska frågors lösning genom bakteriologiska prof icke syntes framdeles blifva sällsynt.

Ehuru kommittén således för närvarande icke ansågo behof förefinnas af andra rättsmedicinska laboratorier än rättskemistens, ville dock kommittén framhålla, att utrymme för eventuellt äfven andra rättsmedicinska undersökningar syntes i samband med detta laboratorium böra beredas, emedan patologiskt anatomiska och andra dylika arbeten lätt kunde i sammanhang med den rättskemiska undersökningen blifva behöfliga, och ett rum, afsedt för sådana arbeten, icke borde kunna medföra någon afsevärdt ökad kostnad för anstalten.

Slutligen har kommittén yttrat sig angående lämpligheten att till den statsmedicinska anstalten äfven förlägga de *medicinskt statistiska arbetena*.

Medicinskt
statistiska
arbeten.

Därvid ville kommittén påpeka, att alla de dittills afhandlade uppgifterna för anstalten haft karaktären af laboratoriearbeten. Så vore icke fallet med de medicinskt statistiska undersökningarna, hvilka därför icke heller hörde till en anstalt, som utgjordes af en samling laboratorier.

Kommittén har på grund däraf afstyrkt, att de medicinskt statistiska undersökningarna inginge i arbetsplanen för den nya anstalten.

Efter denna utredning angående behofvet och omfattningen af en statsmedicinsk anstalt har kommittén öfvergått till frågan om anstaltens organisation. Kommittén har därvid till en början anfört att, enär den ifrågasatta statsmedicinska anstalten borde hafva till hufvudändamål att tillhandagå den högsta medicinska myndigheten, medicinalstyrelsen, med sådana undersökningar, af hvilka styrelsen för fullgörande af sina viktiga uppdrag vore i behof, anstalten också borde vara ett annex till och subordnera under medicinalstyrelsen. I första hand skulle alltså de vid anstalten anställda personerna vara skyldiga att stå medicinalstyrelsen till tjänst. Men detta hindrade icke, att å anstalten kunde, i den mån tiden det medgafve, utföras en del andra, icke egentligen medicinska undersökningar. Såväl för handel och industri som för landtbruk med mera vore nämligen bakteriologiska undersökningar nu för tiden af allra största vikt och betydelse. Särskildt på industriens områden kunde bakteriologen redan räkna sig till förtjänst många framsteg, hvilka varit af oberäkneligt värde. Utan tvifvel kunde därför en anstalt, sådan som den här ifrågaställts, äfven blifva af stor nytta för våra näringar och bilda likasom ett centrallaboratorium för allmänna ändamål.

Anstaltens
anordning.

[6.]
Laboratorier-
nas antal och
uppgifter.

Beträffande en sådan statsanstalts omfång ansåge kommittén, att de för anstalten angifna uppgifter icke kunde tillbörligen tillgodoses, med mindre än att *tre* laboratorier inrättades med sins emellan skilda arbetslokaler, nämligen:

- A) ett laboratorium för bakteriologiska arbeten;
- B) ett laboratorium för kemiska och fysikaliska undersökningar, hörande till hygienens och farmaciens områden; samt
- C) ett laboratorium för rättsmedicinska undersökningar.

Laboratoriet för bakteriologiska arbeten skulle tillkomma att:

- 1) utföra bakteriologisk sjukdomsdiagnos, då sådan erfordrades i och för ämbetsåtgärder af medicinalstyrelsen vid hotande eller redan utbruten epidemi eller epizooti eller af annat skäl af styrelsen äskades;
- 2) på uppdrag af medicinalstyrelsen verkställa andra bakteriologiska undersökningar;

3) bereda bakteriologiska medel, som användes i diagnostiskt eller terapeutiskt syfte, och som vunnit säkert erkännande såsom gagneliga;

4) bereda animal koppvaccin äfvensom andra kända och praktiskt användbara vacciner;

5) utföra själfständiga vetenskapliga bakteriologiska arbeten; samt

6) utarbета förslag till förbättringar inom området för laboratoriets verksamhet.

Laboratoriet för hygien och farmaci skulle tillkomma att:

1) verkställa hygieniska och farmaceutiska undersökningar, då sådana erfordrades för bedömande af på medicinalstyrelsens handläggning beroende ärenden eller af annat skäl af styrelsen äskades;

2) på uppdrag af medicinalstyrelsen undersöka läkemedel samt lämna biträde vid visitationer och inspektioner å apotek;

3) biträda medicinalstyrelsen i granskningen af gällande farmakopéer och vid företagande af nödiga ändringar i afseende å dem;

4) utföra själfständiga vetenskapliga arbeten inom hygienens och farmaciens områden; samt

5) utarbета förslag till förbättringar inom området för laboratoriets verksamhet.

Laboratoriet för rättsmedicinska undersökningar skulle tillkomma att:

1) företaga de rättsmedicinska undersökningar, som af medicinalstyrelsen påfordrades;

2) utföra själfständiga vetenskapliga rättsmedicinska arbeten; samt

3) utarbета förslag till förbättringar inom området för laboratoriets verksamhet.

Hvad anginge anstaltens *personal*, hade kommittén tänkt sig den och dess ställning böra blifva följande.

[6.]

Personal.

Hela anstalten skulle stå under öfverinseende af medicinalstyrelsen, som ägde att utse en bland sina ledamöter att leda det hela, föra ordet vid sammanträde med de tre laboratoriernas föreståndare samt utgöra föreningslänken mellan medicinalstyrelsen och anstalten, hvars angelägenheter skulle af honom föredragas inom styrelsen.

De vetenskapliga
arbets-
krafterna.

Ledningen af och ansvaret för arbetena å hvar och ett af de ofvan nämnda laboratorierna skulle tillkomma en föreståndare med kvalifikationer närmast jämförliga med en universitetsprofessors. Dessa föreståndare skulle, i likhet med hvad förhållandet för närvarande vore med rättskemisten, utnämnas af Kungl. Maj:t, efter det medicinalstyrelsen för en bland de till tjänsten sökande lämnat sitt förord, grundadt på dennes ådagalagda kunskaper och skicklighet i hvad till befattningen hörde. Ärenden, som vore gemensamma för anstalten i dess helhet, skulle behandlas på sammanträde af de tre föreståndarna under ordförandeskap af den medicinalstyrelsens ledamot, om hvilken ofvan nämnts. I öfrigt syntes närmare bestämmelser angående medicinalstyrelsens och anstaltens förhållande till hvarandra äfvensom beträffande laboratorieföreståndarnas ställning samt rättigheter och skyldigheter böra fastställas genom särskild nådig instruktion.

För att arbetet å de särskilda afdelningarna skulle komma att utföras med tillbörlig snabbhet och föreståndarnas tid icke onödigt upptagas af mindre viktiga detaljgöromål, borde å hvarje afdelning finnas minst en assistent, som ginge föreståndaren tillhanda och i mån af sin större eller mindre kompetens utförde de undersökningar, som kunde honom af föreståndaren anförtros. Dessa assistenter skulle, såsom nu vore föreskrifvet beträffande rättskemistens assistent, förordnas af medicinalstyrelsen på förslag af föreståndarna. Dessutom syntes äfven böra beräknas, att tillfälliga medarbetare, med eller utan arfvode, kunde för att deltaga i undersökningarna och på samma gång utbildas i sin vetenskap komma att under kortare eller längre tid biträda vid de bakteriologiska, hygieniska eller farmaceutiska arbetena.

En af kommitténs ledamöter, professorn vid veterinärinstitutet J. Svensson, har emellertid uti afgifven reservation, som återfinnes i kommittébetänkandet sid. 101—108, föreslagit, att det bakteriologiska laboriet upprättades med två afdelningar, en för medicinsk och en för veterinär bakteriologi. Till stöd för reservationen har anförts, att de smittosamma sjukdomar, som kunna blifva föremål för bak-

Professor
Svenssons
reservation.

[6.] teriologisk undersökning, vore redan nu många, och antalet syntes komma att ännu mera ökas. Af dessa förekomme en del endast hos människor, andra hos såväl människor som djur och återigen andra endast hos djur. För att diagnosticera och på ett praktiskt sätt med bakteriologiska medel behandla dessa sjukdomar eller gifva anvisning till deras behandling kräfdes ovillkorligen icke endast kännedom om de bakterier, som förekomme vid respektive sjukdomar, utan äfven kunskap om sjukdomens hela förhållande, dess uppkomst och utveckling med mera, en kunskap, som icke kunde förutsättas vara för handen annat än hos läkaren beträffande människors sjukdomar, hos veterinären beträffande djurens sjukdomar. Till och med beträffande de smittosamma sjukdomar, som förekomme hos såväl människor som djur, syntes en läkare stå sig slätt, om det gällde att ställa diagnosen hos ett djur eller till exempel gifva råd och föreskrifter, huru prof för undersökning skulle tagas, eller huru de på laboratoriet vunna vetenskapliga upplysningarna skulle omsättas i praktiskt och nyttigt resultat.

Ett omvänt förhållande, eller att en veterinär såsom chef för den bakteriologiska afdelningen meddelade upplysningar, råd och anvisningar rörande människors sjukdomar, syntes ej kunna komma i fråga redan på den grund, att läkare och allmänhet ej skulle få förtroende till undersökningar, som af en veterinär utförts angående människosjukdomar. Men af samma skäl skulle ovifvelaktigt veterinärer och djurägare anse förklaringar och anvisningar, som angående sjukdomar hos djur utgått från en läkare, vara af mindre värde och framför allt, där deras nytta icke vore särdeles påtaglig, anse dem vara opraktiska, hvaraf åter skulle följa motvilja för deras tillämpning.

Såsom ytterligare stöd för påståendet, att en läkare ej kunde göra stor nytta vid diagnos af smittosamma djursjukdomar, ville professor Svensson framhålla, att en läkare utan särskilda studier i veterinär anatomi stundom icke ens kunde bestämma, från hvilket djur ett för undersökning insändt organ tagits, då visserligen den mikroskopiska byggnaden hos ett organ oftast vore lika hos människor och djur, men det anatomiska eller makroskopiska utseendet kunde vara mycket olika.

Hade läkaren efter undersökning af ett insändt organ eller helt djur icke kunnat bestämma, att smittosam sjukdom varit för handen, måste det otvifvelaktigt vara af stor fördel och stärka tilltron till utlåtandet, om det angåfves, af hvilken annan sjukdom djuret lidit, men härtill syntes i regel läkaren icke vara kompetent; om han också efter ett eller annat års sysslande med veterinärbakteriologiska undersök-

ningar lärt känna en del smittosamma husdjurssjukdomar, kände han dock ej de sjukdomar, hvarmed dessa kunde förväxlas. [6.]

För öfrigt förekomme flera smittosamma sjukdomar af internationell betydelse, hvilka endast angrepe djur, såsom boskapspest, elakartad lungsjuka med flera, hvilkas orsak vore okänd, och där diagnosen sålunda ej kunde ställas på bakteriologisk väg. Diagnosen af dessa sjukdomar syntes dock böra vara en uppgift för det ifrågasatta laboratoriet. Därtill fordrades dock ovillkorligen en veterinär.

Om de fall, där medicinalstyrelsen behöfde rådfråga särskilda sakkunniga rörande sjukdomars diagnos, vore ofta förekommande beträffande människors sjukdomar och endast undantagsvis gällde husdjurens sjukdomar, vore det mindre att säga om kommitténs förenämnda förslag, och den billigare anordning, som kommittén föreslagit, kunde då hafva något berättigande. Men förhållandet vore snarare omvänt. Veterinärer vore och måste enligt sakens natur oftare vara i villrådighet rörande diagnosen vid en del smittosamma sjukdomar hos husdjuren än läkare vore vid sjukdomar hos människor. Med undantag af sådana smittosamma människosjukdomar, exempelvis bubonpesten, hvilka ej förekommit i Sverige, vore det hufvudsakligen en sjukdom, vid hvilken en nutida läkare hade svårighet att själf ställa diagnosen, nämligen kolera. Då denna sjukdom senast befarats skola införas i Sverige, hade också vidtagits särskilda anstalter för att vid behof kunna så hastigt som möjligt ställa diagnosen. Öfriga smittosamma sjukdomar bland människor bestämde läkarna i regel själfva utan att hänskjuta afgörandet till medicinalstyrelsen eller särskildt sakkunniga. Dessa sjukdomar vore också af den art, att de ej i utlandet föranledde några spärrningsåtgärder mot Sverige. Beträffande smittosamma husdjursjukdomar vore förhållandet något annorlunda, i det att stundom sådana kunde förekomma i vårt land, hvilka i utlandet gäfvé anledning till förbud mot införsel af djur från Sverige, hvarigenom stor ekonomisk skada kunde tillfogas vårt land. En snabb och säker diagnos med däraf beroende åtgärder vore i sådana fall af stor vikt.

Däraf syntes framgå, att medicinalstyrelsen oftare hade anledning att af sakkunnig veterinär begära utlåtande angående djursjukdomar än af läkare angående människosjukdomar.

Kommitténs öfriga ledamöter hafva, oafsedt kostnadsfrågan, ansett det vara mera praktiskt, om anstalten finge utveckla sig småningom och i mån af tidens kraf, än om densamma från början anordnades efter för stor måttstock, och antoge kommittén för sannolikt, att de arbeten, som under första tiden komme att fordras af det bakteriologiska labora-

[6.] toriet, icke komme att blifva talrikare, än att en föreståndare med tillhjälp af tillräckligt antal assistenter skulle på tillfredsställande sätt kunna utföra desamma. Därtill komme, att metoderna för de bakteriologiska arbetena vore fullkomligt lika, vare sig det vore fråga om sådana af medicinsk eller veterinär natur. Huruvida undersökningsföremålet vore en människa eller ett djur eller förskrefve sig från det ena eller andra slaget lefvande organismer, inverkade icke väsentligt på gången af den bakteriologiska undersökningen, och en i sitt fack hemmastadd bakteriolog måste alltid äga tillräcklig kännedom om de för djuren och de för människorna patogena bakterierna samt sätten för deras påvisande. Vid sådant förhållande hade kommittén icke ansett sig kunna förorda den dyrbarare anordningen med två bakteriologiska afdelningar. Icke för ty hade kommittén funnit det vara nödvändigt, att en kunnig veterinär blefve fäst vid anstalten för bearbetande af de viktiga veterinära spörsmål, som med all säkerhet komme att dit hänskjutas. Men detta hade kommittén trott sig lämpligast vinna genom anställande af två assistenter å det bakteriologiska laboratoriet med jämförelsevis så hög lön åt den första assistenten, att man för denna aflöning kunde förvänta sig erhålla sökande till tjänsten, fullt kompetenta att, vare sig laboratorieföreståndaren vore läkare eller veterinär, själfständigt leda den del af arbetet, med hvilken föreståndaren måhända icke kunde anses speciellt förtrogen. Meningen vore alltså att, därest föreståndaren vore läkare, första assistenten skulle vara veterinär och vice versa. För den händelse att i framtiden de bakteriologiska arbetena å anstalten skulle blifva för dryga för de nu beräknade arbetskrafterna, blefve det ju då tid att dela det bakteriologiska laboratoriet på två afdelningar med olika kvalificerade föreståndare.

I fråga om kommitténs förslag att anställa en första assistent å det bakteriologiska laboratoriet har reservanten anført att, om medicinalstyrelsen infortrade utlåtande angående en smittosam djursjukdom, eller delar af djur från veterinär insändes för undersökning, eller diagnos af djursjukdom eljest ifrågakomme, det väl i regel skulle blifva veterinärassistenten, som finge utföra undersökningen, men läkarenchefen, som skulle skrifva eller åtminstone underteckna utlåtandet, ett förhållande, som i viss mån skulle likna det missförhållande, hvaröfver man förut klagat beträffande handläggningen af veterinärärenden i medicinalstyrelsen, eller att medicinalråden såsom varande läkare och sålunda i veterinära frågor ej tillräckligt kompetenta dock ensamma afgjort veterinära ärenden. Om också nu en veterinär anställts såsom föredragande af veterinärärenden i medicinalstyrelsen, blefve förhållandet

dock, om kommitténs förslag vunne bifall, i viss mån återfördt till förutvarande tillstånd, alldenstund nämnda föredragande till ledning vid sitt besluts fattande i veterinära frågor endast skulle hafva utlåtande af mindre kompetent person att hålla sig till.

Den möjligheten vore ej otänkbar, att nämnda anspråk på läkarenbakteriologen kunde afhålla eljest lämplig bakteriolog att söka platsen såsom föreståndare för laboratoriet.

Äfven i utlandet skulle otvifvelaktigt det förhållandet väcka misstro, att beträffande diagnos af smittosamma djursjukdomar Sverige hade såsom förnämsta sakkunnig en läkare, hvilken måste anses mindre förtrogen med ämnet, eller en veterinärassistent, som på grund af anställningens natur måste ombytas ofta och ej kunde hafva nödig erfarenhet och auktoritet.

Enligt reservantens åsikt skulle därför en anordning af bakteriologiska laboratoriet med endast en assistent att handhafva de veterinärbakteriologiska undersökningarna medföra, att dessa blefve tillbakasatta; och dock syntes de intressen, som det därvid gällde, vara af den betydelse, att för stor sparsamhet vid deras tillgodoseende måste anses olämplig.

Upprättandet af en själfständig veterinärafdelning vid det bakteriologiska laboratoriet skulle äfven i någon mån minska arbetet för den medicinska afdelningen, hvilken sannolikt finge tillräckligt arbete med medicinsk-bakteriologisk diagnos och isynnerhet med beredning och kontrollering af olika sera, hvilket toge mycken tid i anspråk.

Beredning af tuberkulin och koppvaccin samt vacciner mot olika sjukdomar hos djur, till exempel rödsjuka, mjältbrand, mjältbrands-emysem med flera, kunde lämpligen äga rum på den veterinära afdelningen.

Föga tillfälle till vetenskapliga undersökningar utöfver förelagda uppgifter och fabrikationer skulle med den anordning, som kommittén föreslagit, stå till buds beträffande medicinska eller veterinära spørsmål; och dock finge sådana undersökningar ej försummas, om anstaltens bakteriologer skulle kunna följa med vetenskapens framsteg och sålunda ständigt göra afsedd nytta. Finge anstaltens bakteriologer ej tillfälle att redan vid en bakteriologisk frågas uppdykande arbeta med densamma genom att dels eftergöra och konstatera i utlandet utförda experiment, dels själfständigt söka lösa dithörande problem, skulle de sannolikt stå oberedda, då annorstädes ett praktiskt resultat af gjorda försök framgått, och ej kunna omedelbart tillgodogöra sig detsamma. Detta skulle i all synnerhet blifva fallet beträffande veterinära spørsmål, då ingen annan än veterinärassistenten rätt gärna intresserade sig för

[6.] dem. Chefen för bakteriologiska afdelningen, hvilken ensam toge initiativ till och anordnade biträdenas arbete, skulle rimligtvis mindre rikta sin uppmärksamhet på veterinära frågor, som han ej förstode, än på medicinska. Äfven om ej den veterinära assistenten toges i anspråk för de rent medicinska undersökningarna, hvilket ej vore otänkbart, skulle han dock ej kunna uträtta mycket för lösning af veterinära bakteriologiska spörsmål. Vore han trots anställningens tillfälliga natur ändock händelsevis kompetent att göra själfständiga undersökningar, måste resultatet likväl blifva obetydligt, då han saknade det biträde af assistent, som vid alla bakteriologiska undersökningar vore behöfligt. Ännu mindre skulle resultatet af veterinärassistentens arbete blifva, om han ej i vetenskapligt afseende höjde sig öfver den nivå, som en tillfällig anställning med jämförelsevis ringa lön gäfvade anledning vänta.

Den anordning åter, som kommittén framhållit såsom möjlig, eller att en veterinär blefve chef för den bakteriologiska afdelningen och hade läkare till assistenter, syntes, såsom redan framhållits, af andra skäl ej komma i fråga och skulle tydligtvis medföra minst lika stora svårigheter därigenom, att den medicinska bakteriologien då blefve eftersatt.

Betjäning

Beträffande betjäningsspersonalen ansåge kommittén, att det bakteriologiska och det hygieniskt farmaceutiska laboratoriet behöfde hvar sin vaktmästare för uträttande af där förekommande grofsysslor. Å det rättsmedicinska laboratoriet hvarken behöfde eller borde någon särskild betjäning anställas, emedan, å ena sidan, institutionen ej syntes ensam kunna lämna tillräckligt arbete åt en vaktmästare och, å andra sidan, arbetsplats åt en sådan ej kunde beredas inom laboratoriet på grund däraf, att rättskemisten af lätt förklarliga skäl endast finge, då han själf vore närvarande, lämna annan person tillträde till laboratoriet. Skulle rättskemisten för öfrigt tillfälligtvis vara i behof af vaktmästarbiträde, syntes sådant utan svårighet kunna erhållas från något af de andra laboratorier.

Utom vaktmästarna erfordrades slutligen dels för skötseln af de hästar, hvilka skulle användas för beredning af antidifteriserum, dels för tillsynen å de kalfvar, som vore behöfliga vid anstalten för producerande af animal vaccin, två stalldrängar, hvarjämte vid expeditionen af sera, tuberkulin, vacciner med mera äfvenledes behöfdes biträde af en särskild person, därest försändningarna skulle kunna ske med nödig snabbhet och noggrannhet.

På grund af denna utredning ansåge kommittén, att den för anstaltens verksamhet erforderliga, fast anställda personalen borde utgöras af följande personer: [6.]

A) *Bakteriologiska laboratoriet.*

- 1 föreståndare,
- 1 första assistent,
- 1 assistent,
- 1 expeditionsbiträde,
- 1 vaktmästare,
- 1 stall- och vaccinationsdräng samt
- 1 stalldräng.

B) *Hygieniskt farmaceutiska laboratoriet.*

- 1 föreståndare,
- 1 assistent,
- 1 vaktmästare.

C) *Rättsmedicinska laboratoriet.*

- 1 föreståndare (rättskemist),
- 1 assistent.

I fråga om lokal för anstalten har kommittén af ekonomiska skäl sökt inskränka utrymmet till det ovillkorligen nödvändiga. Men då de föreslagna tre laboratorierna gifvetvis måste hafva sinsemellan skilda arbetslokaler af bland annat det skäl, att i fråga om det förstnämnda laboratoriet de ömtåliga försöken och observationerna samt de mången gång farliga arbetsobjekten med mera och i fråga om det rättsmedicinska laboratoriet den ansvarsfulla förvaringen och handteringen af bevismedel för polisundersökningar och vid anhängiggjorda rättegångar icke tillstodde något intrång af personer, som vore mer eller mindre främmande för där pågående arbeten, hade likväl följande lägenheter befunnits för anstalten behöfliga:

Lokaler.

A) *Bakteriologiska laboratoriet:*

- 1 laboratorierum för föreståndaren,
- 1 d:o » första assistenten,
- 1 d:o » assistenten och tillfälliga medarbetare,

[6.]

- 1 skrif- och vågrum, tillika biblioteksrum,
- 1 rum för avtoklaver, thermostat, ånggrytor och bläster m. m., hvilket rum samtidigt kunde användas till förvaringsrum för glasvaror och dylikt samt vid diverse grofarbeten, såsom diskning, glasblåsning o. s. v.
- 1 rum för preparering af animal vaccin och för ifyllning af serum,
- 1 förvarings- och expeditjonsrum för färdigberedt serum, vaccin och tuberkulin,
- 1 ympningsrum samt slutligen
- 1 rum och kök för vaktmästaren.

B) *Hygieniskt farmaceutiska laboratoriet.*

- 1 laboratorierum för föreståndaren,
- 1 d:o » assistenten och tillfälliga medarbetare,
- 1 skrif- och vågrum, tillika biblioteksrum, samt
- 1 rum och kök för vaktmästaren.

C) *Rättsmedicinska laboratoriet.*

- 1 laboratorierum för föreståndaren (rättskemisten),
- 1 d:o » assistenten,
- 1 arbetsrum för tillfälliga medarbetare,
- 1 skrif- och vågrum, tillika biblioteksrum, samt
- 1 vätesvafverum.

Sammanlagdt skulle alltså erfordras:

- 8 laboratorie- och arbetsrum,
- 3 skrif-, våg- och biblioteksrum,
- 1 rum för avtoklaver m. m.,
- 1 rum för serumifyllning och preparering af animal vaccin,
- 1 expeditjons- och förvaringsrum,
- 1 ympningsrum,
- 1 vätesvafverum samt
- 2 bostadsrum och 2 kök;

alltså 18 rum och 2 kök, hvartill komme utrymme för toalett-, mörk- och värmerum jämte källare i tillräckligt antal för hvarje laboratorium samt nödiga uthus.

Därutöfver erfordrades emellertid för de vid fabrikation af sera och vacciner behöfliga djuren en särskild stallbyggnad, så stor, att den lämnade utrymme för minst 10 hästar och 5 kalfvar, hvarjämte i samband med denna stallbyggnad måste anordnas ett rum för ympning af kalfvarna samt bostad för två stalldrängar.

Beträffande förläggningsplatsen för anstaltens lokaler har kommittén framhållit att, enär anstalten enligt kommitténs åsikt borde vara ett annex till medicinalstyrelsen och hufvudsakligast sysselsätta sig med sådana undersökningar, som af styrelsen blefve till anstalten remitterade, det också skulle för såväl ämbetsverket som dess laboratorier vara förmånligast, därest anstalten kunde förläggas inom eller invid medicinalstyrelsens ämbetslokal. Men då detta för närvarande syntes vara omöjligt, emedan styrelsens ämbetshus redan vore alldeles för trångt och otillräckligt samt lämpliga laboratorielokaler svårigen för rimligt pris kunde anordnas i någon af de egendomar, som gränsade omedelbart intill medicinalstyrelsens tomt, äfven om en sådan egendom kunde för statens räkning förvärfvas, syntes anstalten tills vidare böra inrymmas i någon för ändamålet förhyrd lägenhet, intill dess medicinalstyrelsen kunde för ämbetsverket komma att erhålla annan mera rymlig lokal, i hvilken plats då äfven skulle kunna upplåtas åt de föreslagna laboratorierna.

Kommittén har härefter öfvergått till beräkning af de kostnader, som skulle blifva nödiga för anstaltens första uppsättning och årliga underhåll, hvartill jag dock tillåter mig att sedermera återkomma.

Öfver det af kommittén afgifna betänkande och förslag till inrättande af en statsmedicinsk anstalt inkom medicinalstyrelsen den 19 januari 1900 med infordradt underdånigt utlåtande, och hafva därefter yttranden afgifvits af landtbruksstyrelsen, direktionen öfver veterinärinstitutet och institutets lärarkollegium, kanslern för rikets universitet, karolinska institutets lärarkollegium samt medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund.

Sedermera har medicinalstyrelsen, på nådig befallning, med anledning af hvad i ärendet förekommit, sedan styrelsen däruti yttrade sig, afgifvit förnyadt underdånigt utlåtande af den 24 september 1902.

Med anledning af den långa tid, som förflutit, sedan medicinalstyrelsen afgaf sitt sistberörda underdåniga utlåtande, lät Kungl. Maj:t slutligen den 7 november 1906 anbefalla styrelsen att afgifva förnyadt

[6.]

Yttrande
öfver
kommitténs
förslag.

- [6.] underdånigt utlåtande särskildt beträffande kostnaderna för den ifrågasatta anstalten, och har styrelsen den 30 november 1906 inkommit med det infordrade underdåniga utlåtandet.

Jag öfvergår nu till att redogöra för hufvudsakliga innehållet uti myndigheternas yttranden.

Behovvet för vårt land af en statsanstalt med uppgift att tillhandagå medicinalstyrelsen med erforderliga vetenskapliga undersökningar har af myndigheterna enstämmigt vitsordats.

I fråga om anstaltens anordning hafva åter myndigheterna i vissa afseenden uttalat från kommitténs förslag skiljaktiga meningar.

Hvad först angår det af kommittén föreslagna laboratoriet för bakteriologiska arbeten hade medicinalstyrelsen i sitt först afgifna utlåtande anslutit sig till kommitténs pluralitet.

Föredraganden för veterinärärenden professor J. Lundgren instämde emellertid i den reservation, professor Svensson afgifvit, och anförde, med instämmande i dennes skäl, bland annat, följande. Med hänsyn till den mängd olikartade arbeten, som komme att hvila på föreståndaren för det bakteriologiska laboratoriet, skulle han endast undantagsvis blifva i tillfälle att ägna sig åt egna forskningar och snart nog komma att stanna i sin vetenskapliga utveckling, allt under det att vetenskapen utanför hans laboratorium med jättesteg ginge framåt. Skulle han emellertid fylla sin plats såsom föreståndare för en dylik institution, d. v. s. skulle han, då så påfordrades, med hopp om framgång kunna åtaga sig någon svårare vetenskaplig uppgift, som det i praktiskt hänseende vore af vikt att få löst, eller skulle han kritiskt kunna bedöma det praktiska värdet af de rön, som gjordes i utlandet, så måste han alltjämt deltaga i det internationella arbetet inom sitt område, pröfva andras arbeten samt planlägga och leda eller själf utföra undersökningar och sedan framlägga dem för offentlig kritik.

Man behöfde ej befara, att arbete skulle tryta vid det ifrågasatta laboratoriet, ty särskildt inom det bakteriologiska området återstode ännu en mängd frågor att lösa, hvilka hade stor betydelse för hälso- och sjukvården såväl beträffande människor som husdjur. Bland ännu ej utredda veterinära spörsmål, hvilkas bearbetande vid laboratoriet skulle kunna medföra stora fördelar för vår husdjursskötsel, kunde såsom exempel anföras: orsaken till blodstallning bland nötkreatur, en sjukdom som hvarje år borttryckte mer än tusen djur här i landet, den för ladugårdsägarna lika förlustbringande farsotsartade kastningen hos kor, det sätt, på hvilket smittämnet i denna sjukdom upptoges, och

medel till sjukdomens förebyggande, vidare ej fullt utredda frågor om svinsjukdomarna, tuberkulos, mjältbrand, lungröta med flera sjukdomar. Då förhållandena i Sverige i många hänseenden vore olika mot i utlandet, kunde där gjorda iakttagelser ej utan noggrann pröfning läggas till grund för de åtgärder, som hos oss borde vidtagas. Ej heller kunde man hoppas, att vid veterinärinstitutet, där anslagsmedel och arbetskraft ej ens vore tillräckliga för en rationellt bedrifven undervisning, arbeten och undersökningar för dessa och dylika rent praktiska frågors lösning skulle kunna utföras.

I utlandet hade man redan länge haft öppen blick för den experimentella bakteriologiska forskningens betydelse för hämmandet af kreaturssjukdomar och därigenom äfven för husdjursskötseln, och öfverallt hade statslaboratorier inrättats för detta ändamål.

Äfven här i landet hade husdjursskötseln på senare tid vunnit stor ekonomisk betydelse, och de förluster, som genom kreaturssjukdomar drabbade denna industri, vore enligt professor Lundgrens åsikt så afsevärda, att då nu frågan om en anstalt som den ifrågavarande vore under utredning, så borde de kraf, som med fog kunde ställas på dess veterinära afdelning, äfven framhållas.

Sedan samtliga öfriga i ärendet hörda myndigheter, däribland särskildt landtbruksstyrelsen, med styrka framhållit angelägenheten däraf, att ett särskildt laboratorium för veterinärbakteriologiska forskningar inrättades, har medicinalstyrelsen icke ansett sig längre böra motsätta sig det mera omfattande organisationsförslaget utan tillstyrkt, att två likställda föreståndare, en hvar med sin assistent, måtte anställas på den bakteriologiska afdelningen.

Vidkommande de för det bakteriologiska laboratoriet af kommittén afsedda arbetena hafva meningarna varit delade beträffande lämpligheten att dit förlägga fabrikationen af antidifteriserum.

Under det att fakulteten i Lund utan betänkande ansluter sig till kommitténs förslag, uttalas sålunda motsatt uppfattning af fakulteten i Uppsala och af karolinska institutets lärarkollegium. De båda sistnämnda finna det olämpligt, att anstaltens föreståndare skulle utföra på en gång fabrikanstens och kontrollantens värf, och frukta, att anstalten därigenom skulle äfventyra läkarnas och allmänhetens förtroende, isynnerhet om någon privatanstalt för serumtillverkning, hvarför hinder ej borde läggas, skulle lyckas framställa ett kraftigare serum än statsanstalten. Medicinalstyrelsen underkänner ingalunda vikten af dessa skäl, men har dock på samma gång framhållit, att, därest två bakteriologiska afdelningar, en medicinsk och en veterinär, komme till stånd, saken lätteligen skulle kunna så ordnas, att den ena föreståndaren toge fabrikationen om hand, medan

[6.] den andra skötte den erforderliga kontrollen, hvarigenom hvarje anmärkning i ofvan antydda riktning borde vara vederlagd. Trots den gjorda invändningen mot förläggandet af serumfabrikationen till statsanstalten, anser nämligen styrelsen, i likhet med fakulteten i Lund, att så många och så väsentliga fördelar äro förenade med ordnandet af serumanskaffningen i vårt land på det sätt, att densamma hufvudsakligen blifve omhändertagen af en statsanstalt, att styrelsen icke ansett sig kunna frångå att tillstyrka kommittéförslaget i denna del. Af exemplen från Frankrike, England, Ungern, Danmark med flera andra kulturstater, där antidifteriserum tillverkas vid allmänt kända och högt ansedda vetenskapliga institut och för den skull icke ansetts behöfva någon särskild kontroll, har, säger medicinalstyrelsen, den blifvit öfvertygad om, att inga svårigheter böra möta för sakens ordnande i öfverensstämmelse med detta förslag. Öfverlämnades fabrikationen åt den statsmedicinska anstalten, skulle tvifvelsutän vinnas, icke blott att läkare och allmänhet komme att hysa fullt förtroende för tillverkningens beskaffenhet, utan äfven att serum för sjukvårdens behof ständigt skulle finnas att tillgå. Dessutom kunde läkemedlet, då någon pekuniär vinst icke komme att afses med fabrikationen af detsamma, utlämnas till allmänheten till betydligt billigare pris än från en privatanstalt, hvilket helt visst spelade en icke oviktig rol i fråga om ett så dyrt preparat som antidifteriserum.

Af fakulteten i Uppsala och inom karolinska institutets lärarkollegium har framhållits faran för infektering, därest sera och vacciner för terapeutiskt ändamål komme att beredas på samma laboratorium och af samma personal, som verkställde bakteriologiskt diagnostiska undersökningar af smittosamma sjukdomar. Med anledning häraf har medicinalstyrelsen framhållit såsom sin åsikt, att den uttalade fruktan för infektering icke borde tillmätas någon betydelse, då, därest man skulle rygga tillbaka för en sådan möjlighet, det skulle blifva i det närmaste omöjligt att för sjukvården tillgodo göra sig vetenskapens upptäckter på de smittosamma sjukdomarnas område, och återopar erfarenheterna från institut Pasteur och universitetets i Köpenhamn bakteriologiska anstalt.

I fråga om det af kommittén föreslagna laboratoriet för hygien och farmaci eller hygieniskt farmaceutiska laboratoriet hafva af myndigheterna icke uttalats någon tvekan om behovet af ett laboratorium för sådant ändamål, äfven om meningarna rörande dess anordnande i sammanhang med den ifrågasatta anstalten varit något delade.

Fakulteten i Uppsala och karolinska institutets lärarkollegium hafva funnit detta laboratorium komma att, enligt kommitténs förslag, erhålla så olikartade och omfattande arbeten, att deras verkställande på ett enda laboratorium skulle blifva utförbart, helst erforderlig kompetens inom farmaci och hygien med dessa vetenskapers nuvarande utveckling icke syntes stå att finna hos samma person. Dessa myndigheter hafva därför föreslagit, att två särskilda laboratorier måtte inrättas, det ena för farmaceutiska och det andra för hygieniska arbeten med hvar sin föreståndare och öfrig personal.

Fakulteten i Lund har i denna fråga uttalat såsom sin åsikt, att ett laboratorium för farmaci icke hade något som helst organiskt sammanhang med den tilltänkta anstalten och därför icke heller borde ingå såsom en beståndsdel af densamma; och har fakulteten, som jämväl funne ett sammanförande af farmaci och hygien, på sätt kommittén ifrågasatt, icke vara utförbart, föreslagit att, på det att kostnaderna för den tilltänkta anstalten icke skulle blifva för stora, det hygieniskt farmaceutiska laboratoriet måtte utgå ur programmet för anstaltens verksamhet. Den bakteriologiska delen af hygienen syntes i sådant fall böra läggas till de båda bakteriologiska laboratorierna och den mera kemiskt fysikaliska delen af densamma till karolinska institutets hygieniska afdelning samt slutligen de farmaceutiska arbetena till farmaceutiska eller karolinska institutet, allt under förutsättning att behöfliga medel ställdes till förberörda redan nu befintliga institutioners förfogande till ökade arbetskrafter eller till ersättning åt föreståndarna för desamma.

Medicinalstyrelsen har för sin del förordat kommitténs förslag om inrättande af ett enda laboratorium för hygieniska och farmaceutiska arbeten, och anför styrelsen såsom skäl därför bland annat, att de medicinska läroverkens målsmän syntes hafva sett saken hufvudsakligen så, som den måste te sig vid läroverken. Att hygien och farmaci där skulle föredragas af samma professor, syntes numera icke kunna ifrågasättas. Uti hygien inginge vid läroverken epidemiologi och uti farmaci toxikologi och farmakodynamik med mera, och de respektive professorerna måste ovillkorligen äga medicinsk bildning, riktad åt helt olika håll. Att det skulle vara af stort värde för rikets offentliga hälso- och sjukvård, om så kvalificerade vetenskapsmän uteslutande finge ägna sig åt arbeten i dess intresse, vore väl också obestridligt. Men behovet därutinnan vore enligt styrelsens och väl äfven fakulteternas åsikt icke så trängande, att kraf på anslag för ändamålet nu borde framställas. Inom styrelsen själf saknades icke och torde väl icke komma att saknas specialinsikter i modern hygien och epidemiologi, och rikets förste provinsialläkare äfvensom stadsläkarna i de större städerna ägde som regel

- [6.] särskild kompetens på detta område. Det vore därför mindre en vetenskapligt medicinskt utbildad fackman i hygien, respektive farmaci, som enligt styrelsens mening för närvarande behöfdes, än en tekniskt-hygieniskt utbildad laborator, som hade grundlig underbyggnad i de förnämsta hjälpvetenskaper, som den moderna hygien en ej kunde undvara, och företrädesvis i kemi.

Hvad anginge de farmaceutiska uppgifter, som åtminstone till en början borde tillkomma laboratoriet, så skulle de till större delen bestå uti kemisk analys på läkemedelsprof, hvilka utan tvifvel skulle kunna utföras af en person, som behärskade de kemiska undersökningsmetoderna, äfven om han i öfrigt ej ägnat sig åt farmaci.

Rörande förslaget att förlägga de hygieniska och farmaceutiska arbetena till förberörda läroanstalter har medicinalstyrelsen såsom sin mening uttalat att, därest den åsikten skulle vinna Kungl. Maj:ts godkännande, att de för styrelsens räkning behöfliga hygieniska och farmaceutiska arbetena ej skulle kunna anförtros åt ett för båda gemensamt laboratorium, styrelsen föredroge, att till en början endast den ena grenen — och då företrädesvis den hygieniska — blefve företrädd vid anstalten framför att ålägga läroanstalterna nya bördor.

Hvad särskildt anginge farmaceutiska institutet, hade styrelsen så nyligen handhaft dess angelägenheter, att styrelsen ansåge sig kunna på det bestämdaste uttala, att hufvudläraren därstädes i kemi vore allt för betungad af sin undervisningsplikt, för att tid skulle finnas för honom att i den omfattning, kommittén tänkt sig, tillhandagå styrelsen med undersökningar, en omständighet, som äfven mera än en gång hindrat styrelsen från att påkalla hans biträde i fall, då sådant redan enligt nuvarande bestämmelser skulle kunnat ifrågasättas. Ej heller syntes detta instituts laboratorier medgifva, att en särskild person där finge sitt arbetsställe.

Däremot syntes tid icke saknas för den hygieniska institutionen vid karolinska institutet att åtaga sig ökad arbete.

Men om också tid icke skulle felas för vederbörande professor att åtaga sig det föreslagna hygieniskt-farmaceutiska laboratoriets funktioner, så hyste styrelsen af andra skäl stora betänkligheter mot en dylik anordning, såsom den långa tidsutdräkt den samma skulle medföra vid expertutlåtandes afgifvande, något hvarom styrelsen vid flera tillfällen haft erfarenhet.

Någon utredning hade icke lämnats beträffande det erforderliga anslagsbeloppet för ökade arbetskrafter m. m. vid omförmälda läroanstalter, men skulle större gagn af en dylik anordning kunna påräknas, föreställde styrelsen sig, att rätt afsevärda lönebelopp skulle till-

komma, hvilka styrelsen ansåge vida ändamålsenligare att fästa vid den statsmedicinska anstalten än vid läroanstalterna. [6.]

Beträffande slutligen namnet »hygieniskt-farmaceutiskt laboratorium» syntes detsamma styrelsen vara mindre väl valdt och hade tydligen i viss mån missledt de fackkunniga korporationerna ifråga om laboratoriets tilltänkta ändamål. Det föreslagna namnet syntes därför lämpligen böra ändras och afdelningen i stället benämnas »tekniskt-hygieniska laboratoriet». En sådan namnförändring skulle äfven vara ägnad att undanröja missförstånd vid framtida ansökan till och tillsättning af föreståndarbefattningen vid laboratoriet.

Beträffande vidare det af kommittén föreslagna laboratoriet för rättsmedicinska undersökningar hafva de hörda myndigheterna ansett behovet af ett sådant oundgängligt.

Fakulteten i Lund har emellertid ansett, att detta laboratorium, hvars verksamhetssfär komme att begränsas till undersökningar, som fölle inom rättskemien, och med hänsyn till undersökningarnas oftast straffrättsliga syfte måste bedrivas efter helt andra grunder än på ett bakteriologiskt-hygieniskt laboratorium, icke hade något organiskt samband med ifrågavarande anstalt och således icke heller borde ingå såsom en integrerande del af denna utan erhålla en fristående och fullt själfständig ställning, äfven om detsamma för erhållande af lämpliga lokaler komme att inrymmas i samma byggnad som anstalten.

Medicinalstyrelsen har för sin del påpekat den ur kostnads- och bekvämlighetssynpunkt icke ringa praktiska fördelen däraf, att frågan om anordnandet af lokal för rättskemisten, som vore en angelägenhet af oafvislig vikt, skedde samtidigt med ordnandet af de öfriga laboratorierna.

Hvad slutligen angår frågan om den medicinska statistiken hafva myndigheterna delat kommitténs uppfattning, att arbeten inom detta område icke borde förläggas till anstalten utan lämpligast verkställas inom medicinalstyrelsen.

I fråga om den statsmedicinska anstaltens ställning inom administrationen hafva en del olika meningar gjort sig gällande.

Enligt kommitténs förslag skulle anstalten, då dess hufvudändamål vore att tillhandagå medicinalstyrelsen med undersökningar och utlåtanden, hvaraf styrelsen hade behof för fullgörande af sina uppgifter, också lyda under medicinalstyrelsen. Fakulteten i Uppsala har framhållit, att ett sådant subordinationsförhållande ej syntes vara rätt väl förenligt med

Anstaltens
ställning inom
administra-
tionen.

- [6.] den auktoritet, som vore för anstalten nödvändig i anseende till dess viktiga funktioner så väl inom landet som i förhållande till utlandet. Denna auktoritet skulle fordra själfständighet och oberoende af medicinalstyrelsen, inom hvilken ej med fog kunde begäras, att den erforderliga kompetensen för att bära ansvaret för anstaltens utlåtanden städse skulle vara till finnandes. Fakulteten tillstyrkte därför, att anstalten skulle lyda direkt under vederbörande statsdepartement och ledas af ett utaf föreståndarna sammansatt kollegium. Dess skyldighet att gå medicinalstyrelsen tillhanda skulle regleras medelst en nådig instruktion för anstalten. Fakulteten i Lund har kommit till samma uppfattning på den grund, att anstaltsföreståndarna skulle vara å sina respektive områden så framstående vetenskapsmän, att det icke kunde anses lämpligt att helt och hållet göra dem endast till medicinalstyrelsens specialbiträden.

Med anledning häraf har medicinalstyrelsen framhållit, att enligt fakulteternas mening således borde upprättas ett alldeles nytt verk med samma själfständiga ställning som ett centralt ämbetsverk men med hufvudsaklig uppgift att utföra hvad som äskades af ett annat, sidordnad ämbetsverk. Denna ställning blefve säkerligen något hittills oförsökt inom administrationen. Den skulle äfven i styrelsens tanke i sig bära fröet till framtida kompetenstvister och svårigheter af många slag. Det nya verket skulle helt naturligt komma att sträfvä efter en utveckling till ökad själfständighet, hvilket måhända kunde leda till medicinaladministrationens sönderdelande på två ämbetsverk med däraf framkallade stegrade kostnader och nya tjänstemän. Skulle dessa statslaboratorier sortera direkt under ett statsdepartement, blefve äfven för den behöfliga kontrollen öfver desamma en ny särskild funktionär nödvändig, ty nödig kompetens kunde naturligtvis icke vara till finnandes bland departementets vanliga tjänstemän. Däremot syntes styrelsen kunna såsom öfverordnad myndighet åstadkomma behöflig kontroll, äfven om styrelsens ledamöter vore utan färdighet i bakteriologiens detaljer med mera. Rättskemisten sorterade, utan att det väckt någon betänklighet, under styrelsen.

Från sundhetskollegium (respektive medicinalstyrelsen) hade tid efter annan afskilts dess förra bestyr med undervisningsanstalter. I början af förra århundradet afsöndrades karolinska institutet, och nyligen hade farmaceutiska institutet äfven skilts från medicinalstyrelsen såsom öfverstyrelse. Men å andra sidan hade statens hela medicinaladministration samlats hos styrelsen, särskildt genom serafimerordens-gilletts upphörande och dess hufvudsakliga funktions öfverflyttande på styrelsen. Dessa förändringar syntes alla få anses hafva gått uti ändamålsenlig

riktning. Upprättandet af ett nytt själfständigt verk i allmänna hälsovårdens intresse skulle däremot gå i annan riktning än den hittillsvarande utvecklingen och kunde icke af styrelsen förordas.

Reichsgesundheitsamt i Berlin, som äfven varit förebilden för kommitténs förslag, lydde visserligen direkt under rikskanslersämbetet. Men då förhållandena i vårt land jämfördes med de tyska, glömde man ofta, att därstädes äfven hela medicinaladministrationen med därför behöfliga fackmän vore förlagd till regeringsbyråerna utan någon mellanhand, motsvarande de svenska centrala ämbetsverken. Ett sådant förbiseende hade måhända bidragit till fakulteternas förslag.

För att i än vidsträcktare omfattning förvärfva medicinsk sakkunskap i olika riktningar för styrelsens öfverläggningar, syntes laboratorieföreståndarna böra få tillfälle göra sig gällande inom medicinalstyrelsen icke blott genom afgifvande af utlåtanden utan äfven vid styrelsens öfverläggningar och beslut i dithörande frågor, och syntes detta mål kunna vinnas därigenom, att hvar och en af de nämnda föreståndarna erhöile säte och stämma i styrelsen vid handläggning och afgörande af frågor, för hvilkas belysning hans speciella sakkunskap vore af nöden, dock utan att han i öfrigt belastades med styrelsens arbeten. Det funnes, enligt styrelsens uppfattning, intet hinder för att därutinnan gifva dessa laboratorieföreståndare en ställning, analog med den, som i § 12 af gällande nådiga stadga angående sinnessjuka tillerkänts öfverinspektören för sinnessjukvården i riket, hvilken vore berättigad deltaga i styrelsens öfverläggningar i ärenden, vid hvilkas utredning han medverkat, och få sin mening till protokollet antecknad. I frågor, som vore föremål för kollegial behandling och samfäldt beslut, kunde också utan olägenhet rösträtt medgifvas laboratorieföreståndare. Skulle en sådan anordning vinna nådigt bifall, så förfölle ock, enligt styrelsens åsikt, allt vidare fog för fakulteternas fruktan, att laboratorieföreståndarna ej skulle erhålla tillräcklig auktoritet, äfven om statsanstalten sorterade under styrelsen.

Styrelsen hemställer således, att den statsmedicinska anstalten måtte komma att sortera under styrelsen, och att för de olika afdelningsföreståndarna stadgas rätt och skyldighet att på sätt, som i §§ 28 och 30 af Kungl. Maj:ts förnyade nådiga instruktion för medicinalstyrelsen den 31 december 1900 är stadgad för i rådplägnings deltagande ledamot, inom styrelsen deltaga i handläggningen af frågor, till hvilkas utredning de bidragit.

Vidkommande anstaltens personal skulle enligt kommitténs förslag anställas 3 afdelningsföreståndare, 1 första assistent på den bakterio-

Personal.

[6.] logiska afdelningen samt 3 assistenter, en på hvardera afdelningen, således tillsammans 7 vetenskapligt bildade tjänstemän.

På grunder, för hvilka i det föregående redogjorts, har medicinalstyrelsen funnit sig böra förorda anställandet af 4 föreståndare med hvar sin assistent, således tillsammans 8 vetenskapligt bildade tjänstemän, nämligen en föreståndare och en assistent på hvardera af nedannämnda fyra laboratorier:

- för medicinskt-bakteriologiska arbeten,
- » veterinär-bakteriologiska arbeten,
- » tekniskt-hygieniska arbeten,
- » rättsmedicinska undersökningar.

I fråga om proceduren vid föreståndarnas tillsättning har kommittén, såsom nämnts, hemställt, att samma förfaringssätt skulle för dem alla tillämpas, som för närvarande gällde för rättskemisten, således att de skulle utnämnas af Kungl. Maj:t, efter det medicinalstyrelsen för en bland de sökande lämnat sitt förord, grundadt på dennes ådagalagda kunskaper och skicklighet i hvad till befattningen hörde.

Fakulteten i Uppsala har härutinnan föreslagit den ändring, att först utlåtande antingen från sakkunniga personer eller från myndighet, inom hvilken den för hvarje särskildt fall erforderliga sakkunskapen funnes representerad, borde föreligga, innan det af kommittén föreslagna förordet gäfves.

Medicinalstyrelsen har i fråga härom anført, att, därest denna angelägenhet kunde ordnas så, att sakkunniga finge i uppdrag att inom begränsad tid — till exempel två månader — yttra sig om sökandes inbördes skicklighet och helst utan att därför behöfva angifva motiven, hvilket skulle leda till onödig och skadlig strid, styrelsen för sin del icke hade något emot ett sådant förfaringssätt, innan styrelsens förslag till Kungl. Maj:t inginge.

Styrelsen hemställde därför om godkännande af kommitténs förslag angående sättet för föreståndarbefattningarnas tillsättning, eventuellt med tillägg angående sakkunnigas hörande, på sätt ofvan angifvits.

Mot kommittéförslaget om assistentplatsernas tillsättande genom medicinalstyrelsens förordnande efter förslag af vederbörande föreståndare har ingen erinran af myndigheterna gjorts.

I fråga om betjäningen vid anstalten hafva såväl medicinalstyrelsen som fakulteten i Uppsala och karolinska institutets lärarkollegium ansett det vara en brist i den af kommittén föreslagna anordningen, att å det rättsmedicinska laboratoriet ej skulle anställas någon särskild vaktmästare, utan nödigt vaktmästarbiträde ansetts kunna erhållas från de andra laboratorierna. Med afseende därå äfvensom på de förändringar

i anstaltens organisation, som medicinalstyrelsen i öfrigt förordnat, har styrelsen hemställt om sådan ändring i kommitténs förslag, att en vaktmästare anställdes vid hvartdera af de fyra laboratorierna, hvaremot något expeditionsbiträde icke då syntes, åtminstone till en början, behöfva anställas, enär de göromål, hvilka skulle tillkomma ett sådant biträde, syntes kunna dels uppdragas åt de respektive assistenterna, dels, beträffande sådant, som vore att hänföra till vaktmästarsysslor, åläggas vaktmästaren på rättsmedicinska laboratoriet, hvilkens tjänstgöring där kunde antagas blifva ganska lindrig, så att han vid frihet från uppässning hos vederbörande föreståndare eller assistent borde kunna utföra sådana sysslor, som icke nödvändigt behöfde verkställas på viss timme. Betjäningsspersonalen skulle i enlighet därmed bestå af 4 vaktmästare och 2 stalldrängar, således 6 personer.

[6.]

I afseende å lokaler för anstalten skulle, enligt medicinalstyrelsens här nedan närmare omförmälda förslag, utöfver af kommittén ifrågasatta 18 rum och 2 kök erfordras ytterligare 3 rum vid det bakteriologiska laboratoriet, hvartill komme 1 rum och kök för 2 vaktmästare utom de af kommittén föreslagna äfvensom boningsrum för tre assistenter. Således skulle i allt behöfvas 26 rum med 4 kök.

Lokaler för
anstalten.

Rörande förlägningsplatsen för anstalten har medicinalstyrelsen, som funne en fördel däri att anstalten så snart som möjligt blefve färdig och att någon bestämd erfarenhet angående dess behof af utrymme vunnes, innan nybyggnad företoges, föreslagit, att anstalten till en början provisoriskt anordnades i hyrd lokal, helst som styrelsen icke vore i tillfälle att anvisa något befintligt, staten tillhörigt hus, som vore tillgängligt och för ändamålet lämpligt. Styrelsen ansåge sig dock icke kunna afgifva slutligt yttrande i frågan utan skulle framdeles, om nödiga anslag för anstaltens upprättande beviljades, däröfver inkomma med särskildt underdånigt förslag.

Jag öfvergår nu till att redogöra för det hufvudsakliga innehållet uti kommittébetänkandet och de hörda myndigheternas yttranden i hvad rörer kostnaderna för anstaltens första uppsättning och årliga underhåll; och torde jag därvid få förutskicka, att medicinalstyrelsen uti sitt förut omförmälda utlåtande af den 30 november 1906 funnit så afsevärdt ändrade förhållanden i ekonomiskt hänseende hafva inträdt inom landet, sedan styrelsen den 24 september 1902 yttrade sig, att de af styrelsen då beräknade anslagssummorna för anstaltens utrustning och underhåll icke längre kunde anses tillräckliga, i anledning hvaraf sty-

Kostnader för
anstaltens
uppsättning.

[6.] relsen uppgjort nytt kostnadsförslag, hvilket alltså ligger till grund för den kommande framställningen.

Beträffande då först kostnaderna för anstaltens uppsättning har kommittén anført, att därest laboratorierne komme att inrymmas i förhyrda lägenheter, syntes dock endast vanliga bostadsrum vara att för anstalten påräkna. Innan sådana rum kunde användas till laboratorier, måste emellertid en del speciellt nödiga anordningar vidtagas inom desamma. Likaledes måste det för serumhästar och vaccinkalfvar afsedda stallet särskildt inredas för ändamålet. Kostnaderna för dessa arbeten äfvensom för lägenheternas inredning i öfrigt och anstaltens utrustning med nödiga inventarier, apparater och reagentier samt för inköp af 10 serumhästar med mera skulle enligt gjord beräkning (se bil. A och B vid kommittébetänkandet) uppgå till en summa af 45,969 kronor, däraf för lokalernas anordning och inredning 9,779 kronor och för inventarier, apparater, reagentier, serumhästar m. m. 36,190 kronor. Från summan 45,969 kronor, syntes dock böra afräknas *dels* det till 6,000 kronor beräknade värdet af de apparater och instrument med mera, hvilka enligt särskilda nådiga bref redan blifvit af allmänna medel inköpta för medicinalstyrelsens koleralaboratorium samt för tillverkning af tuberkulin, och hvilka apparater och instrument för närvarande vore under karolinska medikokirurgiska institutets och veterinärinstitutets vård, *dels* i kostnadssumman inräknade utgifter för anordnande af animala vaccinationsanstalten, uppgående till 2,500 kronor, till hvilka utgifters betäckande medel finnes tillgängliga genom gjorda besparingar å vaccinationsfonden. Det erforderliga anslaget för statsanstaltens första anordning och uppsättning skulle sålunda kunna begränsas till 37,469 kronor eller i rundt tal 37,500 kronor.

I fråga härom har medicinalstyrelsen redan uti sitt underdåniga utlåtande af den 24 september 1902 anmärkt, att förberörda post 9,779 kronor för lokalernas anordning och inredning måste höjas, då för den veterinär-bakteriologiska afdelningen skulle tillkomma tre nya laboratorierum, hvilkas apterande för sitt ändamål efter samma pris, som kommittén beräknat för det bakteriologiska laboratoriet, skulle i rundt tal kosta 1,200 kronor.

Emellertid har styrelsen uti sitt sist afgifna underdåniga utlåtande meddelat, att styrelsen med hänsyn till de senare årens höjda priser å arbetsmarknaden med biträde af rättskemisten professor V. Lindberger gjort en beräkning af kostnaderna under nuvarande förhållanden för det rättsmedicinska laboratoriets inredning och med resultatet af denna beräkning såsom grund proportionsvis höjt summorna för de af sty-

relsen föreslagna fyra laboratorier. I följd af de höjda kostnaderna för såväl belysnings- som snickeri- och målningsarbeten hade posterna för dessa arbeten till det rättsmedicinska laboratoriets anordning måst sammanlagdt höjas med i rundt tal 1,000 kronor. Enär behöfvet af utrymme för hela anstalten enligt styrelsens förslag uppginge till 26 rum och 4 kök, af hvilka dock 7 rum och 4 kök skulle utgöra bostadslägenheter, komme alltså att återstå 19 rum, som erfordrade särskild inredning för laboratorieändamål. I enlighet med den gjorda beräkningen öfver de ökade kostnaderna för inredning af det rättsmedicinska laboratoriets 5 rum (1,000 kronor) skulle alltså den summa, hvarmed ifrågavarande post behöfde ökas, blifva 3,800 (19×200 kronor) eller, därest äfven å denna summa pålades 10 proc. för oförutsedda utgifter, såsom i kommitterades förslag skett, 4,180 kronor. Hela kostnaden för lokalernas anordning och inredning till laboratorierum skulle alltså efter denna beräkning uppgå till 15,159 kronor.

Uti kostnaderna för inventarier, apparater, reagentier, serumhästar med mera, som af kommittén upptagits till 36,190 kronor, behöfde ökning ske jämväl med anledning af den veterinär-bakteriologiska afdelningen, hvarjämte, därest kontrollen öfver antidifteriserum skulle utöfvas af den ena bakteriologiska afdelningen, såsom första uppsättning erfordrades en icke obetydlig ökning af antalet marsvin, hvilka försöksdjur betingade ett ganska högt pris. Lägre än till 4,000 kronor syntes kostnaden för omförmälda ändamål icke böra sättas. Härtill komme ytterligare möbler för de af styrelsen föreslagna bostadslägenheterna åt tre assistenter. Kostnaden därför kunde i genomsnitt antagas uppgå till 600 kronor för rum eller sammanlagdt 1,800 kronor. Äfvenledes på grund af höjda priser fordrades någon höjning i denna post. För det rättsmedicinska laboratoriet hade ökningen beräknats uppgå till 700 kronor eller från 3,600 kronor till 4,300 kronor, särskildt på grund af dyrare priser å sådana artiklar som mikroskop, vågar samt framför allt platina med mera. På det tekniskt hygieniska laboratoriet erfordrades till stor del samma apparater och instrument som å det rättsmedicinska laboratoriet, hvarför höjningen af anslaget för förstnämnda laboratoriums inventarie- och apparatuppsättning syntes kunna beräknas i samma proportion, som höjningen å det sistnämnda. I enlighet härmed skulle kostnaden i förevarande afseende för det tekniskt hygieniska laboratoriet ökas med 1,130 kronor, eller från 5,800 kronor till 6,930 kronor. Däremot påverkades kostnaderna för de bakteriologiska laboratoriernas inventarieuppsättning relativt mindre af prisförhöjningarna å förstnämnda artiklar, hvarför den af kommittén för det bakteriologiska laboratoriet i sådant afseende beräknade summan, 23,500 kronor, syntes med iakttagande af

[6.] nödig sparsamhet kunna bibehållas oförändrad. Totalutgiften för första uppsättningen af inventarier, apparater, reagentier med mera skulle alltså, med tillägg för oförutsedda utgifter af 10 procent å de af medicinalstyrelsen tillagda beloppen å 700 kronor och 1,130 kronor, blifva 44,003 kronor.

Kostnaderna i här ifrågavarande afseenden skulle sålunda blifva följande:

A) för anordnande och inredning af lokalerna			
enligt kommitténs förslag	kr.	9,779: —	
af medicinalstyrelsen föreslagna ökningsar:			
för det veterinär-bakteriologiska laboratoriet	»	1,200: —	
på grund af inträdda prisstegringar	»	4,180: —	15,159: —
B) för inventarier, reagentier m. m.			
enligt kommitténs förslag	kr.	36,190: —	
af medicinalstyrelsen föreslagna ökningsar:			
för det veterinär-bakteriologiska laboratoriet och inköp af större antal marsvin	»	4,000: —	
möbler för tre assistentrum	»	1,800: —	
på grund af inträdda prisstegringar	»	1,830: —	
10 % å sistnämnda summa för oförutsedda utgifter	»	183: —	44,003: —
			Summa kr. 59,162: —

Enligt kommitténs beräkning, mot hvilken medicinalstyrelsen icke hade någon anledning till erinran, uppgick värdet af användbar utrustning, som redan tidigare anskaffats för ett provisoriskt koleralaboratorium äfvensom för tuberkulinberedning år 1899, till 6,000 kronor, hvarmed uppsättningskostnaden således skulle kunna minskas. Sedan dess hade visserligen styrelsen i början af år 1905 på statens bekostnad anordnat en anstalt för beredning af animal vaccin, hvars inventarier vore värda omkring 2,500 kronor, men, emedan de äldre af kommittén afsedda apparaterna och instrumenten under tiden minskats i värde genom slitning och förbrukning, syntes riktigtast vara att icke detta oaktadt höja nyssnämnda värde, 6,000 kronor, å redan befintlig materiel. Vidare hade kommittén hemställt, att kostnaden särskildt för den animala ympanstaltens ordnande, som antagits komma att uppgå till 2,500 kronor, skulle få tagas från besparingar å vaccinationsfonden. Därvid har dock styrelsen gjort den anmärkning, att vaccinationsfonden år 1877

öfverlämnats till statskontoret och således icke mera existerade. Kommittén hade säkerligen afsett reservationer, som uppstått å anslaget till vaccinationens befrämjande. Dessa reservationer hade särskildt på senare tider vuxit rätt afsevärdt genom försäljning till allmänheten af animal vaccin, så att de vid 1905 års slut uppgingo till 47,288 kronor 48 öre. Skulle den föreslagna anstalten komma till stånd och öfvertaga vaccinskaffningen, syntes så stort belopp icke längre vara erforderligt; och då hela anstalten hade ett med vaccinationsanslaget nära besläktadt ändamål, syntes lämpligt, att af berörda reservationer icke blott den af kommittén föreslagna summan utan ända till 35,000 kronor finge disponeras för den nya anstaltens upprättande. Om därtill lades förberörda 6,000 kronor för befintlig materiel skulle 41,000 kronor af erforderliga 59,162 kronor redan vara tillgängliga, så att endast 18,162 kronor såsom nytt anslag skulle vara erforderligt.

[6.]

Vidkommande härefter kostnaden för anstaltens årliga underhåll har kommittén, hvad först angår hyror, ansett, att de af kommittén för anstaltens behof beräknade 18 rum och 2 kök med nödiga uthuslägenheter och källare icke behöfde betinga högre hyressumma än 6,000 kronor årligen, äfven om lägenheterna förhyrdes i den stadsdel, där medicinalstyrelsen vore förlagd, hvilket väl af praktiska skäl vore önskligt. Det för hästar och kalfvar behöfliga stallet måste antagligen förläggas i någon af stadens utkanter. Äfven om bostad för stallbetjäningen samt rum för ympning af kalfvarna m. m. medräknades, syntes ett så beläget stall kunna erhållas för en hyressumma, ej öfverstigande 1,200 kronor.

Kostnader för
anstaltens un-
derhåll.
Hyror.

Med hänsyn till såväl det ökade utrymmet för anstalten, som medicinalstyrelsens förslag innebure, som de stegrade hushyrorna i Stockholm har emellertid medicinalstyrelsen i sitt senast afgifna utlåtande ansett hyrorna för anstalten böra upptagas till ett sammanlagdt belopp af 12,750 kronor.

Beträffande aflöningar för anstaltens laboratorieföreståndare har kommittén föreslagit samma aflöning, som tillkomme universitetsprofessorer, med hvilka föreståndarna, enligt kommitténs mening, syntes närmast kunna jämföras, alltså 6,000 kronor. Men dessutom ansåge kommittén, att lönen för innehafvarna af dessa befattningar borde i likhet med hvad som gällde för de flesta andra statens tjänstemän, kunna höjas med åtminstone ett ålderstillägg å 500 kronor, att utgå efter fem tjänstår.

Aflöning.

De kompetensvillkor, som måste fordras af dessa föreståndare, kunde näppeligen sättas lägre än de, som gällde för universitetsprofessorer i

- [6.] de medicinska fakulteterna, därest staten skulle kunna förvänta att å dessa platser få skickliga personer, till hvilka myndigheterna kunde med fullt förtroende vända sig för att erhålla upplysningar och få nödiga undersökningar verkställda. Men under sådana förhållanden måste också löneförmånerna ställas därefter, emedan i annat fall, med den ringa tillgång på arbetskrafter, som rådde å de områden af medicinen, om hvilka vore fråga, inga fullt kompetenta personer torde anmäla sig till erhållande af anställning vid anstalten eller, därest sådana för en tid förvärfvats, befinnas villiga att kvarstå vid sina befattningar.

För rättskemisten, hvilken enligt förslaget skulle öfverflyttas till statsanstalten och alltså upptagas på dess stat, har kommittén föreslagit samma aflöning som för de två öfriga laboratorieföreståndarna. För närvarande åtnjöte rättskemisten i lön 4,500 kronor samt i tjänstgöringspenningar 1,500 kronor, med villkor att han af dessa tjänstgöringspenningar afstode 1,000 kronor till aflöning åt ett biträde vid de rättskemiska undersökningarnas utförande. I själfva verket uppbure rättskemisten alltså endast 5,000 kronor i fast aflöning; men i stället ägde han, enligt nådiga brefvet den 24 maj 1872, rätt att för hvarje undersökning jämte däröfver uppsatt protokoll uppbära särskild ersättning från och med 5 till och med 50 kronor, enligt medicinalstyrelsens bestämmande, däruti likaledes betalning för undersökningslokal, reagentier, apparater m. m. vore inberäknad. Sammanlagda beloppet, hvartill denna särskilda ersättning uppgått, hade, enligt af medicinalstyrelsen infordrad uppgift från rättskemisten, under femårsperioden 1892—1896 utgjort 12,925 kronor, alltså i medeltal årligen 2,585 kronor. Utgifterna för laboratorielokal, reagentier, apparater, gas m. m. hade under samma tid uppgått till i medeltal 1,050 kronor årligen. För sina undersökningar hade rättskemisten alltså årligen under åren 1892—1896 uppburit en nettoinkomst af i medeltal 1,535 kronor utöfver lönen och tjänstgöringspenningarna. Genom aflöningens bestämmande till 6,000 kronor i ett för allt skulle enligt denna beräkning inkomsterna för rättskemisten komma att något minskas åtminstone under de fem första år, som han innehade befattningen, men denna minskning syntes dock fullt uppvägas af förmånen att erhålla ett tidsenligt och väl utrustadt laboratorium på statens bekostnad samt en fast, icke såsom för närvarande tillfälligt under rättskemistens semester eller tjänstledighet inträdande assistent, oafsedt att beloppet af ersättningen för undersökningarna vore beroende af särskildt beslut för hvarje fall och alltså kunde när som helst underkastas förändringar.

För de fyra assistenterna har kommittén beräknat två olika aflöningsgrader, beroende på de större eller mindre kompetensvillkor, som

måste uppställas för dessa befattningars innehafvare. Den ersättning, som i allmänhet utginge till assistenter med daglig tjänstgöring, eller 1,500 kronor, hade sålunda föreslagits för andra assistenten å bakteriologiska laboratoriet samt för assistenten å det hygieniskt-farmaceutiska laboratoriet. Däremot har kommittén ansett nödvändigt, att ett högre arfvode, eller 3,000 kronor, ansloges åt första assistenten å bakteriologiska laboratoriet samt åt rättskemistens assistent.

Kommittén har nämligen, såsom förut nämnts, föreslagit, att i stället för en delning af det bakteriologiska laboratoriet i två afdelningar, en medicinsk-bakteriologisk och en veterinär-bakteriologisk, skulle anställas en första assistent med större kompetens än vanliga assistenter å det bakteriologiska laboratoriet. Skulle emellertid en första assistent med tillräckliga kvalifikationer att på ett tillfredsställande sätt kunna ersätta en afdelningsföreståndare erhållas, måste gifvetvis ett så stort arfvode erbjudas, att verkligt skickliga personer icke blott anmälde sig till tjänstens skötande, utan äfven funne med sin fördel förenligt att icke alltför kort tid kvarstanna vid befattningen. I annat fall komme helt säkert stora olägenheter att uppstå genom bemödandet att, där möjligt varit, begränsa utgifterna för anstaltens verksamhet.

Detsamma gällde äfven för rättskemistens assistent. Så länge denne i regel endast varit upptagen sex veckor om året för sin assistentbefattning, hade det väl varit möjligt att för dittills varande ringa arfvode erhålla en till detta maktpåliggande arbete behörigen kvalificerad person, emedan han varit oförhindrad att under den öfriga delen af året ägna sig åt annan mera inkomstbringande sysselsättning. Men sedan rättskemistens undersökningar vuxit i antal, så att det blifvit omöjligt för en ensam person att i behörig tid medhinna desamma, och assistenten därför förordnats att äfven under andra tider, än då rättskemisten åtnjutit ledighet från sin tjänst, biträda vid de rättskemiska undersökningarna, måste det nuvarande arfvodet af 1,000 kronor vara alldeles otillräckligt. I betraktande dessutom af, att hvarje rättskemisk undersökning behöfde från början till slut verkställas af en och samma person och att assistenten följaktligen måste äga samma kompetens att utföra dylika undersökningar som rättskemisten själf, ansåge kommittén sig icke kunna sätta arfvodet för rättskemistens assistent lägre än till 3,000 kronor.

Beträffande de behöfliga medlen att för viss tid eller för visst utfördt arbete aflöna vid anstalten tillfälligt anställda medhjälpare eller biträden, vore frågan därom alltför mycket beroende af det blifvande

[6.] omfånget för anstaltens verksamhet och arten af de vetenskapliga undersökningar, som där komme att utföras, för att tillåta kommittén att i detta hänseende anförä några bestämda grunder och därpå bygga ett förslag. Kommittén hade därför och då dessutom med säkerhet kunde motses, att behovet och tillgången af dylika biträden under skilda år måste blifva olika, ansett sig böra hemställa, att till medicinalstyrelsens disposition ställdes ett årligt reservationsanslag, som kommittén, då nödig vägledning för att kunna bedöma den behöfliga summans storlek saknades, föresloge skulle utgå till en början med 5,000 kronor att mot särskild redovisning för det angifna ändamålet användas.

För de vid anstalten erforderliga vaktmästarna hade kommittén upptagit aflöningar till samma belopp, som vid andra statens verk utginge till dylika betjante, nämligen, utom förmånen af fri bostad och ved, en aflöning af 800 kronor, delad i lön och tjänstgöringspenningar, samt efter 5 år ett ålderstillägg af 100 kronor. För stall- och vaccinationsdrängarna äfvensom för expeditionsbiträdet hade kommittén upptagit arvoden till belopp af 700 kronor åt hvar jämte fri bostad och ved för de förstnämnda.

Medicinalstyrelsen har beträffande föreståndarnas aflöning, hvilken kommittén föreslagit i likhet med universitetsprofessorernas till 6,000 kronor men med ett ålderstillägg efter 5 år af 500 kronor, framhållit, att 1902 års riksdag förbättrat professorernas vid universiteten och karolinska institutet löner med två ålderstillägg å 500 kronor hvardera, i sammanhang hvarmed bestämts, att förevarande aflöning, 6,000 kronor, skulle uppdelas i 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar. Då medicinalstyrelsen ansåge lämpligt, att laboratorieföreståndarnas aflöning blefve lika med universitetsprofessorernas, har styrelsen hemställt, att föreståndarnas lönestat måtte blifva lika med den af 1902 års riksdag för universitetsprofessorer godkända, hvarvid äfven skyldighet för dem att afgå vid 65 års ålder med mera syntes böra fastställas.

Fakulteten i Lund har förutom ofvannämnda förbättringar i kontanta lönen föreslagit, att fri bostad (våning) inom anstalten borde beredas föreståndarna. Detta förslag har emellertid medicinalstyrelsen ansett sig icke kunna biträda.

I fråga om assistenternas löner har fakulteten i Lund ansett de på 1,500 kronor vara för knappa och, med afseende på den vetenskapliga kompetens, platsernas innehafvare borde besitta, föreslagit 3,000 kronor, hvari dock borde inräknas naturaförmåner såsom bostad med mera, i hvilket afseende fakulteten betonat vikten af, att assistenterna i och för anstaltens arbeten verkligen bodde inom densamma.

Ehuru sådant icke kunde anses nödvändigt, har medicinalstyrelsen dock velat medgifva, att det skulle vara en fördel för anstalten, om bostäder för assistenterna kunde ordnas inom densamma, hvilket också skulle vara ett praktiskt sätt att förbättra assistenternas villkor. Arfvodet åt dessa assistenter har synts styrelsen icke kunna under nuvarande förhållanden sättas lägre än till 2,000 kronor, därest man skulle erhålla dugliga arbetskrafter för dessa befattningar. Detta gällde likväl icke assistenten på rättsmedicinska laboratoriet, hvilken aflöning af kommittén föreslagits till 3,000 kronor. Antalet assistenter med fri bostad skulle således blifva tre, nämligen en på hvart och ett af de öfriga laboratorierna. Medicinalstyrelsen har därför hemställt, att arfvodena måtte blifva för assistenten å rättskemiska laboratoriet 3,000 kronor och för assistenterna å de öfriga laboratorierna 2,000 kronor, samt att bostad inom anstalten, om sådant läte sig göra, bereddes de svagast aflönade.

I fråga om ersättning åt vikarier har medicinalstyrelsen tänkt sig, att behovet däraf skulle kunna fyllas från det utaf kommittén föreslagna särskilda reservationsanslaget af 5,000 kronor åt tillfälliga biträden vid anstalten, hvilket anslag styrelsen intagit i lönestaten.

Lönestaten för den statsmedicinska anstalten skulle följaktligen, enligt medicinalstyrelsens förslag, erhålla följande utseende:

Förslag till aflöningsstat.

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Arfvode.	Summa.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
1 föreståndare	4,000	2,000	—	6,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
3 d:o	12,000	6,000	—	18,000	
1 assistent å rättsmedicinska laboratoriet	—	—	3,000	3,000	} Fri bostad, därest sådan kan inom anstalten beredas.
1 assistent	—	—	2,000	2,000	
2 assistenter	—	—	4,000	4,000	
Till arfvoden åt nödiga tillfälliga biträden samt åt vikarier	—	—	5,000	5,000	(Reservationsanslag.)
1 vaktnästare	500	300	—	800	} Fri bostad. — Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr.
3 d:o	1,500	900	—	2,400	
1 stalldräng	—	—	700	700	Fri bostad.
1 stall- och vaccinationsdräng	—	—	700	700	Fri bostad.
Summa	18,000	9,200	15,400	42,600	

- [6.] Lönestatens slutsumma, 42,600 kronor, öfverstiger sålunda den af kommittén föreslagna lönestaten, 35,700 kronor, däri inräknade de 5,000 kronorna åt tillfälliga biträden, med 6,900 kronor, eller en föreståndarlön 6,000 kronor, ett assistentarfvode 2,000 kronor, ökade arfvoden åt två assistenter med 500 kronor, 1,000 kronor, samt två vaktmästarlönor, 1,600 kronor = 10,600 kronor, minskade med arfvodet för den ifrågasatta första assistenten på bakteriologiska laboratoriet 3,000 kronor och expeditonsbitrådets aflöning 700 kronor = 3,700 kronor.

Öfriga års-
utgifter.

I fråga om öfriga årsutgifter har kommittén beräknat kostnaderna för de till beredning af antidifteriserum behöfliga hästarnas underhåll med mera samt för anskaffande och utfodring af sådana smådjur (marsvin), som erfordrades för pröfning af serums styrka, till 5,100 kronor. Vidare har kommittén, under förutsättning att de för tillverkning af animal vaccin erforderliga 80 kalfvar skulle kunna förhyras mot ett pris af 10 kronor stycket, beräknat kostnaderna för dessa kalfvar inklusive underhåll och transport till 2,300 kronor. Om 200 kronor för diverse kostnader tillades, blefve hela anslagsbehovet för tillverkning af antidifteriserum och animal vaccin 7,600 kronor. Öfriga årsutgifter för laboratorierna, såsom underhåll af instrument, apparater och stallredskap, inköp af reagentier, böcker samt kostnader för gas, eventuellt elektricitet, bränsle och vatten med mera hafva af kommittén antagits kräfvat en summa af tillhopa 5,500 kronor. Dessa årsutgifter skulle sålunda, enligt kommitténs förslag, komma att uppgå till 13,100 kronor.

Mot denna summa har medicinalstyrelsen erinrat dels att nya kostnader för kontroll af serum, bland annat inköp årligen af ett större antal marsvin, tillkomme, dels att ett helt nytt laboratorium tillagts, dels ock att gjorda anmärkningar från de sakkunniga beträffande för låg beräkning hufvudsakligen syntes afse denna post å 13,100 kronor. Härtill komme att erfarenheten från den af styrelsen år 1905 anordnade vaccinberedningsanstalten redan visat, att åtminstone 100 kalfvar om året behöfde ympas för att fylla behovet af vaccin. Kostnaden för vaccinberedningen ökades därigenom något, så att densamma komme att stiga till 2,875 kronor i stället för 2,400 kronor. Styrelsen har därför hemställt att kommitténs slutsumma måtte höjas med dels 1,500 kronor, omkostnader för serumkontrollen, dels 2,500 kronor för veterinär-bakteriologiska laboratoriet, dels ock 475 kronor för vaccinberedningen eller tillsammans med 4,475 kronor till 17,575 kronor.

Hela
årskostnaden.

Årskostnaden för anstaltens underhåll, som enligt kommitténs beräkningar skulle uppgå till 51,000 kronor att utgå med hela beloppet

samt 5,000 kronor att utgå såsom *reservationsanslag*, komme således enligt medicinalstyrelsens förslag att blifva: [6.]

för hyror	kr. 12,750: —
» aflöningar.....	» 42,600: —
» öfriga utgifter	» 17,575: —
Summa kr. 72,925: —	

eller 16,925 kronor mer än kommittén antagit.

Kommittén har emellertid beträffande slutsumman 56,000 kronor Besparingar. för anstaltens årliga underhåll anmärkt, att det nya anslagsbehovet i själfva verket vore betydligt lägre, än denna summa syntes angifva, emedan 11,865 kronor skulle komma att af då utgående anslag årligen inbesparas, hvadan i rundt tal endast 44,200 kronor skulle krävas i årligt anslag. Härförutom skulle en del extra, till siffran icke beräkneliga utgifter för allmänna hälso- och sjukvårdsåtgärder, hvilka fortfarande som dittills måste antagas blifva erforderliga, men som skulle kunna verkställas å anstalten, därefter icke komma att förorsaka statsverket några särskilda kostnader.

De poster i utgående anslag, hvilka genom anstalten skulle besparas eller hvilka skulle på anstaltens stat kunna öfverflyttas vore, enligt kommitténs förslag, följande:

den till rättskemisten och dennes assistent utgående aflöningen af 6,000 kronor, som skulle kunna alldeles indragas, sedan ett rättsmedicinskt laboratorium inrättats, där äfven alla rättskemiska undersökningar blefve utförda;

den särskilda ersättningen till rättskemisten för hvarje undersökning, hvilken ersättning under åren 1892—1896 uppgått till i medeltal 2,585 kronor årligen, af hvilket belopp, enligt medicinalstyrelsens räkenskaper, endast 347 kronor i medeltal årligen återgäldats af »den brottslige eller till undersökningen vållande», hvadan alltså årligen i medeltal 2,238 kronor utbetalats af det å riksstatens andra hufvudtitel uppförda förslagsanslag till rättsmedicinska undersökningar; samt

den ökning af 2,800 kronor i anslaget till vaccinationens befrämjande, som Riksdagen år 1897 beviljat för tillverkning af animal vaccin, tillika med de medel, som nu årligen användas för inköp af sådan vaccin och som under åren 1893—1898 uppgått i medeltal till 827 kronor 40 öre.

För utförande af bakteriologisk koleradiagnos hade dessutom af statsmedel utbetalats 36,244 kronor 38 öre och för beredande af tuberkulin 11,500 kronor, hvarjämte under år 1898 inköpts från utlandet för 1,257 kronor 50 öre tuberkulin. Vaccin mot rödsjuka hos svin

- [6.] hade vidare sedan år 1896 blifvit anskaffad för en kostnad af 215 kronor 15 öre, hvilka utgått af anslaget till förekommande och hämmande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren. Därtill komme slutligen 600 kronor utgörande ersättning för verkställd undersökning af prof på farmaceutiska preparat. Alla dessa och liknande utgifter skulle äfvenledes besparas statsverket genom inrättandet af den föreslagna statsanstalten.

I fråga härom har medicinalstyrelsen framhållit, att till de af kommittén angifna besparingar å vissa årligen utgående anslagsbelopp, tillhoppa 11,865 kronor, borde, enligt medicinalstyrelsens förmenande, läggas det belopp af årligen 4,000 kronor (hvaraf 2,500 kronor i arfvode), hvilket i enlighet med Kungl. Maj:ts nådiga bref till medicinalstyrelsen den 1 november 1901 vore afsedt för kontroll å antidifteriserum. Därest en anstalt af föreslagen omfattning komme att inrättas, skulle äfven det ökade anslag af 4,500 kronor till vaccinationens befrämjande, som beviljades af 1903 års riksdag kunna indragas, hvarigenom anslaget för omnämnda ändamål blefve nedbragt till samma belopp, som utgått före höjningen af anslaget år 1897 eller 7,700 kronor. Af nu årligen utgående belopp skulle sålunda, utom ofvan nämnda tillfälliga omkostnader kunna besparas tillsammans 20,365 kronor, hvadan summan *nya årliga utgifter* skulle belöpa sig till 52,560 kronor.

Kommittén hade, anför medicinalstyrelsen vidare, beräknat, att endast 44,200 kronor skulle behöfva såsom nytt årligt anslag af Riksdagen äskas. Denna beräkning vore gjord under åtskilliga förutsättningar. Först skulle sålunda rättskemistens nuvarande aflöning, 6,000 kronor, öfverflyttas från styrelsens egen stat till anstaltens, hvilket styrelsen äfven tillstyrkte. Därjämte skulle den summa, som i medeltal för åren 1892—1896 angäfve rättskemistens ersättning för omkostnader, 2,238 kronor, och som utgått från det å andra hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rättsmedicinska undersökningar, få disponeras för anstaltens räkning. Denna anordning syntes styrelsen mindre tjänlig, alldenstund nämnda förslagsanslag, hvars belopp vore 12,000 kronor och hvars hufvudsakliga utgifter bestode uti ersättningar till tjänsteläkare för medikolegala besiktningar, hvilka af Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande eller domstolar föreskrefves, redan länge visat sig otillräckligt och därför årligen plägade öfverskridas, år 1901 med 8,345 kronor 12 öre. Styrelsen hemställde därför, att äfven ifrågasvarande belopp af 2,238 kronor finge upptagas i den nya anstaltens årsanslag. Vidare förutsatte kommittén, att den år 1897 af Riks-

dagen beviljade höjningen i anslaget till vaccinationens befrämjande, 2,800 kronor, då densamma särskildt afsåge beredning af animal vaccin, skulle af den nya anstalten disponeras. Denna angelägenhet hemställer styrelsen måtte så ordnas, att anslaget indrages och att motsvarande ökning sker uti det årliga belopp, som borde äskas för den statsmedicinska anstalten.

För inköp af animal vaccin, fortsätter styrelsen, hade af styrelsen i medeltal för åren 1893—1898 användts 827 kronor, och hade kommittén slutligen ifrågasatt, att äfven en motsvarande summa från anslaget till vaccinationens befrämjande måtte användas för anstaltens underhåll. Styrelsen ansåge likväl, att det skulle blifva redigare och enklare, om vaccinationsanslaget, sådant det var till och med år 1897, lämnades orubbadt, och att äfven denna summa, 827 kronor, äskades för den nya anstaltens behof.

På samma sätt vore det styrelsens uppfattning, att det belopp af 4,000 kronor, som skulle för kontroll af serum utgå från anslaget till allmän hälso- och sjukvård, icke borde föranleda någon minskning i det underhållsanslag, som för anstalten borde äskas, helst anslaget till hälso- och sjukvård redan börjat visa sig knappt för sina öfriga ändamål och därför icke tålde vid någon minskning eller borde belastas med underhållsbidrag till den nya anstalten.

Jämte dessa besparingar har det syns kommittén äfven kunna påräknas inkomster af anstalten genom försäljning af de olika preparat, hvilka skola tillverkas därstädes. Lika litet som andra läkemedel brukade bortskänkas åt allmänheten, borde nämligen sådana medel som antidifteriserum och dylikt utlämnas kostnadsfritt i andra fall, än där staten i allmänna hälsovårdsändamål hade behof af dem. Denna princip syntes så mycket hellre böra tillämpas äfven på statsanstaltens fabrikat, som ett kostnadsfritt utlämnande af desamma helt säkert skulle föranleda ett onyttigt slöseri med dessa medel och ett ringaktande af desamma. Däremot borde prisen på fabrikaten ställas så låga som möjligt samt, då distribueringen af medlen ägde rum genom apoteken, handelsvinsten noga bestämmas, i likhet med hvad skedde i fråga om andra apoteksvaror, allt på det att äfven mindre bemedlade måtte kunna göra sig till godo de fördelar, som afsåges med anstaltens verksamhet.

Inkomster.

Med priset å det i vårt land framställda antidifteriserum till utgångspunkt, hvilket pris utgjorde 2 kronor för flaska, men som vid anstalten syntes kunna nedsättas till hälften, samt under förutsättning att ungefär 50 procent af alla i Sverige förekommande difterifall komme

- [6.] att behandlas med serum, eller sålunda med ett medeltal af omkring 7,000 sjukdomsfall om året (medeltalet anmälda fall för 10-årsperioden 1887—1896 utgjorde 7,246) ungefär 3,500 fall, komme inkomsten på försäljning af antidifteriserum att uppgå till omkring 3,500 kronor.

För animal vaccin torde inkomsten på försäljningen blifva ganska obetydlig, då alla vaccindepotföreståndare och af kommunerna anställda vaccinatorer, fortfarande som dittills, borde i skyddskoppymplingens intresse erhålla vaccin kostnadsfritt. Med så lågt pris som möjligt åsatt hvarje portion animal vaccin torde försäljningssumman för denna knappast kunna beräknas högre än till 300 kronor.

Likaledes syntes inkomsten å försåldt tuberkulin icke kunna anslås synnerligen hög, då medlet i regel utlämnades kostnadsfritt åt veterinärerna och endast i särskilda undantagsfall syntes komma att i framtiden betinga någon inkomst. Kommittén hade under sådana förhållanden icke vågat beräkna inkomstsumman för försåldt tuberkulin högre än till 300 kronor.

Öfriga inkomster från det bakteriologiska och hygieniskt farmaceutiska laboratoriet för undersökningar, verkställda för enskilda personers eller kommuners räkning, hade af kommittén förslagsvis anslagits till 400 kronor.

Kommittén hade förut föreslagit, att den ersättning för omkostnader och arbete vid de rättskemiska undersökningarna, som tillkomme rättskemisten, skulle bortfalla, därest rättskemisten blefve upptagen å den nya anstaltens stat. Enligt gällande föreskrift skulle dessa omkostnader förnämligast ersättas af den brottslige eller den, som till den medikolegala besiktningen varit vållande. Då denne icke mera därefter än dittills kunde från ersättningsskyldighet befrias, hade kommittén antagit, att den nu till rättskemisten utgående ersättningen skulle tillkomma statsanstalten och därför uppfört bland anstaltens inkomstposter en summa af 350 kronor, utgörande ungefär det belopp, hvartill de inflytande ersättningarna för rättskemiska undersökningar uppgått i medeltal för år under den senaste tiden.

I den af kommittén gjorda inkomstberäkningen har medicinalstyrelsen icke föreslagit någon ändring, men, då denna inkomst vore till siffran synnerligen osäker, har styrelsen ansett lämpligast, att icke med anledning däraf någon nedsättning gjordes i det beräknade årsunderhållsanslaget.

Enligt medicinalstyrelsens senast afgifna förslag skulle alltså kostnaderna för den föreslagna anstaltens första uppsättning och årliga underhåll uppgå till följande belopp:

A. För anstaltens första uppsättning:

a) lokalernas anordning och inredning	kronor 15,159: —
b) inventarier, apparater, reagentier m. m.	» 44,003: —
	Summa kronor 59,162: —

Härifrån afgå:

a) för redan befintlig materiel	kronor 6,000: —
b) tillgängliga medel, reserverade å anslaget till vaccina- tionens befrämjande	» 35,000: —
	Summa kronor 41,000: —

Återstår

såsom erforderligt anslag att för en gång utgå kronor 18,162: —

B. För anstaltens underhåll:

a) Hyror:		
1. för laboratorielokalerna och i samband där- med anordnade bostäder	kronor 11,250: —	
2. » stall m. m. samt bostad åt betjäningen	» 1,500: —	» 12,750: —
b) Aflöningar åt fast anställd personal samt arfvoden åt tillfälliga biträden och vikarier		» 42,600: —
c) Laboratoriernas öfriga årsunderhåll:		
1. beredning af animal vaccin, till- verkning och kontroll af se- rum samt inköp af djur ...	kr. 9,875: —	
2. Instrument, apparater, reagen- tier, emballage, böcker, tid- skrifter, skrifmaterialier o. d. »	5,200: —	
3. belysning, bränsle, gas för labo- ratorierna, vatten m. m.	» 2,500: —	» 17,575: —
		Summa kronor 72,925: —

Medicinalstyrelsen har för sin del hemställt, att en statsmedicinsk anstalt, benämnd *medicinalstyrelsens laboratorier* stående under styrelsens ledning och organiserad, på sätt styrelsen föreslagit, måtte inrättas;

Medicinal-
styrelsens
hemställan.

[6.] att såsom bidrag till anstaltens första uppsättning finge användas 35,000 kronor af nu förefintliga reservationer å anslaget till vaccinationens befrämjande;

att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta proposition om anslag dels för en gång till anstaltens uppsättning kronor 18,162: —

» att årligen utgå

1) för den föreslagna lönestatens tillämpning	kr. 42,600: —
2) till hyror	» 12,750: —
3) till anstaltens drift	» 17,575: —

eller tillsammans kr. 72,925: —

samt

att, under förutsättning af bifall till de i förra punkten begärda anslag, följande anslag måtte ur riksstaten utgå, nämligen:

1) det på medicinalstyrelsens lönestat uppförda anslaget till 6,000 kronors aflöning åt en rättskemist, samt

2) de af 1897 och 1903 års riksdagar beviljade höjningar med tillsammans 7,300 kronor af anslaget till vaccinationens befrämjande.

Departement-
schefens
yttrande.

Den utredning, som sålunda förekommit, synes mig med klara skäl gifva vid handen angelägenheten af, att en anstalt sådan som den nu ifrågasatta varder inrättad. Endast en mening har därom rådt bland de sakkunniga myndigheter, som yttrat sig.

Hvad som härvidlag faller lekmannen främst i ögonen äro de förhållanden, hvarunder bakteriologiska arbeten för praktiska ändamål nu måste verkställas. Och dock torde med hvarje dag som går bakteriologiens praktiska betydelse blifva allt mer och mer uppenbar. Denna vetenskap, som först framträdde för omkring 50 år sedan, har säkerligen verkat till större välsignelse för den lidande mänskligheten än någon annan. En af förutnämnda kommittés sekreterare utarbetad redogörelse i ämnet lämnar i detta hänseende utförliga upplysningar. Genom bakteriologien lärde man sig sålunda särskilja de olika bakterieformerna. Det bevisades, att en mängd sjukdomar framkallades af bakterier, man lärde sig hindra deras inträngande i organismen, och i många fall, då detta icke kunde uppnås, fann man utvägar att tillintetgöra dem eller att göra organismen oemottaglig för smittan. Särskildt har bakteriologien banat väg för möjligheten att förekomma en del på bakterier beroende sjukdomar. Den aseptiska och anti-septiska sårbehandlingen är härpå ett glänsande exempel. Icke mindre beaktansvärda äro en del hygieniska åtgärder, hvilka byggas på känne-

domen om sjukdomsalstring genom levande mikroorganismer och om villkoren för dessa organisms lif och utveckling. Tack vare denna kunskap har man nämligen satts i tillfälle att med utsikt till framgång öfvervaka de vägar, på hvilka epidemierna utbreda sig. Vattnet, luften och marken kunna sålunda nu bättre än förr skyddas för smitta, födoämnenas verksammare kontrolleras, bostäderna säkrare desinfekteras, samfärdseln rationellare öfvervakas, så att den i minsta möjliga mån gifver anledning till sjukdomars spridning. Dessa åtgärder hafva redan förebyggt många hotande farsotsutbrott och därigenom räddat talrika människolif samt hindrat många kännbara förluster.

Enligt kommitténs förslag skulle den statsmedicinska anstalten komma att bestå af tre särskilda laboratorier,

- 1) det bakteriologiska,
- 2) det hygieniskt-farmaceutiska och
- 3) det rättsmedicinska.

Enligt medicinalstyrelsens senare på de i ärendet hörda myndigheternas yttranden stödda förslag skulle i stället för det bakteriologiska laboratoriet inrättas två särskilda laboratorier, ett för medicinskt-bakteriologiska arbeten och ett för veterinär-bakteriologiska arbeten.

Beträffande först nu behovet af ett medicinskt-bakteriologiskt laboratorium ber jag få anföra.

De anstalter, som enligt den förut lämnade redogörelsen i vårt land för närvarande finnas tillgängliga vid karolinska institutet och de båda universiteten för bakteriologiska undersökningar, måste med hänsyn till det ändamål, som här i främsta rummet afses — ett hastigt diagnosticerande af ett misstänkt sjukdomsfall — anses synnerligen otillfredsställande. Dessa laboratorier äro, såsom nämnt, inrättade för undervisningsändamål och kunna af sådan anledning ej annat än i undantagsfall stå till buds för här afsedda undersökningar. Dessutom tillåter jag mig påpeka, att ifrågavarande laboratorier under en afsevärd del af året icke äro i verksamhet. Särskildt under sommaren, då de hotande farsoterna oftast uppträda, stå de merendels helt och hållet stängda. Det skulle säkerligen icke heller blifva till gagn för undervisningen och den vetenskapliga forskningen, om läroanstalterna ställdes till medicinalstyrelsens förfogande för utförande af dylika brådskande undersökningar.

Ej heller torde de bakteriologiska undersökningarna i regel kunna utföras af de praktiserande läkarna. Härtill sakna dessa nödig tid och kunna i allmänhet icke hinna förvärfva och bibehålla den vana och öfning vid bakteriologiska laborationer, som dylika undersökningar kräfva.

[6.]

Medicinalstyrelsen, som utöfvar högsta tillsynen öfver den allmänna hälso- och särskildt epidemisjukvården, har också ansett behöfvet af ett för styrelsens räkning arbetande, alltid tillgängligt laboratorium för anställande af bakteriologiska undersökningar i diagnostiskt syfte så trängande, att medicinalstyrelsen funnit sig i skrifvelse den 25 maj 1906 böra i afvakten på inrättande af den statsmedicinska anstalten hemställa om vidtagande af provisoriska åtgärder till fyllande häraf. Hvad som närmast föranledt denna hemställan är angelägenheten att upptaga en verksam strid för hämmande af tyfoidfebern. Tyfoidfeber-epidemier, hvilka årligen inträffa på flera eller färre ställen i vårt land — jag erinrar här endast om den stora epidemi, som år 1905 hem-sökte staden Lund och dess omnejd — medför för samhället så mycket påtagligare förluster, som denna sjukdom kräfver sina flesta offer bland personer i åldern mellan 20 och 30 år. Under tioårsperioden 1896—1905 hafva i medeltal inträffat omkring 2,380 fall af tyfoidfeber, och dödsfallsprocenten kan, enligt hvad medicinalstyrelsen meddelat, ej sättas lägre än 10 % af sjukdomsfallen. Ett villkor för ett framgångs-rikt arbete till denna sjukdoms bekämpande är att på ett tidigt skede diagnosticera densamma, så att man omedelbart genom de sjukas isolering och vård samt desinfektionsåtgärder kan söka hindra dess utbredande. Sjukdomen uppträder emellertid ofta under former, som för en vanlig läkarundersökning äro svåra att tyda, något som ofta nog bidragit till, att nödiga åtgärder ej vidtagits förr än epidemien varit fullt utvecklad. Genom på senare tider af Robert Koch och hans lärjungar gjorda upptäckter är man numera dock i tillfälle att på bakteriologisk väg kunna konstatera den smittoförande bakteriens tillvaro redan under andra sjukdomsdygnet. Med hjälp af denna nya metod har man i Tyskland redan uppnått mycket vackra resultat i fråga om tyfoidfeberns utrotande, och det torde vara att förvänta, att man, därest erforderliga anstalter vidtagas, skall vinna liknande framgångar hos oss. Men icke blott för tyfoidfeberns diagnosticerande utan vid så godt som hvarje epidemis bekämpande spelar de bakteriologiska undersökningarna nu för tiden en afgörande roll. Att nu vidtaga allenast provisoriska åtgärder i det af medicinalstyrelsen angifna syftet synes mig ej tillrädligt. Ett tillfälligt och, såsom medicinalstyrelsen tänkt sig, ambulatoriskt laboratorium, för hvars upprätthållande medicinalstyrelsen beräknat årskostnaden till 11,125 kronor, hvartill komma utgifter för utrustning, skulle säkerligen icke kunna fylla behöfvet, därest en mera omfattande eller allvarsammare farsot stode för dörren. De öfriga uppgifter, som afsetts att anförtros åt det föreslagna medicinskt-bakteriologiska laboratoriet, skulle dessutom icke kunna fullgöras inom ett

dylikt provisoriskt laboratorium. Dessa uppgifter synas mig dock vara af den vikt, att desamma böra tillgodoses. Slutligen torde det möta svårigheter att finna fullt kvalificerade vetenskapsmän, villiga att binda sig vid en dylik tillfällig anstalt.

[6.]

Hvad angår de öfriga uppgifter, som skulle tillkomma det medicinskt-bakteriologiska laboratoriet, märkes först fabrikationen af antidifteriserum och andra till äfventyrs behöfliga liknande preparat. De skäl, som anförts för att staten bör sörja för, att sådana medel tillverkas vid en offentlig anstalt, synas mig tungt vägande. Farhågorna för infektering torde icke hafva allt för stor betydelse, då man helt säkert kan förutsätta, att beredningen omgärdas med nödiga isolerings- och andra försiktighetsåtgärder. Hvad angår kontrollen å tillverkningen lärer denna jämväl kunna på tillfredsställande sätt tillgodoses, därest, såsom jag har för afsikt att föreslå, två särskilda bakteriologiska laboratorier upprättas.

Ytterligare skulle enligt kommittens och medicinalstyrelsens förslag beredningen af animal vaccin komma att förläggas till ifrågavarande laboratorium. Jag tillåter mig härvid erinra, att Riksdagen år 1897 höjt anslaget till vaccinationens befrämjande, som dittills utgått med 7,700 kronor, till 10,500 kronor, på det Kungl. Maj:t måtte blifva i tillfälle att låta bereda och tillhandahålla erforderlig mängd animal vaccin. Med sålunda tillgängliga medel kunde någon anstalt för beredningen ej åstadkommas, men sedan Riksdagen år 1903 ytterligare höjt anslaget till 15,000 kronor, har medicinalstyrelsen gått i författning om inrättande af en statsanstalt för sådant ändamål; och har planen för verksamheten vid anstalten blifvit af Kungl. Maj:t den 22 september 1905 godkänd. Lämpligen synes ock den sålunda upprättade anstalten kunna inordnas i det nu ifrågavarande laboratoriet, och skulle då omförmälda anslag kunna nedbringas till det ursprungliga beloppet, 7,700 kronor.

Vidkommande härefter frågan om inrättande af ett laboratorium för veterinär-bakteriologiska arbeten, har jag ej mycket att tillägga till de skäl, som af reservanten i kommittén och af professorn J. Lundgren anförts till stöd för behovet af ett från det medicinskt-bakteriologiska skildt laboratorium för omförmälda ändamål. En sammankoppling af de båda laboratorierna skulle säkerligen visa sig lika otillfredsställande ur medicinsk som ur veterinär synpunkt.

Klart torde också vara, att det nuvarande tillståndet i längden är ohållbart. Ifrågavarande undersökningar verkställas för närvarande vid veterinärinstitutet, men gifvet är, att medicinalstyrelsen i det längsta söker undvika, att institutets lärarkrafter tagas i anspråk för dylika

[6.] uppgifter, som till stor del äro för undervisningen främmande. Att härigenom landets husdjurskötsel blir i viss mån lidande, är uppenbart.

I detta sammanhang ber jag få nämna, att medicinalrådet G. Kjerrulf uti en af medicinalstyrelsen till Kungl. Maj:t öfverlämnad promemoria af den 30 juni 1905 — med anledning närmast af de inom riket under de senare åren inträffade talrika fallen af svinsjuka och svinpest — framlagt förslag till anordnandet af ett provisoriskt bakteriologiskt och patologiskt-anatomiskt laboratorium för undersökningar beträffande smittosamma sjukdomar bland husdjuren äfvensom för framställandet af sera och vacciner mot dylika sjukdomar. Anstaltens första uppsättning skulle enligt medicinalrådet Kjerrulfs förslag uppgå till 8,000 kronor samt årliga underhållskostnaden till 17,100 kronor.

Af hufvudsakligen enahanda skäl, som jag här ofvan anført beträffande det medicinskt-bakteriologiska laboratoriet, anser jag lämpligast, att för ifrågavarande ändamål icke endast provisoriska åtgärder vidtagas, utan att denna angelägenhet nu definitivt ordnas. Jag hemställer därför, att vid den statsmedicinska anstalten måtte anordnas jämväl ett veterinär-bakteriologiskt laboratorium. Härvid vill jag emellertid påpeka, att verksamheten vid laboratoriet icke synes böra begränsas till undersökningar af rent bakteriologisk art. Såsom landbruksstyrelsen jämväl påpekat, gifves det nämligen vissa smittosamma husdjurssjukdomar, exempelvis elakartad lungsjuka, där diagnosen icke kan ställas på bakteriologisk väg utan måste ske på patologiskt-anatomisk väg. Dylika undersökningar böra gifvetvis utföras å nu föreslagna laboratorium. För att anstalten skall blifva till än större nytta för husdjursskötseln, böra därstädes äfven, på sätt professor Lundgren föreslagit, företagas undersökningar rörande sådana för landtmannen för lustbringande smittosamma husdjurssjukdomar, hvilkas orsaker vetenskapen ännu icke lyckats utröna, och i fråga om hvilka några verkamma botemedel följaktligen icke heller för närvarande äro att tillgå.

Till detta laboratorium synes också böra förläggas tillverkningen af tuberkulin, som nu, på sätt förut nämnts, beredes vid veterinärinstitutet. Kostnaden härför, som, enligt hvad Kungl. Maj:ts nådiga bref till landbruksstyrelsen den 16 november 1906 gifver vid handen, för år 1907 beräknats till 3,000 kronor, utgår för närvarande af det å nionde hufvudtiteln anvisade extra anslaget till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen. Å detta anslag skulle följaktligen, om tuberkulinberedningen förlades till den föreslagna nya anstalten, besparas ett belopp af 3,000 kronor.

Ännu en viktig uppgift för det tillämnade laboratoriet lär kunna blifva att anställa försök beträffande värdet af sera och vacciner mot

smittosamma husdjurssjukdomar och, därest försöken utfalla tillfredsställande, jämväl att bereda dylika medel. Sådana måste nu anskaffas från utlandet, något som ofta medför omgång och ej ringa kostnader.

[6.]

Vidare har af kommittén föreslagits inrättandet af ett hygieniskt farmaceutiskt laboratorium, eller, såsom medicinalstyrelsen numera vill benämna detsamma, tekniskt-hygieniskt laboratorium.

Anordnandet af en institution, där frågor rörande den offentliga hygienien kunde underkastas en sakkunnig pröfning, finner jag vara synnerligen önskvärdt. Hithörande problem få med den fortgående utvecklingen allt större betydelse för samhällets välfärd. Å en sådan institution skulle, såsom kommittén påpekat, utarbetas på praktiska försök grundade desinfektionsföreskrifter, undersökningar verkställas öfver närings- och njutningsmedel, rörande luft, vatten och afloppsförhållanden samt beträffande hygien i fabriker och bostäder med mera, allt frågor af vidtgående betydelse för det allmänna. Åtskilliga andra uppgifter af vikt skulle lämpligen anförtros åt ett dylikt laboratorium, så exempelvis frågan om ett rationellt ordnande af utspisningsförhållandena vid sjukhus, hospital, fängelser och andra allmänna anstalter, så att man med minsta kostnad kan framställa föda med högsta möjliga näringsvärde. Därest ett hygieniskt laboratorium gäfvade en lycklig lösning åt denna fråga, skulle omkostnaderna för detsamma många gånger om blifva betalda. Vidare synes studiet af smittosamma sjukdomar, där man ännu ej känner själfva sjukdomsfröet, med framgång kunna bedrivas på ett hygieniskt laboratorium. Genom utforskande af dessa sjukdomars utbredning, sättet för smittans fortplantande och dylika, så att säga geografiskt-statistiska undersökningar, torde så småningom bredas ljus öfver sjukdomarnas orsaker och medel upptäckas till deras bekämpande. Ännu ett spörsmål af ej ringa vikt tillåter jag mig påpeka, som lämpligen torde kunna behandlas af ett dylikt hygieniskt laboratorium. De inom landet synnerligen talrika fall af närsynthet lära få i väsentlig grad tillskrifvas olämpligt anordnade belysningsförhållanden i skolorna och det sätt, hvarpå en del läroböcker varit tryckta, hvilket allt gjort, att barnens ögon blifvit för mycket ansträngda. Här och i liknande fall är gifvetvis ett lämpligt fält för en framstående hygieniker att lämna upplysningar och råd. Jämväl för kontrollen öfver handeln med giftiga ämnen synes det föreslagna laboratoriet blifva till nytta. För öfrigt lär det fog kunna påstås, att tillvaron af ett dylikt laboratorium kommer att skapa en mängd uppgifter, som, rätt lösta, kunna blifva af stor betydelse och gagn för samhället.

[6.] Hvad angår förslaget att med det hygieniska laboratoriet förbinda ett farmaceutiskt, kan jag ej annat än ställa mig på de myndigheters sida, som ansett denna anordning utförbar. Uppenbart synes vara, att hygien och farmaci äro så vidt skilda vetenskaper, att någon mera djupgående utbildning inom båda icke torde förefinnas hos samma person. Men för att ett laboratorium af här ifrågasatt slag skall rätt fylla sin uppgift, kräves framför allt, att den person, som blifver satt att leda detsamma, äger synnerligen framstående sakkunskap och skicklighet på sitt område. I annat fall lär hans utlåtande icke komma att erhålla den auktoritet, som är så nödig för att detsamma skall mötas med förtroende. En skicklig hygieniker bör visserligen äga såväl bakteriologiska och fysikaliska som kemiska kunskaper, men dessa behöfva väsentligen vara inriktade på de speciellt hygieniska områden, där de kunna vara erforderliga. För att åter kunna kritiskt bedöma ett läkemedel fordras en alldeles särskild kemiskt-farmaceutisk utbildning, som, jag upprepar det, säkerligen icke är att finna hos en hygieniker. Emellertid synes mig behofvet af ett laboratorium för farmaci icke vara alltför påträngande. De undersökningar i detta hänseende, som kunna erfordras, torde för öfrigt kunna utföras å det föreslagna s. k. rättsmediciniska laboratoriet. Särskildt synes detta för närvarande lämpa sig väl, om föreståndarskapet å sistnämnda laboratorium anförtros åt den nuvarande rättskemisten, som på den farmaceutiska kemiens område är speciellt sakkunnig.

Jag hemställer därför, att farmaci måtte uteslutas ur programmet för anstalten och att där upprättas ett laboratorium uteslutande afsedt för hygieniska arbeten. Skulle detta förslag vinna bifall, synes någon assistent å detta laboratorium åtminstone till en början icke erfordras.

Kommer jag så till det föreslagna rättsmediciniska laboratoriet. Såsom man finner af den förut lämnade redogörelsen, har rättskemisten icke någon laboratorielokal af staten till sig upplåten, utan nödgas själf anskaffa densamma, ett förhållande, som måste betraktas såsom synnerligen otillfredsställande. Det synes därför angeläget, att staten, oberoende af tillkomsten af en statsmedicinisk anstalt, bereder laboratorium för rättskemisten. Därest emellertid en dylik anstalt kommer till stånd, blifver det af praktiska skäl lämpligast och billigast att förlägga rättskemistens arbetslokaler i sammanhang med öfriga laboratorier, äfven om rättskemistens arbete icke skulle stå i något intimare samband med de uppgifter, som afses åt de öfriga laboratorieföreståndarna. Den mängd uppgifter, som för närvarande påläggas rättskemisten, kräver

dessutom, att han erhåller stadigvarande biträde af assistent och nödig passning af vaktmästare. [6.]

Det har anmärkts, att benämningen rättsmedicinskt laboratorium icke skulle motsvara, hvad därmed i själfva verket afses. Rättare torde också vara att benämna laboratoriet rättskemiskt, då där skulle komma att handläggas så godt som uteslutande rättskemiska frågor och icke, i hvarje fall ej af laboratorieföreståndaren, några andra till rättsmedicinen i öfrigt hörande ärenden, hvilka kräfva insikter i helt andra discipliner än kemi.

Innan jag lämnar frågan om den föreslagna statsmedicinska anstalts omfattning, vill jag påpeka ytterligare en synpunkt, som jag funnit vara värd att taga i betraktande vid sakens bedömande. Sverige har länge, särskildt hvad angår ordnandet af medicinalväsendet, ansetts intaga en rangplats bland de europeiska staterna. På det område, som här är under behandling, torde emellertid en sådan plats icke vidare kunna med rätta anses tillkomma oss. I Tyskland, England, Frankrike, Ryssland och Italien hafva storartade anstalter för ifrågavarande ändamål upprättats, och äfven i Danmark och Norge hafva åtgärder, särskildt på det veterinär-bakteriologiska området, vidtagits. I vårt land åter har, oafsedt inrättandet af de för undervisningsändamål afsedda laboratorierna, intet åtgjorts. Och dock har frågan, hvad angår de bakteriologiska laboratorierna, sin internationella sida.

Beträffande den nya anstalts ställning i administrationen hafva skiljaktiga meningar gjort sig gällande, i det kommittén och medicinalstyrelsen ansett den böra stå under nämnda styrelses ledning, medan fakulteterna i Uppsala och Lund tillstyrkt, att densamma skulle lyda direkt under vederbörande statsdepartement. Med hänsyn till att anstalts hufvudsakligaste uppgift åtminstone till en början skulle blifva att på medicinalstyrelsens begäran verkställa undersökningar och afgifva utlåtanden i frågor, som hörde till anstalts verksamhetsområde, synes mig lämpligast vara, att den tillsvidare kommer att, på sätt medicinalstyrelsen föreslagit, stå under dess ledning. Därest vederbörande laboratorieföreståndare medgifves rätt att inom styrelsen delta i öfverläggningar och beslut rörande ärenden, som inom anstalten varit föremål för hans handläggning, torde den själfständighet och auktoritet, som bör tillkomma honom, ändock kunna upprätthållas. Den af medicinalstyrelsen föreslagna benämningen, medicinalstyrelsens laboratorier, synes mig emellertid mindre lämpligt vald. Ty, skall anstalten förverkliga de mål, som föresättas densamma, bör ett vidsträckt rum

- [6.] lämnas öppet för själfständig vetenskaplig forskning, och i denna del af anstaltens verksamhet lär den icke böra subordinera under medicinalstyrelsen annat än till namnet. Jag anser anstalten kunna helt kort benämnas *statsmedicinska anstalten*.

De belopp, som enligt medicinalstyrelsens senast afgifna utlåtande antagits blifva erforderliga för anstaltens första uppsättning eller 59,162 kronor, synas mig icke vara högre, än behovet kräfver. Den omständigheten, att de farmaceutiska undersökningarna enligt mitt förslag skulle uteslutas ur programmet för anstalten, har jag ej ansett vara af beskaffenhet att böra föranleda någon minskning i berörda belopp, då väsentligen enahanda anordningar ändock torde erfordras i afseende å såväl lokalernas anordnande som uppsättning af inventarier m. m. I fråga om sättet för nödiga medels anskaffande har jag jämväl funnit mig kunna biträda medicinalstyrelsens förslag. Reservationen till år 1906 å anslaget till vaccinationens befrämjande uppgick till 47,288 kronor 88 öre. Ett belopp å 35,000 kronor härå synes därför lämpligen kunna användas till ifrågasvarande ändamål, som ju icke kan anses främmande för det med anslaget afsedda. Återstående 18,162 kronor skulle således krävas såsom extra anslag.

De af medicinalstyrelsen föreslagna löneförmånerna synas mig i allmänhet väl afvägda. Föreståndarna för laboratorierna, som gifvetvis böra vara framstående vetenskapsmän, lära därför, när det gäller att bestämma aflöningen, också bäst jämföras med universitetsprofessorer. I betrakta de jämväl af de löneförmåner, som rättskemisten för närvarande åtnjuter, synas mig de föreslagna beloppen lämpliga.

Icke heller beträffande den föreslagna aflöningen till assistenter har jag någon erinran att framställa.

Hvad angår de i medicinalstyrelsens förslag till lönestat upptagna löner åt vaktmästare, anser jag, som af nedan anfördt skäl finner lönestat nu ej böra underställas Riksdagen för definitivt fastställande, frågan om berörda löner böra stå öppen till ett kommande år, då jag har anledning antaga, att vid nu instundande riksdag jämförliga löner blifva föremål för pröfning.

För närvarande anser jag mig emellertid icke hafva anledning föreslå annan förändring i omförmälda förslag till stat än den, som betingas af min hemställan om indragning af en assistentbefattning. Lönestaten skulle följaktligen komma att sluta på en summa af 40,600 kronor.

De af medicinalstyrelsen beräknade kostnader för anstaltens underhåll i öfrigt, 30,325 kronor, synas mig väl högt tilltagna och torde

kunna nedbringas med åtminstone 3,000 kronor, hvilket belopp minst lärar kunna beräknas komma att inslyta genom försäljning af antidifteriserum och andra preparat. Möjligen skulle någon ytterligare nedsättning kunna ifrågakomma med hänsyn därtill, att enligt mitt förslag de farmaceutiska undersökningarna icke skulle komma att förläggas till det hygieniska laboratoriet. En närmare utredning af denna fråga torde dock kunna anstå till ett kommande år.

Därest nu en statsmedicinsk anstalt sådan den af mig föreslagna varder inrättad, blifver däraf en följd, att det på medicinalstatens stat uppförda anslaget af 6,000 kronor till aflöning åt en rättskemist kommer att ur riksstaten utgå, hvarjämte anslaget till vaccinationens befrämjande lärar böra nedsättas från nuvarande belopp, 15,000 kronor, till 7,700 kronor. Tillika anser jag det böra ett kommande år tagas under öfvervägande, huruvida icke jämväl förslagsanslagen å andra hufvudtiteln till rättsmedicinska undersökningar samt å sjätte hufvudtiteln till allmän hälso- och sjukvård kunna, på grunder som framgå af den förut lämnade redogörelsen, nedsättas, detta särskildt med hänsyn till den förhöjning i berörda anslag, som ägt rum vid 1906 års riksdag. De årliga nya utgifterna för ifrågavarande anstalt blifva följaktligen i själfva verket högst väsentligt mindre, än de förut upptagna beloppen angifva, och kunna med största sannolikhet beräknas icke komma att öfverstiga 50,000 kronor.

Med hänsyn till de jämförelsevis omfattande förberedande arbeten, som erfordras för anstaltens uppsättande och iordningsställande, lärar det icke kunna förväntas, att verksamheten vid anstalten kan taga sin början tidigare än med ingången af år 1909. Det synes emellertid vara synnerligen angeläget, att om möjligt redan under innevarande år och i hvarje fall i god tid under år 1908 åtgärder vidtagas för att söka förvärfva skickliga laboratorieföreståndare, så att medicinalstyrelsen må kunna i samråd med dem planlägga anstaltens anordnande i detalj. Tilläfventyrs torde dessutom en eller annan, som kan tänkas vilja uppträda såsom sökande till någon af dessa befattningar, önska att genom studier i utlandet ytterligare meritera sig. Frågan om anskaffande af lokal torde slutligen erbjuda svårigheter. Allt detta gör, att jag anser lämpligast, att till Riksdagens pröfning nu hänskjutes frågan om anstaltens inrättande, oaktadt icke begäres fastställelse å lönestat eller anvisande af anslag å ordinarie stat.

Däremot synes nu böra af Riksdagen äskas anslag å extra stat dels till första uppsättningen af anstalten, 18,162 kronor, och dels till hvad som kan åtgå för hyra af lämpliga lokaler från och med den 1 oktober 1908 till årets slut, i hvilket afseende torde erfordras ett belopp

- [6.] af i rundt tal 3,200 kronor. Till denna fråga torde jag få återkomma här nedan vid anmälan af de anslag, som böra på extra stat för år 1908 beviljas.

På grund af hvad jag sålunda anförde, får jag alltså i detta sammanhang hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva att med ingången af år 1909 må i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den af mig här ofvan angifna plan inrättas en statsmedicinsk anstalt, under villkor att det å medicinalstyrelsens stat upptagna anslag till aflöning åt en rättskemist indrages, samt att reservationsanslaget till vaccinationens befrämjande nedsättes till 7,700 kronor.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag, som i riksstaten för innevarande år finnas å sjätte hufvudtiteln uppförda, har jag icke att föreslå någon annan ändring, än att förslagsanslaget till

Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

- [7.] för jämnande af hufvudtitelns slutsumma ökas med 37 kronor eller från 425,790 kronor till 425,827 kronor.
- Skrifmaterialier
m. m.

Vidare anförde departementschefen:
Sjätte hufvudtitelns ordinarie anslag uppgå för
1907 till kronor 33,217,678: —
Vid bifall till de af mig framställda förslag
till höjning i anslagen:
till landsstaterna i länen med kronor 1,075: —
» postverket » 1,475,000: —
» telegrafverket » 1,280,000: —
» hospitals underhåll » 225,000: —
» skrifmaterialier och ex-
penser m. m. 37: —
Summa kronor 2,981,112: —
skulle alltså de ordinarie anslagen höjas med ... kronor 2,981,112: —
eller till kronor 36,198,790: —

Extra anslag.

I fråga om anslag på extra stat, som kunde erfordras, anförde departementschefen beträffande

Civildepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli.

Då det anslag till belopp af 3,000 kronor, som Riksdagen för åren 1904—1907 på extra stat beviljat till biträde inom civildepartementet vid beredning af ärenden rörande försäkringsväsendet, är till oförminskadt belopp behöfligt jämväl för år 1908, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[8.]
Biträde inom civildepartementet vid beredning af ärenden rörande försäkringsväsendet.

att till *biträde inom civildepartementet vid beredning af ärenden rörande försäkringsväsendet* för år 1908 på extra stat anvisa ett belopp af 3,000 kronor.

Till en särskild föredragande inom civildepartementet af ärenden rörande elektriska anläggningar äfvensom af vissa andra mål, efter därom af departementschefen meddelad bestämmelse, har Riksdagen på extra stat för år 1907 anvisat ett belopp af 5,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta af detta belopp förskottsvis under år 1906 af tillgängliga medel utanordna 2,500 kronor.

[9.]
Särskild föredragande för mål rörande elektriska anläggningar m. fl.

Då en särskild föredragande inom civildepartementet af omförmälda ärenden erfordras jämväl under år 1908, får jag i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom godtgörelse till en särskild föredragande inom civildepartementet af ärenden rörande elektriska anläggningar äfvensom af vissa andra mål, efter därom af departementschefen meddelad bestämmelse, på extra stat för år 1908 till Kungl. Maj:ts förfogande anvisa ett belopp af 2,500 kronor.

Öfverståthållarämbetet.

[10.] Anslaget till utgifvande af tidningen »Polisunderrättelser», som först beviljades af 1877 års riksdag med ett belopp af 6,000 kronor och därefter redan af 1878 års riksdag höjdes till 10,000 kronor, blef af 1885 års riksdag, i sammanhang med antagandet af lagen angående lösdrifvares behandling, utfärdad den 12 juni 1885, ökad till 15,000 kronor och förhöjdes ytterligare vid 1902 års riksdag till 17,000 kronor. Med detta belopp har anslaget utgått från och med år 1903.

I underdånig skrifvelse den 10 november 1906 har öfverståthållarämbetet anført.

Anslaget å 17,000 kronor hade ditintills visat sig så tillräckligt, att för år 1905 ett öfverskott af 659 kronor 50 öre kunnat till statsverket återlevereras.

Äfven under 1906 och 1907 skulle kostnaderna för tidningen antagligen kunnat hållas inom anslagssumman, därest icke oförutsedda omständigheter inträffat, som gjort densamma otillräcklig.

De under senaste tid af Kungl. Maj:t beslutade utvisningar af finska undersåtar hade nämligen påkallat särskilda åtgärder för att bibringa såväl rikets egna som utlandets polismyndigheter kännedom om dessa ofta mycket farliga förbrytare. Sådana tillkännagifvanden måste innehålla icke blott de vanliga uppgifterna om lefnadsomständigheter, förut undergångna bestraffningar med mera, utan äfven de utvisades fotografi samt antropometriska och dactyloskopiska uppgifter, hvilka senare i hög grad fördyrade priset för tidningens tryckning. Sålunda beräknades kostnaden för ett nu under utarbetning varande nummer af tidningen på 24 sidor, upptagande uteslutande upplysningar om utvisade finnar, uppgå till något mera än 500 kronor. Med säkerhet kunde förutses, att ytterligare två sådana nummer måste under år 1906 utgifvas. Om hänsyn därjämte toges till den fortgående ökningen af kostnaderna till följd af växande upplaga och större spridning, vore en brist å anslaget för 1906 sålunda att förvänta, uppgående till omkring 1,500 kronor. Af samma anledning komme anslaget för 1907 att blifva otillräckligt; och syntes bristen för detta år kunna uppskattas till 3,000 kronor. Vid bestämmande af anslaget för 1908 måste tagas i betraktande, utom växande upplaga, de kraf på större fullständighet vid spridande af upplysningar mellan polismyndigheterna, som under senare åren uppstått genom användning af nya metoder för brotts-

lingars identifierande. Dessa metoder vore dels efter särskildt fastställda regler tagna dubbelfotografier, dels mätningar af vissa kroppsdelar (antropometriska mätningar) och dels fingeraftryck (dactyloscopi). Återgifvande i tryck af dessa identifieringsuppgifter vore förenadt med stora kostnader och betingade gifvetvis en afsevärd förhöjning af anslaget. [10.]

På grund af hvad sålunda anförts har öfverståthållarämbetet i underdånighet hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för utgifvande af tidningen »Polisunderrättelser» ställa till öfverståthållarämbetets förfogande, utöfver de för 1906 och 1907 beviljade anslag, 1,500 kronor för förstnämnda år och 3,000 kronor för det senare året, äfvensom att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta proposition om beviljande af ett belopp af 21,000 kronor till tidningens fortsatta utgifvande.

I anledning af öfverståthållarämbetets ifrågavarande framställning har statskontoret afgifvit infordradt underdånigt utlåtande.

Hvad angår den för år 1906 beräknade bristen å ifrågavarande anslag, torde denna böra täckas af för Kungl. Maj:t tillgängliga medel; och anhåller jag att, sedan bristen blifvit till beloppet känd, ånyo få anmäla ärendet i denna del. Departements-
chefens
yttrande.

Beträffande åter de för åren 1907 och 1908 erforderliga belopp för ifrågavarande publikations utgifvande synes mig ligga i sakens natur, att kostnaderna med växande upplagor och större spridning skola ökas. Öfverståthållarämbetet har emellertid såsom anledning till anslaget öfverskridande under år 1906 särskildt åberopat de åtgärder, som, på grund af de utaf Kungl. Maj:t beslutade utvisningar af finska undersåtar, måst vidtagas beträffande uppgifterna härom i »Polisunderrättelser». Det synes mig dock vara att förvänta, att denna invasion af för allmänna säkerheten vådliga utländska undersåtar skall visa sig vara en öfvergående företeelse, hvadan man i detta sammanhang icke torde behöfva taga densamma i betraktande. En annan omständighet åter, som utan tvifvel äger en väsentlig inverkan på framställningskostnaderna, är, att redaktionen, såsom i öfverståthållarämbetets skrivelse påpekats, börjat i tidningen återgifva vissa på nya metoder grundade uppgifter för brottslingars identifierande — en åtgärd, som jag ej kan finna annat än välbetänkt, särskildt med hänsyn därtill, att detta numera allmänt praktiseras i utlandet, och det, såvidt möjligt, lämpligen bör råda öfverensstämmelse mellan de olika ländernas publikationer af ifrågavarande art.

[10.] Öfverståthållarämbetet har emellertid icke angifvit några grunder för beräkning af de ökade kostnaderna, och på förfrågan har meddelats, att detta svårligen kan ske med den ringa erfarenhet, man hittills haft. Det synes mig därför, som skulle en ökning af 2,000 kronor för närvarande få anses tillräcklig.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till fortsatt utgifvande af tidningen »*Polisunderrättelser*» på extra stat för år 1908 anvisa 21,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under år 1907 af tillgängliga medel anvisa ett belopp af 2,000 kronor.

Landsstaterna i länen.

[11—12.] För innevarande år har Riksdagen på extra stat anvisat *dels* ett anslag af 110,000 kronor att användas till aflöning och underhåll af särskild polisstyrka på landet, där sådan kunde af förhållandena påkallas, *dels ock* ett anslag af 25,000 kronor att användas till åtgärder för gröfre brotts upptäckande samt förbrytares efterspanande och gripande, därvid Riksdagen medgifvit, att reservationer å det förra anslaget jämväl finge användas för det med det senare anslaget afsedda ändamål, när sådant funnes behöfligt.

Då någon ändring i anslagens nuvarande belopp icke torde böra för år 1908 ifrågasättas, tillstyrker jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[11.] *dels* att på extra stat för år 1908 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag af 110,000 kronor att användas till *aflöning och underhåll af särskild polisstyrka på landet*, där sådan kan af förhållandena påkallas, under medgifvande tillika att reservationer å detta anslag jämväl må användas för det i nästföljande punkt omförmälda ändamål, när sådant finnes behöfligt,

[12.] *dels ock* att på extra stat för år 1908 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag af 25,000 kronor att användas till åtgärder för *gröfre brotts upptäckande samt förbrytares efterspanande och gripande*.

I händelse af bifall till hvad i den förra punkten föreslagits lærer Kungl. Maj:t, såsom för innevarande år skett, vilja förståndiga vederbörande länsstyrelser, att bidrag till anordnande af särskild polisstyrka på landet företrädesvis böra tilldelas kommuner, hvilka vilja själfva lämna motsvarande tillskott, eller där landsting eller enskilda

äro villiga att för ändamålet bidra, samt att undantag härifrån må medgifvas endast i särskilda fall, då behovet af förstärkt polisuppsikt finnes oafvisligt och annat bidrag till bestridande af kostnaderna därför icke kan erhållas, äfvensom att iakttaga, att från anslaget må gäldas godtgörelse till extra fjärdingsmän, som för förberörda ändamål anlitas, och att i de fall, då extra polisbiträde påkallas vid hälsobrunnar, marknader, kapplöpningar eller dylikt, sådant ej, utan oafvisligaste behof, må lämnas, därest icke vederbörande i omkostnaderna med skäligt belopp deltaga. [12.]

För de senare åren har på extra stat beviljats ett anslag till ersättning för juridiskt biträde åt de svenska lapparna i Norge samt till lappfogdar och lappförmän, hvilket anslag utgjort till och med år 1895 10,000 kronor och därefter till och med år 1900 13,000 kronor; och hafva från detta anslag utgått arfvoden till lappombud i Norge och till lappfogdar i Jämtlands och Norrbottens län samt från och med år 1896 jämväl i Västerbottens län äfvensom gratifikation till lappförmän i Norrbottens län. Från och med år 1901 har anslaget utgått med ett till 17,500 kronor förhöjdt belopp för att däraf må kunna bestridas jämväl ersättning till ordningsmän inom lappbyarna.

[13.]
Arfvoden åt
lappfogdar
m. m.

Då för samtliga nu ifrågavarande ändamål anslag till senast bestämdt belopp äfven för år 1908 är behöfligt, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till ersättning för *juridiskt biträde åt de svenska lapparna i Norge* samt till *lappfogdar* och *lappförmän* äfvensom *ordningsmän inom lappbyarna* på extra stat för år 1908 anvisa 17,500 kronor.

Då någon ledighet bland tjänstemännen inom fögderierna på Öland icke inträffat, sedan Kungl. Maj:t beslutade omreglering af dessa fögderier, äro fortfarande inga aflöningsbelopp tillgängliga att, i enlighet med 1900 års Riksdags medgifvande, användas till aflöningar åt kronofogden och häradsskrifvaren i det enligt Kungl. Maj:ts nådiga bref den 25 maj 1900 nyinrättade fögderiet inom Västernorrlands län; hvarför jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[14.]
Uppehållande
af två lands-
statstjänster.

att för *uppehållande under år 1908 af en kronofogdetjänst och en häradsskrifvartjänst i Västernorrlands län* må på extra stat för samma år anvisas ett anslag af 6,800 kronor, att utgå i den mån sådant kan vara erforderligt.

Väg- och vattenbyggnadsstaten.

[15]
Förstärkning
af arbetskraf-
terna hos
väg- och
vattenbygg-
nadsstyrelsen.

Uti den för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gällande stat upptages enligt beslut vid 1901 års riksdag till »vikariatsersättning, arfvoden åt extra ordinarie tjänstemän, rit- och skrifbiträde» ett belopp af 17,000 kronor.

Såsom i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 13 januari 1906 vid fråga om reglering af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel erinras, hade emellertid anslaget på grund af den årliga tillväxten i såväl antal som omfattning af de ärenden, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade att handlägga, visat sig icke förslå till aflönande af de tillfälliga arbetskrafter hos styrelsen, som vore oundgängligen behöfliga för ärendenas behöriga handläggning. Kungl. Maj:t hade därför ställt till styrelsens förfogande, att mot redovisningsskyldighet i mån af behof användas till förstärkning af styrelsens arbetskrafter, för tiden från och med den 15 november 1904 till utgången af 1905 ett belopp af 8,550 kronor och för år 1906 7,600 kronor, hvilka belopp anvisats från sjätte hufvudtiteln's allmänna besparingar.

Därefter anhöll väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 16 december 1905, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning om förhöjning från och med 1907 af ifrågavarande anslag med 13,000 kronor eller till 30,000 kronor.

Dåvarande chefen för civildepartementet ansåg väl, att anslaget var i behof af ökning, men fann densamma böra begränsas till 7,600 kronor, så att det belopp, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle för ifrågavarande ändamål få till sitt förfogande, komme att uppgå till samma summa styrelsen under år 1906 haft att disponera; och föreslog Kungl. Maj:t i enlighet härmed Riksdagen att höja anslaget till 24,600 kronor.

Denna framställning blef af Riksdagen på det sätt bifallen, att Riksdagen till förstärkning af arbetskrafterna hos styrelsen på extra stat för år 1907 beviljade ett anslag af 7,600 kronor.

Uti underdänig skrifvelse den 15 oktober 1906 har nu väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt, att ett afsevärdt högre belopp måtte till ifrågavarande ändamål för år 1908 ställas till styrelsens förfogande.

Innan jag ingår på en närmare redogörelse för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förevarande framställning, tillåter jag mig att ur den inför senaste riksdag framlagda utredningen anföra, hurusom an-

talet till styrelsen inkomna mål och ärenden, som år 1890 uppgått till 1,346, därefter ökats år 1895 till 1,761, år 1900 till 2,603 och år 1904 till 3,341, samt att antalet afgångna skrivelser, som år 1890 utgjorde 1,361, uppgått år 1895 till 1,825, år 1900 till 2,848 och år 1904 till 3,409.

[15.]

I sin nu ifrågavarande skrivelse har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört, bland annat, följande.

Under år 1906 hade det visat sig omöjligt att för beräknade arfvodesbelopp anställa tillräckligt antal ingenjörbiträden, hvilket vållat, att från distriktstjänstemännen inkomna upprättade arbetsplaner till företag, för hvilka statsbidrag komme att begäras, fått stanna i styrelsen vida längre tid, innan deras vederbörliga granskning medhunnits, än som blifvit fallet, därest styrelsen förfogat öfver tillräckliga medel för anställande af nödigt antal biträden, och hade därvid stora olägenheter uppstått, särskildt med hänsyn därtill, att med granskning af inkomna arbetsplaner för väg-, bro- och hamnbyggnader samt farleds- och kanalarbeten fått tidtals helt och hållet anstå, för att de tillgängliga arbetskrafterna skolat kunna medhinna att granska de talrika arbetsplanerna till frostaftidnings- samt vattenaflednings- och odlingsföretag, hvilkas antal i hög grad ökats i samma mån, som årliga anslagsbeloppen för dylika företag blifvit höjda.

Anslaget till bidrag för understödjande af frostaftidningar, som år 1905 utgjort 500,000 kronor, hade från och med år 1906 ökats till 700,000 kronor, och uti gemensam underdånig framställning, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landbruksstyrelsen samtidigt med ifrågavarande skrivelse afläte, hemställde styrelserna, att till de för befrämjande af frostaftidningar afsedda anslag, som vid 1906 års riksdag fördelats i två, norrländska afdikningsanslaget och allmänna frostminskningsanslaget, måtte beviljas tillsammans en million kronor. För vattenaflednings- och odlingsföretag funnes dessutom en lånefond intill ett belopp af en million kronor för år.

För att medhinna granskningen under år 1906 af planer, hvilkas utförande borde understödjas från ifrågavarande anslags- och lånefonder, hade under stor del af året två till tre ingenjörbiträden varit selsatta, hvarigenom, såsom ofvan omförmäls, annat inom styrelsen förekommande granskningsarbete måst åsidosättas; men detta oaktadt förefunnes den 15 oktober 1906 hos styrelsen inneliggande planer, afseende 397 frostaftidningsföretag inom de öfra fyra norrländska länen och 53 dylika arbetsföretag inom rikets öfriga län eller tillsammans 450 stycken, hvilka ännu icke hunnit granskas.

[15.]

Af ofvanstående redogörelse torde, säger vidare väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, framgå, att ytterligare krafter för granskning af särskildt för frostafdiknings- samt vattenaflednings- och odlingsföretag uppgjorda planer erfordrades, och till deras aflönande kunde icke beräknas mindre årligt belopp än 4,800 kronor utöfver den summa, som för 1907 anvisats.

Arbetet å styrelsens afdelning för ärenden rörande enskilda järnvägar hade under de senare åren i väsentlig grad ökat. Denna ökning i ärenden rörande de enskilda järnvägarna hade föranledts närmast genom anläggning af nya järnvägar, bandelar, bispår, stationer och hållplatser, genom den kontroll öfver järnvägarnas rullande materiel, som i följd af nådiga kungörelsen den 31 december 1904 skulle utöfvas af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, genom frågor angående elektriska starkströmsanläggningar samt genom den fullständigare granskning, som i enlighet med Riksdagens uttalande i skrifvelse den 18 maj 1905 (n:r 152) numera ägnades planer för järnvägar, för hvilkas utförande be- gärdes statslån.

Tillökningen i antalet ärenden rörande enskilda järnvägar framginge med all tydlighet af nedanstående tablå öfver antalet inkomna och afgångna skrivelser i dessa ärenden.

Ar.	Antal skrivelser.		År.	Antal skrivelser.	
	Inkomna.	Afgångna.		Inkomna.	Afgångna.
1890	263	176	1898	695	490
1891	386	301	1899	778	571
1892	403	287	1900	729	671
1893	406	298	1901	738	630
1894	410	318	1902	790	713
1895	404	334	1903	794	930
1896	487	339	1904	1082	1043
1897	583	586	1905	1416	1295

Hvad styrelsen sålunda anført om olägenheterna att icke inom behörig tid medhinna granskningen af planer till vägar, broar med flera allmänna arbeten ägde naturligtvis i lika hög grad sin giltighet i afseende å behandlingen af ärenden rörande enskilda järnvägar. Stora och

betydelsefulla intressen vore ofta förbundna med frågor om järnvägars anläggning eller förändring genom anordnande af nya bispår, stationer eller hållplatser, och dessa intressen fordrade, att dylika frågor afgörande icke fördröjdes. Det vore af vikt, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sattes i tillfälle att genom tillgång på behöfliga arbetskrafter kunna utreda och behandla dessa ärenden inom sådan tid, att enskildas berättigade intressen icke lämnades åsido. [15.]

Då styrelsen tidigare beräknat, att ett belopp af 13,000 kronor under år 1907 och de närmaste åren skulle vara tillräckligt för beredande af tillgång till förstärkning af styrelsens arbetskrafter, hade denna beräkning varit grundad på då rådande förhållanden och på antagandet af en tillökning i arbetsbördan af den omfattning, som under senaste åren ägt rum. På sätt styrelsen visat, hade emellertid under år 1906 tillökningen blifvit större än som kunnat antagas. Styrelsen ansåge därför, att en summa af 7,800 kronor utöfver det för år 1907 anvisade anslag vore för ändamålet behöflig, och hemställde därför i underdånighet, det Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen till förstärkning af arbetskrafterna i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för år 1908 äska ett anslag på extra stat af 15,400 kronor.

Såsom förut nämnts utgjorde antalet till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen under år 1904 inkomna mål och ärenden 3,341. Detta antal har under år 1905 vuxit till 3,826. Departements-
chefens ytt-
rande.

Fördelningen af dessa mål mellan styrelsens olika afdelningar framgår af följande tablå:

	1904	1905
Å järnvägsafdelningen.....	1,082	1,416
» tekniska afdelningen.....	1,215	1,479
» administrativa afdelningen	1,044	931
Summa	3,341	3,826

Under år 1905, då styrelsen för förstärkning af arbetskrafterna haft till sitt förfogande inemot samma belopp som det af Riksdagen för år 1907 anvisade, har visserligen afgjorts ett afsevärdt större antal mål än under år 1904, men med hänsyn därtill att antalet inkomna mål ökats med så hög siffra som 485 har det oaktadt balansen stigit.

[15.] I detta hänseende ber jag få åberopa följande, af mig införskaffade uppgift å oafgjorda mål och ärenden.

	Den 31 december 1904			Den 31 december 1905		
	summa	däraf inkomna		summa	däraf inkomna	
		före 1904	år 1904		före 1905	år 1905
Järnvägsafdelningen	99	25	74	150	29	121
Tekniska afdelningen	493	159	334	569	229	340
Administrativa afdelningen	92	2	90	51	1	50
Summa	684	186	498	770	259	511

Redan af dessa siffror torde framgå, att det vid föregående års riksdag för ifrågavarande ändamål anvisade anslaget varit otillräckligt. Kommer så härtill, att man icke torde kunna motse någon minskning i tillströmningen af mål, utan snarare, och särskildt om anslag till frostminskningsföretag, såsom chefen för jordbruksdepartementet lär komma att föreslå, komma att ökas, en fortsatt stegring kan väntas, synes mig väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning vara väl värd beaktande.

Under år 1905 har, enligt mig lämnadt meddelande, styrelsen till extra biträden m. m. använt 23,191 kronor 50 öre, på sätt närmare framgår af nedanstående tablå, hvilken tillika utvisar, huru enligt i november månad 1906 gjorda beräkningar det belopp af 24,600 kronor, styrelsen under sistnämnda år för ändamålet haft till sitt förfogande, skulle utnyttjas.

	1905		1906	
Järnvägsafdelningen	6,624	46	5,985	83
Tekniska afdelningen för öfriga ärenden	7,163	57	9,037	73
Administrativa afdelningen	1,750	—	1,600	—
Juridiska biträdet	1,000	—	1,000	—
Renskrifnings- och ritbiträden	3,800	01	4,000	—
Vikariatsersättningar under semester	1,087	50	1,087	50
Extra renskrifnings- och ritningskostnader m. m.	1,765	96	1,888	94
Summa kronor	23,191	50	24,600	—

Det belopp af 24,600 kronor, som styrelsen har till disposition för år 1907, torde blifva användt ungefär på enahanda sätt som motsvarande summa år 1906. [15].

Af det belopp å ytterligare 7,800 kronor, som styrelsen nu för år 1908 äskat, skulle enligt uppgift användas 3,000 kronor till ytterligare en extra ingenjör å järnvägsafdelningen och 4,800 kronor till arfvode för granskning af utdiknings- och vägplaner.

Emellertid har jag tagit i öfvervägande, huruvida icke väg- och vattenbyggnadsstyrelsens växande arbetsbörda skulle, åtminstone i någon mån, kunna minskas därigenom, att de fall, då underdånigt utlåtande från styrelsen inhämtas, i möjligaste mån inskränkas. Jag tänker härvid särskildt på de af styrelsen omförmälda ärenden angående elektriska starkströmsanläggningar, hvilka hittills städse remitterats till styrelsen, så snart ledningen korsat enskild järnväg eller vattentrafikled. I dessa ärenden har numera utbildat sig en så pass stadgad praxis, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande i regel ej torde vara erforderligt, särskildt med afseende å den ingående granskning, som ägnas dylika ärenden af vederbörande, hos kommerskollegium anställda inspektör öfver elektriska anläggningar.

På grund häraf och enär det synes mig angeläget att, då frågan om en allmän lönereglering inom verket med däraf tilläfventyrs föranledda förenklingar i arbetssättet i en ej aflägsen framtid torde komma på dagordningen, det för ifrågavarande ändamål afsedda auslag ej är uppbringadt till en alltför hög siffra, har jag ansett, att ett belopp af 30,000 kronor nu skulle vara för det närmaste behovet tillräckligt, hvadan således på extra stat för år 1908 skulle erfordras 13,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till *förstärkning af arbetskrafterna hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag af 13,000 kronor.

Till undersökning af mindre hamnar och farleder äfvensom till upprättande af planer till ombyggnad af broar, då dylika arbeten icke äro förenade med vägföretag, har Riksdagen på extra stat beviljat för hvar och ett af åren 1894—1898 ett anslag af 5,000 kronor och för hvar och ett af åren 1899—1907 ett belopp af 10,000 kronor. [16.]

Undersökning
af mindre
hamnar m. m.

Uti sin ofvan berörda underdåniga skrifvelse den 15 oktober 1906 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anført, att, ehuru detta anslag visat sig väl knappt, styrelsen för närvarande icke ansåge sig böra ifrågasätta någon ökning i anslaget.

- [16.] Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 10,000 kronor till *undersökningar af mindre hamnar och farleder* äfvensom till *upprättande af planer till anläggning eller ombyggnad* af broar, då dylika arbeten icke äro förenade med vägföretag.

- [17.] För möjliggörande af en verksam kontroll å enskilda järnvägars Inspektion af rullande materiel har Riksdagen på extra stat för ett hvar af åren 1905, 1906 och 1907 anvisat 5,000 kronor att för ändamålet ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande.

Då anslag för ifrågavarande ändamål äfven för år 1908 är behöfligt, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för *anordnande af inspektion å enskilda järnvägars rullande materiel* på extra stat för år 1908 anvisa 5,000 kronor att för ändamålet ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande.

- [18.] Till bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar har Riksdagen, i likhet med Anläggning af vägar m. m. hvad under senare år ägt rum, på extra stat för år 1907 anslagit ett belopp af 1,000,000 kronor.

Uti sin förutnämnda underdåniga skrifvelse den 15 oktober 1906 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort framställning om anslagets höjande för nästkommande år till 1,500,000 kronor.

Innan jag redogör för de skäl, som ligga till grund för denna framställning, anhåller jag att få nämna några ord om en annan härmed sammanhängande fråga.

I sin skrifvelse den 23 maj 1906 angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel har Riksdagen med afseende å grunderna för ifrågavarande anslags användning till en början erinrat om sitt i skrifvelse den 16 maj 1905 (n:r 148) angående en af Kungl. Maj:t föreslagen väganläggning i Enontekis socken gjorda uttalande, att, utan att gagnet af anläggningen därigenom skulle i någon väsentligare mån förringas, en afsevärd besparing i penningar och arbetskraft syntes kunna åstadkommas därigenom att vägens bredd minskades från 4,2 till 3,6 meter och att Riksdagen därför ansett en sådan ändring i arbetsplanen böra vidtagas.

Vidare anförde Riksdagen, att det syntes Riksdagen med fog kunna ifrågasättas, huruvida icke samfärdsselförhållandena särskildt i de norra

delarna af landet skulle af anslaget draga större fördel, därest i mindre lifligt trafikerade trakter vägnas bredd, i likhet med hvad i nyss-nämnda särskilda fall ägt rum, minskades, i den mån förhållandena och gällande lagstiftning sådant medgäfv, och därigenom möjlighet bereddes att med de för ändamålet anslagna medlen åvägbringa så mycket flera förbindelseleder.

Vid föredragning af denna Riksdagens skrifvelse fann Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 22 juni 1906 godt anbefalla väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att vid afgifvande af yttranden och förslag angående anvisande af statsbidrag från ifrågavarande anslag för hvarje särskildt fall utreda, huruvida icke, på sätt Riksdagen ifrågasatt, vägbredden i mindre trafikerade trakter kunde göras mindre än den vanligen förekommande.

Sedan jag, för att söka åstadkomma att förslag till väganläggningar redan från början baserades på så billiga grunder som möjligt, därefter anmodat väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att inkomma med utredning i berörda hänseende, har från styrelsen till mig öfverlämnats en inom styrelsen utarbetad promemoria angående resultaten af verkställda beräkningar angående eventuell besparing genom tillämpning af ett billigare byggnadssätt vid anläggning af allmänna vägar i de norra delarna af landet.

Denna promemoria är af följande innehåll:

»För ifrågavarande ändamål kunna två olika metoder väljas, nämligen dels att begagna billigare byggnadssätt, dels att minska vägbredden. Slutligen kunna dessa båda metoder på en gång komma till användning.

A. Billigare byggnadssätt.

1:o) *Balansering med intimare följande af markens naturliga böjningar.*

Vid jämförelse, anställd å befintliga vägförslag, har den eventuella vinsten häraf befunnits uppgå till i medeltal 0,04 kr. pr m. af vägens hela längd.

Gränser: 0,02—0,06 kr.

Ex. 1. Röde—Vaplan, Jämtlands län: 0,04 kr.

» 2. Jerkvitsle—Fors sockengräns, Västernorrlands län: 0,06 kr.

» 3. Teg—Obbola, Västerbottens län: 0,02 kr.

» 4. Lill Pite—Åträsk, Norrbottens län: 0,04 kr.

- [18.] 2:o) *Brantare lutningar*, förslagsvis 1:15, hvarigenom vägförkortningar, massförminskningar vid branta upp- och nedgångar m. m. kunna vinnas.

På sådana sträckor, där brantaste lutning måste tillgripas, torde väglängden genom lutningen 1:15 kunna nedbringas till c:a 75 % af väglängden vid lutningen 1:20. Den brantare lutningen medför *dels* den fördelen, att vägsträckan kan förkortas, hvilket likväl *ej* kan inträffa i alla de fall, där god vägriktning erhålles redan med lutningen 1:20, *dels äfven* att massorna kunna nedbringas, hvilken synpunkt är densamma, som återfinnes under 1:o).

Hvad angår vägförkortningen, är densamma i allmänhet beroende på de lokala förhållandena i hvarje visst fall. Särskildt torde nytta däraf kunna dragas, där långa snedbackslutningar kunna till längden förminskas och därigenom dyrbara stödmurs- och beklädnadsarbeten minskas.

Ex. 1. Röde—Vaplan: ingen vinst.

» 2. Jerkvitsle—Fors sockengräns: vinst pr m. af vägens hela längd $\frac{4851}{9525} = 0,51$ kr.

Ex. 3. Teg—Obbola: ingen vinst.

» 4. Lill Pite—Åträsk: ingen vinst.

Af dessa exempel, hvilkas så skiljaktiga resultat kunna betraktas som gränsvärden, framgår såväl vanskligheten att af denna åtgärd påräkna någon säker och afsevärd vinst som äfven svårigheten att å en sådan vinst beräkna ett medelvärde. För denna undersökning torde, såvidt bedömas kan, ett medelvärde af vinsten icke böra uppskattas till högre belopp än högst några få ören pr meter af vägens hela längd.

3:o) *Nedbringande af grusmängden*, förslagsvis till 0,08 m³ för m², motsvarande $\frac{2}{3}$ af den brukliga grusmängden. Vinst: $4,0 \cdot 0,04 \cdot 2 = 0,32$ kr. pr m. af vägens hela längd vid 4,0 meters vägbredd.

4:o) *Handräcken af trä på trästolpar*.

I medeltal torde c:a $\frac{1}{20}$ af väglängden vara försedd med handräcken på stenstöd, till dubbla priset för handräcken på trästolpar, resp. 1,60 kr.—0,80 kr.

Genom utbyte skulle vinsten kunna uppgå till $\frac{1,60-0,80}{20} = 0,04$ kr. för m. af vägens hela längd.

Gränser: 0,02—0,08.

Ex. 1. Nedre norra distriktet: åtgärden redan genomförd.

» 2. Teg—Obbola: 0,08 kr.

Sammanställning.

	<i>min.</i>	<i>medel</i>	<i>max.</i>
1:o)	0,02	0,04	0,06
2:o)	0,00	?	0,51
3:o)	0,32	0,32	0,32
4:o)	0,02	0,04	0,08
	0,36	?	0,97

Medelpris pr m. vid billig, ordinär och dyr kostnad resp. 4: —, 5: —, 8: — kr. Vinst i % resp. 9,0 %, ?, 10,2 % eller i rundt tal högst 10,0 %.

B. *Minskning af vägbredden från 4,0 m. till 3,0 m.*

Genom en sådan åtgärd blifva kostnaderna reducerade genom minskning af:

- 1:o) jordlösen,
- 2:o) röjningsarbete,
- 3:o) planering,
- 4:o) massor (såväl jord- som berg-),
- 5:o) trummornas längd,
- 6:o) grusmängden,

äfvensom eventuellt någon gång af andra kvantiteter, såsom beklädnadsarbeten m. m.

Däremot kan ingen nedgång i kostnad beräknas af dikesmurar i bergskärning, stendiken, handräcken och broar m. m.

Hvad broarna beträffar, måste en fri bredd mellan räckverken på minst 4,0 m. bibehållas orubbad *dels* med hänsyn därtill, att en fri brobredd af 3,0 m. redan i och för sig är för knapp, *dels äfven* på grund af de betydande kostnader, som vid en eventuell ökning af vägbredden skulle uppstå vid broarnas ombyggnad.

Dessutom är att märka, det alla på en vägsträcka befintliga broar, genom de af vägbreddens minskning oberoende fria bredderna med ty åtföljande oförändrade kostnader, äfvensom öfriga kvantiteter, som under vägbreddens minskning förblifva oförändrade, verka till minskning af

[18.] vinstprocenten, hvilket ock af nedanstående exempel med all tydlighet framgår.

En utredning af ofvan förmälda kostnadsminskning kan endast genom exempel få sin rätta belysning, hvadan fyra typiska vägförslag från de öfre norrländska länen med en föreslagen vägbredd af 4,0 m. äfven kostnadsberäknats för 3,6 och 3,0 m. vägbredd och för jämförelse sammanställts härnadan.

Ex. 1. Jerkvitsle—Fors sockengräns, Västernorrlands län.

Del	Längd i m.	Anm.	Kostnad				Vinst i %.
			3.6 m.		3.0 m.		
A	1,650	Bro öfver Indalsälven	30,880	—	28,600	—	7.38
B	160		120,000	—	120,000	—	—
C	2,630		21,200	—	19,400	—	8.49
D	3,310		12,560	—	10,700	—	14.81
E	1,935		24,460	—	23,200	—	5.15
	9,685	m. väg och bro kosta kr. .	209,100	—	201,900	—	3.44
		eller pr meter resp.	21	59	20	85	3.44
		» med afdrag för bron resp.	9	20	8	60	6.52

Denna väganläggning är typisk för en dyrbar sådan — särskildt beträffande delarna A, C och E — med vidlyftiga konstarbeten, såsom stödmurs- och beklädnadsarbeten m. m., hvarjämte exemplet klart belyser betydelsen af broarnas bibehållande vid den gamla bredden.

Ex. 2. Gillhof—Gällö, Jämtlands län.

I	8,460	40,280: —	37,100: —	7,89
II	21,870	89,280: —	81,900: —	8,27
III	2,370	6,400: —	5,800: —	9,38
IV	3,030	8,560: —	7,600: —	11,21
	35,730 m. väg kosta kr.	144,520: —	132,400: —	8,39
	eller per m. resp. »	4,05	3,71	8,39

I föreliggande exempel äro terräng och balansering i stort sedt normala. På vägbyggnaden förekomma likväl 10 st. smärre broar till en sammanlagd kostnad af 27,600 kr., alla broar af den art, att de äro integrerande delar i vägbygget och i hvarje fall måste gå under anslag från vägbyggnadsfonden. [18.]

Ex. 3. Spöland—Ytterrödå, Västerbottens län.

I	770	3,100: —	2,800: —	9,68
II	17,700	90,540: —	81,900: —	9,54
III	2,130	9,700: —	8,800: —	9,28
20,600 m. väg kosta kr.		103,340: —	93,500: —	9,52
eller per meter resp.		5,02	4,54	9,52

Äfven förevarande exempel har att uppvisa i det stora hela normala terräng- och balanseringsförhållanden. På hela vägsträckan förefinnas endast 3 st. smärre brobyggnader.

Ex. 4. Storfors—Hvitbäcken, Norrbottens län.

I	3,470	8,982: —	8,032: —	10,58
II	3,400	6,700: —	5,828: —	13,01
III	2,630	5,423: —	4,748: —	12,45
IV	2,950	6,302: —	5,515: —	12,49
15 % tillägg		4,113: —	3,677: —	—
12,450 m. väg kosta kr.		31,520: —	27,800: —	11,80
eller per meter resp.		2,53	2,23	11,80

Terrängen i detta exempel är normal, men balanseringen synnerligen torftig, på grund hvaraf vägbyggnaden ställer sig mycket billig och kan tjäna som typiskt exempel på en väganläggning af sådan egenskap. På vägsträckan förekommer endast en mindre träbro.

Sammanställning.

Medelvärdet af de fyra här uttagna exemplen:

1:o) med bron i ex. 1 8,29 %.

2:o) utan » 9,06 %.

Att af ofvanstående utredning erhålla någon exakt uppfattning af den ekonomiska vinsten med den föreslagna åtgärden ställer sig svårt.

[18.]

Hvad som af densamma framgår synes vara:

1:o) Genom vägbreddens minskning från 3,6 till 3,0 m. erhålles en ekonomisk behållning, som i regeln håller sig mellan 3—12 % och i medeltal omkring 8 à 9 %.

2:o) Något samband mellan vinsten och den specifika kostnaden kan icke skönjas.

C. Billigare byggnadssätt i förening med vägbreddens minskning.

Vid en kombination af de båda metoderna skulle, på grund däraf att vissa element ingå i och inverka på båda resultaten samt i följd af nödvändigheten att anordna mötesplatser, uppstå en vinst, som icke kan uppskattas till mer än högst 15 %.

I den skrifvelse, hvarmed denna promemoria till mig öfverlämnats, anförde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att vidtagande af de i promemorian angifna åtgärder skulle, med vinnande af allenast en relativt ringa besparing, föranleda, att de allmänna vägarna blefve i väsentlig mån af sämre beskaffenhet och mera betungande att med större lass trafikera, att en del af besparingen blefve endast en besparing för staten med allenast en öfverflyttning af hela den besparade kostnaden på de väghållningsskyldiga såsom i motsvarande mån ökad vägunderhåll, att det blefve omöjligt att å vägarna mötas med ett kanonanspann eller andra militära fordon å ena och vägfarandes vanliga fordon å andra sidan, att vägarna således icke vid krigs- eller mobiliseringsstillfällen utan ett totalt undanträngande af den vanliga vägtrafiken skulle kunna användas för militära ändamål, samt att vägarna icke alls kunde medgifva möte mellan två militärfordon.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kunde alltså för sin del icke annat än på det kraftigaste afstyrka, att de i det föregående öfvermålade åtgärderna skulle vinna gillande, utan hemställde, att Riksdagens förberörda uttalanden om vägarnas minskning i bredd för vinnande af billigare vägar i de nordliga trakterna icke måtte föranleda annan åtgärd än en däremot svarande anmaning till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande i de norra länen att vid beslut om väganläggning, så ofta som förhållandena kunde sådant medgifva, bestämma vägbredden till de mindre måtten 4 à 4,5 meter i stället för 5 à 6 meter, och borde vägbredden af strategiska skäl icke göras mindre än 4 meter.

De af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sålunda uttalade betänkligheterna torde få anses till en viss grad öfverdrifna. Det är nämligen

gen, synes mig, gifvet, att å de jämförelsevis obetydligt trafikerade vägar i de nordligare trakterna ett billigare byggnadssätt skulle kunna med fördel användas framförallt genom att minska vägbredden men äfven genom att tillämpa enklare byggnadsmetoder än de vanligen förekommande. Hvad beträffar de strategiska skälen har visserligen från generalstabens sida framhållits, att man ur militär synpunkt saknar anledning tillstyrka statsbidrag till anläggning af vägar under 4 meters bredd, men å andra sidan medgifvits, att vägar kunna förekomma, som ej hafva synnerlig betydelse i förevarande hänseende.

På grund häraf har också Kungl. Maj:t på min af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan genom nådigt bref den 29 november 1906 till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i de norra länen bringat Riksdagens ofvanberörda i skrivelser den 16 maj 1905 och den 23 maj 1906 gjorda uttalanden till Kungl. Maj:ts befallningshafvandes kännedom samt tillika, med öfverlämnande af bestyrkt afskrift af förenämnda promemoria, anbefallt dem att vid behandling af frågor om anläggning af allmän väg särskildt i mindre trafikerade trakter noga tillse, att vägens bredd ej gjordes större än förhållandena oundgängligen påkallade, äfvensom att i öfrigt hålla hand däröfver, att vid uppgörande af förslag till väganläggningar lades till grund så billigt byggnadssätt, som kunde anses med den ifrågavarande vägens betydelse och god hushållning förenligt. Kungl. Maj:ts befallningshafvande förståndigades därjämte att hvar i sitt län underrätta vägstyrelserna om innehållet i det nådiga brefvet.

Slutligen har Kungl. Maj:t, som funnit det med fog kunna ifrågasättas, huruvida icke i de norra länen åtskilliga traktors behof af kommunikationer skulle kunna tillräckligt tillgodoses genom vägar, hvilka med en bredd af högst 3 meter vore anlagda med tillämpning af ett i alla afseenden och särskildt beträffande lutningsförhållanden och broar billigare byggnadssätt än i förevarande promemoria förutsatts, genom nådigt bref den 31 december 1906 förståndigat väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att skyndsamt till Kungl. Maj:t inkomma med ny, fullständig plan för sådana väganläggningar jämte beräkning af den besparing i kostnad, som härigenom skulle vinnas.

Hvad angår den i statsrådsprotokollet för den 13 januari 1906 omförmälda frågan om ändrade bestämmelser beträffande underhållet af vissa vägar, ber jag få erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 2 februari 1906 uppdragit åt chefen för civildepartementet att låta verkställa en utredning, huruvida och i hvad mån förändrade bestämmelser borde träffas i fråga om underhållet af såväl de sträckor af den

[18.]

[18]. s. k. militärvägen genom det inre Norrland, som låge emellan Ruskträsk i Västerbottens län och Gallijaur vid länsgränsen mot Norrbottens län samt emellan Glomerträsk och Visträsk i sistnämnda län, som äfven möjligen andra inom de norrländska länen och inom Kopparbergs län befintliga vägar, beträffande hvilka likartade förhållanden kunde anses föreligga.

Sedan från Kungl. Maj:ts befallningshafvande i de norrländska länen och i Kopparbergs län på grund af berörda uppdrag infordrad utredning numera inkommit, har ärendet remitterats till kammarkollegium för afgifvande af underdånigt utlåtande.

Jag öfvergår härefter till redogörelse för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning om höjning af ifrågavarande anslag.

Redan i sin underdåniga skrifvelse beträffande anslagskraf till 1906 års riksdag gjorde styrelsen en liknande hemställan och återopade därvid för att visa, huru krafven på alltmera ökade eller förbättrade landsvägskommunikationer ständigt vuxit under de senare åren, en tablå öfver de hos styrelsen under olika år inneliggande hvilande planer till vägföretag, för hvilka anslag begärts ur vägbyggnadsfonden.

Denna tablå, fullständigad med uppgift beträffande år 1906, har nu styrelsen ånyo återopat; och visar densamma följande belopp:

År	Datum.	Antal inneliggande förslag.	Beräknad kostnad.	För året erforderligt anslag, $\frac{2}{3}$ af den beräknade kostnads-summan.	För året tillgängligt anslag.	Brist under året.
1894.....	1 jan.	123	3,405,017	—	2,270,011 33	800,000 — 1,470,011 33
1895.....	»	122	3,674,487	—	2,449,658 —	800,000 — 1,649,658 —
1896.....	»	100	4,123,825	50	2,749,217 —	800,000 — 1,949,217 —
1897.....	»	116	4,426,865	—	2,951,243 33	800,000 — 2,151,24 ⁹ 33
1898.....	»	115	4,083,814	—	2,722,542 66	900,000 — 1,822,542 66
1899.....	»	132	5,250,034	50	3,500,023 —	900,000 — 2,600,023 —
1900.....	»	143	6,304,822	—	4,203,214 66	1,000,000 — 3,203,214 66
1901.....	»	112	6,565,498	—	4,376,998 66	1,000,000 — 3,376,998 66
1902.....	»	81	5,533,966	—	3,689,310 66	1,000,000 — 2,689,310 66
1903.....	»	103	5,937,787	—	3,958,525 33	1,000,000 — 2,958,525 33
1904.....	»	127	6,476,184	—	4,317,456 —	1,000,000 — 3,317,456 —
1905.....	»	141	7,013,814	—	4,675,876 —	1,000,000 — 3,675,876 —
1906.....	»	120	6,935,654	—	4,623,769 33	1,000,000 — 3,623,769 33
eller i medeltal		—	—	—	3,575,988 15	— — 2,652,911 23

Då behovet af ökad tillgång till understödjande af vägarbeten fortfarande kvarstode och jämväl torde komma att ökas, hade styrelsen ansett sig icke böra underlåta att inför Kungl. Maj:t ånyo framföra sin hemställan om tillökning uti ifrågavarande anslag till 1,500,000 kronor.

Tillika har jag att anmäla, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jämtlands län i underdånig skrifvelse den 1 december 1906 anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för anslaget höjande till det af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ifrågasatta belopp.

Till stöd för denna framställning har Kungl. Maj:ts befallningshafvande hufvudsakligen anført. Jämtlands län hade af anslaget under de sista tre åren bekommit för 1904 69,600 kronor, för 1905 94,800 kronor och för 1906 55,100 kronor. Detta hade emellertid utgjort endast en del af de belopp, som för samma tid begärts i statsanslag. För närvarande vore hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inneliggande framställningar om anslag till vägbyggnader och vägförbättringar med en beräknad kostnad af inalles 625,656 kronor 50 öre, hvarför statsbidraget efter beräkning af två tredjedelar skulle uppgå till 417,104 kronor 32 öre. Dessa siffror uttryckte dock icke på långt när det behof af nya och förbättrade allmänna vägar inom länet, för hvars tillgodoseende åtgärder blifvit inledda. Företag för en sammanlagd beräknad kostnadssumma af ej mindre än 2,392,470 kronor vore sålunda beroende på vederbörande myndigheters pröfning. Där af framginge till fullo, att de belopp, som af statsmedel dittills kunnat erhållas till allmänna vägars byggande inom länet, vore i hög grad otillräckliga, något som vore högeligen att beklaga, då där funnes rika naturliga hjälpkällor, som nu på grund af bristande kommunikationer icke kunde tillgodogöras.

Beträffande nu föreliggande fråga anhåller jag till en början få erinra därom, att en vid 1905 års riksdag i likartadt syfte som väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hemställan väckt motion icke vann Riksdagens bifall, äfvensom att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning beträffande anslaget höjande för år 1907 ej föranledde någon åtgärd.

Departements-
chefens
hemställan.

Af den åberopade tablån framgår, att antalet inneliggande förslag, som år 1905 uppgick till 141, år 1906 nedgått till 120, och att den för de ifrågaställda vägföretagen år 1906 beräknade sammanlagda kostnad såsom följd däraf i viss mån minskats. Vid dessa förhållanden och då jag därjämte hyser den förhoppning, att hvad som åtgjorts för att söka nedbringa kostnaderna för väganläggningar i vissa trakter, däribland Jämtlands län, skall visa sig hafva önskad påföljd, synes mig tid-

[18.] punkten nu ej vara inne att öka det hittills för ifrågavarande ändamål utgående beloppet.

Jag får således i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till *bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar* på extra stat för år 1908 anvisa 1,000,000 kronor.

[19.]
Bro- och
hamnbygg-
nader m. m.

Till understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprepning af åar och farleder är å innevarande års riksstat anvisadt ett belopp af 400,000 kronor.

Uti sin förut berörda underdåniga skrifvelse den 15 oktober 1906 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt om beviljande för ändamålet jämväl för år 1908 af ett anslag till ofvannämnda belopp af 400,000 kronor; och får jag äfven tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för år 1908 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande till *understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprepning af åar och farleder* 400,000 kronor.

Villkor
för stats-
bidragen.

De nu gällande allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af ofvan under punkterna 18 och 19 omförmälda statsbidrag samt kontrollen därå, att fastställda planer varda vid arbetenas utförande följda, innehållas i Riksdagens skrifvelse den 15 mars 1899 (n:r 17) och blefvo till allmänhetens kännedom meddelade genom nådig kungörelse den 29 i samma månad (svensk författningssamling 1899 n:r 21).

Vid 1906 års riksdag blef anslaget till frostminskningsföretag fördelat i två särskilda anslag, norrländska afdikningsanslaget och allmänna frostminskningsanslaget. I sammanhang härmed vidtog Riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning beträffande det norrländska afdikningsanslaget några mindre ändringar i omförmälda allmänna villkor och bestämmelser, hvilka varit gällande jämväl angående statsbidrag för frostminskningsföretag. Dessa ändringar afsågo, frånsedt några smärre redaktionella jämkningar, *dels* att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle godkänna kontrakt om arbetes utförande (mom. 5) samt bestämma termer för statsbidrags utbekommande (mom. 7), under det förut dessa åtgärder vidtagits af Kungl. Maj:t och, endast efter erhållet nådigt bemyndigande, af nämnda styrelse, *dels* att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämnades rätt att

pröfva säkerhetshandling för kontrakts fullgörande eller medels återbäring (mom. 6 och 8) äfvensom att medgifva anstånd med arbetes utförande (mom. 10), hvilka åtgärder tidigare varit förbehållna Kungl. Maj:t. De sålunda förändrade villkoren och bestämmelserna hafva kungjorts den 22 juni 1906 (svensk författningssamling 1906 n:r 58).

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelar nu i sin förutnämnda skrifvelse, att samma styrelse och landtbruksstyrelsen, för att bringa öfverensstämmelse i villkoren för statsunderstöd från de två afdikningsanslagen, gjort framställning därom, att föreskrifter beträffande allmänna frostminskningsanslaget måtte utfärdas af enahanda lydelse med dem, som på sätt nämnts gälla norrländska afdikningsanslaget; och då det skulle medföra lättnad i behandling af ärenden rörande förlängning i arbetstiden, om medgifvande till sådant anstånd äfven för väg-, bro- och hamnbyggnadsföretag med mera finge lämnas af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, har styrelsen hemställt om ändring i detta hänseende uti ofvannämnda nådiga kungörelse den 29 mars 1899 och i samband därmed om ändring i öfriga här ofvan anmärkta afseenden, så att denna författning bringades i närmare öfverensstämmelse med kungörelsen den 22 juni 1906 angående norrländska afdikningsfonden.

Med hänsyn till hvad sålunda förekommit får jag tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen besluta, att i afseende å de statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader äfvensom upprepning af åar och farleder, som af Riksdagen för år 1908 kunna komma att beviljas, skola gälla följande allmänna villkor och bestämmelser, nämligen:

Mom. 1. För hvarje företag måste plan till arbetets utförande jämte beräkning öfver därmed förenade kostnader vara uppgjord och hafva vunnit Kungl. Maj:ts nådiga fastställelse; och skall menighet, bolag eller annan vederbörande, som erhållit statsunderstöd till arbetets utförande, vara underkastad alla de villkor och kontroller, som af Kungl. Maj:t pröfvas lämpliga och nödiga.

Mom. 2. Innan statsbidrag beviljas, bör efter offentlig utfärdad kungörelse vederbörande menighet hafva afgifvit yttrande om företagets lämplighet och nytta.

Mom. 3. Statsbidrag må af Kungl. Maj:t bestämmas till högst två tredjedelar af den beräknade kostnaden enligt den fastställda arbetsplanen; dock att för mindre hamnar, företrädesvis fiskehamnar, anslag må af Kungl. Maj:t bestämmas till mer än två tredjedelar, dock högst till nio tiondelar af den beräknade kostnaden, i hvilket fall af statsanslaget endast sju niondelar må kunna användas till arbetets utfö-

[19.] rande, hvaremot återstående två tiondelar skola afsättas till en hamnfond, på sätt i mom. 14 sägs;

skolande menighet, bolag eller andra vederbörande, hvilka antagas komma att af ett genom statsbidrag understödt företag hafva nytta, genom kontant tillskott, materialier, arbete eller andra bidrag enligt ofvan angifna proportion af respektive minst en tredjedel eller minst tre tiondelar bestrida den återstående, icke af statsmedel anvisade andelen af kostnaderna för företagets fullbordande, hvarvid bestämmelsen i mom. 4 skall iakttagas.

Mom. 4. Vid meddelande af statsbidrag skall, där Kungl. Maj:t icke finner undantag böra äga rum, iakttagas, att, om verkliga kostnaden för arbetets utförande skulle befinnas understiga den beräknade, af vederbörande myndighet granskade och godkända kostnaden, det beviljade statsbidraget minskas med så stor del af den ifrågavarande besparingen, som det beviljade statsbidraget utgjort af den beräknade kostnadssumman; börande vid sådana företag, som afse större vägarbeten, hamn- och brobyggnader, och till hvilkas utförande statsbidrag beviljats till belopp af 10,000 kronor eller därutöver, samt hvilka ej på entreprenad verkställas, räkenskaper af vederbörande intressenter föras på sådant sätt, att den verkliga kostnaden för det af staten understödda arbetsföretaget må kunna säkert uppskattas.

Mom. 5. Då ett arbetes utförande öfverlämnas till menighet, bolag eller enskilda, bör kontrakt därom vara i vederbörlig ordning afslutadt samt af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkänt.

Kontraktet skall innefatta förbindelse för menighet, bolag eller enskilda dels att i noggrann öfverensstämmelse med den fastställda arbetsplanen och under skyldighet att därvid vara underkastade vederbörandes kontroll påbörja och fullborda arbetet inom viss bestämd tid, utan att vidare väcka anspråk på ytterligare bidrag af allmänna medel, och dels att genom egna tillskott utgöra, hvad som utöver statsbidraget kan erfordras, äfvensom de öfriga åtaganden, som enligt dessa allmänna villkor och bestämmelser vederbörande åligga; ägande väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att, där den pröfvar lämpligt, uti kontraktet intaga det förbehåll att, innan sista delen af statsbidraget utbetalas, bör styrkas, att till styrelsen blifvit aflämnade fullständiga ritningar, utvisande huru arbetet blifvit utfördt. Dessutom bör uti kontrakten angående sådana större vägarbeten, hamn- och brobyggnader, till hvilkas utförande statsbidrag beviljats till belopp af 10,000 kronor eller därutöver, inflyta, att vederbörande arbetsdirektion skall hafva skyldighet att under arbetsåren inom viss bestämd tid till väg- och vatten-

byggnadsstyrelsen årligen afgifva af räkenskapsutdrag åtföljd berättelse om arbetets fortgång under nästföregående året; hvarjämte, beträffande särskildt de kontrakt, hvilka afse företag till kommunikationsanstalters befordrande, i dessa kontrakt bör införas, att vederbörande direktions skall, sedan kommunikationsanstalten blifvit för trafik upplåten, afgifva sådana uppgifter om de årliga trafikförhållandena, som kunna ifrågakomma att inforas.

Mom. 6. För fullgörandet af sådant kontrakt äfvensom för de lyftade statsmedlens återbäring, i fall mot kontraktet brytes, skall ställas sådan säkerhet, som af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkännes; varande dock städer och sådana menigheter, hvilka Kungl. Maj:t anser därifrån böra befrias, från dylik skyldighet frikallade.

Mom. 7. Beviljadt anslag kan i allmänhet icke utbekommas, förr än arbetsföretaget blifvit börjadt, hvarefter anslagna medel få successivt och i mån af arbetets fortgång lyftas vid de terminer, som i kontraktet finnas utsatta eller särskildt blifvit bestämda af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen; börande, såvida icke Kungl. Maj:t, med afseende å särskilda förhållanden, pröfvar skäligt annorlunda förordna, någon del af anslaget i statskontoret innestå, intill dess arbetet är vederbörligen afsynadt och godkändt.

Mom. 8. Alla statsbidrag, som blifvit uti ifrågavarande afseende beviljade, skola från statskontoret utbetalas antingen omedelbart eller ock genom Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande eller den myndighet, som fått sig i nåder uppdraget att medlen rekvirera och uttaga; börande, innan större eller mindre del af beviljade statsbidrag utbetalas, hos statskontoret företes:

- a) om arbetets utförande afslutadt och godkändt kontrakt;
- b) af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkänd säkerhetshandling för samma kontrakts fullgörande eller medlens återbäring i de fall, där sådan säkerhet enligt mom. 6 erfordras;
- c) behörigt intyg att arbetet är börjadt.

Därest för mindre hamnbyggnad anslag beviljats till belopp, öfverstigande två tredjedelar af den beräknade kostnaden, skall därjämte iakttagas att, innan någon del af statsanslaget utlämnas, skall vara styrkt, dels att vederbörande landsting åtagit sig att ansvara för framtida underhållet af hamnbyggnaden, dels ock att ej mindre själfva området för hamnen än äfven ett för den rörelse, som skall i hamnen bedrivas, tillräckligt område i land blifvit för det gemensamma behovet afsöndrade.

[19.] Mom. 9. De säkerhetshandlingar, som för statsbidrags utbekommande till statskontoret aflämnats, förblifva uti statskontorets vård; dock skola sådana handlingar, som vederbörande ämbetsmyndigheter kunna blifva i behof att begagna, till dem på behörig rekvisition utlämnas.

Mom. 10. I händelse afvikelse, utan därtill erhållen vederbörlig tillåtelse, skett från den fastställda arbetsplanen eller arbetet, utan af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen medgifvet anstånd med detsamma utförande, icke blifvit fullbordadt inom därför bestämd tid, ankommer på Kungl. Maj:t att låta inställa all vidare utbetalning af statsbidraget samt återfordra hvad däraf uppburits att på en gång eller successivt till statskontoret inbetalas inom den tid, som bestämmes af Kungl. Maj:t eller af Riksdagen, till hvars pröfning frågan om uppburna medels återbäring öfverlämnas, därest längre anstånd därmed än till nästa riksdag anses erforderligt. Statskontoret bör tillse, att sådan inbetalning ingår i vederbörlig ordning; och skall det åligga vederbörande att å sålunda lyftade och återburna medel jämväl erlagga fem procent årlig ränta från lyftningsdagen, till dess återbetalning sker.

Mom. 11. De arbetsföretag, för hvilkas utförande statsbidrag beviljats, böra vara påbörjade inom tid, som i det om företagets utförande upprättade kontrakt eller af Kungl. Maj:t särskildt blifvit bestämd; kommande, då arbetet icke påbörjats inom den sålunda bestämda tidens förlopp, det beviljade beloppet att reserveras till Riksdagens disposition.

Mom. 12. Alla med statsbidrag utförda arbeten skola af den eller dem, som sådant understöd bekommit, underhållas, intill dess sådan underhållsskyldighet kan varda andra i laga ordning ålagd, eller vederbörande från underhållsskyldigheten befriats, med iakttagande, beträffande underhåll af mindre hamnbyggnader, till hvilka beviljats anslag till belopp, öfverstigande två tredjedelar af beräknade kostnaden, af bestämmelsen i mom. 8 här ofvan.

Mom. 13. Därest hamn- och kanal- eller andra likartade afgifter efter arbetsföretagets fullbordande skola komma att utaf de trafikerande upptagas, bör taxa därå vara fastställd, så lindrig som skäligen låter sig göra. Sålunda fastställda afgifter få icke förhöjas, med mindre Kungl. Maj:t, på grund af särskilda förekommande omständigheter, pröfvar skäligt därtill lämna bifall, utan böra däremot ovillkorligen ned sättas, så snart det af redogörelse, som hvart femte år till Kungl. Maj:ts befallningshafvande bör ingifvas, befinnes, att behållna inkomsten öfverstiger en viss af Kungl. Maj:t fastställd procent utaf de till företaget lämnade enskilda bidrag; och skall dessutom en viss af Kungl. Maj:t

likaledes bestämd andel utaf de afgifter, som uppbäras, till reparationsfond afsättas eller till sådan särskild hamnfond, hvarom i mom. 14 sägs, ingå. [19.]

Mom. 14. Utgår till mindre hamnbyggnad statsbidrag till belopp, öfverstigande två tredjedelar af kostnaden, skola två niondelar af anslaget afsättas till en under vederbörande landstings egen förvaltning ställd hamnfond, till hvilken jämväl må, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, inflyta viss andel af afgifter, upptagna för hamnens begagnande; och må denna fond för underhållet af hamnbyggnaden anlitas.

Mom. 15. Alla kostnader, af hvad namn de vara må, som i följd af erhållna anslag föranledts för statskontoret, skola utan undantag bestridas eller godtgöras utaf den eller dem, som statsbidraget erhållit.

På därom af Kungl. Maj:t gjord framställning har Riksdagen år 1905 till ombyggnad af Simrishamns hamn beviljat ett anslag af 253,500 kronor under villkor, att gällande allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från bro- och hamnbyggnadsfonden blefve i tillämpliga delar gällande för det sålunda beviljade statsbidraget. Af berörda belopp har på extra stat anvisats 53,500 kronor för år 1906 och 100,000 kronor för år 1907. [20.]

Ombyggnad
af Simris-
hamns hamn.

Enligt den af öfverstlöjtnanten O. Z. Ekdahl år 1901 upprättade och med alternativ A betecknade plan till hamnbyggnad, som vid 1905 års riksdag förordades till utförande, afsågs erhållande af en 5 meter djup bassäng af 19,300 kvadratmeters areal med en invändig kajlängd af 571 meter och en 188 meter lång utvändig kaj samt dessutom en särskild för fiskarbåtar afsedd bassäng af 2 meters djup.

Denna plan har blifvit af Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 25 maj 1905 fastställd. Genom nådigt beslut den 7 april 1906 har Kungl. Maj:t därefter i planen medgifvit vissa smärre förenklingar, hvilka, enligt hvad i ärendet hörda myndigheter upplyst, skulle blifva till nytta för den allmänna sjöfarten.

Det kostnadsförslag, som förelades 1905 års riksdag, slutade på ett belopp af 507,000 kronor, och skulle staten följaktligen enligt Riksdagens beslut bidraga till företaget med halfva den sålunda beräknade kostnaden.

Arbetet har varit utbudet på entreprenad, men äfven med ofvanberörda förenkling i arbetsplanen har lägre anbud ej kunnat erhållas än 603,000 kronor, ett belopp som med 96,000 kronor öfverstiger den ursprungligen beräknade kostnaden. Härtill komma ytterligare ersättning till kontrollant och oförutsedda utgifter. Dessa ökade kostnader måste helt och hållet bestridas af staden Simrishamn.

[20.]

Uti sin förutnämnda skrifvelse af den 15 oktober 1906 hemställer nu väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen begära anvisande af den summa å 100,000 kronor, som återstår af det till ombyggnad af Simrishamns hamn beviljade statsbidraget.

Därjämte föreligger en af arbetsdirektionen för ifrågavarande hamnbyggnad i underdånig skrifvelse den 1 november 1906 gjord framställning, att Kungl. Maj:t tacktes, för vinnande af 3 meters djup i den för fiskarbåtar afsedda delen af hamnen och därtill ledande inseglingsskanal, af allmänna medel bevilja ett anslag utan återbetalningsskyldighet af 12,000 kronor.

Denna fråga har väckts af den kommission, som på grund af Kungl. Maj:ts bref den 16 juni 1905 tillsatts med uppdrag att företaga en undersökning af de lokala förhållandena å Sveriges kuster med hänsyn till behovet af och betingelserna för anläggning af nya och förbättring af redan befintliga fiske- och andra hamnar. Denna kommission har, efter besök i Simrishamn, å sammanträde i Kristianstad den 25 augusti 1906 beslutit att hos staden Simrishamn framhålla önskvärdheten af, att fiskehamnen erhöles ett djup af 3 meter i stället för 2 meter enligt planen.

Kommissionen anför härom.

Staden Simrishamns belägenhet i förhållande till goda och vidsträckta fiskeplatser samt afsättningsförhållandena för fisk vore sådana, att det kunde förutsättas, icke blott att fisket från Simrishamn skulle starkt utvecklas, och att där hemmahörande fiskares antal skulle komma att snabbt tilltaga, utan äfven att talrika främmande fiskare ofta skulle söka sig in dit, när en god och lämplig fiskehamn där blefve färdig. En fiskehamn, som kunde möjliggöra en väsentlig utveckling af fisket, måste emellertid äfven vid Östersjön hålla minst 3 meters djup. Den tid borde nämligen ej vara aflägsen, då fisket också därstädes till stor del och med långt bättre förtjänst än förut komme att idkas längre ut till sjöss med motorförsedda båtar, som bättre kunde hålla sjön, och hvilka följaktligen måste vara mera djupgående än nu använda fiskarbåtar.

Då för staden Simrishamn en i alla väder absolut trygg och praktiskt taget för all framtid bestående fiskehamn nu hölle på att anläggas, funne kommissionen mycket beklagligt, att djupet i denna hamn blott skulle blifva 2 meter. Förr eller senare komme med all sannolikhet en fördjupning till 3 meter att företagas. Det borde följaktligen anses såsom gifvet, att en stor ekonomisk vinst skulle uppstå, om denna åtgärd verkställdes redan innan vatten insläpptes i fiskehamnsbassängen, och i sammanhang med den nya hamnanläggningens utförande i dess helhet.

På grund af detta fiskehamnskommissionens uttalande lät den för hamnbyggnaden tillsätta arbetsdirektionen verkställa undersökning angående den stenmassa, som för den ifrågasatta fördjupningen vore att bortspränga, hvarefter direktionen från de för den pågående ombyggnaden antagna entrepenörerna infordrat anbud å fördjupningsarbetets utförande. Enligt den verkställda undersökningen kräfdes bortsprängning af 2,300 kubikmeter sten, och hafva entrepenörerna för arbetet betingat sig en ersättning af 12,000 kronor.

[20.]

I sin underdåniga skrifvelse af den 1 november 1906 har arbetsdirektionen anförst.

Med hänsyn därtill att den kostnad, som komme att drabba staden Simrishamn för den nya hamnbyggnaden, blifvit så afsevärdt större än ursprungligen beräknats, kunde staden, hvars ekonomiska bärighet redan blifvit i största måtto anlitad, icke ikläda sig den ytterligare kostnad, som en fördjupning af fiskehamnen till 3 meter skulle medföra. Det af fiskehamnskommissionen gjorda uttalandet ådagalade emellertid tydligt, att den föreslagna fördjupningen vore en mycket betydelsefull fråga för fiskerinäringens rätta bedrifvande i ett vidsträckt område af södra Östersjön. Arbetsdirektionen hyste därför den säkra tillförsikt, att Kungl. Maj:t äfven skulle behjerta frågans vikt och finna ändamålet med det ifrågasatta fördjupningsarbetet vara af så allmän natur, att, då staden icke mäktade draga kostnaderna därför, desamma borde lämpligen och skäligen bestridas af allmänna medel.

På grund häraf och under åberopande af ett arbetsdirektionen af stadsfullmäktige lämnadt bemyndigande har direktionen i underdånighet anhållit, att Kungl. Maj:t måtte, för vinnande af 3 meters djup i den nya fiskehamnen och därtill ledande inseglingränna, af allmänna medel bevilja staden Simrishamn ett anslag utan återbetalningsskyldighet af 12,000 kronor.

Magistraten i Simrishamn samt Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads län hafva förordat bifall till framställningen.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att i ärendet yttra sig, har styrelsen uti ett den 12 december 1906 afgifvet underdånigt utlåtande anförst, att ifrågavarande fördjupning af fiskehamnsbassängen utan tvifvel skulle lända till stor fördel, och att det vore påtagligt, att, om fördjupningen komme till stånd i samband med de öfriga nu pågående hamnarbetena, en ej obetydlig ekonomisk besparing skulle uppstå. Då vidare staden Simrishamn ej syntes förmå göra

- [20.] ytterligare ekonomiska uppostringar för hamnbyggnaden, och då det föreslagna fördjupningsarbetet otvifvelaktigt vore af stor betydelse för fiskerinäringens utveckling å platsen, hemställde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition om beviljande af det sökta beloppet, 12,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Då 1905 års Riksdag beviljade anslag till ombyggnad af Simrishamns hamn, betonade Riksdagen särskildt, att hamnens istandsättande, enligt den utredning, som förelåg, var af stor betydelse icke blott för staden med dess omnejd utan äfven för det stora antal fiskarbåtar såväl från skånska som från blekingska fisklägen, som under fisketiden uppehålla sig utanför den staden närbelägna delen af skånska kusten. Af fiskehamnskommissionens här ofvan återgifna uttalande framgår emellertid, att hamnen skulle för fisket få väsentligt större betydelse, om den för fiskarbåtar afsedda bassängen upptoges till ett djup af 3 meter i stället för af 2 meter, såsom skulle ske enligt den redan fastställda planen. Det är enligt min mening också att förvänta, att en sådan åtgärd skulle framkalla ett större uppsving inom fiskerinäringen i dessa trakter, då därigenom möjlighet bereddes att till fisket använda större, sjödugliga båtar, med hvilka kunde drifvas hafsfiske, som i regel är vida mera gifvande än strandfisket. Ur denna synpunkt framstår det för mig såsom synnerligen önskvärdt, att det ifrågasatta fördjupningsarbetet kommer till utförande.

I fråga om det för hamnbyggnaden redan beviljade statsbidraget har, såsom nämnts, stadgats, att nu gällande allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från bro- och hamnbyggnadsfonden skola i tillämpliga delar gälla. Det åligger följaktligen staden Simrishamn att fullborda arbetet utan att vidare väcka anspråk på bidrag af allmänna medel och att genom tillskott af egna medel utgöra, hvad som utöfver statsbidraget kan erfordras. Men dessa bestämmelser torde icke vara tillämpliga å detta fall, där det gäller ett arbete, som icke i den Riksdagen förelagda planen varit afsedt. Härtill kommer, att staden för hamnbyggnaden nödgats ikläda sig kostnader till ett belopp, som med mera än 96,000 kronor öfverstiger den summa, hvilken år 1905 antogs komma att drabba staden. Det torde väl få anses sannolikt, att, därest Riksdagen då haft kännedom om den verkliga kostnaden för arbetets utförande, statsbidrag skulle hafva beviljats till hälften af detta belopp. Jämväl billighetsskäl synas därför tala för, att staden, hvilken, enligt hvad år 1905 upplystes, har jämförelsevis begränsade ekonomiska tillgångar, icke ytterligare betungas

med någon del af kostnaderna för nu ifrågavarande arbete, hvilket har betydelse lika mycket för fiskare från närbelägna trakter som för Simrishamn.

[20.]

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag i underdånighet, det tacktes Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

att för *ombyggnad af Simrishamns hamn* på extra stat för år 1908 dels af redan beviljad anslag å 253,500 kronor anvisa återstående belopp, 100,000 kronor, dels ock i syfte att vid ombyggnaden åstadkomma 3 meters djup i den för fiskarbåtar afsedda bassängen och därtill ledande inseglingsränna bevilja ett anslag å 12,000 kronor med föreskrift, att gällande allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från bro- och hamnbyggnadsfonden skola i tillämpliga delar gälla jämväl beträffande sistberörda anslag.

Med anledning af därom utaf Kungl. Maj:t gjord framställning har Riksdagen år 1906 till iståndsättande och ombyggnad af Skanörs hamn, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 13 januari 1906 omförmälda, af majoren V. Gagner upprättade förslag jämte däri enligt samma protokoll af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjorda ändringar och tillägg, beviljat ett anslag af 272,900 kronor och därpå på extra stat för år 1907 anvisat 72,900 kronor, dock att ej någon del af anslaget finge utgå, förrän städerna Skanör och Falsterbo förbundit sig att, sedan hamnen blifvit enligt berörda plan iståndsatt och ombyggd, för framtiden utan bidrag af statsmedel underhålla densamma.

[21.]

Istånds-
sättande och
ombyggnad
af Skanörs
hamn.

Jag tillåter mig erinra, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län, efter nådig remiss, med skrifvelse den 13 september 1906 öfverlämnat en af hamnstyrelsen i Skanör och Falsterbo, i enlighet med allmänna rådstugans i nämnda städer den 6 augusti 1906 fattade beslut, den 18 i samma månad utfärdad förbindelse, enligt hvilken städerna Skanör och Falsterbo åtagit sig att, sedan Skanörs hamn blifvit iståndsatt och ombyggd i hufvudsaklig öfverensstämmelse med omförmälda förslag med däri af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjorda ändringar och tillägg, för framtiden utan bidrag af statsmedel i fullgodt skick underhålla hamnen; att allmänna rådstugans omförmälda beslut, enligt utfärdadt bevis, icke blifvit hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande öfverklagadt; samt att Kungl. Maj:t genom beslut den 12 oktober 1906 fastställt berörda plan med däri gjorda ändringar och tillägg samt ställt till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande det för år 1907 beviljade

- [21.] anslaget, 72,900 kronor, äfvensom föreskrifvit, att af de för hamnens begagnande inflytande afgifter, som icke omedelbart behöfde tagas i anspråk för underhåll af hamnen, skulle bildas en för detta ändamål afsedd fond, öfver hvars förvaltning Kungl. Maj:ts befallningshafvande skulle genom utsedt ombud utöfva kontroll.

På grund af hvad sålunda förekommit och i öfverensstämmelse med hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillika hemställt, får jag i underdånighet tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af det för *istandsättande och ombyggnad af Skanörs hamn* beviljade anslag å 272,900 kronor på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 100,000 kronor.

[22.]
Istånd-
sättande af
Abekås hamn.

Den våldsamma storm, som den 30 och den 31 december 1904 rasade öfver södra delarna af landet, anställde betydande skador å flera skånska hamnar, däribland hamnen vid Abekås fiskläge i Skifvarps socken af Malmöhus län.

Uti en till Kungl. Maj:t ställd skrift har nu hamnstyrelsen i Abekås, under anförande att de genom nämnda storm förorsakade skador å därvarande hamn vore så stora, att hamnintressenterna, hvilka i ekonomiskt hänseende vore synnerligen betungade till följd af förut gjorda dryga utgifter för hamnens byggande och underhåll, icke såge sig mäktiga att med egna medel ånyo istandsätta hamnen, i underdånighet anhållit, att Kungl. Maj:t måtte bevilja utan återbetalningsskyldighet det belopp, 15,000 kronor, som enligt en af distriktsingenjören, löjtnanten vid väg- och vattenbyggnadskåren E. Sahlén upprättad plan med kostnadsförslag beräknats för hamnens reparation och försättande i samma skick som före stormen, eller största möjliga del af berörda belopp. I sammanhang härmed har hamnstyrelsen meddelat, att styrelsen gått i författning om upprättande af förslag till hamnens förbättrande och förstärkande i syfte att göra den mera motståndskraftig.

Innan jag emellertid återger, hvad i detta ärende förekommit, torde jag böra erinra därom, att Kungl. Maj:t från af Riksdagen anvisade anslag till understödjande af mindre hamnbyggnader beviljat dels den 15 mars 1878 till hamnens anläggning 13,000 kronor och dels den 3 juli 1885 till istandsättande och förbättring af hamnen 22,600 kronor, hvilka arbeten, som uti de af Kungl. Maj:t fastställda kostnadsförslagen beräknats kräfva ett belopp af sammanlagdt 60,000 kronor, fullbordats och godkänts, det förra den 7 januari 1880 och det senare den 7 november 1893. Vidare har Kungl. Maj:t den 12 oktober 1906, för uppgörande

af plan för utförande af de förstärkningsarbeten, hvilka, på sätt hamnstyrelsen i den underdåniga ansökningen meddelat, äro ifrågasatta att å hamnen utföras, beviljat ett bidrag af 400 kronor. [22.]

Enligt gällande bestämmelser äger Kungl. Maj:t från det af Riksdagen anvisade anslag till understödjande af brobyggnader med mera bevilja statsbidrag till högst två tredjedelar af den beräknade kostnaden; dock att för mindre hamnar, företrädesvis fiskehamnar, bidraget må under vissa särskilda villkor kunna bestämmas till högst nio tiondelar af den beräknade kostnaden. Underhållsskyldigheten för alla arbeten, som utförts med understöd af allmänna medel, åligger den eller dem, som bekommit sådant. I hvad angår de arbeten, som för hamnens förstärkande och förbättrande må komma att utföras, kan således bidrag från nämnda anslag af Kungl. Maj:t anvisas, hvaremot för beviljande af det nu sökta understödet till hamnens istandsättande, hvilket närmast är att anse som ett hamnintressenterna åliggande underhållsarbete, Riksdagens samtycke torde, på sätt förut i liknande fall förfarits, böra inhämtas.

Vidare torde det tillåtas mig att ur ett af löjtnanten Sahlén afgifvet, den underdåniga ansökningen bifogadt utlåtande rörande den hamnen vid stormtillfället öfvergångna skadan äfvensom planen för det nu ifrågasatta arbetet å hamnens istandsättande återgifva följande:

»Den orkanlika storm, som börjande på middagen den 30 sistlidne december med tilltagande styrka under den därpå följande natten rasade öfver södra delen af vårt land, hade en hufvudsaklig riktning af O. N. O. och dref vattenståndet längs Skånes ost- och sydkust upp till en höjd af omkring 2 meter öfver dagligt vattenstånd samt åstadkom på, bland annat, Abekås hamn nedannämnda svåra skador.

A. Norra vågbrytaren. Nedre delen af betonparapeten och den utanför varande stenfyllningen blefvo på flera ställen ramponerade och utsköljda. Parapetens fortsättning ini land — bestående af en lägre stenmur — bortspolades helt och hållet. Å brobänken blef cementeringen delvis bortsköljd, hvarjämte en del pållare förstördes, då slitande båtar togo dem med sig eller bräckte dem.

B. Södra vågbrytaren. Å yttre delen blef betonkroppen på åtskilliga ställen sönderrifven och urhållad, hvarjämte det här å öfversidan mellan fastgjutna rälsståndare varande plankvärbet helt och hållet sönderbröts och bortspolades; den inre af stenjetée bestående delen af armen blef på flera ställen ramponerad och genombruten.

C. Hamnbryggan. Bålverket blef å dess öfre del (öfver m. v. y.) helt och hållet förstördt och mellanfyllningen bortspolad, hvarjämte å densamma varande fastgöringspållare försvunno.

[22.] D. Plankskoningen mellan hamnbryggan och södra hamnarmen blef till större delen förstörd.

E. Hamnplanen. Stensättningen å densamma närmast innerkajen (som ej nämnvärdt skadades) blef intill norra armen på en 12 meters längd upprifven. I öfrigt blef öfre lagret af planeringen bortspoladt eller nedsköljdt i hamnbassinen. Pällarne försvunno.

F. Hamnbassinen blef i afsevärd grad sandfylld och tarfvar betydlig uppuddring, för att fastställda djupet, 8 fot = 2,4 m., åter skall erhållas.»

I den underdåniga skrifvelse, hvarmed Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län öfversändt hamnstyrelsens förenämnda ansökan, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande, i anslutning till hvad kronofogden i orten i afgifvet yttrande meddelat, anfört hufvudsakligen följande. Utöfver de skador, som stormen förorsakat på själfva hamnen, hade invånarna å fiskläget vid samma tillfälle blifvit hemsökta därigenom, att fiskebåtar och fiskredskap förstörts, samt att det vid stormen uppdrifna vattnet bortsköljt matjorden å trädgårdar och åkerlappar samt skadat byggnader. Befolkningen, som redan förut lefvat i små ekonomiska förhållanden, hade genom förödelsen råkat i än mera betryckt belägenhet. Det vore alltså ställt utom allt tvifvel, att hamnintressenterna ej själfva förmådde bekosta iståndsättandet af hamnen, hvilken dock vore för befolkningens näring oundgänglig. Under åberopande häraf och med erinran, att statsanslag för hamnens anläggning utgått med omkring 35,000 kronor, tilläte sig Kungl. Maj:ts befallningshafvande i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t måtte fatta beslut i syfte att, i likhet med hvad skett beträffande åtskilliga hamnar inom Malmöhus län, hvilka blifvit skadade genom storm natten mellan den 25 och den 26 december 1902, för iståndsättande af de Abekås hamn vid ifrågavarande tillfälle öfvergångna skador måtte beviljas ett anslag utan återbetalningsskyldighet af 15,000 kronor.

Slutligen har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uti infordradt underdånigt utlåtande den 12 april 1905 meddelat, att styrelsen, som anslöte sig till Kungl. Maj:ts befallningshafvandes hemställan, vid granskning af den föreliggande arbetsplanen och kostnadsberäkningen för hamnens försättande i samma skick som före stormen i december 1904 icke funnit anledning till ändring af den af löjtnanten Sahlén till ett belopp af 15,000 kronor beräknade kostnaden.

Af hvad i detta ärende förekommit framgår otvetydigt, att den förödelse, som under decemberstormen år 1904 öfvergått hamnen i

Abekås, orsakats af en sällsynt och ovanligt våldsam naturhändelse och ej kan tillskrifvas något åsidosättande af den hamnintressenterna åliggande underhållsskyldighet. Äfven synes mig, med afseende å hvad ortsmyndigheterna upplyst om hamnintressenternas ekonomiska ställning, något tvifvel icke böra råda om deras oförmåga att utan statens mellankomst försätta den för deras näringsyrke så viktiga hamnen i det stånd, den före stormen hade. Här äro således för handen de omständigheter, som förut i liknande fall, senast år 1906, föranledt statsmakterna att räcka en fattig fiskarbefolkning en hjälpsam hand i dess nödställda belägenhet. Jag tvekar därför icke att till nådigt bifall förorda förevarande ansökning i hela dess vidd. [22.]

Såsom förut framhållits, hafva hamnintressenterna för afsikt att för hamnens framtida bestånd utföra nödiga förstärkningsarbeten; och har Kungl. Maj:t, såsom äfven nämnts, den 12 oktober 1906 anvisat medel för uppgörande af plan för hamnens förbättring i sådant syfte. Dessa förbättringsarbeten, till hvilka bidrag torde komma att i sinom tid af Kungl. Maj:t beviljas från det årliga hamn- och brobyggnadsanslaget, böra gifvetvis, såsom i liknande fall förut föreskrifvits, utföras i sammanhang med de arbeten, till hvilka statsunderstöd nu ifrågasatts.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 15,000 kronor att såsom anslag utan återbetalningsskyldighet för *iståndsättande af hamnen i Abekås* till hamnintressenterna utgå, dock under villkor att, i sammanhang med arbetet å hamnens iståndsättande, jämväl arbete till densammas förstärkande i öfverensstämmelse med plan, som därför kan varda af Kungl. Maj:t fastställd, utföres, äfvensom att gällande allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från bro- och hamnbyggnadsfonden blifva i tillämpliga delar gällande äfven för det till hamnens iståndsättande ifrågasatta statsbidrag.

På framställning af Kungl. Maj:t beviljade 1898 års Riksdag till bestridande af kostnaderna för upprensning å vissa platser af en inomskärsfarled mellan Marstrand och Lysekil samt mellan Hunnebostrand och Fjällbacka ett anslag af 404,440 kronor. [23.]

Upprensning
af det s. k.
Väckholms-
sundet.

De upprensningsarbeten, som i det då föreliggande förslaget berörde farleden mellan Marstrand och Lysekil, afsågo dels sundet mellan Tjörns hufvud och Tjörns kalf, dels sundet mellan Herön med Koöarna och Tjörn, den s. k. Kyrkesundsrännan, dels ock sundet mellan Skaftön och Orust från Oxevikshamnen till Snäckedjupet.

[23.]

Enligt den kostnadsberäkning, som låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning, skulle Kyrkesundsrännan upprensas till 5,5 meters djup under vanligt vattenstånd.

Emellertid framhöll chefen för flottans stab, som undfått nådig befallning att yttra sig i ärendet, att farleden genom Kyrkesundsrännan ägde en icke oväsentlig sjömilitär betydelse, samt att, med hänsyn därtill och då den föreslagna fördjupningen icke vore fullt tillräcklig att medgifva flottans första klassens pansarbåtar att med säkerhet passera den sålunda fördjupade farleden, det ur militär synpunkt framstode såsom ett viktigt önskemål, att upprensningen skedde till ett djup af 6 meter vid medelvattenstånd.

Med anledning häraf lät Kungl. Maj:t föranstalta därom, att utförandet af arbetet med upprensning af farleden i Kyrkesundsrännan utbjöds på entreprenad efter olika alternativ; och visade det sig då, att arbetet, som i det Riksdagen förelagda förslaget beräknats draga en kostnad af 296,000 kronor, kunde, trots iakttagande af en fördjupning intill 6 meter vid medelvattenstånd, utföras mot en entreprenadsumma af 275,523 kronor.

På grund häraf verkställdes upprensningen till 6 meters djup, och är arbetet numera afsynadt och godkändt.

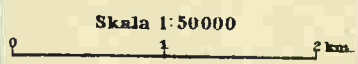
För närvarande föreligger fråga om upprensning af sundet mellan Väckholmen och Flackviksholmar, gemenligen kalladt Väckholmssundet. Detta sund, beläget norr om Kyrkesundsrännan och söder om sundet mellan Skaftön och Orust, bildar följaktligen en viktig länk i den inomskärsfarled mellan Marstrand och Lysekil, hvilken i propositionen till 1898 års Riksdag betecknades såsom för sjöfarten synnerligen betydelsefull.

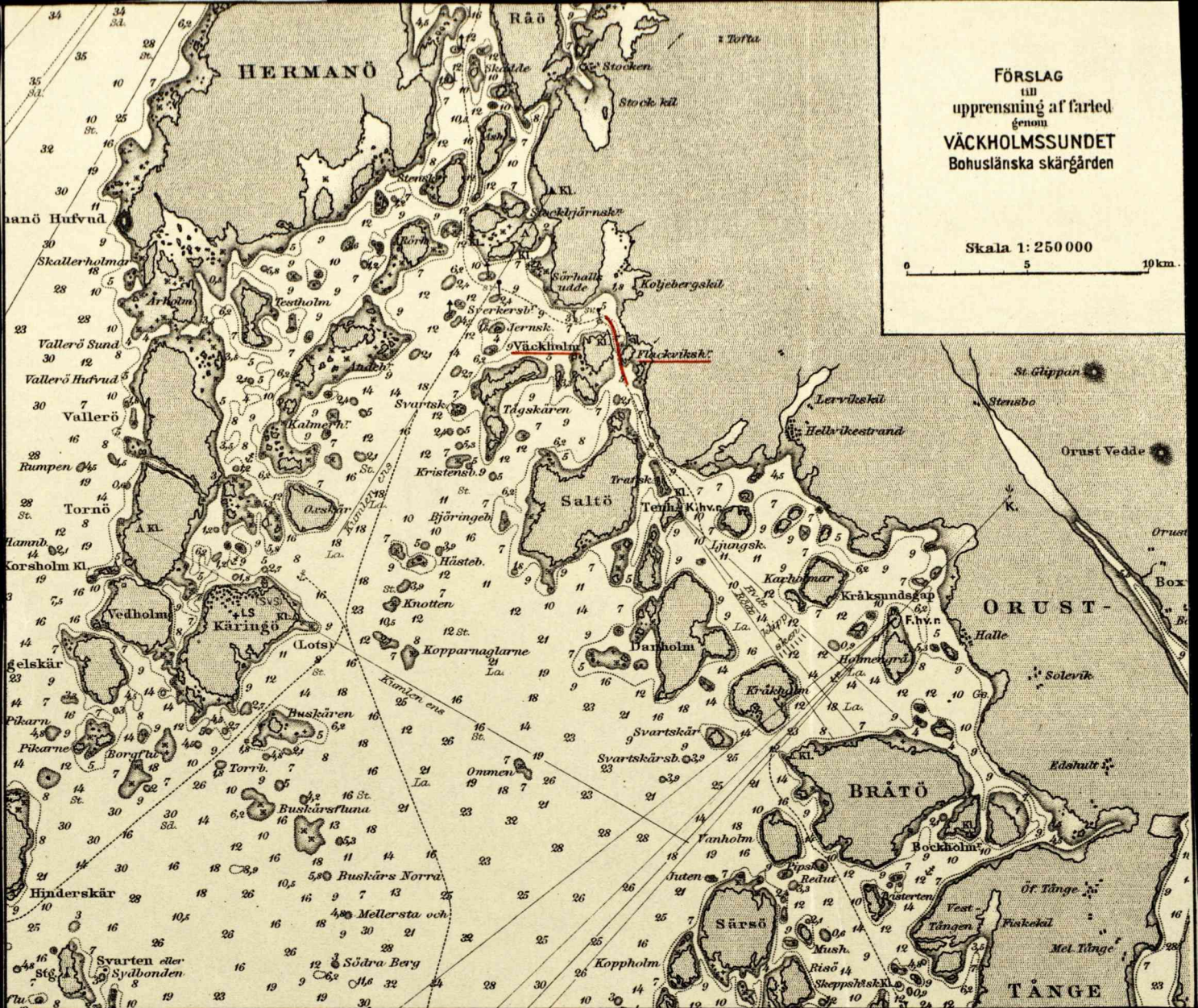
Lotsstyrelsens
framställning.

Denna fråga bragtes först på tal af lotskaptenen i Göteborg, som hos lotsstyrelsen anmälde, att sundet vore så uppgrundadt, att detsamma behöfde upprensas, hvarvid han tillika meddelade, att, enligt hans åsikt och på grund af de förfrågningar han framställt, något som helst bidrag till åstadkommande af undersökning och förslag för sundets upprensning icke kunde förväntas vare sig från kommuner eller fartygsrederier. Med anledning däraf och med hänsyn till den stora betydelse, ifrågavarande farled ägde för den allmänna trafiken, hemställde därefter lotsstyrelsen i underdånig skrifvelse den 31 mars 1896, att Kungl. Maj:t måtte anbefalla vidtagande af förberedelser till ifrågavarande företag genom vederbörlig undersökning och upprättande af erforderliga förslag till farledens upprensning till minst 4,7 meters djup.

INOMSKÄRSFARLEDEN
mellan
MARSTRAND och LYSEKIL
Bohuslänska skärgården

HERMANÖ

FÖRSLAG

til
upprensning af farled
genom

VÄCKHOLMSSUNDET

Bohuslänska skärgården

Skala 1: 250 000

0 5 10 km.

ORUST

BRÄTÖ

TÅNGE

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 30 juli 1897 anbefallt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att låta efter undersökning uppgöra förslag till sundets upprensning till oförmålade djup, uppgjorde distriktschefen C. H. Öhnell, efter förordnande af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, tre alternativa kostnadsförslag, nr:is 1, 2 och 3, i afseende å farledens upprensning till respektive 5,3, 5,5 och 6 meters djup under medelvattenytan och med en bottenbredd af i allmänhet minst 36 meter. Förslagen slutade å en kostnadssumma af respektive 97,000 kronor, 109,000 kronor och 145,000 kronor.

[23.]
Alternativa
förslag.

Dessa förslag underställdes lotsstyrelsens yttrande, därvid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fäste uppmärksamheten därå, att enligt Öhnells förslag leden genom själfva Väckholmssundet visserligen skulle blifva skäligan bekväm med en minsta radie i förekommande krökning af 600 meter, men att ledens fortsättning omedelbart norr om sundet förbi Sörhalls udde däremot skulle besväras af en synnerligen tvär krök, dock i tämligen rymligt vatten. Denna krök kunde svårigen undvikas, därest ej för leden i Väckholmssundets norra mynning finge användas omkring 300, möjligen 350 meters radie, och därjämte vid förenämnda udde företoges rensningar, beträffande hvilkas storlek kännedom dock saknades.

I skrifvelse till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 20 september 1899 meddelade därefter lotsstyrelsen att, med särskild hänsyn till inomskärsledens genom det så kallade Kyrkesundet då förestående upprensning till 6 meters djup under medelvattenytan, det af distriktschefen Öhnell upprättade förslaget nr 3 syntes vara det för sjöfarten fördelaktigaste, samt att till utjämning af farledens tvära krök norr om Väckholmssundet förslaget borde ändras, på sätt af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ifrågasatts, och sålunda ett med prick försedt berggrund vid norra inloppet till sundet bortsprängas, hvarigenom farleden, så ordnad, skulle kunna anses fullkomligt motsvara sjöfartens berättigade anspråk.

Lotsstyrel-
sens yttrande.

På grund af hvad sålunda förekommit kompletterade Öhnell, enligt order af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, sin förut gjorda undersökning beträffande upprensningen af Väckholmssundet i öfverensstämmelse med de önskingar, som af lotsstyrelsen framhållits, och upprättade därefter nytt förslag till sundets upprensning.

Öhnells för-
ändrade för-
slag.

Enligt detta förslag, som är dagteckadt den 20 april 1901, skulle farleden från Lilla Granholmen till och med Flackviksholmar samman-

[23.] falla med det förut upprättade förslaget, men från Flackviksholmar skulle den fortsätta till och förbi Sörhalls udde. Hela längden af den upprensade farleden skulle blifva 1,200 meter med ett vattendjup af 6 meter under medelvattenytan och en bottenbredd af 36 meter å sträckan från Lilla Granholmen till och med Flackviksholmar utom vid den brant sluttande stranden å den större Flackviksholmen, där den östra bottenkanten är utbuktad 2 meter, och framför den brant sluttande stranden å Väckholmen, där den västra bottenkanten är utbuktad 1 meter, hvarefter leden, hvars bottenbredd i sundets fortsättning framför det å nyssnämnda holme stående kumlet är 38 meter, får en mycket större vidd, i det att hela det vid ballongpricken belägna och hela det vid Sörhalls udde befintliga grundet skulle borttagas. Krökningsradien har omkring Väckholmens nordöstra udde tagits till 300 meter, mätt vid västra bottenkanten, och vid farledens norra inlopp till 318 meter i medellinjen.

Förslaget åtföljdes af en af Öhnell uppgjord beräkning af de kostnader, som erfordrades för sundets upprensning. Detta kostnadsförslag ter sig på följande sätt:

Upptagning, transport och lossning i sjön af gyttja och lera	kronor	22,962: 50
Sprängning, upptagning, transport och lossning på land eller i sjön af berg	»	150,800: —
Hyra för mudderverk, pråmar och bogserbåt eller afskrifning af deras värde, förslagsvis	»	15,000: —
15 % å dessa belopp, 188,762: 50, för tillsyn, redskap utom muddringsattiralj samt oförutsedda utgifter, till summans utjämnande utfördt med	»	28,237: 50
Summa kronor		217,000: —

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande öfver Öhnells omarbetade förslag.

I detta belopp, 217,000 kronor, ingå dock icke, på sätt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vid förslagets öfverlämnande till lotsstyrelsen den 2 september 1901 anmärkt, utgifter för arbetets utstakningar, ritningar och andra åtgärder vid eventuellt infordrande af entreprenad-anbud liksom ej heller utgifter för besiktningar och kontroller å entreprenörsarbeten och dylikt. Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens åsikt borde därför, om arbetet skulle utföras på entreprenad och utslutande på statsverkets bekostnad, till oförmälda slutsumma, 217,000 kronor, läggas i afrundadt tal 11,000 kronor, motsvarande omkring 5 % å beräknade kostnaden, för utgifter af antydt slag och således erforderligt anslag beräknas till 228,000 kronor.

Lotsstyrelsen har den 18 mars 1902 till Kungl. Maj:t ingifvit det af Öhnell upprättade kostnadsförslaget med därtill hörande ritningar; och har lotsstyrelsen därvid anfört följande. [23.]

Lotsstyrelsens
förslag angående
sundets
upprensning.

Sedan de arbeten till åstadkommande af en förbättrad inomskärsfarled mellan Marstrand och Lysekil längs yttre kusten af öarna Orust och Tjörn, hvartill 1898 års Riksdag på Kungl. Maj:ts nådiga framställning anvisat erforderliga medel, blifvit fullbordade, torde trafiken å denna kust få anses hafva vunnit betydligt i säkerhet. Då emellertid det denna farled tillhörande, öster om Karingön belägna så kallade Väckholmssundet, efter hvad upplyst blifvit, alltmera uppgrundats, så att det ej längre under vanligt vattenstånd kunde passeras af de större å kusten tradande ångfartygen, samt omedelbart norr därom befunne sig en för trafiken mycket besvärlig krök, vore större fartyg där hänvisade till att efter passerandet af Mollösund och Brätö på nordgående eller Gullholmen och Stockbjörnskären öster om Hermanö på sydgående taga kosan öfver den öppna och grunduppfyllda Karingöfjorden, där de under rådande tjocka eller hårda sydliga vindar vore utsatta för allvar samma faror. Först genom upprensning af jämväl denna del af farleden till erforderligt djup blefve inomskärsleden utanför Orust någorlunda fullständig och kunde helt tillgodogöras för trafiken.

En upprensning af sundet till 6 meters djup vid medelvattenstånd i förening med farledens rätande vid den omnämnda kröken, såsom i det på basis af föreliggande alternativ 3 omarbetade förslaget närmare angåfves, komme ej blott att i väsentlig mån underlätta den allmänna kusttrafiken därstädes utan skulle jämväl medgifva fri inomskärsfart för våra större örlogsfartyg väster om Orust mellan Stigfjorden och Ellelösfjorden, hvadan detta förslag äfven i sjömilitärt hänseende syntes erbjuda afsevärda fördelar framför de öfriga.

Med hänsyn till hvad styrelsen sålunda anfört och då det föreliggande förslaget utgjorde en viktig och kompletterande läuk uti de farledsförbättringar, till hvilkas utförande Riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning redan beviljat medel, tillstyrkte lotsstyrelsen, att Kungl. Maj:t tacktes, i den mån så lämpligen kunde ske, af allmänna medel bereda tillgång till utförande jämväl af den ifrågasatta farledsupprensningen genom Väckholmssundet enligt det på grundval af ofvann anförda alternativ 3 senast utarbetade förslag.

Sedan förslaget härefter blifvit remitteradt till chefen för flottans stab, har denne uti underdånigt utlåtande den 16 maj 1902 anfört, att, enligt hvad framginge af originalkartorna i skalan 1:20,000 öfver

Chefens för
flottans stab
utlåtande.

[23.] sundet mellan Hermanö och Orust, detta sund torde efter en kommande undersökning från flottans sida med sannolikhet kunna anordnas som farled för första klassens pansarbåtar. Härigenom skulle vinnas, att dessa stridsfartyg, som för passerandet af Orust ännu vore hänvisade att gå till sjöss utanför Måseskär och Hermanö, framdeles skulle kunna använda farleden innanför nämnda öar.

Oafsedt den föreslagna upprensningen af Väckholmssundet och under antagande, att led innanför Hermanö skulle kunna upptagas, skulle farleden för första klassens pansarbåtar söder om Hermanö sannolikt komma att dragas förbi Karingö till Brätö, men, då nämnda del af denna led under ogynnsamma väderleksförhållanden kunde blifva svår att använda, vore det utan tvifvel fördelaktigt, att en inre under dylika väderleksförhållanden användbar led funnes, äfven om framgåendet i denna led måste ske ytterst långsamt och med användande af förhållningsänder i land.

Med anledning däraf anmälde chefen för flottans stab, att han icke funnit något att erinra mot det af lotsstyrelsen förordade förslaget till upprensning af Väckholmssundet. Men som första klassens pansarbåtar för sundets passerande under vissa förhållanden antagligen torde komma att behöfva använda förhalning, vore det önskligt, att omgifvande stränder på lämpliga ställen blefve försedda med säkra moringar för förhållningsgodsets fästande.

Väg- och
vatten-
byggnads-
styrelsens
utlåtande.

Därefter har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 29 augusti 1902 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet och därvid på i hufvudsak samma skäl, som angifvits af de andra myndigheter, som blifvit hörda beträffande ifrågavarande företag, hemställt om beviljande af det erforderliga anslaget, 228,000 kronor, för utförande af ifrågavarande upprensningsarbete i öfverensstämmelse med distriktschefen Öhnells förändrade förslag.

Kungl. Maj:ts
befallnings-
hafvandes i
Göteborgs och
Bohus län ut-
låtande.

Slutligen har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län uti infordradt underdånigt utlåtande den 2 oktober 1902, under påpekande att det föreliggande förslaget, som utgjorde en kompletterande länk uti ofvanberörda förbättringar i farleden inomskärs mellan Marstrand och Lysekil, komme att medföra stort gagn för den allmänna trafiken, förenat sig med öfriga myndigheter i underdånig hemställan om anslags beviljande för sundets upprensning.

Revision af
kostnads-
förslaget.

På grund af den långa tid, som förflutit sedan ifrågavarande kostnadsförslag uppgjordes, har jag låtit detsamma undergå förnyad gransk-

ning i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som den 1 december 1906 meddelat, att kostnadsberäkningen med hänsyn till nutida arbetskostnader ansetts böra höjas till 250,000 kronor, däri inberäknad kostnad för de af chefen för flottans stab påyrkade moringar. [23.]

Af den utredning, som förelåg vid 1898 års riksdag, framgår, att inomskärsfarleden mellan Marstrand och Lysekil är af särskildt stor betydelse för det bohuslänska fisket. Nu ifrågavarande företag utgör, såsom förut påpekats, en komplettering af det redan utförda arbetet för upprensning af berörda inomskärsfarled, och hvad i ärendet förekommit gifver efter min åsikt vid handen, att företaget dessutom i och för sig är af stor vikt för sjöfarten och den allmänna samfärdseln samt har betydelse jämväl i sjömilitärt hänseende. Departements-
chefens yt-
rande.

Med afseende å hvad lotsstyrelsen anfört synes det mig lämpligast, att upprensningen nu företages till 6 meters djup, då farleden härigenom skulle vinna i betydelse äfven ur annan synpunkt än den sjömilitära. Kostnaden härför ställer sig visserligen afsevärdt högre än för öfriga alternativ, men denna ökade kostnad torde dock uppvägas af de med det större djupet förenade fördelarna.

Det lär likt litet vid detta som vid de år 1898 beslutade företagen kunna ifrågasättas att kräfvat något bidrag af ortens kommuner eller dessas i allmänhet litet bemedlade invånare, utan synes kostnaden för arbetet böra drabba statsverket ensamt.

På grund af hvad jag sålunda anfört och då det erforderliga anslaget lämpligen synes kunna fördelas på tre år, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för *upprensning af det s. k. Väckholmssundet* bevilja ett anslag af 250,000 kronor och däraf på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 100,000 kronor.

Medicinalstaten.

Under åberopande af hvad jag under punkt 6 här ofvan anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till bestridande af kostnader för *anskaffande af inventarier m. m. till en statsmedicinsk anstalt samt för hyra af lokaler till densamma* på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 21,362 kronor.

[24.]

Anskaffande
af inventarier
m. m. till en
stats-
medicinsk
anstalt.

[25.]

Personligt
lönetillägg till
t. f. medicinal-
rådet G. R.
Stenbeck.

Den 5 december 1901 förordnade Kungl. Maj:t medicinalrådet Johan Georg Schuldheis att från 1902 års ingång tills vidare under fem år vara öfverinspektör för sinnessjukvården i riket med rätt för honom att såsom öfverinspektör åtnjuta visst arfvode jämte andra förmåner men med skyldighet att frånträda de honom såsom medicinalråd tillkommande aflöningsförmåner. I sammanhang härmed förordnades dåvarande asylläkaren vid Uppsala asyl, medicine licentiaten Gustaf Richard Stenbeck att tills vidare under den tid, medicinalrådet Schuldheis' ofvanberörda uppdrag fortfore, bestrida dennes medicinalrådsämbete med rätt för Stenbeck att åtnjuta samma ämbete anslagna lön och tjänstgöringspenningar men med skyldighet att afstå honom såsom asylläkare tillkommande löne- och naturaförmåner.

Enligt nådigt beslut den 29 november 1906 har Kungl. Maj:t tills vidare på ytterligare fem år förlängt det medicinalrådet Schuldheis gifna uppdraget att vara öfverinspektör, i sammanhang hvarmed, jämlikt af ordföranden i medicinalstyrelsen generaldirektören K. Linroth i underdånig skrifvelse den 9 november 1906 gjord hemställen, Stenbeck, som emellertid den 3 februari 1905 utnämnts till öfverläkare vid Piteå hospital och asyl, förordnades att tills vidare fortfarande uppehålla Schuldheis' medicinalrådsämbete; och meddelades beträffande Schuldheis' och Stenbecks löneförmåner motsvarande bestämmelser som den 5 december 1901.

Emellertid hade af generaldirektören Linroth i ofvanberörda underdåniga skrifvelse hemställts, att det ålderstillägg å lönen, 600 kronor, som medicinalrådet Schuldheis borde erhålla från och med den 1 januari 1907, och som Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 29 november 1906 förklarat honom berättigad att uppbära, måtte, då Schuldheis, så länge han innehade sitt ofvannämnda förordnande såsom öfverinspektör, vore enligt Kungl. Maj:ts föreskrift skyldig frånträda de honom såsom medicinalråd tillkommande aflöningsförmåner, få utgå till hans vikarie, tillförordnade medicinalrådet Stenbeck. Denna sistnämnda hemställen har Kungl. Maj:t enligt beslut samma den 29 november funnit icke kunna bifallas.

I skrifvelse den 14 december 1906 har nu medicinalstyrelsen anför.

Stenbeck hade med energi, framgång och intresse arbetat i medicinalstyrelsen under de 5 år, hans förordnande omfattat, och ett bevis på de grundliga insikter, han under denna tid förskaffat sig inom den vidsträckta och oupphörligt utsvällande hospitalsadministrationen, syntes det arbete vara, som han år 1906 utgifvit af trycket under titel: »Författningshandbok för vården af sinnessjuka och sinnesslöa», och hvilket

Kungl. Maj:t äfven täckts understödja genom den 8 december 1905 beviljad statsbidrag.

25.

Den ersättning, tillförordnade medicinalrådet Stenbeck under dessa 5 år åtnjutit, hade utgjorts af medicinalråds aflöningen, 6,400 kronor för år. Jämförd med asylläkarlönen 4,500 kronor utom naturaförmåner, innebure denna aflöning måhända till en början någon ekonomisk förbättring. Men sedan Stenbeck numera utnämnts till öfverläkare vid Piteå hospital och asyl, för hvilken befattning lönen vore 6,000 kronor jämte boställshus med ved och elektrisk belysning, så vore uppenbart, att han icke utan ekonomisk uppoffring kunde fortfara att bestrida ett ämbete, för hvilket lönen utginge med i ett för allt 6,400 kronor, och för hvars skötande han måste vara boende i hufvudstaden med dess högt uppdrifna priser för våning och alla lefnadsförnödenheter, och hvilket toge all hans tid i anspråk. Då nu därtill komme, att tillförordnade medicinalrådet Stenbeck fullgjort allt, som fordrades af ett ordinarie medicinalråd för rätt att uppbära ett ålderstillägg å 600 kronor, syntes det medicinalstyrelsen både billigt och rättvist, att hans trägna, sakkunniga och högeligen af behofvet påkallade arbete inom styrelsen icke aflönades sämre än ett ordinarie medicinalråds.

På grund af det sålunda anförda har medicinalstyrelsen i underdånighet hemställt, det täcktes Kungl. Maj:t till näst sammanträdande Riksdag framlägga nådig proposition om rätt för tillförordnade medicinalrådet Stenbeck att under den tid, han enligt Kungl. Maj:ts förordnande af den 29 sistlidna november bestrede medicinalrådet Schuldheis' medicinalrådsämbete, uppbära dennes från och med den 1 januari 1907 utgående ålderstillägg å 600 kronor för år.

Hvad medicinalstyrelsen anført synes mig innebära fullgiltiga skäl för att åtgärd vidtages i syfte att Stenbeck beredes sådan tillökning i sina löneförmåner såsom tillförordnad medicinalråd, att de komma att motsvara, hvad medicinalrådet Schuldheis skulle hafva uppburit, därest han själf förvaltadt sitt ämbete. Med den aflöning, Stenbeck för närvarande åtnjuter, gör han gifvetvis en ekonomisk uppoffring, som mer än uppväger det Schuldheis tillkommande ålderstillägg, hvilket nu åt statsverket besparas.

Departementschefens
yttrande.

Då jag därjämte anser mig kunna vitsorda, att medicinalstyrelsen drager afsevärd fördel af det arbete, Stenbeck där nedlägger, får jag i underdånighet hemställa, det Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag af 1,200 kronor att under 1907 och 1908 med 50 kronor i månaden användas såsom

[25.] *personligt lönetillägg till tillförordnade medicinalrådet Gustaf Richard Stenbeck*, så länge han bestrider medicinalrådet J. G. Schuldheis' ämbete.

[26.] Å medicinalstyrelsens stat, som af Kungl. Maj:t fastställts genom nådigt bref den 1 juni 1877, finnas upptagna en första vaktmästare och två vaktmästare, hvilka båda senare åtnjuta en årlig aflöning af 800 kronor, som efter 5 år kan höjas med 100 kronor.

Anställande
af ytterligare
en vakt-
mästare hos
medicinal-
styrelsen.

Uti underdånig skrifvelse den 14 december 1904 hemställde medicinalstyrelsen, att Kungl. Maj:t ville bereda medel åt styrelsen att anställa en extra vaktmästare med daglig tjänstgöringsskyldighet mot ett arfvode af 50 kronor i månaden.

Till styrkande af behovet af detta biträde anförde styrelsen därvid. Redan i sundhetskolegium stat af den 27 april 1841 upptoges två vaktmästare och en kammardräng. Någon tillökning hade sålunda ej skett på åttioåren de sista 63 åren. Under denna tidrymd hade emellertid ämbetsverkets utveckling varit högst betydlig. Sålunda hade antalet af ämbetsverkets ämbets- och tjänstemän fördubblats. Det utgjordes enligt 1841 års stat af 13 personer. Nu uppginge det till 15 ordinarie ämbets- och tjänstemän samt 10 fast anställda amanuenser och 1 statistiker. Beträffande ämbetsverkets lokaler, hade dessa, som vid den tid, då sundhetskolegium på grund af nådigt bref af den 22 december 1841 inflyttade i sitt nuvarande ämbetshus, Svartmangatan n:o 9, endast omfattade 2:dra våningen med 8 rum i detta hus, nu vuxit därhän, att de upptoge äfven 9 rum i 1:sta och 5 rum i 3:dje våningen. Det vore således nära tre gånger så många rum, hvari personalen numera arbetade och hvarifrån den påkallade upppassning af de tre vaktmästarna. Därtill komme, att två telefonapparater i 2:dra våningen måste af där placerade vaktmästare stundligen passas.

Då af styrelsens tre vaktmästare en vore i regel hvarje hvardag till klockan 12 à 1 på dagen upptagen med kringbärning af den med åren mycket ökade så kallade stadsposten, samt ofta för räkenskapskontorets räkning eller af andra orsaker ännu en vaktmästare måste samtidigt utskickas, så blefve följden däraf den, att en vaktmästare ensam måste timtals sköta upppassningen i alla tre våningarna. De brister och försummelser, som däraf blefve en följd, framkallade upprepade klagomål såväl från tjänstemännens sida som från utomstående, hvilkas påringningar i telefon till styrelsen ej kunnat så skyddsamt som vederbort besvaras. Slutligen väcktes ock missnöje och nedstämning

hos vaktbetjäningen, som funne de på densamma ställda fordringar [26.] omöjliga att fylla.

Att af styrelsens två extra vaktmästare, åt hvilka styrelsen icke kunde bereda mer än omkring 50 kronor i årlig gratifikation, hvardera tjänstgjorde en förmiddag i veckan, förminskade endast i otillräcklig grad nämnda missförhållanden.

Genom nådigt bref den 21 december 1904 fann Kungl. Maj:t, med bifall till medicinalstyrelsens framställning, godt anbefalla statskontoret att för ifrågavarande ändamål af sjätte hufvudtiteln allmänna besparingar till medicinalstyrelsen under år 1905 utbetala ett belopp af högst 600 kronor, och blef genom nådigt beslut den 15 december 1905 på styrelsens förnyade framställning för enahanda ändamål ett lika stort belopp i samma ordning anvisadt för år 1906.

Medicinalstyrelsen har nu uti underdånig skrifvelse den 28 september 1906 anfört följande.

Sedan styrelsen under snart två år pröfvat fördelarna af den tillfälliga förstärkningen af dess vaktpersonal, ansåge sig styrelsen böra söka få denna extra vaktbetjänt förändrad till en fjärde ordinarie vaktmästare. Styrelsen afsåge därmed att tillförsäkra sig ett varaktigt biträde af en duglig och inöfvad vaktbetjänt, hvilket icke kunde påräknas med det nuvarande låga arvodet och den osäkra anställningen för endast ett år i sänder. Den nya ordinarie vaktmästaren skulle äfven kunna åläggas att deltaga i alla vaktmästargöromål inom styrelsen, hvilket icke kunnat rimligen fordras af den dittills anställda extra vaktmästaren.

Beträffande aflöningen ansåge styrelsen visserligen den till de nuvarande två vaktmästarna enligt styrelsens gällande stat utgående lönen numera vara alldeles otillräcklig och tvinga vaktpersonalen, äfven med dess sedan 1877 betydligt utsträckta tjänstgöringsskyldighet, att skaffa sig andra inkomstgifvande sysselsättningar vid sidan af tjänsten, hvarigenom deras krafter och intresse splittrades, ofta till stort men för tjänstgöringen i ämbetsverket; men då olika löner inom samma grad ej kunde ifrågasättas, torde lönen för den nya vaktmästaren få bestämmas till det i staten upptagna belopp, till dess genom den väntade löneregleringen en allmän förbättring i vaktpersonalens aflöning kunde ernås.

Medicinalstyrelsen har därför på de i styrelsens underdåniga skrifvelse af den 14 december 1904 anförda skäl, hvilka, enligt hvad styrelsen uppgifver, alla fortfarande äga giltighet, i underdånighet hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till nästsammanträdande lagtima riksdag

- [26.] aflåta nådig proposition om uppförande i den för styrelsen fastställda stat af aflöning åt ytterligare en vaktmästare med 800 kronor, däraf 500 kronor såsom lön, hvilken kan efter 5 år höjas med 100 kronor, samt såsom tjänstgöringspenningar 300 kronor.

Öfver denna framställning har statskontoret, på grund af nådig remiss, afgifvit utlåtande och däri anført, att då den af Kungl. Maj:t den 3 oktober 1902 tillsatta s. k. löneregleringskommittén kunde väntas förr eller senare afgifva förslag beträffande medicinalstyrelsen, det icke torde vara lämpligt att, innan detta förslag föreläge, vidtaga definitiva ändringar i styrelsens stat. Statskontoret, som funnit medicinalstyrelsen hafva ådagalagt behovet af ytterligare en vaktbetjänt hos styrelsen, har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att å extra stat anvisa erforderliga medel.

Sedermera har medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 23 november 1906 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte för år 1907 anvisa ett belopp af 600 kronor åt en extra vaktmästare med daglig tjänstgöringsskyldighet i styrelsen; och har Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 7 december 1906 af allmänna besparingarna ställt detta belopp till styrelsens förfogande.

Departement-
schefens
yttrande.

Då ett verkligt behof synes ligga till grund för medicinalstyrelsens förevarande, i skrifvelsen den 28 september 1906 gjorda framställning, men, såsom statskontoret påpekat, det icke torde vara lämpligt, att den ifrågasatta vaktmästarsysslan uppföres på ordinarie stat, hemställer jag, att Kungl. Maj:t bebagade föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1908 till *aflönande af en extra vaktmästare hos medicinalstyrelsen* anvisa ett anslag af 800 kronor.

[27.]
Biträde vid
revisionen af
hospitalens
räkenskaper.

Riksdagen har för år 1907, i likhet med hvad för flera föregående år ägt rum, på extra stat anvisat ett belopp af 1,200 kronor till arvode för granskning af hospitalens räkenskaper.

Uti underdånig skrifvelse den 28 september 1906 har medicinalstyrelsen, enär granskningen af hospitalens räkenskaper fortfarande, liksom i flera år skett, måste verkställas inom styrelsen, som likväl saknade erforderliga arbetskrafter och medel till ersättning för detta viktiga arbete, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till näst sammanträdande Riksdag aflåta nådig proposition om samma anslag för ifrågasatt ändamål, som förut anvisats, 1,200 kronor.

Då behovet af nämnda anslag fortfarande förefinnes, hemställer jag, att Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen [27.]

att på extra stat för år 1908 anvisa till *arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper* ett belopp af 1,200 kronor.

I skrifvelse den 22 maj 1903 angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, om och under hvilka villkor statsanslag borde beviljas för underlättande af medellösa lupuspatienters behandling vid befintliga anstalter enligt den s. k. ljusmetoden, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill förhållandena kunde föranleda. [28.]

Behandling af
medellösa
lupus-
patienter.

Öfver denna Riksdagens skrifvelse afgaf medicinalstyrelsen den 13 januari 1904 underdånigt utlåtande och anförde däri med afseende på antalet sjuka, som kunde antagas komma att begagna sig af det ifrågasatta statsunderstödet, att det mötte stora vanskligheter att i förväg beräkna detta, af det skäl att man icke ägde någon säker kännedom om förekomsten af lupussjukdomen i vårt land, delvis beroende därpå, att patienterna ofta underlåte att söka läkarhjälp för sin sjukdom. Genom från lasarets- och sjukhusläkarna infordrade uppgifter angående det antal lupuspatienter, som veterligen vore till finnandes inom de respektive sjukvårdsområdena, kom medicinalstyrelsen emellertid i sitt utlåtande till den uppfattning, att under de senast förflutna 10 åren omkring 700 lupuspatienter i landsorten sökt bot för sin sjukdom och antingen varit intagna på sjukhus eller enskildt rådfrågat sjukhusläkarna, samt att antalet årligen i landsorten i lupus vulgaris insjuknade uppginge till 60 å 70 personer. Medicinalstyrelsen framhöll emellertid, att dessa siffror dock endast kunde betraktas såsom minimital, emedan högst antagligt vore, att en del lupusfall förekommit och fortfarande funnes på landsbygden, hvilka aldrig kommit till läkarnas kännedom. Men då endast omkring 50 personer årligen torde kunna från landsorten mottagas till behandling vid sjukhuset S:t Göran i Stockholm — det enda sjukhus i vårt land, där sådan behandling meddelades — och en del af dessa väl måste antagas komma att själf bekosta sin behandling, beräknade styrelsen, att omkring 30 personer årligen skulle finnas berättigade att begagna sig af statsunderstödet för erhållande af behandling. Styrelsen, som tillika från »Finsens Medicinske Lysinstitut» i Köpenhamn erhållit meddelande, att hinder ej mötte mot att där till behandling mottaga lupuspatienter från södra Sverige, betonade dock, att det vore omöjligt att på förhand fastslå, huru många anmälningar från lupuspatienter skulle inkomma.

[28.]

För beräkning af det behöfliga anslagets storlek utgick styrelsen vidare från den förutsättningen, att i medeltal 3 månaders behandling vore tillräcklig för sjukdomens botande. Med beräkning af de utaf Stockholms stads hälsovårdsnämnd och af »Finsens Medicinske Lysinstitut» i Köpenhamn då bestämda priser för behandling af patienter från främmande kommuner, nämligen i Stockholm 80 kronor för den första och 70 kronor för hvarje följande månad samt i Köpenhamn 70 kronor för den första och 60 kronor för hvarje följande månad, utgjorde kostnaden för själfva behandlingen 220 kronor. För resor samt för bostad och kost under de tre månaderna beräknade medicinalstyrelsen samma belopp och antog på grund häraf, att sammanlagda kostnaden för hvarje patients vård i medeltal skulle uppgå till 440 kronor eller för 30 patienter till 13,200 kronor. Då hälften häraf borde betalas af vederbörande kommuner eller landsting, kom medicinalstyrelsen enligt dessa beräkningsgrunder till det antagande, att ett anslag af i rundt tal 7,000 kronor för år skulle vara tillräckligt, men tillade: »Skulle det efter vunnen erfarenhet befinnas, att denna anslagssumma vore för liten, synas icke några hinder förefinnas att framdeles få densamma ökad, då Riksdagen uppenbarligen ställt sig synnerligen välvillig gent emot det väckta förslaget om statsunderstöd för medellösa lupuspatienters behandling enligt den nya ljusmetoden.»

Under åberopande af denna utredning aflät Kungl. Maj:t till 1904 års riksdag nådig proposition, däri Kungl. Maj:t föreslog Riksdagen att på extra stat för år 1905 under riksstatens sjätte hufvudtitel anvisa ett anslag af 7,000 kronor att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t meddelade, användas till bekostande af behandling enligt den s. k. ljusmetoden af medellösa, med sjukdomen lupus vulgaris behäftade personer från landsorten, under villkor att genom bidrag från vederbörande landsting eller kommun eller annorledes bestredes det belopp, som erfordrades för patienternas resa fram och åter emellan hemorten och den anstalt, där behandlingen ägde rum, äfvensom för hans underhåll, så länge behandlingen varade.

Denna proposition blef därefter af Riksdagen bifallen.

Genom nådig kungörelse den 11 november 1904 utfärdade Kungl. Maj:t bestämmelser i fråga om tilldelande af understöd från omförmälda anslag och meddelade uti nådigt bref samma dag medicinalstyrelsen föreskrifter rörande förvaltningen af det till styrelsens förfogande ställda anslaget.

Sedan vid 1905 och 1906 års riksdagar, på därom af Kungl. Maj:t gjorda framställningar, för ifrågavarande ändamål på extra

stat för hvartera af åren 1906 och 1907 beviljats anslag till belopp af 7,000 kronor, hafva dessa anslag ställts till medicinalstyrelsens förfogande att användas med iakttagande af förut meddelade föreskrifter och bestämmelser. [28.]

Uti underdånig skrifvelse den 1 juni 1906 anmälde medicinalstyrelsen, att de för ifrågavarande ändamål på år 1905 belöpande utgifter uppgått till 8,639 kronor 65 öre, och att, efter det endast 5 månader af år 1906 förflutit, från anslaget för samma år måst utbetalas 5,601 kronor 95 öre. För att icke endast på grund af denna brist i anslaget nödgas neka eller uppskjuta hjälpen för de lupussjuka, hvilka under år 1906 otvifvelaktigt komme att ytterligare anropa statens bistånd, eller att till och med afbryta redan påbörjad ljusbehandling, hemställde medicinalstyrelsen om beviljande af ett belopp af 5,000 kronor för att sätta styrelsen i stånd att fortfarande under år 1906 lämna bidrag till lupus-sjukas vård.

Då de af Riksdagen för ifrågavarande ändamål för åren 1905 och 1906 anvisade medel sålunda till följd af omständigheter, som svårigen kunnat förutses, visat sig otillräckliga, och behandlingen af lupus-sjuka följaktligen, om ytterligare medel ej anvisades, hade måst afbrytas för att fortsättas först när det af 1906 års Riksdag beviljade anslag för år 1907 blefve tillgängligt, och då vidare följderna af ett sådant afbrott uppenbarligen skulle blifvit mycket olyckliga, särskildt för sådana sjuka, hvilkas behandling fortgått en tid men ej hunnit afslutas, ansåg jag mig, med hänsyn jämväl till det synnerligen behjärtansvärda ändamål, hvarför medlen vore afsedda att användas, böra tillstyrka Kungl. Maj:t att af tillgängliga medel anvisa det begärda beloppet.

Genom nådigt bref den 13 juli 1906 behagade också Kungl. Maj:t, utöfver det af Riksdagen beviljade anslag af 7,000 kronor, ytterligare af tillgängliga medel förskottsvis anvisa ett belopp af 5,000 kronor att för ändamålet användas med iakttagande af samma föreskrifter, som gällde beträffande de af Riksdagen anslagna medel.

Uti underdånig skrifvelse den 28 september 1906 har medicinalstyrelsen anmält det anslagskraf för ifrågavarande ändamål, styrelsen ansett böra föreläggas den nu sammanträdande Riksdagen.

Medicinalstyrelsen har i sådant hänseende anført.

1905 vore det första år, under hvilket i enlighet med bestämmelserna i nådiga kungörelsen den 11 november 1904 statsunderstöd för behandling af medellösa lupussjuka lämnats. Erfarenheten hade under

[28.] detta år visat följande. 67 sökande hade befunnits uppfylla de villkor, som uppställts för att få åtnjuta statsunderstöd. Af dessa hade endast 4 underlåtit att begagna sig af det meddelade tillståndet. 63 personer hade alltså under år 1905, en del af dem äfven under större eller mindre del af år 1906, på statens bekostnad behandlats dels å sjukhuset S:t Görans afdelning för ljusbehandling i Stockholm, dels vid »Finsens Medicinske Lysinstitut» i Köpenhamn, 55 vid det förra och 8 vid det senare, flera af dessa upprepade gånger. Af dem, som vid sjukhuset S:t Göran undergått behandling, hade 44 avslutat behandlingen och syntes läkta, för 11 pågick behandlingen ännu den 1 september 1906. Af dem, som behandlats i Köpenhamn, hade endast 1 avslutat behandlingen, alla de öfriga (7 stycken) kvarstode i behandling den 1 juli 1906.

Att beräkna, huru mycket behandlingen af hvarje särskild patient kostade staten, låte sig naturligtvis endast göra beträffande dem, som avslutat behandlingen, och ej ens för alla dessa definitivt, ty hos en del torde recidiv uppstå, som gjorde nödvändigt att efter någon tid på nytt upptaga behandlingen. Statens utgifter för de 44, som vid sjukhuset S:t Göran avslutat behandlingen, uppginge till 6,398 kronor, och för den, som behandlats i Köpenhamn, till 220 kronor, eller sammanlagdt för 45 avslutade behandlingar till 6,618 kronor, hvilket gjorde 147 kronor för hvarje person. Detta skulle kunna tydas så, att behandlingen per person skulle kunna antagas kosta mindre än i nådiga propositionen till 1904 års riksdag beräknats för hvarje person, nämligen 220 kronor. Detta vore emellertid ej fallet. En stor del af dessa sjuka hade nämligen, innan möjlighet för erhållande af statsunderstöd inträdde, eller innan respektive försörjare hade kännedom om möjligheten att erhålla sådant, behandlats längre eller kortare tid på kommunernas eller andras bekostnad. Sammanlades allt, hvad för dessa personer utgifvits för ljusbehandling, innan statsunderstöd erhållits, uppginge denna summa, så vidt uppgifter kunnat erhållas (från sjukhuset S:t Göran), för alla till 3,959 kronor, hvilken summa, fördelad på samtliga 45, gjorde 88 kronor för hvarje person. En fullständig behandling måste således, beräknad efter denna visserligen ringa erfarenhet, värderas till minst 235 kronor. Men därtill komme, att i denna beräkning uteslutits de svårare fallen, som kräfde långvarigare behandling. Det vore tydligt, att just de svåraste fallen befunne sig bland de 18, som, ehuru behandlingen börjat redan 1905, dock ännu kvarstode i behandling, 11 i Stockholm och 7 i Köpenhamn. Dessas behandlingskostnad ställde

sig än högre. Statens dittills hafda utgifter för de 11 ännu ej slutbehandlade fallen i Stockholm uppginge till 2,488 kronor och kommunernas utgift för behandling till 1,130 kronor eller sammanlagda utgifterna till 3,618 kronor, således för hvarje persons behandling till 329 kronor. Ännu mera hade de 7 ännu ej läkta fallen i Köpenhamn kostat staten, nämligen 3,572 kronor eller 510 kronor för person. Sammanlades *alla* dittills hafda kostnader för behandling af alla de 63 fall, för hvilka statsunderstöd under år 1905 beviljats, finnes dessa uppgå till 17,767 kronor eller till ungefär 282 kronor för hvarje fall.

Ungefär till detta belopp syntes för de närmaste åren kostnaden för hvarje af staten bekostad behandling få beräknas.

Hvad anginge årliga antalet till understöd berättigade patienter, hade i detta afseende under det första året af statsunderstöds meddelande, eller 1905, de sökandes antal visat sig betydligt högre än af medicinalstyrelsen beräknats. I sitt ofvan åberopade underdåniga utlåtande af den 13 januari 1904 hade styrelsen beräknat, att i början endast omkring 30 lupussjuka om året skulle komma att begagna sig af den kostnadsfria behandlingen. Under år 1905 hade deras antal uppgått till 63 eller mer än dubbla detta antal. Detta tal syntes emellertid vara alltför högt, för att man skulle kunna beräkna en så stor frekvens äfven för de närmaste åren. Under de första 9 månaderna af år 1906 hade statsunderstöd beviljats endast åt 41 nya sökande. Skulle i proportion samma antal ansökningar komma att beviljas under de sista 3 månaderna af året, skulle antalet nytillkommande understödsberättigade under sistnämnda år uppgå till omkring 53. Äfven om man kunde antaga, att siffran under följande år kunde ytterligare något nedgå, syntes någon större minskning icke vara att förvänta, förr än den stock af gamla lupusfall, som finnes inom landet, blifvit bortarbetad. Att döma efter erfarenheten från Danmark, torde detta komma att dröja några år. Medicinalstyrelsen vågade därför icke nu antaga mindre antal nytillkommande, till statsunderstöd berättigade lupuspatienter än 50 om året. Som dessa gamla fall nästan alltid tillika vore svåra fall med utbredda förändringar, syntes ej heller tiden för deras behandling i medeltal kunna antagas blifva afsevärdt kortare än med 1905 års patienter varit fallet, och således kostnaden för hvarje patient komma att ställa sig ungefär som för år 1906, dock med den skillnad att understöd af statsmedel genast från början syntes komma att sökas af alla därtill berättigade och således hela kostnaden för behandlingen komma att falla på staten.

[28.] Med en beräkning af 50 sjuka för år och en kostnad för hvarje af 280 kronor skulle åtgå 14,000 kronor för år. Det vore att förmoda, att det af Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 13 juli 1906 beviljade belopp, 5,000 kronor, skulle vara tillräckligt för att fylla den brist, som år 1906 i följd af den starka tillströmningen till lupusinstituten i annat fall skulle uppstått. Men då under år 1907 antagligen en lika stor eller större brist komme att uppstå, därest ej en del behöfvande lupussjuka skulle afvisas, då de anropade statens bistånd för att erhålla hjälp mot sin svåra sjukdom, torde ett fyllnadsanslag af ungefär samma storlek som det för 1906 redan beviljade lupusanslaget å 7,000 kronor blifva erforderligt.

På grund af hvad sålunda anförts har medicinalstyrelsen i underdånighet hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådig proposition därom,

att på extra stat för år 1908 måtte beviljas ett anslag af 14,000 kronor att enligt samma bestämmelser, som nu vore gällande, användas till bekostande af behandling af medellösa lupuspatienter, och att till täckande af den brist, som med ännu rådande tillströmning till ljusinstituten af fattiga lupussjuka måste antagas uppstå under år 1907, ett ytterligare anslag af 7,000 kronor måtte beviljas för nämnda år utöfver redan af 1906 års Riksdag beviljade 7,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Den utredning, som i ärendet föreligger, har uppenbarligen gifvit vid handen, att det hittills för ifrågavarande ändamål årligen anvisade anslag varit otillräckligt, väsentligen beroende på det glädjande faktum, att de beklagansvärda lupussjuka, som, på sätt redan i motionerna vid 1903 års riksdag anförts, hittills på grund af sjukdomens vanställande beskaffenhet varit människoskygga och ofta underlåtit att anlita läkarvård, nu i större utsträckning än man kunnat tro kommit fram ur sina gömslen för att genom den nya behandlingsmetoden söka bot för sin sjukdom. Jag anser mig därför böra tillstyrka Kungl. Maj:t att hos Riksdagen begära ökadt anslag för bekostande af medellösa lupuspatienters behandling vid ljusinstitut.

Hvad angår beloppet synes man dock lämpligen kunna för närvarande stanna vid en något lägre siffra än den af medicinalstyrelsen föreslagna. Utgifterna å anslaget för år 1905 belöpte sig nämligen, såsom förut nämnts, till 8,639 kronor 65 öre och uppgingo, enligt hvad jag inhämtat, i slutet af november 1906 till inemot 9,000 kronor. Ett belopp af 12,000 kronor för hvarjdera af åren 1907 och 1908 synes därför kunna vara tillräckligt.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen [28.]

dels att på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 17,000 kronor att enligt därom af Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser användas till *bekostande af behandling enligt den s. k. ljusmetoden af medel-lösa, med sjukdomen »lupus vulgaris» behäftade personer från landsorten*, under villkor att genom bidrag från vederbörande landsting eller kommuner eller annorledes bestrides det belopp, som erfordras för patientens resa fram och åter mellan hemorten och den anstalt, där behandlingen äger rum, äfvensom för hans underhåll, så länge behandlingen varar,

dels ock medgifva, att Kungl. Maj:t må af detta anslag under år 1907 förskottsvis använda, utöfver redan beviljade 7,000 kronor, ett belopp af ytterligare 5,000 kronor.

Efter särskilda framställningar har Riksdagen beviljat för hvart och ett af åren 1894—1900 ett extra anslag af 2,000 kronor, för hvart och ett af åren 1901—1904 ett extra anslag af 3,000 kronor samt för hvart och ett af åren 1905, 1906 och 1907 ett extra anslag af 4,000 kronor, att utgå till understöd åt räddningshemmet för drinkare vid Sans Souci invid Uppsala, numera benämndt kuranstalten Sans Souci, på villkor, som af Kungl. Maj:t pröfvades lämpliga. De villkor för anslagens åtnjutande, som af Kungl. Maj:t i följd häraf vid meddelande af föreskrift om anslagens utbetalning fastställts, hafva, med någon modifikation för de tio sista åren, fått enahanda innehåll, som återgifvits i departementschefens anförande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1895 vid föredragning af då gjord ansökning om anslag till nämnda anstalt. [29.] Kuranstalten Sans Souci.

I underdånig skrifvelse den 15 september 1906 har styrelsen för ifrågavarande kuranstalt, med förmälan att anstalten allt fortfarande vore i verksamhet samt för sitt bestånd och sin utveckling vore i största behof af understöd, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte allt framgent och närmast för år 1908 föreslå Riksdagen att bevilja anstalten ett årsanslag af 4,000 kronor.

Af den redogörelse för anstaltens verksamhet under år 1905, som af anstaltens styrelse samt dess läkare och revisorer afgifvits och finnes i tryck ansökningen bilagd, inhämtas, att under nyssnämnda år å anstalten, där vid årets början 10 patienter varit kvar från år 1904, iuttagits 20 patienter, hvadan hela antalet vårdade utgjorde 30 eller samma

[29.] som under år 1904; att af de 18 under året utskrifna patienterna 3 visat sig vara obotliga, 2 återfallit men 13 befunnits friska eller förbättrade; samt att inkomsterna under året, inklusive statsanslaget, öfverstigit utgifterna med 970 kronor 52 öre, hvilket öfverskott dock — utgifter vid årsskiftet, hvilka inflyta först i 1906 års bokslut, frånräknade — enligt styrelseberättelsen torde representera en verklig behållning af omkring 400 kronor.

Medicinalstyrelsen, hvars yttrande i ärendet inforrats, har i utlåtande den 15 oktober 1906 vitsordat behovet af det begärda statsanslaget och tillika anmält, att de utaf Kungl. Maj:t för anslagets åtnjutande föreskrifna villkor blifvit af anstalten uppfyllda.

Departements-
chefens
yttrande.

Lika med medicinalstyrelsen anser jag begärdt statsanslag böra beredas ifrågavarande anstalt.

Beträffande frågan om sättet för anslagets utanordnande tillåter jag mig erinra följande.

Enligt 25 § i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 skall viss del af de till statskontoret ingående andelar af brännvinsförsäljningsmedlen afsättas för att användas till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder.

Denna förordning träder i kraft i slutet af år 1907, och antydes i anledning häraf uti Riksdagens skrifvelse den 23 maj 1906 angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel, att anslag för nu ifrågavarande ändamål icke vidare böra å riksstaten beviljas utan därtill användas omförmälda afsatta medel. Visserligen skall årsavgift för rättighet till detaljhandel med brännvin enligt 22 § i nämnda förordning för hvarje halfår förskottsvis erläggas, men med afseende å stadgandet i 21 §, att bolag först inom mars månads utgång efter försäljningsårets slut den 31 december 1908 skall hafva till vederbörande aflämnat afgifter för öfverlåtna försäljningsrättigheter och nettovinsten, torde, såsom jämväl statskontoret i utlåtande afgifvet i ett på chefens för ecklesiastikdepartementet föredragning beroende ärende anført, statskontoret först i april eller maj 1909 vara i tillfälle att företaga den i 25 § anbefallda afsättning af viss kvotdel af samtliga afgifter och vinstmedel. Följaktligen torde äfven för år 1908 hos Riksdagen böra äskas anvisande å riksstaten af medel till ifrågavarande ändamål.

På grund af hvad jag sålunda anført, får jag i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag af 4,000 kronor [29.]
att utgå till *understöd åt kuranstalten Sans Souci* invid Uppsala på villkor,
som af Kungl. Maj:t pröfvas lämpliga.

Styrelsen för nyssnämnda kuranstalt Sans Souci har vidare i underdånig skrifvelse den 24 september 1906 gjort framställning om bidrag till nybyggnad vid anstalten. [30.]

Anslag till
nybyggnad
vid kuran-
stalten Sans
Souci.

Af ett vid skrifvelsen fogadt utdrag af protokoll, hållet vid sammanträde med anstaltens styrelse den 22 september 1906, framgår, att anstalten för närvarande icke kan mottaga mer än 12 patienter och därför ofta äfven i ömmande fall måste afvisa ansökningar om inträde, att matsalen, som har ett olämpligt läge i omedelbar närhet till köket och lider af bristande ventilation, blott med svårighet kan rymma det maximiantal af 12 patienter, som kan mottagas, att köket är synnerligen litet, att serveringsrum saknas, samt att anstalten ej har plats för husjungfrun utan nödgas för henne hyra bostad i grannskapet.

I sin förenämnda skrifvelse anför nu styrelsen.

Anstalten, som grundats 1891 genom frivilliga sammanskott af för saken intresserade personer, hade så småningom allt mera utvecklats. Bristen på utrymme hade med åren blifvit mer och mer kännbar, och däraf härflytande olägenheter hade, i samma mån anstalten vunnit allmänhetens förtroende och alltmer anlitats, stegrats därhän, att en ändring syntes oafvisligen påkallad. Efter en mindre tillbyggnad år 1900 såge sig därför anstalten nu nödsakad att företaga en mera betydande utvidgning. Styrelsen hade fördenskull beslutat att uppföra en flygelbyggnad inrymmande matsal, köksafdelning, boningsrum åt tjänstepersonalen och ett patientrum samt i samband härmed att aptera de härigenom disponibla rummen i hufvudbyggnaden till nya patientrum, hvarigenom 5 nya patientplatser skulle vinnas. Nybyggnaden komme enligt antaget entreprenadanbud att draga en kostnad af 8,900 kronor och de med denna nybyggnad och reparationer å hufvudbyggnaden förenade utgifterna vore beräknade till 2,668 kronor, hvadan totalkostnaden komme att belöpa sig till 11,568 kronor. Då anstaltens verksamhet vore af allmännyttig och humanitär art, och det kunde sägas vara ett alltmer insedt samhällsintresse, som dylika anstalter ville tillgodose, då Riksdagen genom sina beviljade årliga understöd visat sig behjärta denna synpunkt, då vidare anstalten, som mottoge patienter från alla delar af riket, till följd däraf icke kunde i likhet med andra sjukvårdsinrättningar påräkna kommunalt understöd, samt då det slutligen vore af vikt för kuranstaltens fortbestånd, att ej dess administration och skötsel komme att stå under

- [30.] trycket af en alltför tung skuldbörda, och man ej kunde för anskaffande af erforderliga medel räkna på den redan förut i anspråk tagna enskilda offervilligheten, hemställde styrelsen i underdånighet, att Kungl. Maj:t måtte till instundande Riksdag aflåta förslag om beviljande af ett extra anslag för år 1908 till anstaltens nybyggnad å 6,000 kronor, utgörande ungefär hälften af den beräknade kostnad, som styrelsen iklädt sig.

Medicinalstyrelsens utlåtande.

Medicinalstyrelsen har efter nådig remiss afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet och däri — efter återgifvande af de i punkt 29 här ofvan meddelade uppgifterna angående resultatet af behandlingen under år 1905 — vidare anført.

Äfven med den anspråkslösa omfattning, hvarunder verksamheten hittills bedrifvits, hade den lämnade vården visat sig mycket välsignelsebringande och haft att uppvisa många framgångar, hvarför kuranstalten syntes obetingadt vara värd att af staten understödjas. Önskligt skulle äfven vara, att anstalten kunde sättas i tillfälle att utvidga sin verksamhet, och, då den nu föreslagna tillbyggnaden med en flygel skulle på ett praktiskt och billigt sätt bereda möjligheter för inredande af 5 nya patientplatser, syntes nämnda förslag vara synnerligen att förorda. Såsom anstaltens styrelse i sin förevarande underdåniga framställning anført, tillgodosåge anstalten onekligen ett allmänt samhällsintresse. Vid sådant förhållande ansåge äfven medicinalstyrelsen lämpligt, att staten i någon mån bidroge till kuranstaltens utvidgning, hvarför medicinalstyrelsen tillstyrkte bifall till ifrågavarande framställning.

Departementschefens yttrande.

Hvad i ärendet förekommit gifver tydligen vid handen önskvärdheten af att anstalten utvidgas, och mot det förslag, som i sådant afseende föreligger, synes mig icke någon anmärkning vara att framställa. Anstaltens ekonomi torde icke vara sådan, att hela byggnadskostnaden kan bestridas af dess egna medel. Jag ber att härutinnan få åberopa revisionsberättelsen för år 1905, som visar ställningen den 31 december 1905 på följande sätt:

Tillgångar:

Fastigheten	8,500: —
Inventarier	4,076: 25
Deposition hos skattmästaren	2,128: 76
Kontant i kassan	41: 55

Kronor 14,746: 56

Skulder:

[30.]

Till Sveriges storloge af goodtemplarorden	4,300: —
» doktor T. Brunnberg	1,000: —
» kuranstaltens understödsfond	1,365: 96
Förskottsvis inbetalda patientafgifter	1,179: 34
Tillgångar utöfver skulderna	6,901: 26
Kronor	14,746: 56

Vid nu angifna förhållande anser jag skäligt, att staten, som under en följd af år visat anstalten sitt intresse genom bidrag till dess underhåll, äfven träder hjälpende emellan för att möjliggöra en utvidgning af anstalten, och detta så mycket hellre, som densamma icke är någon lokal inrättning utan mottager patienter från hela riket.

Af de 20 under år 1905 nyinskrifna patienterna hade sålunda 2 sitt hemvist i Norrbotten, 1 i Hälsingland, 3 i Uppland, 4 i Stockholm, 1 i Västmanland, 1 i Närke, 1 i Värmland, 1 i Östergötland, 2 i Småland, 2 i Västergötland, 1 i Halland och 1 i Skåne.

Tillika ber jag få erinra, att, med hänsyn till förut omförmälda föreskrifterna i 25 § af förordningen angående försäljning af brännvin, ett bifall till förevarande framställning icke för framtiden torde medföra kraf på understöd af anslagsmedel.

Utbetalning af någon del af det statsbidrag, som kan komma att beviljas, torde icke böra äga rum, innan byggnadsarbetet blifvit af medicinalstyrelsen afsynadt och godkänt.

På grund af hvad jag sålunda anfört och under åberopande af den utredning, som i öfrigt förekommit i ärendet, jämte hvad jag under punkt 29 häröfvan yttrat, får jag i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag af 6,000 kronor att på villkor, som af Kungl. Maj:t pröfvas lämpliga, utgå såsom bidrag till *nybyggnad vid kuranstalten Sans Souci* invid Uppsala.

Riksdagen har på extra stat beviljat Stockholms alkoholisthem för år 1899 ett anslag af 2,000 kronor, för hvart och ett af åren 1900—1903 ett anslag af 4,000 kronor samt för ett hvart af åren 1904—1907 ett anslag af 6,000 kronor att utgå på villkor, som af Kungl. Maj:t pröfvades lämpliga. De af Kungl. Maj:t fast-

[31.]

Stockholms
alkoholist-
hem.

- [31.] ställda villkor för utbetalande af det senast beviljade anslaget äro desamma, som tidigare bestämts, och hvilka upptagas i chefens för civildepartementet yttrande till statsrådsprotokollet den 13 januari 1906 angående reglering af utgifterna under sjätte hufvudtiteln, punkt 38.

Anstaltens styrelse har uti en i september 1906 daterad skrifvelse — under anförande att behovet af statsanslag, som gjort sig i hög grad gällande allt sedan anstaltens begynnelse, vore fortfarande oförminskadt, särskildt med hänsyn till den allmänna prisstegringen — gjort framställning om beviljande af statsanslag för 1908 till samma belopp, som anvisats för 1907, eller 6,000 kronor.

Vid ansökningen har fogats tryckt årsberättelse för år 1905. Af denna framgår, bland annat, att vid början af året i hemmet funnits intagna 14 pensionärer, samt att under årets lopp intagits 33 och utskrifvits 30, hvadan 17 varit kvar vid årets slut. Af de 30 utskrifna hade 16 varit att anse såsom botade och 1 såsom förbättrad, 2 hade afförts från hemmet på grund af sinnessjukdom och 7 återfallit, medan beträffande 4 kuresultatet icke vore bekant. Hemmets inkomster under år 1905, inberäknadt statsanslaget för samma år, hade, enligt berättelsen, med 10 kronor 99 öre understigit dess utgifter.

Medicinalstyrelsen, hvars yttrande i ärendet infordrats, har den 15 oktober 1906 afgifvit utlåtande, däri styrelsen vitsordat behovet af det begärda statsanslaget och tillika anmält, att de utaf Kungl. Maj:t hittills för statsanslags åtnjutande föreskrifna villkor blifvit af anstalten uppfyllda.

Med anledning af hvad i denna fråga förekommit och under åberopande i öfrigt af hvad jag under punkt 29 här ofvan anført, får jag i underdånighet tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag å 6,000 kronor att utgå till understöd åt Stockholms alkoholisthem på villkor, som af Kungl. Maj:t pröfvas lämpliga.

- [32.] I anledning af inom Riksdagen väckta motioner har Riksdagen år 1904 till upprätthållande af verksamheten vid de genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond inrättade s. k. *folksanatorierna*, under villkor att något lotteri till förmån för sanatoriernas verksamhet icke anordnades, för år 1905 anvisat ett belopp af 400,000 kronor, hvaraf hälften eller 200,000 kronor finge af tillgängliga medel förskjutas under år 1904; och skulle för anslagets användning gälla de ytterligare bestämmelser, som kunde blifva af Kungl. Maj:t fastställda.

Genom nådigt bref den 8 juli 1904 behagade Kungl. Maj:t, i sammanhang med utanordnande af berörda anslag, förordna, [32.]

dels att en ledamot i öfverstyrelsen för Konung Oscar II:s jubileumsfond skulle utses af Kungl. Maj:t för en tid af fem år i sänder;

dels att en af Kungl. Maj:t utsedd revisor skulle deltaga i den granskning af jubileumsfondens räkenskaper och förvaltning, som årligen verkställdes af två utaf fondens hufvudmän utsedda revisorer;

dels att det till upprätthållande af verksamheten vid de genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond inrättade folksanatorierna beviljade statsanslaget skulle redovisas på samma sätt som afkastningen af fondens räntebärande tillgångar och öfriga inkomster, dock så att, när, sedan äfven nödiga afskrifningar verkställts, öfverskott å fondens årsinkomster uppkomme, dessa skulle redovisas på särskildt konto såsom reserverade medel; och

dels att sålunda reserverade medel icke finge af öfverstyrelsen användas, med mindre Kungl. Maj:t, efter anmälan af öfverstyrelsen, pröfvat och godkänt de ändamål, för hvilka de vore afsedda att tagas i anspråk.

Uti underdånig skrifvelse den 30 september 1904 har öfverstyrelsen förklarat, att det årliga tillskott, som erfordrades för att utan anlitande af jubileumsfondens återstående kapitaltillgång bestrida driften vid sanatorierna, kunde beräknas till omkring 200,000 kronor; att öfverstyrelsen, vid väckande af frågan om anordnande af ett penninglotteri till jubileumsfondens förstärkande för att trygga sanatorieverksamhetens ostörda gång och vidare utveckling, afsett att på sådan väg åstadkomma ett kapital, hvars afkastning skulle uppgå till nämnda belopp; att genom det af Riksdagen beviljade anslag verksamheten vid sanatorierna vore tryggad för åren 1904 och 1905; samt att, under sådana förhållanden och då öfverstyrelsen ansåge sig kunna utgå från den förutsättningen, att, sedan Riksdagen på sådant sätt erkänt betydelsen af den verksamhet, som bedrefves vid sanatorierna, liknande anslag äfven för följande år syntes vara att påräkna, frågan om anordnande af ett penninglotteri för ändamålet gifvetvis förfölle.

På därom af Kungl. Maj:t gjorda framställningar har därefter Riksdagen för hvartera af åren 1906 och 1907 anslagit för ifrågavarande ändamål ett belopp af 200,000 kronor att användas i enlighet med af Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Öfverstyrelsen har nu uti underdånig skrifvelse den 10 oktober 1906 anført, att de omständigheter, som föranledt öfverstyrelsen att

- [32.] under föregående år och senast uti underdånig skrifvelse den 12 september 1905 i underdånighet hemställa om anvisande af statsmedel till understödjande af jubileumsfondens verksamhet, vore fortfarande oförändrade, samt att jämväl efter utgången af år 1907 behof af statsunderstöd för ifrågavarande ändamål torde vara för handen; och har öfverstyrelsen med anledning häraf hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till nästinstundande Riksdag aflåta nådig proposition om anvisande jämväl för år 1908 af anslag till belopp af 200,000 kronor.

Medicinalstyrelsen, som på grund af nådig befallning yttrat sig i ärendet, har därvid tillstyrkt bifall till öfverstyrelsens hemställan.

Af den revisionsberättelse för år 1905, som afgifvits rörande förvaltningen af nämnda jubileumsfond, framgår, att under år 1905 inkomsterna, inklusive statsanslaget, utgjort 467,532 kronor 1 öre, under det utgifterna, däri inberäknade afskrifningar å sammanlagdt 61,361 kronor 65 öre men fränsedt det jämlikt Kungl. Maj:ts beslut till reservfond afsatta belopp, 48,349 kronor 3 öre, uppgått till 418,611 kronor 2 öre. Revisorerna hafva tillstyrkt ansvarsfrihet för år 1905.

Enligt en af öfverstyrelsen gjord approximativ beräkning torde jubileumsfondens inkomster för år 1906, inberäknadt det af Riksdagen beviljade bidrag å 200,000 kronor, uppgå till 454,672 kronor 50 öre samt dess utgifter till 443,697 kronor 3 öre, hvadan ett överskott af 10,975 kronor 47 öre torde kunna påräknas.

På grund af hvad sålunda förekommit får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till upprätthållande af verksamheten vid de genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond inrättade s. k. *folksanatorierna* på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 200,000 kronor, att användas i enlighet med af Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

- [33.] Till understöd åt Järfsö sjukhus för spetälska har från och med år 1864 årligen utgått statsanslag. Dessa anslag, som till och med år 1900 utgingo under villkor af bidrag från Gäfleborgs läns landsting, utgjorde ursprungligen 3,000 kronor men höjdes sedermera för åren 1873—1875 till 4,000 kronor, för åren 1876—1888 till 7,500 kronor samt för åren 1889—1899 till 14,000 kronor. Från och med år 1900, när villkoret om bidrag från landstinget, då 4,000 kronor, bortföll, har det årliga anslaget uppgått till 18,000 kronor.

Järfsö sjukhus
för spetälska.

Detta belopp har också intill senaste tiden visat sig tillräckligt.

I skrifvelse till medicinalstyrelsen den 8 februari 1906 har emellertid direktionen för sjukhuset anmält, att brist under de senare åren uppkommit i räkenskaperna, hvilka man kunnat få att gå ihop endast däri-genom, att en del räkningar, som egentligen tillhört ett föregående år, bokförts och likviderats på det följande. I tanke att orsakerna till bristen endast vore tillfälliga, och att i sådant fall jämvikt i ekono-mien småningom skulle inträda, hade direktionen ej förr än år 1906, då bristen, som med utgången af år 1905 uppgått till 1,930 kronor 20 öre, år för år ökats, anmält förhållandet.

På uppdrag af medicinalstyrelsen har därefter dess ordförande gene-raldirektören K. Linroth den 30 april 1906 förrättat inspektion af sjukhuset. Rörande denna inspektion har medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 14 september 1906 meddelat, att därvid utredts, att orsakerna till bristen väsentligen vore att söka i de ökade utgifterna under senare år för patienternas underhåll och särskildt för utspisningen. Sedan år 1903 hade patientantalet varit i stigande, så att ungefär 7 å 8 flera sjuka dagligen vårdats under de sistförflutna åren (1903—05) än förut under en följd af år. Jämfördes underhållsdagarnas antal under de sista treårsperioderna, framträdde denna ökning tydligt. Underhållsda-garna för patienterna hade nämligen uppgått

åren 1897—99 till	35,719
» 1900—02 »	39,370
» 1903—05 »	43,005.

Medicinalstyrelsen anför vidare.

Denna ökning af patienternas antal vore för uppfyllande af sjuk-husets uppgift såsom isoleringsanstalt af stor betydelse. Då de spet-älskas antal inom landet i dess helhet icke syntes vara i tilltagande, tydde denna ökning af de internerades antal på, att allt större procent af de spetälskesjuka vårdades å sjukhuset och således allt färre i sina hem, där de kunde sprida smittan. Förhållandena i Dalarna, där många sjuka vårdades i sina hem, inverkade föga på frekvensen, i det att så få personer därifrån vårdades på sjukhuset. Det vore således önskligt, att beläggningen af sjukhuset icke minskades, och det syntes äfven styrelsen vara sannolikt att, äfven om ett särskildt mindre sjuk-hus för spetälska skulle inrättas inom Mora socken i Kopparbergs län, såsom styrelsen i underdånig skrifvelse den 29 november 1905 hem-ställt, antalet vårdade på Järfös sjukhus icke därför skulle nedgå. Man

[33.] torde således för en tid bortåt få räkna med ungefär samma antal underhållsdagar som under senaste år.

En annan omständighet, som också bidroge till den ökade kostnaden, vore, att priset på en del lifsförnödenheter under senare år stigit och allt fortfarande syntes vara i stigande. Sålunda uppginge utspisningskostnaden numera till vid pass 60 öre för underhållsdag, under det att den för år 1904 utgjort 51 öre.

Den i sjukhusets stat för utspisning beräknade summan af 8,000 kronor, som äfven innefattade kostnaden för betjäningens utspisning, vore således numera otillräcklig. Med 1905 års 17,126 underhållsdagar (betjäningens underhållsdagar inräknade) uppginge efter ett pris af 60 öre kosthållet till 10,275 kronor 60 öre, således 2,275 kronor 60 öre mera än i staten beräknats. Men då på andra poster någon behållning plägat uppkomma, hvilken nu emellertid tagits i anspråk för täckande af bristen på utspisningskontot, så torde en ökning i anslaget till Järfsö sjukhus med 2,000 kronor för år vara tillfyllest.

Då emellertid ett sådant ökad anslag först år 1908 kunde komma att utgå, behöfdes särskilda medel för täckande dels af den redan uppkomna, dels af den intill dess ytterligare uppkommande bristen. Direktionen hade beräknat bristen vid 1905 års slut till 1,930 kronor 20 öre. För hvartera af åren 1906 och 1907 torde den icke kunna anslås till mindre än 2,000 kronor för hvartera året. Hela den brist, som kunde väntas hafva uppkommit till slutet af år 1907, kunde således beräknas till 6,000 kronor.

På grund af hvad sålunda anförts har medicinalstyrelsen i underdånighet hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till nästsammanträdande Riksdag aflåta nådig proposition därom, att till underhåll af Järfsö sjukhus för spetälska måtte för år 1908 beviljas ett till 20,000 kronor förhöjdt extra anslag, samt att till täckande af brist, som dels sedan år 1903 småningom uppstått, dels kunde väntas uppstå under åren 1906 och 1907, måtte beviljas ett extra anslag af 6,000 kronor.

Departementschefens
yttrande.

Hvad medicinalstyrelsen sålunda anført synes mig utan tvifvel ådagalägga behovet af högre anslag till underhåll af sjukhuset, än som hittills utgått. Antalet vårdade å sjukhuset har under senaste åren något ökats, såsom framgår af medicinalstyrelsens ofvan lämnade uppgifter och följande genom vederbörande medicinalråd mig tillhandakomna tablå:

År.	Antal vårdade, hvaraf		
	kvarliggande från föregående år.	nyintagna.	Summa.
1901	38	7	45
1902	34	12	46
1903	30	10	40
1904	41	4	45
1905	39	14	53

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra, att medicinalstyrelsen, på sätt i dess ofvanberörda skrifvelse antydts, i en den 29 november 1905 hos Kungl. Maj:t gjord framställning, under framhållande af den jämförelsevis stora frekvensen af spetälska i Dalarna och dalallmogens ovilja mot att söka inträde å Järfsö-sjukhuset, *dels* anhållit om nådigt bemyndigande att uppdraga åt någon af tjänsteläkarna i detta landskap att vara föreståndare för spetälskesjukvården därstädes, *dels* ock hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådig proposition om beviljande af ett anslag å 55,000 kronor för att förvärfva visst jordområde i Mora och därå uppföra ett spetälskesjukhus, närmast afsedt för Dalarnas behof.

Då detta ärende den 16 november 1906 af mig anmälles, tillstyrkte jag Kungl. Maj:t att bemyndiga medicinalstyrelsen uppdraga åt någon af provinsialläkarna inom Kopparbergs län att tillsvidare under tre år, i enlighet med de föreskrifter, medicinalstyrelsen ägde meddela, såsom föreståndare för spetälskesjukvården i Dalarna medelst på lämplig tid och minst en gång hvarje år verkställda tjänsteresor tillse de inom landskapet af spetälska angripna personer och därvid särskildt verka för deras intagande till vård å Järfsö sjukhus. Däremot fann jag mig icke böra tillstyrka, att, innan man under någon tid haft tillfälle att bedöma verkningarna af den sålunda anordnade särskilda tillsynen öfver spetälskesjukvården i Dalarna, vidtaga någon åtgärd för uppförande af det föreslagna sjukhuset; och fattade Kungl. Maj:t, på tillstyrkan af öfriga statsråd, i enlighet härmed sitt beslut.

Jämväl med hänsyn till dessa förhållanden i Dalarna torde någon minskning i antalet patienter å sjukhuset i Järfsö under den närmaste tiden icke vara att förvänta.

[33.]

Jag har beredt mig tillfälle att taga del af den utaf medicinalstyrelsen fastställda utgiftsstat för 1906 vid Järfsö sjukhus för spetälska. Den ter sig på följande sätt:

Inkomster.	Kronor.			
Statsanslag	18,000	—		
Diverse inkomster	125	—	18,125	—
Utgifter.				
Aflöningar: Läkaren	750	—		
Predikanten	300	—		
Sysslomannen	600	—		
Vaktmästaren	300	—		
Hushållerskan	300	—		
Öfversköterskan	350	—		
Undersköterskan	200	—		
Tvätterskan	250	—		
Två pigor å 120	240	—	3,290	—
Mathållning inklusive 100 kr. extra förplägning	—	—	8,500	—
Gångkläder och skodon	1,000	—		
Sängkläder och linne	300	—	1,300	—
Medikamenter	—	—	600	—
Eldning och lyshållning	—	—	1,800	—
Tvätt och renhållning	—	—	550	—
Inventarier	—	—	450	—
Byggnader m. m.	—	—	450	—
Jordbruket	—	—	350	—
Diverse utgifter:				
Brandförsäkring	175	—		
Utskylder och afgälder	50	—		
Abonnementsavgift för expeditionens telefon	50	—		
Do för sysslomannens telefon	50	—		
Nattkoppling mellan dessa	10	—		
Flitpenningar till arbetande patienter	300	—		
Diverse expenser	200	—	835	—
Kronor			18,125	—

Den i staten upptagna posten för mathållning torde, såsom medicinalstyrelsen påpekat, med inemot 2,000 kronor understiga den verkliga kostnaden, och någon nämnvärd minskning å öfriga poster lär icke kunna ifrågakomma. — Ett med 2,000 kronor ökad anslag synes därför erfordras för sjukvårdens behöriga uppehållande. Därjämte torde i enlighet med medicinalstyrelsens hemställan den brist å anslaget, som redan uppkommit och kan väntas uppstå, nu böra täckas. Denna brist anser jag kunna beräknas till det af medicinalstyrelsen angifna belopp.

[33.]

På grund af hvad jag sålunda anført, tillstyrker jag i underdånighet, att Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1908 anvisa *dels* till *underhåll* under samma år af *Järfö sjukhus* för *spetälska* ett belopp af 20,000 kronor, *dels ock* till *täckande af brist å förut anvisade anslag till samma sjukhus* 6,000 kronor.

Sedan Riksdagen år 1905 för byggnadsarbeten vid Härnösands hospital beviljat ett anslag af 325,900 kronor och däraf på extra stat för år 1906 anvisat ett belopp af 135,000 kronor samt för år 1907 ett belopp af 140,000 kronor, har medicinalstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 28 september 1906 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till näst sammanträdande Riksdag aflåta proposition därom, att å extra stat för år 1908 måtte af ifrågavarande anslag anvisas återstoden eller 50,900 kronor.

[34.]

Byggnads-
arbeten vid
Härnösands
hospital.

I öfverensstämmelse med medicinalstyrelsens sålunda gjorda framställning tillstyrker jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att af det till *byggnadsarbeten vid Härnösands hospital* beviljade anslag af 325,900 kronor på extra stat för år 1908 anvisa återstoden eller 50,900 kronor.

Sedan Riksdagen år 1905 för uppförande af ett nytt hospital å Sätters kungsgård och därintill angränsande mark beviljat ett anslag af 2,556,300 kronor och däraf på extra stat anvisat för år 1906 ett belopp af 320,000 kronor och för år 1907 ett belopp af 300,000 kronor, har medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 28 september 1906 meddelat, att styrelsen beräknat, att, utöfver de sålunda beviljade medel, erfordrades ett belopp af 750,000 kronor för likviderande af kostnaderna för de arbeten, som borde för ifrågavarande hospitalsanläggning utföras under år 1908.

[35.]

Anslag för
hospital
vid Säter.

[35.] Med anledning häraf och i öfverensstämmelse med medicinalstyrelsens tillika gjorda framställning hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af det för *uppförande af Sätters hospital* beviljade anslaget af 2,556,300 kronor på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 750,000 kronor.

[36.]
Byggnads-
arbeten vid
ett hospital
i närheten af
Västervik.

Sedan Riksdagen år 1906 för anläggning af ett hospital i närheten af Västervik beviljat ett anslag af 2,766,498 kronor samt däraf på extra stat för år 1907 anvisat ett belopp af 150,000 kronor, har medicinalstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 28 september 1906 meddelat, att styrelsen beräknat, att, utöfver de för år 1907 beviljade medel, erfordrades ett belopp af 500,000 kronor för likviderande af kostnaderna för de arbeten, som borde för ifrågavarande hospitals anläggning utföras under år 1908.

Med anledning häraf och i öfverensstämmelse med medicinalstyrelsens tillika gjorda framställning hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af det för *anläggning af ett hospital i närheten af Västervik* beviljade anslag af 2,776,498 kronor på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 500,000 kronor.

[37.] Uti underdånig skrifvelse den 28 september 1906 har medicinalstyrelsen väckt förslag om uppförande vid Göteborgs hospital af en första klass afdelning för 50 patienter.

Enligt stadgan angående sinnessjuka äro, med afseende å de afgifter, som skola för de sjuka erläggas, dessa indelade i tre klasser.

Till *första* klassen hänföras de, som hafva enskildt rum samt kost efter särskild utspisningsstat och för hvilka betalas hela kostnaden för vård och underhåll, därvid emellertid iakttages, att för dem, som dela rum med en eller flera sjuka, den för ifrågavarande klass bestämda afgiften nedsättes med en fjärdedel.

Till *andra* klassen räknas de, som vårdas å allmän afdelning och för hvilka betalas kostnaden för föda, gång- och sängkläder samt bevakning.

Slutligen hänföras till *tredje* klassen de, för hvilka på grund af bristande tillgångar betalas kostnaden endast för föda.

Afgifterna äro för åren 1905—1909 fastställda till följande belopp: [37.]
 för patient i *första* klassen 2 kronor 25 öre om dagen, hvilken afgift i ofvan
 nämnda fall nedsättes till 1 krona 70 öre, för patient i *andra* klassen
 85 öre om dagen och för patient i *tredje* klassen 55 öre om dagen.

Genom Lunds hospitals öppnande år 1879 uppbragtes antalet första
 klassens sjukplatser å statens anstalter för sinnessjuka till 120. Allt-
 sedan dess har icke en enda ny sådan plats tillkommit, utan har tvärtom
 antalet under år 1905 sänkts till 116, detta beroende på de otillfreds-
 ställande utrymmesförhållandena å första klassens afdelning vid Växjö
 hospital.

Dessa 116 platser äro fördelade på följande sätt:

vid Lunds hospital	15	för män	15	för kvinnor
» Stockholms »	10	»	10	»
» Uppsala »	30	»	»	»
» Vadstena hospital och asyl ..	13	»	13	»
» Växjö hospital	5	»	5	»
Summa 73 för män 43 för kvinnor.				

Samtidigt har emellertid en väsentlig tillökning ägt rum i afseende
 å platser för patienter, tillhörande andra och tredje betalningsklasserna.
 Antalet dylika platser, som år 1879 uppgick till 1,721, utgjorde 4,896
 år 1900, vid 1904 års slut 4,998 och i september månad nästlidne år
 6,228 samt beräknas enligt uppgift från medicinalstyrelsen vid 1911
 års slut efter fullbordande af redan nu beslutade ny- och tillbyggnads-
 arbeten komma att stiga till 8,290.

Beträffande behovet af anstaltsplatser för de s. k. första klass
 patienterna har detta under senaste åren visat en alltjämt fortgående
 stegring.

Under de närmaste åren före 1902 hade i medeltal ständigt 20
 sinnessjuka, för hvilka gjorts ansökan till ifrågavarande vårdklass, fått
 vänta mer eller mindre lång tid. Detta medeltal har sedermera alltjämt
 stigit, under senare halfåret 1904 till 24, under början af 1905 till 26,
 och uppgick i september månad 1906, enligt hvad medicinalstyrelsen
 meddelat, till 40.

Till jämförelse må nämnas, att antalet exspektanter till de båda
 andra vårdklasserna, som år 1900 uppgick till omkring 890, vid 1904
 års slut steg till 1,944, men nedgick i september månad nästlidet år
 till 1,769.

[37.] Härvid är jämväl att märka, att en ej obetydlig del af dessa sistnämnda under den närmaste framtiden kunna på grund af pågående utvidgningsarbeten beredas plats å anstalt, under det första klass patienter kunna erhålla inträde endast i mån af afgång.

För bättre åskådliggörande af förhållandet mellan exspektanter och platsantal vid de skilda tidpunkter, jag här ofvan berört, hänvisar jag till följande tablå.

Tidpunkt	1:a klass patienter			2:a och 3:e klass patienter		
	Antal platser	Antal exspektanter	I procent af antal platser	Antal platser	Antal exspektanter	I procent af antal platser
1900	120	20	16.7	4,896	890	18.2
Dec. 1904	120	24	20.0	4,998	1,944	38.9
Sept. 1906	116	40	34.5	6,228	1,769	28.4

Såsom redan förut påpekats, kommer förhållandet mellan exspektanter och antal platser å allmän afdelning att inom den närmaste framtiden ställa sig än gynnsammare.

Uttalanden
vid 1900 års
Riksdag.

De missförhållanden, som, enligt hvad af den nu lämnade utredningen torde framgå, råda beträffande möjligheten för patienter af första betalningsklassen att beredas vård å statens anstalter, bragtes på tal redan i en vid 1900 års riksdag inom Andra Kammaren väckt motion, hvori begärdes utredning, huruvida icke afdelningar för sådana patienter kunde inrättas vid flera af rikets anstalter för sinnessjuka.

Det tillfälliga utskott, till hvars behandling motionen hänvisades, yttrade bland annat:

»Då utskottet är af den åsikt, att genom statens medverkan ändamålsenlig vård bör med det snaraste beredas *alla* sinnessjuka i vårt land, så delar det naturligtvis motionärens mening, att de patienter, som tillhöra första betalningsklassen, ej må förbises. Såsom af motionen synes, är äfven i sistnämnda hänseendet rätt mycket öfrigt att önska. På samma gång detta framhålles såsom en förökad drifkraft till att allsidigt främja hospitals- och asylvårdens utveckling i riket, så må det dock ej förbises, att behovet *här* är blott en liten del af det stora hela.»

Under återopande af en i sådant hänseende föreliggande utredning [37.]
anför utskottet vidare:

»Enär af de sinnessjuka i vårt land, som sålunda äro i saknad af ändamålsenlig vård, ojämförligt största delen torde få anses tillhöra andra och tredje klassens patienter eller de mindre bemedlade klasserna, synes den af motionären föreslagna partiella åtgärd vara alltför ringa och för litet effektiv med hänsyn till behovet i sin helhet af en ökad hospitalsvård.

Då härtill kommer, att med afseende å tillgängliga platser å statens anstalter äfvensom till buds stående privata vårdanstalter och sjukhem, där hufvudsakligen första klass patienter mottagas, förhållandevis större utsikt till erforderlig vård för närvarande finnes för dylika patienter än för de tusentals obemedlade sinnessjuka, som äro så godt som utestängda från nödig hospitalsvård, torde den föreslagna åtgärden till förmån för den nämnda klassens patienter utan alltför stora olägenheter kunna anstå i afbidan på hospitals- och asylvårdens allsidiga ordnande på ett tillfredsställande sätt.»

Enligt utskottets hemställan fann Andra Kammaren motionen icke till någon dess åtgärd föranleda.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra, att planen till den hospitals- och asylvårdens allsidiga ordnande, som af utskottet förut-sattes, föreligger i den af medicinalstyrelsen den 8 december 1902 afgifna underdåniga berättelse angående den på Riksdagens begäran genom nådigt bref den 14 juni 1901 anbefallda undersökning af sinnessjuka och sinnesslöa inom riket.

Medicinal-
styrelsens
berättelse den
8 dec. 1902.

I denna berättelse, hvari medicinalstyrelsen framlagt fullständig plan jämte förslag till sinnessjukvårdens ordnande, yttras med afseende å första klass patienter, att antalet exspektanter, tillhörande denna klass, vore relativt taget ungefär lika stort som hela antalet exspektanter vid samtliga hospital och asyler, hvarför vid blifvande nybyggnader af sådana borde iakttagas, att det relativa antalet platser för första klass patienter ej blefve mindre än hittills varit fallet.

Uti den till medicinalstyrelsen af medicinalrådet G. Schuldheis afgifna berättelse om hans verksamhet såsom öfverinspektör för sinnessjukvården i riket under år 1904 påpekar denne, att hittills intet blifvit åtgjordt för realiserandet af medicinalstyrelsens plan till hospitalsväsendets utveckling såvidt angår första klass patienter.

Framställning
af öfver-
inspektören
för sinnes-
sjukvården.

Schuldheis anför vidare.

I underdånig skrifvelse den 28 april 1901 angående ifrågasatta

[37.] utvidgningar af då befintliga hospital uttalade visserligen medicinalstyrelsen en tanke om att, i samband med en tilltänkt utvidgning af Kristinehamns hospital, därstädes borde anordnas ett par tiotal platser för första klass patienter, men påpekade tillika, att en afdelning för sådana sjuka vore ägnad att i hög grad öka läkarnas arbete och äfven att komplicera administrationen, hvilken, såsom medicinalstyrelsen likaledes framhöll, i alla händelser vore betungande nog å så stora anstalter, som i denna skrifvelse sattes i fråga.

Af nu anförda skäl, hvilkas giltighet icke syntes Schuldheis kunna bestridas, hade vid det definitiva förslaget till utvidgning af Kristinehamns hospital ej heller några första klass afdelningar blifvit ifrågasatta, och detsamma hade blifvit fallet med förslaget till nytt hospital vid Säter.

De relativt ogynnsamma utrymmesförhållanden, som sålunda, i strid med hvad medicinalstyrelsen afsett, nu hotade att uppkomma för första klass patienterna, kräde snara åtgärder. Att dessa åtgärder helst borde gå ut på anordnande af första klass afdelningar vid något af de mindre hospitalen, syntes Schuldheis själfklart följa af medicinalstyrelsens föregående, här ofvan relaterade uttalanden.

Af dessa mindre hospital kunde Piteå på grund af sitt aflägsna läge knappast komma i åtanke annat än i sista hand. Vid Härnösand, Nyköping och Visby saknades plats för utvidgning af sådant omfång, som här vore i fråga. Malmö asyl kunde af välbekanta skäl ej ifrågakomma, och vid Stockholms hospital, hvars indragning ifrågasatts af medicinalstyrelsen, torde väl åtminstone ingen utvidgning böra ifrågasättas, förrän hospitalets öde blifvit afgjort. Vid Växjö hospital vore utrymmet väl knappt, och för öfrigt torde efter tillkomsten af kriminalasylen och kolonivillan samt på grund af annexet i Korsberga administrationen af denna anstalt blifva betungande nog ändå. Återstode alltså Göteborgs hospital. Medicinalstyrelsen hade visserligen i förutnämnda underdåniga skrifvelse uttalat sina stora betänkligheter mot att, innan då pågående byggnadsarbeten blifvit afslutade, förorda en ytterligare utvidgning af denna anstalt, »så mycket mera som jordområdet ej är öfverdrifvet stort och belägenheten af anstalten ej den lämpligaste». Med jordområdet torde medicinalstyrelsen i detta sammanhang afsett det för jordbruk och för de sjukas sysselsättning nödiga området, hvilket för visso icke tilläte någon större utvidgning af anstaltens afdelningar för allmänna klassens patienter, särskildt manliga. Men för första klass afdelningar krädes utom byggnadsgrunden blott tillräckligt stora promenadgårdar och parkanläggningar, och i detta hänseende erbjöde Göteborgs hospitals område för här ifrågavarande ändamål

tillräckliga resurser. Det andra skälet, anstaltens mindre gynnsamma belägenhet, hade nu förlorat sin giltighet, sedan den s. k. bohuslänska längdbanan blifvit dragen omedelbart förbi och till och med till någon del inom anstaltens gräns, och utsikt till en stationsanläggning invid anstalten torde vara för handen.

Oafsedt att Göteborgs hospital i följd af nyss anförda omständigheter vore det, som i främsta rummet borde ifrågakomma vid uppförande af nya första klass afdelningar, talade närbelägenheten till rikets näst största stad alldeles särskildt till förmån för förläggningen till denna anstalt af sådana afdelningar. Att vid en så stor stad resurser saknades för en fullt tillfredsställande och betryggande anstaltsvård af mera burgna sinnessjuka, kunde näppeligen betecknas annorlunda än såsom ett synnerligen svårt missförhållande, som för länge sedan bort vara afhjälpt. Schuldheis ville dessutom i detta sammanhang erinra om, att vid anstaltens planläggning anordnandet af första klass afdelningar varit afsedt, samt att detsamma städse varit ett önskemål för anstalten.

Med afseende å behovet af ökad utrymme i allmänhet för första klass patienter ville Schuldheis betona, att, om intet under den närmaste framtiden gjordes för dessa sjuka, utrymmesförhållandena för dem å de offentliga anstalterna snart nog blefve relativt afsevärdt ogynnsammare än för mindre bemedlade sinnessjuka.

Det kunde väl invändas och hade invändts, att för burgnare sinnessjuka utan större svårigheter borde och kunde förskaffas lämplig vård utan statens mellankomst, men denna invändning vore, såvidt Schuldheis kände hithörande förhållanden, utan tvifvel otillräckligt grundad. Mera uppseendeväckande fall af vanvård af dessa sjuka torde väl höra till sällsyntheterna, men bristande vård, oförständig behandling och otillräcklig tillsyn, till stort men lika mycket för dem som deras anhöriga, vore helt säkert lika vanliga, då det gällde dem som mindre bemedlade sinnessjuka. Och om det gällde något svårskötta patienter, ställde sig en ändamålsenlig, betryggande och efter de sjukas vanor och anspråk afpassad enskild vård så orimligt dyr, att den helt enkelt icke vore tillgänglig för flertalet s. k. burgna personer. Schuldheis ville i detta hänseende erinra om, att å de dock relativt billiga enskilda anstalterna i vårt land årsafgiften torde uppgå till 2,000—2,500 kronor, redan det en utgift, som i längden torde vara särdeles betungande för personer, som endast hade sin jämna bärning.

Sedan Schuldheis omnämnt stegringen i antalet exspektanter af ifrågavarande klass, fortsätter han.

Det lede intet tvifvel, att denna skulle varit ännu starkare, om ej den stora svårigheten att vinna plats å hospitalen vore så välbekant,

[37.] att en ansökan knappt ansåges löna mödan och därför icke komme till stånd annat än i yttersta nödfall.

Att detta förhållande i många hänseenden hade ledsamma följder, lede intet tvifvel. De burgna klassernas intresse och förtroende för den offentliga sinnessjukvården blefve säkert mindre, än under gynnsammare utrymmesförhållanden kunde blifva fallet. De vandes ifrån att anlita dessa anstalter, hvilket åter uppmuntrade existensen och uppkomsten af en mängd enskilda hem, som vore omöjliga att effektivt kontrollera, och som, om de än hade ett visst berättigande, likväl — stundom under den vilseledande skylten »hem för nervsjuka» — i regeln gjorde ganska mycket skada, ledda som de vore af personer utan kompetens men med mycket själförtroende och ofta kanske utan andra intressen för de sjuka än de ekonomiska.

Icke minst från sistnämnda synpunkter syntes Schuldheis omvårdnaden från statens sida om de mera burgna sinnessjuka vara en angelägenhet af lika stor vikt som vården om de mindre bemedlade.

Medicinalstyrelsens yttrande.

Uti sin förenämnda underdåniga skrifvelse af den 23 september 1906 har medicinalstyrelsen funnit sig till alla delar kunna instämma i hvad medicinalrådet Schuldheis yttrat.

Nödvändigheten af att icke längre uppskjuta vidtagandet af åtgärder för beredande af ökad utrymme å statens sinnessjukanstalter äfven för mera bemedlade sjuka vore således för närvarande mera påtaglig än någonsin.

Af skäl, som i det föregående anförts, borde enligt medicinalstyrelsens mening den första klass afdelning, som nu ifrågasattes, förläggas till Göteborgs hospital. Antalet platser föresloges till 50, hvarigenom det nu föreliggande behovet, för så vidt detta framginge af exspektantlistorna, syntes komma att blifva tillgodosedt.

Ett större antal platser för första klass patienter å en och samma anstalt skulle för öfrigt allt för mycket betunga denna anstalts administration.

Ritningarna.

Medicinalstyrelsen meddelar vidare, att, sedan enligt uppdrag af styrelsen medicinalrådet Schuldheis i samråd med t. f. medicinalrådet R. Stenbeck uppgjort program för ritningar, dessa utarbetats af medicinalstyrelsens arkitekt hofintendenten A. Kumlien.

Af dessa ritningar framgår, att den ifrågasatta afdelningen är afsedd att inrymmas i en byggnad, innehållande två våningar förutom vinds- och källarvåningar.

Enligt hvad jag inhämtat, är afsikten att förlägga byggnaden 150 meter nordnordost om hospitalets administrationshus i en backslutning, där grunden är relativt god och byggnaden genom omgifvande höjder, rikligt bevuxna med ek och annan löfskog, är skyddad mot nordliga och ostliga vindar samt delvis äfven för västliga, hvilka här äro förhärskande. Marken å den föreslagna platsen har sakta lutning mot söder, och utsikten är öppen mot detta väderstreck. Platsen synes således vara för ändamålet gynnsamt vald. [37.]

Rörande anordningarna inom byggnaden har medicinalstyrelsen lämnat en beskrifning, som jag här torde få återgifva:

»Båda könsafdelningarna hafva ansetts utan olägenhet för sjukvården kunna sammanföras i en byggnad, hvilket naturligtvis är ekonomiskt fördelaktigt och dessutom underlättar tillsynen öfver betjäningen.

De lokala anordningarna äro i allo lika å båda könsafdelningarna. Källarvåningen innehåller nödiga utrymmen för uppvärmningsapparater och bränslefförråd. I bottenvåningen kommer man från hufvudentrén närmast in i ett mottagningsrum, tillika expedition och undersökningsrum, samt därifrån i en öfvervakningsafdelning, som utom ett större badrum samt slask- och klosettrum innehåller en öfvervakningssal för 4 sängar samt två i samband med denna stående separationsrum. Öfvervakningssalen är beräknad såsom reservutrymme för patienter, som under kortare eller längre tid äro i behof af mera noggrann och oafbruten tillsyn under någon del af dygnet eller dygnet om.

Behovet af en särskild öfvervakningsafdelning för första klass patienter har öfverallt inom vårt land blifvit alltmer kännbart. Den hittills stundom oundvikliga åtgärden att placera opålitliga första klass patienter å öfvervakningssal, tillhörande de allmänna afdelningarna, plägar nämligen både hos de sjuka och ändå mera hos deras anhöriga väcka en ovilja, som knappast är alldeles oberättigad.

Bottenvåningen inrymmer vidare en afdelning för mera förslöade kroniskt sjuka eller sådana, som på grund af störande uppträdande, mindre vårdadt yttre, insociala vanor med mera böra hållas afskilda från de öfriga. Å denna afdelning förutsättes, att, om möjligt, hvarje sofrum skall hysa två sjuka, för hvilka afgiften i så fall, jämlikt § 37 af stadgan angående sinnessjuka, nedsättes med en fjärdedel. Då någon större komfort och bekvämlighet för dessa djupare sjunkna patienter icke har något värde, har den utanför sofrummen löpande, för öfrigt mycket breda korridoren ansetts kunna tjäna till dag- och matrum.

Slutligen innehåller bottenvåningen inom en särskild korridor fyra mindre rum, hvilka afses för de mest störande, osnygga och opålitliga.

[37.]

Mellan de båda nu sist omnämnda afdelningarna äro förlagda dels ett bad- och snyggningsrum dels en klosett.

Våningen en trappa upp innehåller dels i midtelpartiet rum för en öfersköterska, som skall hafva närmaste tillsynen öfver hela afdelningen, dels sof-, mat-, sällskaps- och arbetsrum för stillsammare sjuka med mera sociala vanor samt lust och förmåga till sysselsättning dels slutligen ofvanpå afdelningen för de mest störande sjuka 4 rum, som å ritningarna äro betecknade såsom betjäningsrum, men som på grund af sin belägenhet snarare torde böra afses till förråd, verkstadsrum för gröfre slöjd eller liknande.

För betjäningen inredas i så fall rum i vindsvåningen.

Golfytan i de för patienterna afsedda sofrummen är i allmänhet 15 eller 20 kvadratmeter, i ett par af byggnadstekniska skäl 25 kvadratmeter. Någon reduktion af det sålunda föreslagna utrymmet anser medicinalstyrelsen icke kunna ifrågakomma, dels emedan äfven i öfre våningen möjlighet bör finnas att eventuellt belägga några rum med två patienter hvarterda, i hvilket fall golfytan icke gärna kan vara mindre än 20 kvadratmeter, dels emedan det öfverhufvudtaget strider mot ändamålet med en första klass afdelning att knappa in på utrymmet så mycket, att de sjuka icke kunna beredas den trefnad och bekvämlighet, som motsvaras af den två å tre gånger högre afgiften i denna vårdklass.

Af ett infordradt yttrande från öfverläkaren vid Göteborgs hospital framgår, att han icke funnit någon som helst anledning till anmärkning vid granskning af ritningarna.

Då ånga ej lämpligen kan erhållas från hospitalets ångpannehus, sker uppvärmningen, enligt förslag af ingenjören Hugo Theorell, genom en i källarvåningen placerad lågtrycksångpanna, från hvilken ånga ledes till värmekroppar i de olika rummen; de fyra enkelrummen ytterst i flyglarna uppvärmas dock genom varmluft från en underliggande värmekammare.

Elektrisk belysning erhålles från hospitalets nya elektricitetsverk, som ansetts kunna betjäna äfven denna nyanläggning.»

Kostnads-
beräkning.

Kostnadsberäkningen ställer sig sålunda:

för byggnadsarbeten	kronor 304,000: —
» uppvärmning och ventilation	» 23,000: —
» vatten- och aflöppsledningar	» 17,550: —
» elektrisk belysning	» 5,950: —
» ny stekspis i köket	» 950: —
» ny tvättmaskin	» 2,800: —

Kronor 354,250: —

Beträffande kostnadsförslaget har medicinalstyrelsen anfört.

Då afdelningen beräknades inrymma 50 platser, komme kostnaden för hvarje plats att uppgå till 7,085 kronor, hvilket vore ungefär dubbelt så mycket som kostnaden för plats beräknad för det blifvande hospitalet vid Västervik, hvilket innehölle endast platser för patienter af allmän klass.

Då emellertid afgiften i första klass vore två à tre gånger högre än i allmän klass, vore alltså i förhållande till de afgifter, som komme att inflyta för ifrågavarande afdelning, och i betraktande af denna afdelnings särskilda uppgift, anläggningskostnaden för densamma relativt taget icke högre än för hospitalsanläggningen vid Västervik. Skulle det emellertid anses olämpligt, att statsverket vidkändes särskilda kostnader för patienter af denna klass i ett med hänsyn till deras behof modernt utrustadt sjukhus, så funnes alltid den utvägen att vid ifrågavarande vårdanstalt i någon mån höja dagafgiften, som nu vore beräknad att täcka allenast kostnaderna för vård och underhåll, så att äfven räntan på anläggningskostnaden betalades af de sjuka. Ökades ofvan omnämnda dagafgifter exempelvis med 1 krona, således till 3 kronor 25 öre för enskildt rum och 2 kronor 70 öre, om två sjuka delade rum, hvilka afgifter dock blefve låga, emot hvad som finge betalas på enskilda vårdanstalter, så skulle — under antagande af 18,000 underhållsdagar — därigenom årligen inflyta 18,000 kronor eller drygt 5 % på byggnadssumman. Statsverket hade då likväl sørjt för, att tillgång funnes till tjänlig hospitalsvård äfven för sjuka, tillhörande de bildade klasserna, hvilkas ekonomiska förhållanden icke medgåfve anlitaandet af den dyra enskilda sjukvården för sinnessjuka.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådig proposition om uppförande vid Göteborgs hospital af en första klass afdelning för 50 patienter till en beräknad kostnad af 354,250 kronor, hvaraf för år 1908 behöfdes ett belopp af 100,000 kronor.

Sedan öfverintendentsämbetet erhållit nådig befallning att yttra sig i ärendet, har ämbetet i underdånig skrifvelse den 13 november 1906 anmält, att ämbetet, vid granskning af remissakten, icke funnit något att i den del af ärendet, som tillhörde ämbetets bedömande, för sin del erinra.

[37.]
Departements-
chefens
yttrande.

Af den redogörelse, jag härofvan lämnat, framgår, att alltsedan 1879 intet blifvit åtgjordt för att å statens anstalter bereda ökad antal platser för sinnessjuka af första betalningsklassen. Tvärtom hafva utsikterna för dem att komma i åtnjutande af anstaltsvård försämrats. Det torde dock, såsom vid 1900 års riksdag anfördes, tillhöra staten att sörja jämväl för denna klass af patienter. Till de i medicinalstyrelsens omförmälda berättelse den 8 december 1902 föreslagna ny- och tillbyggnader hafva medel redan blifvit af Riksdagen anvisade utom beträffande de ifrågasatta anstalterna i närheten af Stockholm och i något af de fyra nordligaste länen, hvilka afsetts den förra för 800 och den senare för 400 patienter. Emellertid har Kungl. Maj:t den 7 september 1906 uppdragit åt en kommission att inkomma med utredning och förslag till dessa anstalter; och torde frågan härom blifva i skick att kunna föreläggas 1908 års Riksdag.

I planen för de redan beslutade byggnadsföretagen ingå icke några anordningar för första klassens patienter, och samma torde förhållandet blifva beträffande anstalterna i närheten af Stockholm och i Norrland med hänsyn till deras storlek och, hvad angår den norrländska anstalten, särskildt dess läge.

Jag anser därför, lika med medicinalstyrelsen, åtgärder nu böra vidtagas för anordnande af en afdelning för patienter af första betalningsklassen.

I fråga om den föreslagna platsen liksom beträffande ritningarna och kostnadsberäkningarna har jag icke funnit något att erinra.

Då emellertid kostnaderna för ifrågavarande byggnad ställa sig så väsentligt mycket dyrare i förhållande till platsantalet än vid det senast beslutade hospitalet vid Västervik synes mig den af medicinalstyrelsen framkastade tanken att vid ifrågavarande vårdanstalt upptaga en särskild dagafgift utöfver den eljest fastställda vara väl värd att tagas i öfvervägande; och torde jag, därest förslaget om byggnadens uppförande bifalles, få återkomma till denna fråga.

På grund af hvad jag sålunda anført och då ifrågavarande arbete, enligt hvad jag inhämtat, lämpligen torde kunna utföras under loppet af tre år, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för uppförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med företedda ritningar och kostnadsförslag, *vid Göteborgs hospital af en byggnad, afsedd för sinnessjuka af första betalningsklassen*, bevilja ett anslag af 354,250 kronor samt därpå på extra stat för år 1908 anvisa 100,000 kronor.

[38.]

Uppförande af
boställshus
Åt läkare
vid Göteborgs
hospital samt
vid Piteå ho-
spital och asyl.

På sätt jag här ofvan haft tillfälle att omnämna, har medicinalstyrelsen, i sammanhang med sitt förslag om förbättrade aflöningsförmåner för vissa läkare och andra tjänstemän vid statens sinnessjukvårdsanstalter, bragt på tal frågan om familjebostad för hospitalsläkare och biträdande läkare.

Rörande denna fråga anför medicinalstyrelsen, som ansett själfallet, att hospitalsläkare borde hafva förmånen af sådan bostad, i sin skrifvelse angående lönestaterna följande.

Med den ännu gällande bestämmelsen i nådiga stadgan angående sinnessjuka den 2 november 1883, hvarigenom föreskrifvits, att biträdande läkare, hvilka förut förordnats tillsvidare, skulle förordnas allenast för en tid af högst tre år, hade afsetts att till befordrande af erfarenhet om sinnessjukvården hos ett större antal läkare få till stånd en rask cirkulation af innehafvare å dessa platser, för hvilka naturligtvis under sådana omständigheter förmånen af familjebostad ej behöfde eller ens lämpligen borde ifrågasättas. Med hospitalsväsendets utveckling hade detta mål emellertid ej kunnat fullföljas, utan hade det tvärtom blifvit alltmera önskvärdt och måste numera anses nödvändigt, att biträdande läkarna en längre tid och oafbrutet kvarblefve på sina platser, emedan endast därigenom den offentliga sinnessjukvården kunde erhålla säker tillgång på lämpliga och grundligt skolade sökande till de alltmera maktpåliggande samt alltmera sakkunskap och långvarig erfarenhet kräfvande öfverläkarbefattningarna. Sinnessjukvårdens fortgående specialisering, hvarigenom, på sätt förut nämnts, försvårats öfvergången till annan art af läkarverksamhet för här ifrågavarande läkare, samt det utan tvifvel allt mera växande intresset för kallet, som numera innebure verklig sjukvård i vida större omfattning än fordom, hade äfven gjort, att de biträdande läkarna för närvarande i medeltal hade en mångårig tjänstetid bakom sig samt i allt för många fall redan öfverskridit medelåldern.

Under sådana omständigheter hade medicinalstyrelsen icke kunnat ställa sig helt och hållet afvisande mot de tid efter annan gjorda framställningarna från åtskilliga af de biträdande läkarna om beredande af familjebostad för dem, utan hade efter hand sådana bostadslägenheter, ehuru oftast af tämligen anspråkslös beskaffenhet, upplåtits vid ett flertal hospital, nämligen Härnösand, Kristinehamn, Lund, Stockholm, Uppsala, Vadstena och Vänersborg. Vid ett par tillfällen hade medicinalstyrelsen, ehuru med full insikt om det olämpliga i en sådan anordning, ansett sig nödsakad medgifva biträdande läkare eller till och med underläkare att hafva sin familj boende å anstalten, ehuru familjebostad icke

[38.] kunnat beredas, utan familjen varit hänvisad att köpa sin mat från anstaltens kök.

Medicinalstyrelsen hade också kommit till den öfvertygelsen, att det icke längre kunde undvikas att i större utsträckning än förut bereda de biträdande läkarna förmånen af familjebostad.

I detta sammanhang har medicinalstyrelsen lämnat en redogörelse, huru bostadsfrågan för hospitalsläkarna och de biträdande läkarna tedde sig å hvarje särskild anstalt.

Vid Stockholms hospital, där ingen förändring i aflöningsförmånerna för biträdande läkaren förutsatts, funnes familjebostad af tämligen tillfredsställande beskaffenhet.

Vid Uppsala hospital och asyl skulle inrättas en hospitalsläkartjänst i stället för en af de tre nuvarande biträdande läkartjänsterna. En lägenhet hade länge användts som familjebostad och en annan nyligen därtill anordnats, så godt som de lokala förhållandena medgifvit. Ingen af dem vore emellertid särdeles lämplig för sitt ändamål, hvarför en ny bostad för den blifvande hospitalsläkaren inom den närmaste framtiden måste föreslås.

Vid hospitalet i Nyköping, där ingen förändring i biträdande läkarens aflöningsförmåner föreslagits, saknades familjebostad. Kostnaden för uppförande af en sådan torde också, åtminstone tillsvidare, kunna besparas statsverket, om det medgäfves biträdande läkaren därstädes att, om han så önskade, bo i staden på plats, som af medicinalstyrelsen godkändes, ett medgifvande, som i regel torde utan större olägenhet för sjukvården kunna lämnas å detta i förhållande till de flesta öfriga offentliga anstalterna för sinnessjuka obetydliga hospital.

Vid Vadstena hospital och asyl hade föreslagits en hospitalsläkartjänst i stället för en af de nuvarande biträdande läkartjänsterna. Om predikanten vid denna anstalt, såsom jämväl föreslagits, icke vidare tillerkändes några naturaförmåner, blefve en lägenhet disponibel, som kunde användas till familjebostad för en af de nämnda läkarna. Ifrågasvarande lägenhet vore emellertid ganska otillfredsställande från utrymmessynpunkt, särdeles för en något större familj, hvarför det i betraktande af hospitalets läge torde kunna eventuellt medgifvas biträdande läkaren och äfven hospitalsläkaren att bo i staden. Någon olägenhet af en sådan anordning torde i Vadstena knappast vara att befara, då i detta lilla samhälle afståndet till hospitalets i stadens olika delar belägna afdelningar icke på någon punkt vore afsevärdt. Genom ett sådant medgifvande, som här ifrågasattes, skulle alltså äfven vid denna anstalt

kostnaden för uppförande af särskilda boställslägenheter kunna inbesparas.

Vid Visby hospital finnes ingen biträdande läkare.

Vid Växjö hospital ifrågasattes ingen förändring af den nuvarande biträdande läkartjänsten. Familjebostad saknades; frågan om uppförande af en sådan kunde anstå till ett annat år.

Vid Lunds hospital och asyl hade föreslagits inrättande af en hospitalsläkartjänst i stället för en af de två nuvarande biträdande läkartjänsterna. En familjebostad för läkare vore afsedd att tillkomma genom ett på Kungl. Maj:ts pröfning beroende förslag till ombyggnad af administrationshuset. Ytterligare en familjebostad vore emellertid behöflig, men anslag därtill syntes icke behöfva begäras förrän längre fram.

Vid Göteborgs hospital finnes för närvarande en biträdande läkartjänst; anslag till ytterligare en sådan måste med anledning af den stora utvidgning, som följde med Göteborgs stads upptagningsanstalt, begäras vid 1908 års riksdag. Familjebostad saknades, hvarför anslag till en sådan nu begärdes.

Vid Vänersborgs hospital och asyl hade föreslagits en hospitalsläkartjänst i stället för en af de två nuvarande biträdande läkartjänsterna. En familjebostad finnes, och ytterligare en sådan torde möjligen kunna anordnas i administrationsbyggnaden.

Vid Kristinehamns hospital, där styrelsen föreslagit inrättande af en ny hospitalsläkartjänst, finnes en familjebostad, men denna disponerades af nuvarande biträdande läkaren, hvarför anslag till ytterligare en familjebostad vore behöfligt. Af ekonomiska skäl ansågo sig dock styrelsen böra uppskjuta frågan härom till ett annat år.

Vid Härnösands hospital hade ingen förändring föreslagits. Familjebostad finnes.

Vid Piteå hospital och asyl hade föreslagits inrättande af en hospitalsläkartjänst i stället för nuvarande biträdande läkartjänst. Boställsvåning saknades, men uppförandet af en sådan vore oundgängligen nödvändigt, om kompetenta sökande till denna tjänst skulle kunna påräknas, hvarför anslag nu begärdes för ifrågavarande ändamål.

Under åberopande af sålunda anförda skäl har medicinalstyrelsen alltså begärt anslag för en familjebostad för läkare vid hvardera af anstalterna i Göteborg och Piteå; och erinrar medicinalstyrelsen i detta sammanhang, att i förslagen till de nya anstalterna vid Säter och Västervik äro upptagna vid hvardera anstalten två familjebostäder för läkare, utom öfverläkarbostaden.

[38.] Ritningarna till ifrågavarande boställshus äro uppgjorda af hof-intendenten A. Kumlien och öfverensstämma, enligt hvad medicinalstyrelsen meddelar, i allo med den ritning till boställshus vid Kristinehamns hospital, hvartill vid 1903 års riksdag anvisats medel.

Kostnadsförslaget för hvar och ett af boställshusen vid anstalterna i Göteborg och Piteå sluta på en summa af 22,000 kronor.

Öfverintendentsämbetet, som på nådig befallning granskat handlingarna i ärendet, har därvid icke funnit något att erinra.

Departements-
chefens
yttrande.

Såsom medicinalstyrelsen anført, torde det ligga i sakens natur, att hospitalsläkare, där sådan befattning nu kommer att inrättas, bör såvidt möjligt beredas förmånen af familjebostad inom vederbörande anstalt. Likaså anser jag det önskvärdt, att liknande förmån i största möjliga utsträckning beredes de biträdande läkarna. Hvad som i främsta rummet afhållit dugande läkare att träda i den offentliga sinnessjukvårdens tjänst synes hafva varit, förutom de mindre goda befodringsutsikterna, svårigheten att vid någorlunda unga år bilda familj. Härvidlag spelar gifvetvis bostadsfrågan en väsentlig roll. En lösning häraf i den af medicinalstyrelsen angifna riktning torde därför i sin mån bidraga till att göra hospitalsläkarbanan mera begärlig.

Till hvad medicinalstyrelsen anført i fråga om ordningen för inrättande af familjebostäder har jag intet att tillägga.

Ritningarna till boställshusen öfverensstämma, såsom nämndt, med dem, som legat till grund för boställshuset för biträdande läkaren vid Kristinehamns hospital.

Byggnaderna äro afsedda att uppföras af trä i två våningar under plåttak. Bottenvåningen innehåller en täckt, vid ingången placerad veranda, en mindre förstuga samt där innanför tambur. Från tamburen leda dörrar till det s. k. herrns rum, hvardagsrummet och matsalen samt till trappa, ledande till öfra våningen. Under trappan ligger serveringsrum, som sammanbinder matsalen med köket, hvilket senare har ett rymligt skafferier och förstuga ledande ut i det fria. Vid köket ligger ett rum för tjänare. Under köket, med nedgång utifrån, finnas mat- och vedkällare. Våningen en trappa upp är en vindsvåning, innehållande tre rum jämte nödigt vindsutrymme.

Kostnaderna för nu ifrågavarande boställshus belöpa sig, såsom nämndt, enligt de gjorda beräkningarna till 22,000 kronor, under det kostnadsförslaget till motsvarande byggnad vid hospitalet i Kristinehamn slutade på ett belopp af 16,151 kronor 10 öre. Skillnaden är

emellertid endast skenbar. I beloppet 16,151 kronor 10 öre ingingo nämligen icke utgifter för inledning af vatten och aflöpsledningar, elektrisk belysning samt för jordschaktningar, planeringar, stängsel m. m., utan upptogs dessa kostnader i gemensamma poster för hela det ifrågasatta byggnadsföretaget, omfattande ej mindre än tio särskilda byggnader. Dessa poster representera i nu föreliggande kostnadsförslag ett belopp af sammanlagdt 5,018 kronor. Dessutom upptager detta förslag 1,600 kronor för ritningar och tillsyn vid arbetets utförande, oförutsedda utgifter m. m., under det motsvarande post i det förra förslaget stannade på 769 kronor 10 öre, en skillnad således å 830 kronor 90 öre, lätt förklarlig, då ju gifvetvis dylika kostnader måste ställa sig relativt dyrare vid ett enstaka mindre företag än vid ett så omfattande arbete som vid Kristinehamns hospital, där hela sammanlagda kostnaden belöpte sig till 1,304,925 kronor.

Jag har följaktligen icke heller funnit något att anmärka mot de gjorda kostnadsberäkningarna.

På grund af hvad jag sålunda anfört får jag i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1908 anvisa för *uppförande af boställshus dels vid Göteborgs hospital för en biträdande läkare och dels vid Piteå hospital och asyl för en hospitalsläkare* ett anslag af 44,000 kronor.

Uti underdånig skrifvelse den 11 juli 1906 har medicinalstyrelsen anhållit om bemyndigande att vid Lunds hospital och asyl uppföra tre boställshus för gifta skötare i enlighet med af Kungl. Maj:t den 24 juli 1903 godkänd ritning med vissa däri gjorda förändringar.

Till en början tillåter jag mig erinra, att medicinalstyrelsen redan i skrivelser den 1 april 1901 och den 28 april 1902 framhållit, att för en lycklig lösning af betjäningsfrågan vid de offentliga anstalterna för sinnessjuka anordnandet af familjebostäder för gifta skötare vore att anse såsom ett synnerligen viktigt moment, samt att Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 24 juli 1903 godkänt en, efter nådigt uppdrag, genom medicinalstyrelsens försorg upprättad normalritning till boställshus, afsedda för gifta manliga skötare vid statens sinnessjukvårdsanstalter och innehållande 2 från hvarandra fullkomligt afskilda lägenheter för skötare äfvensom rum för 2 eller 3 sinnessjuka å vinden inom hvarje i boställshuset inrymd lägenhet; utvisande det till normalritningen hörande kostnadsförslag, att boställshuset beräknats kosta 16,500 kronor, källare och visthusbod 1,900 kronor samt vedbod och afträdeshus 650

[38.]

[39.]

Uppförande af
boställshus för
gifta sjukskötare
vid Lunds
hospital
och asyl.

[39.] kronor eller tillhoppa 19,050 kronor. Vidare torde jag få nämna, att anordningar af ifrågavarande slag, sedan Riksdagen därtill beviljat medel, vidtagits vid Piteå hospital och asyl, Kristinehamns hospital samt Uppsala hospital och asyl.

Beträffande nu föreliggande förslag har förekommit hufvudsakligen följande.

I skrifvelse till medicinalstyrelsen den 5 april 1905 hemställde direktionen för Lunds hospital och asyl, med öfverlämnande af kostnadsförslag m. m. till bostäder för gifta sjukskötare, att åtgärder för uppförande af två dylika boställshus af sten i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den fastställda normalritningen snarast möjligt måtte vidtagas. Direktionen anförde därvid tillika, att, enär med tillkomsten af bostäder enligt den ofvan angifna normalritningen skulle följa inackordering af sjuka hos betjäningfamiljerna (familjevård), hvarigenom asylens redan förut alltför höga beläggningssiffra skulle komma att ytterligare höjas, direktionen, för att undvika en dylik höjning, för sin del ansett lämpligt, att rummen i vindsvåningarna antingen användes för ekonomibetjäningens behof eller inreddes till familjebostäder för gifta skötare eller möjligen nyttjades för stillsamma patienter, hvarigenom asylens beläggningssiffra kunde sänkas.

Uti skrifvelse den 18 januari 1906 har direktionen ytterligare anfört följande.

På sista tiden hade vid anstalten inträffat vissa händelser, som nödvändiggjorde vidtagande af åtgärder, afsedda att tillförsäkra anstalten en mera pålitlig och säker betjäningsskam än den, öfver hvilken anstalten för närvarande syntes förfoga.

En del af sjukbetjäningen hade nämligen sammanslutit sig till förening och därvid antagit sådana stadgebestämmelser, att anstaltens funktionerande skulle kunna omöjliggöras genom en plötslig arbetsnedsäggelse från sjukbetjäningens sida.

I detta hänseende ville direktionen särskildt åberopa innehållet i 4 § 6 och 7 mom. i de af föreningen antagna stadgar, hvilka moment hade följande lydelse:

»Medlems rättigheter.

§ 4.

Mom. 6. Föreningen kan, om en billig och human framställan blifvit afslagen, nedlägga tjänstgöringen, om $\frac{2}{3}$ af föreningens medlemmar därom äro eniga och med sina underskrifter försäkrat sig vilja nedlägga arbetet.

Mom. 7. Sedan arbetet eller tjänstgöringen blifvit nedlagdt, får ingen detsamma återupptaga, förrän fordringarna beviljats eller föreningen därom fattat beslut. Den, som detta oaktadt upptager arbetet eller tjänstgöringen, får sitt namn offentliggjordt och uteslutes ur föreningen.» [39.]

Visserligen hade det, samma dag skrifvelsen dagtecknats, meddelats direktionen, att föreningen den 16 januari 1906 fattat beslut om stadgarnas ändring till öfverensstämmelse med dem, som vore gällande för sjukbetjäningsföreningen vid Uppsala hospital och asyl, och hvilka innehölle den bestämmelse, att arbetet eller tjänstgöringen ej kunde nedläggas, förr än kontraktens uppsägningstid förflutit. Men rörande nämnda beslut föreläge icke något justerat protokoll, och ryktesvis hade försports, att minoriteten vid beslutets fattande varit mycket stark, hvaraf syntes framgå, att förhållandena fortfarande vore osäkra.

Ett medel till vinnande af garantier mot en plötslig arbetsnedsäggelse ansåge direktionen vara att bereda familjebostäder åt de äldre skötarna.

Beträffande antalet skötare, för hvilka familjebostäder borde anordnas, ansåge direktionen, att sådana bostäder borde beredas åt 6 af de äldre skötarna å asylen, hvilka hade sig anförtrodt ansvaret för sjukafdelningarna, och åtminstone 6 å hospitalet.

Då ett tillämpande af normalritningen förutsatte vindsrummens användning för sjuka, hvilka rum åter svårigen torde kunna apteras till familjebostäder, hade direktionen kommit till den åsikten, att bostadsfrågan bäst blefve löst, om hvart och ett af de blifvande husen inrymde bostäder allenast för två familjer, men i sådant fall erfordrades uppgörande af särskild ritning, därtill direktionen låtit uppgöra skiss med situationsplan. Enligt skissen skulle byggnaden komma att innehålla två lägenheter, hvardera om två rum och kök, jämte vindsutrymme.

Hvad boställslägenheternas storlek anginge, ansåge direktionen nödvändigheten kräfva, att ingen väsentlig inskränkning gjordes däri, enär en bostad, mindre än två rum med kök, ej torde blifva begärlig, och det, med hänsyn till de vid anstalten rådande mindre säkra betjäfningsförhållandena, torde vara nödvändigt, att bostäderna anordnades på ett tillfredsställande sätt.

I fråga om de för boställsbyggnaderna erforderliga uthus hade direktionen tagit i öfvervägande, huruvida sådana skulle uppföras, i enlighet med normalritningen, för hvarje boställshus särskildt eller om, med frångående af densamma, alla boställsbyggnaderna skulle erhålla gemensamma uthus; och hemställde direktionen, att för nedbringande af

[39.] dessa byggnaders anläggnings- och underhållskostnad följande, för alla boställshusen gemensamma uthus måtte uppföras, nämligen en tvättstuga, ett ekonomihus och en källare, de båda senare afdelade i olika, för hvarje hushållslägenhet afsedda lokaler. Hvad åter anginge afträdeshus, syntes det direktionen lämpligt, att flera sådana anordnades, dock ej till större antal, än att en afträdeshusbyggnad blefve gemensam för två boställshus.

Slutligen har direktionen framhållit önskvärdheten däraf, att nödiga vatten- och aflöppsledningar anordnades, framför allt till den ifråga-ställda gemensamma tvättstugan och helst till hvarje boställshus, hvilket utan svårighet ansåges kunna ske.

För egen del har medicinalstyrelsen, under åberopande af hvad styrelsen i sin ofvanberörda skrifvelse den 28 april 1902 yttrat i fråga om uppförande af boställshus för manliga skötare, anfört.

Angående antalet rum till hvarje lägenhet ansåge styrelsen — i motsats till direktionen — att 1 rum och kök med tambur, skafferi och garderob måste anses tillräckligt. Detta antal rum vore anordnad i boställshusen vid en del andra anstalter, och styrelsen hade icke förspört några klagomål däraf. Ej heller funne styrelsen skäl att föreslå ändring i normalritningen beträffande anordningarna inom uthusen. Vid uppgörande af normalritningen hade afsetts, att sjuka skulle inackorderas hos betjäningfamiljerna. Emellertid vore antalet sjukplatser vid denna anstalt så stort (378 vid hospitalet och 836 vid asylen), att en ökning icke borde för närvarande ifrågakomma. Skulle det framdeles visa sig ändamålsenligt att utan ökning af platsantalet begagna rummen i öfra våningen för vård af sjuka, kunde dessa lägenheter utan stor kostnad förändras för sådant ändamål. Hvarje byggnad skulle enligt styrelsens förslag rymma 4 lägenheter, och med tre sådana byggnader skulle familjebostäder erhållas för tolf familjer, hvilket för närvarande borde anses vara tillräckligt. Enligt ett af hofintendenten A. Kumlien den 2 april 1906 uppgjort kostnadsförslag och en af honom den 10 mars 1906 upprättad ritning skulle hvarje byggnad, innehållande 4 lägenheter och uppförd af sten, jämte nödiga uthus medföra en kostnad af 21,200 kronor, hvartill komme ledningar för vatten till en kostnad, beräknad till 3,800 kronor för tre dylika byggnader, således en sammanlagd kostnad för tre byggnader af 67,400 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har medicinalstyrelsen i underdånighet anhållit om bemyndigande att, i enlighet med af Kungl. Maj:t den 24 juli 1903 godkänd ritning med de af Kumlien nu fram-

lagda förändringar, vid Lunds hospital och asyl, uppföra tre boställs-
hus för gifta skötare och att af anslaget till hospitals underhåll härför
använda ett belopp af högst 67,400 kronor.

[39.]

Öfverintendentsämbetet, som på nådig befallning granskat de af
Kumlien uppgjorda ritnings- och kostnadsförslagen, har därvid icke
funnit skäl till erinran.

Redan den utredning, för hvilken jag sålunda redogjort, torde innebära
fullgiltiga skäl för bifall till medicinalstyrelsens hemställan om upp-
förande af familjebostäder för skötare vid ifrågavarande anstalt.

Departement-
schefens
yttrande.

Sedermera hafva emellertid tillkommit ytterligare omständigheter,
som göra det till en tvingande nödvändighet att vidtaga alla till buds
stående åtgärder för att, särskildt vid Lunds hospital och asyl, åväga-
bringa sådana förhållanden, att man kan påräkna en god rekrytering
af betjäningsspersonalen.

Den 5 september 1906 inträffade nämligen, enligt hvad för mig
anmälts, att fem skötare å asylens mansafdelning, efter öfverenskom-
melse, öfverfölo och misshandlade en patient, som kvällen förut och på
morgonen samma dag visat sig våldsam och hotfull mot betjäning, dock
icke mot någon af dem, som deltog i våldet. Med hot om att genast
lämna tjänsten sökte våldsverkarna, häri understödda af öfriga kamrater
å afdelningen, framtinga löfte om straffrihet, väl vetande att deras
omedelbara afskedande skulle omöjliggöra anstaltens funktionerande,
enär redan tio betjäningsplatser vid ifrågavarande tidpunkt stodo obe-
satta. Äfven vid annat tillfälle har hot om strejk från betjäningens
sida förekommit.

Ett sådant upprörande utslag af bristande ansvars känsla hos sjuk-
skötarpersonalen måste tillskrifvas den omständigheten, att man på grund
af ringa tillgång på lämpliga sökande nödgats till skötare antaga per-
soner, som saknat de egenskaper, hvilka böra förutsättas hos innehaf-
varna af dessa, ofta tålmodspröfvande och alltid omdöme och plikt-
känsla kräfvande platser.

Anledningarna till svårigheterna vid personalens rekrytering äro
säkerligen att söka däri, att aflöningsförmånerna icke för de sökande te
sig lockande.

Intill utgången af år 1904 var aflöningen för manliga sjukskötare
vid rikets hospital och asyler, förutom bostad, kost och tjänstebeklädnad,
allenast 360 kronor. Från och med år 1905 har den kontanta aflönin-

[39.] gen dock höjts till 480 kronor. I den trakt af riket, från hvilken Lunds hospital och asyl närmast kan påräkna tjänstsökande, synas emellertid arbetsprisen till följd af den högt utvecklade industrien i allmänhet vara afsevärdt högre än annorstädes inom landet, och har medicinalstyrelsen, enligt hvad mig meddelats, med anledning häraf från och med år 1907 höjt lönen till 600 kronor.

Äfven med denna höjning i lönen torde dock ej allt vara väl beställt. Bostadsförhållandena äro nämligen icke af den beskaffenhet, att de kunna anses tillfredsställande. I naturaförmånerna ingår endast fri bostad för ogift skötare, något som medför svårighet för personalen att ingå äktenskap. Anskaffande af familjebostäder åt gifta skötare måste därför i afsevärd grad bidraga till möjligheten att erhålla för befattningen väl kvalificerad folk och att vid anstalten säkrare fästa redan antagen personal.

Det torde vara att förvänta att vederbörande hädanefter tillse, att dessa kräfvande platser tillsättas med personer, till hvilka man kan hysa förtroende.

Hvad angår anordnandet af de ifrågasatta boställshusen ansluter jag mig till det af medicinalstyrelsen förordade förslag, som endast innebär den jämkning i den fastställda normalritningen, hvilken betingas af nödvändigheten att jämväl å öfra våningen inrätta bostäder för skötare i stället för rum för sinnessjuka.

Kostnaden för hvarje särskild byggnad öfverstiger visserligen den vid normalritningens upprättande beräknade med 2,150 kronor, men detta får sin förklaring dels i de ökade kostnader, de föreslagna ändringarna medföra, och dels däri, att arbetsprisen, såsom redan framhållits, ställa sig afsevärdt högre i Skåne än i allmänhet inom landet. Slutligen anser jag lämpligt, att byggnaderna förses med vatten- och afloppsledningar. Detta skulle draga en sammanlagd kostnad af 3,800 kronor.

Då fråga här gäller nybyggnad af ej oväsentlig omfattning, synes mig medel därtill ej kunna tagas af förslagsanslaget till hospitals underhåll utan ärendet böra underställas Riksdagens pröfning.

På grund af hvad jag sålunda anfört och då det är af synnerlig vikt, att byggnaderna uppföras redan under innevarande år, får jag i underdanighet hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för *uppförande vid Lunds hospital och asyl af tre boställshus för gifta manliga sjukskötare* på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag af 67,400 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis af tillgängliga medel under år 1907 utanordna nämnda belopp.

Uti underdånig skrifvelse den 15 augusti 1906 har medicinalstyrelsen gjort framställning om anvisande af medel till ombyggnad af administrationshuset vid Lunds hospital.

[40.]

Ang. ombyggnad af administrationshuset vid Lunds hospital.

Af handlingarna i detta ärende inhämtas hufvudsakligen följande.

Vid 1905 års inspektion af Lunds hospital och asyl framlade anstaltens öfverläkare ett förslag till om- och tillbyggnad af administrationshuset vid hospitalet, hvilket förslag afsåg realiserandet af länge önskade förändringar samt utvidgning af sysslomanskontoret, beredandet af en bättre bostad åt uppsyningsmannen jämte boningsrum för tre amanuenser samt matsal med serveringsrum för läkare m. m.

Då emellertid detta förslag af vissa skäl ej ansågs antagligt, uppdrog medicinalstyrelsen åt sin biträdande arkitekt hofintendenten A. Kumlien att uppgöra nytt förslag.

Sedan Kumlien till fullgörande af det honom sålunda lämnade uppdraget med tjänstememorial den 13 juni 1905 till medicinalstyrelsen öfverlämnat af honom utarbetade ritningar till den ifrågasatta ombyggnaden, anmodades direktionen för Lunds hospital och asyl att öfver det uppgjorda förslaget afgifva yttrande.

Uti sitt med anledning häraf den 18 november 1905 till medicinalstyrelsen i ärendet afgifna yttrande anförde hospitalsdirektionen hufvudsakligen följande.

Det hade länge varit ett känt och erkänt behof, att de nuvarande lägenheterna inom Lunds hospitals administrationshus vore otillräckliga. Ökadt utrymme vore af nöden för hospitalskontorets räkning, för uppsyningsmannen borde familjebostad med första anordnas, hvar till komme att anskaffande af lätt tillgänglig laboratorielokal, så kallade mörkrum och lämplig apotekslokal m. m. vore af nöden. Vidare vore kyrksalen otillräcklig, enär å sön- och helgdagar två lika gudstjänster omedelbart efter hvarandra måste hållas, då den nuvarande kyrksalen, som motsvarade behofvet före asylens tillkomst, numera vore alldeles otillräcklig.

Sedan Kungl. Maj:t och Riksdagen medgifvit, att ytterligare en biträdande läkare finge anställas från och med 1906 års början, hade frågan om beredande af bostad åt sådan läkare måst upptagas. Vid en anstalt af det omfång som Lunds hospital, dit i regel äldre biträdande läkare sökte transport, vore det af vikt, att familjebostad bereddes åtminstone åt den ene af de biträdande läkarna. Utan tvifvel löstes denna fråga fördelaktigast på det sätt, att en särskild villa uppfördes i likhet med hvad som skett vid åtskilliga andra hospital. Därest emellertid en dylik lösning af bostadsfrågan ej hade utsikt till fram-

[40.] gång, återstode att tillse, huruvida ifrågavarande familjebostad kunde erhållas och öfriga önskemål vinnas genom administrationshusets påbyggande.

Vid granskning af det utaf hofintendenten Kumlien uppgjorda förslaget hade direktionen kommit till den uppfattningen, att detsamma ej tillfredsställde de kraf, direktionen ansåge ofafvisliga. Med anledning däraf hade direktionen, som hyste den uppfattningen, att de som erforderliga angifna lokalerna ej kunde erhållas inom administrationsbyggnadens nuvarande grund, utan att smärre utbyggnader vore nödiga, låtit utföra skisser, utvisande huru direktionen tänkt sig lokalernas anordning.

Med anledning af hvad hospitalsdirektionen anfört, uppdrog medicinalstyrelsen åt hofintendenten Kumlien att med ledning af de genom direktionens försorg uppgjorda skisserna utarbета nya ritningar till om-, på- och tillbyggnad af administrationshuset; och har Kumlien till fullgörande häraf den 5 april 1906 till medicinalstyrelsen öfverlämnat af honom upprättade nya ritningar till ifrågavarande byggnadsarbeten äfvensom förslag till entreprenadkontrakt jämte arbetsbeskrifning.

Enligt hvad de uppgjorda ritningarna jämte till desamma hörande handlingar utvisa, skulle det nuvarande administrationshuset, hvilket är uppfördt i två våningar med ett genom tre tvåningar gående midtelparti, tillbyggas med två flyglar, åt gårdsidan påbyggas med en våning å ömse sidor af midtelpartiet samt i öfrigt undergå vissa däraf betingade förändringar i sin nuvarande inredning.

Den till höger, från byggnadens entré räknadt, belägna flygeln innehåller i bottenvåningen matrum jämte kök och skafferi för läkarna, de kliniskt tjänstgörande och predikanten samt i våningen en trappa upp två sköterskerum. Den andra flygeln upptager i bottenvåningen expeditionsrum för uppsyningsmannen jämte förråd, toalett och klosett samt i våningen en trappa upp ett laboratorierum. Under uppsyningsmannens expeditionsrum är inredd en till dennes bostadslägenhet två trappor upp hörande matkällare med nedgång utifrån.

Den å ömse sidor om husets midtelparti påbyggda våningen två trappor upp, hvilken sträcker sig utöfver de förutnämnda flygelbyggnaderna, skulle inredas på följande sätt.

Våningen till höger från byggnadens entré räknadt är afsedd att utgöra boställsvåning för den ene af anstaltens biträdande läkare samt upptager matsal jämte serveringsrum, hvardagsrum, herrum, sängkammare och barnkammare med tillhörande garderober, kök med jungfrukammare samt förstuga och tambur med garderob och klosett. Den till vänster om entrén belägna våningen innehåller bostad för uppsyningsmannen, bestående af två rum, kök med skafferi, tambur och nödiga

garderober, två rum för amanuensen med tillhörande garderob och tambur, samt två äfvenledes med tambur och skilda garderober försedda rum för de å anstalten kliniskt tjänstgörande. Samtliga dessa bostadslägenheter hafva gemensam förstuga, hvilken liksom den till motliggande våning hörande förstugan och tamburen är förlagd till byggnadens centrum och fördenskull måst förses med kraftigt takljus. [40.]

Det af direktionen framhållna behovet af ökad utrymme för den uti byggnadens midtelparti belägna kyrksalen har tillgodosetts däri-genom, att uti densamma anbragts en med tillräckligt antal sittplatser försedd läktare med skilda utgångar till hvardera af de genom byggnaden gående trapporna.

De å ritningarna angifna förändringarna uti byggnadens inredning bestå hufvudsakligen i borttagande af gamla väggar, upptagande af nya dörröppningar, uppmurande af nya eldstadsrör, ombyggnad af de båda trapporna samt diverse andra inrednings- och reparationsarbeten.

Sedan medicinalstyrelsen uppdragit åt hospitalsdirektionen i Lund att infordra anbud å de sålunda ifrågasatta arbetena medelst desammas utbudande på entreprenad, infordrade direktionen genom vederbörliga kungörelser anbud å berörda arbeten, och inkommo inom föreskrifven tid två anbud, det ena från byggmästarna G. Åström och J. Persson i Lund å 45,500 kronor och det andra från byggmästaren C. J. Krook i Lund å 53,200 kronor. Uti nämnda anbud ingick icke kostnad för nödiga vatten- och afloppsledningar.

Beträffande ifrågavarande anbud har direktionen uti skrifvelse till medicinalstyrelsen den 27 juli 1906 anført, att, enär byggmästaren Persson vore för direktionen fullkomligt obekant och byggmästaren Åströms affärsställning och förmåga att utföra ifrågavarande entreprenadarbete vore af direktionen så ringa kända, att direktionen ej till-trodde sig att tillstyrka antagandet af nämnda bägge personers gemen-samt afgifna anbud, helst anbudsgifvarna ej ställt borgen för arbetets behöriga utförande samt för förskott å entreprenadsumman och ej alls uppgifvit den säkerhet, som kunde ställas därför, direktionen enhälligt tillstyrkte antagandet af byggmästaren Krooks anbud såsom det för anstalten fördelaktigaste.

Uti sin underdåniga skrifvelse den 15 augusti 1906 har medicinalstyrelsen beträffande det ifrågasatta byggnadsarbetet och de afgifna an-buden anført hufvudsakligen följande.

Utvidgning af administrationshuset vid Lunds hospital hade länge varit föremål för medicinalstyrelsens och direktionens för nämnda anstalt utredning, och behovet af ökad utrymme hade länge gjort

[40.] sig känt. Särskildt vore hospitalskontoret, som vore förlagdt i två små rum, i stort behof af utvidgning för arkiv med mera. Den i administrationshuset belägna bostaden för uppsyningsmannen vore äfvenledes så trång, att den ej lämpligen kunde användas till familjebostad, som dock för denna funktionär numera måste anses oundgängligen nödvändig. Därtill komme att, sedan Kungl. Maj:t och Riksdagen under år 1905 anvisat medel till aflöning af ytterligare en biträdande läkare, bostadslägenhet måst provisoriskt anordnas åt denne. Redan i sin underdåniga skrifvelse den 30 september 1904 med framställning om anslag till anställande af denne biträdande läkare hade medicinalstyrelsen, med framhållande af hvad ofvan anförts, förklarat att, äfven om frågan om bostad för ifrågavarande läkare icke uppkommit, styrelsen ändock skulle nödgats i den närmaste framtiden föreslå åtgärder för vinnande af ökad utrymme inom sagda administrationshus.

I det nu uppgjorda förslaget inginge att åt en af biträdande läkarna bereda familjevåning, och, som styrelsen förut varit i tillfälle framhålla, hade krafvet på dylik förmån för ifrågavarande läkare under de senare åren gjort sig gällande med allt större styrka, hvadan detta kraf icke syntes vara oberättigadt.

Hvad de afgifna entreprenadanbuden beträffar, hade direktionen enhälligt tillstyrkt antagandet af byggmästaren Krooks anbud å 53,200 kronor. Då emellertid styrelsens biträdande arkitekt funnit detta anbud för högt, hade styrelsen från byggmästarna Åström och Persson infortrat borgen i anledning af deras anbud och mottagit en af tre personer utfärdad förbindelse, som emellertid vore försedd med vederhäftighetsbevis endast för två af borgensmännen. Under sådana förhållanden och med hänsyn till hvad direktionen meddelat, syntes det vara förenadt med risk att utan ytterligare pröfning antaga det lägsta anbudet.

De för nödiga vatten- och afloppsledningar till administrationsbyggnaden erforderliga kostnaderna beräknades enligt ett af fabrikören P. A. Sjögren uppgjort förslag till 3,200 kronor. Därtill komme utgifter för elektriska belysningsanordningar, oförutsedda behof samt för kontroll af arbetet, hvilka kostnader kunde sättas till 3,600 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, anhöll medicinalstyrelsen i underdånighet att af anslaget till hospitals underhåll få för om-, på- och tillbyggnad af administrationshuset vid Lunds hospital använda ett belopp af högst 60,000 kronor.

Sedan öfverintendentsämbetet genom nådig remiss erhållit befallning att yttra sig i ärendet, har ämbetet i underdånig skrifvelse den

11 september 1906 anført, att ämbetet mot de föreliggande ritningarna med tillhörande beskrifning m. m. icke funnit något att för sin del erinra, men att ämbetet, lika med medicinalstyrelsens biträdande arkitekt, hölle före, att det af byggmästaren Krook afgifna anbud vore väl högt, och att utsikt efter ämbetets förmenande borde förefinnas att vid ett förnyadt utbudande af arbetet i fråga erhålla lägre anbud af kompetent yrkesidkare. [40.]

Genom nådig remiss den 3 oktober 1906 anbefalldes medicinalstyrelsen att afgifva underdånigt utlåtande i anledning af hvad öfverintendentsämbetet i ärendet anført. Till åtlydnad häraf har medicinalstyrelsen den 5 december 1906 inkommit med underdånigt utlåtande i ämnet samt därvid öfverlämnat ett af hofintendenten Kumlien uppgjort detaljeradt kostnadsförslag å ifrågavarande arbete. Enligt detta förslag skulle kostnaderna belöpa sig till sammanlagdt 54,500 kronor såsom framgår af följande sammandrag:

Rifningsarbeten	kr.	500: —	
Grundläggningsarbeten	»	1,011: —	
Stenhuggeriarbeten	»	1,706: —	
Cementarbeten	»	264: —	
Asfaltarbeten	»	86: 95	
Murningsarbeten	»	13,488: —	
Timmermansarbeten	»	7,685: 80	
Snickeriarbeten	»	6,366: —	
Järnarbeten	»	2,184: 60	
Plåtarbeten	»	1,966: —	
Eldstäder	»	3,350: —	
Gipsarbeten	»	171: —	
Målningsarbeten	»	4,911: —	
Diverse (ringledningar, klosetter och tvättställ)	»	275: —	
Ställningar, redskap och transporter samt rengöring	»	800: —	
Oförutsedda utgifter	»	734: 65	45,500: —

Härtill komma kostnaderna för

vatten- och aflöppsledningar	3,200: —
elektrisk belysning	1,800: —
arkitektsarfvode och tillsyn	4,000: —

Summa kronor 54,500: —

[40.]

För egen del har medicinalstyrelsen uti sitt sist afgifna utlåtande anført, att styrelsen på grund af sin erfarenhet om kostnaden för byggnadsföretag i Skåne och med hänsyn dels till hvad hospitalsdirektionen i Lund anført angående de anbudsgifvare, som vid ärendets utlysande på entreprenad under sistlidna sommar afgåfvo anbud till belopp, motsvarande det af hofintendenten Kumlien för byggnadsarbetet beräknade, dels till beskaffenheten af den borgensförbindelse nämnda anbudsgifvare aflämnat, ansåge sig icke kunna tillstyrka, att anslaget till ifrågavarande arbete sattes lägre än 60,000 kronor.

Departements-
chefens yt-
rande.

Genom den utredning, som i ärendet förebragts, synes mig ådagalagd, att den nuvarande administrationsbyggnaden vid Lunds hospital icke längre motsvarar de kraf, som måste uppställas å densamma. Redan länge hafva klagomål försports öfver att de därstädes inrymda lokalerna varit för sina särskilda ändamål otillräckliga, och i den mån patientantalet å anstalten stigit och personalen med anledning däraf ökats, har behovet af administrationshusets utvidgning blifvit allt mer och mer kännbart. Då genom det nu föreliggande om- och tillbyggnadsförslaget behovet af ökad utrymme torde kunna på ett tillfredsställande sätt tillgodoses, synes mig därför alla skäl tala för, att man icke längre låter med byggnadsarbetet anstå. Särskildt finner jag det vara af vikt, att lämpliga bostadslägenheter snarast möjligt beredas anstaltens uppsyningsman samt en af dess biträdande läkare. Hvad förstnämnda funktionär beträffar, måste det, såsom medicinalstyrelsen framhållit, anses oundgängligen nödvändigt, att han erhåller lämplig familjebostad i stället för den han nu innehar, och, hvad åter angår anskaffandet af boställsvåning åt biträdande läkaren, tillåter jag mig hänvisa till, hvad jag förut i annat ärende denna dag anført rörande nödvändigheten att i möjligaste mån bereda de biträdande läkarna en dylik förmån. De ändringsarbeten, medicinalstyrelsen i öfrigt ifrågasatt, anser jag till fullo motiverade, och har jag icke funnit anledning till någon anmärkning mot de framlagda ritningarna.

Hvad nu själfva byggnadsarbetena beträffar, har medicinalstyrelsen synbarligen utgått från den uppfattningen, att dessa endast vore att anse såsom omändringsarbeten, och att följaktligen Riksdagens samtycke till deras utförande icke erfordrades. På grund häraf har styrelsen hemställt, att de erforderliga medlen måtte anvisas att utgå ur förslagsanslaget till hospitals underhåll. Enligt mitt förmenande torde emellertid i förevarande fall tvekan kunna uppstå, huruvida icke vissa delar af byggnadsarbetet rätteligen böra betraktas såsom nybyggnader,

[40.]

för hvilkas utförande Riksdagens samtycke bör inhämtas. Vid sådant förhållande och då i hvarje fall svårigheter möta att efter fullt hållbara grunder afgöra, i hvad mån de ifrågasatta arbetena äro att hänföra till det ena eller andra slaget, synes mig lämpligast att, såsom vid senaste riksdag i liknande fall skett, dessa betraktas såsom ett sammanhängande om- och nybyggnadsarbete, samt att anslag således begäres af Riksdagen för hela den erforderliga summan.

Denna har uti det af hofintendenten Kumlien uppgjorda kostnadsförslaget beräknats till 54,500 kronor. Detta belopp har emellertid medicinalstyrelsen ansett vara för lågt tilltaget. Med hänsyn till hvad styrelsen till stöd för sin mening anført, anser jag, att anslaget ej bör bestämmas till lägre belopp, än hvad medicinalstyrelsen begärt, eller 60,000 kronor, förvissad som jag är, att all sparsamhet skall vid anslagets användande iakttagas.

På grund af hvad jag sålunda anført och då det är af vikt, att ifrågavarande anslag redan under innevarande år kan utgå, får jag alltså i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för *om- och tillbyggnad af administrationshuset vid Lunds hospital* i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af medicinalstyrelsen framlagda förslag på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag af 60,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under år 1907 af tillgängliga medel utanordna nämnda belopp.

[41.]

Uti en till Kungl. Maj:t ingifven skrift af den 24 oktober 1904 har Föreningen för skrofulösa barns vård anhållit, att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta proposition om ett anslag af 200,000 kronor till färdigbyggande af den vårdanstalt för skrofulösa barn, som föreningen låtit under namn af Kronprinsessan Victorias kustsanatorium delvis uppföra invid Skelderviken i Barkåkra socken af Kristianstads län.

Ang. anslag
till färdig-
byggande af
Kronprinses-
san Victorias
kustsanato-
rium för skro-
fulösa barn.

Genom nådig remiss den 27 oktober 1904 anmodades medicinalstyrelsen att, efter inhämtande af utredning från föreningen rörande dess ekonomiska ställning, i ärendet afgifva underdånigt utlåtande; och har medicinalstyrelsen den 17 november 1905 afgifvit det sålunda anbefallda utlåtandet.

Till följd af nådig remiss har därefter den af Kungl. Maj:t den 20 oktober 1905 tillförordnade kommitté för verkställande af utredning angående de åtgärder, som till hämmande af människotuberkulosens utbredning i riket lämpligen böra vidtagas, öfver ifrågavarande framställning afgifvit underdånigt utlåtande af den 16 mars 1906.

Innan jag öfvergår till att närmare redogöra för det ifrågasatta byggnadsföretaget, tillåter jag mig lämna en framställning angående

- [41.] Föreningens för skrofulösa barns vård tillkomst och ändamål samt dess ekonomiska ställning äfvensom för kustsanatoriets hittillsvarande verksamhet, därvid stödjande mig på handlingarna i ärendet samt mig under hand meddelade upplysningar.

Föreningens
tillkomst och
ändamål.

Redan länge har man afvetat, att vistelse vid hafvet utöfvar ett synnerligen välgörande inflytande på skrofulösa barn, och vid de flerstädes i utlandet för sådana barns vård uppförda kustsanatorierna har gjorts den erfarenheten, att vistelsen därstädes är lika välgörande under vintern som under sommartiden. Med anledning häraf uppstod hos några för saken intresserade personer tanken på att här i landet få till stånd ett permanent kustsanatorium för barn, behäftade med skrofulösa åkommor. För anskaffande af erforderliga medel anordnades i Malmö i november 1901 under Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan Victorias beskydd en basar, hvilken jämte en del samtidigt influtna gåfvor inbragte omkring 70,000 kronor. I anslutning härtill bildades »Föreningen för skrofulösa barns vård», hvilken enligt de vid sammanträde den 20 december 1901 antagna stadgarna har till föremål för sin verksamhet att vid Skelderviken upprätta och underhålla en vårdanstalt (kustsanatorium) för skrofulösa barn. Enligt samma stadgar skall hvarje medlem af föreningen i densamma deltaga antingen med en insats af 50 kronor en gång för alla vid inträdet i föreningen eller med en afgift för hvarje kalenderår af 2 kronor. Föreningen företrädes af en styrelse, bestående af sju föreningsmedlemmar, hvilka jämte två suppleanter väljas å ordinarie föreningssammanträde för en tid af två år. Närmare bestämmelser äro därjämte meddelade rörande formerna för föreningens verksamhet, sättet för dess företrädande och revision af räkenskaperna.

Föreningens tillgångar må enligt § 17 i stadgarna ej i något fall till medlemmarna utdelas, utan skola städse användas till främjande af föreningens syfte.

Platsen och
planen för
sanatoriet.

Sedan föreningen fått emottaga ofvannämnda influtna penningmedel, gick föreningen omedelbart i författning om anstaltens uppförande. Såsom plats för det blifvande kustsanatoriet utsågs ett invid stranden af Skelderviken synnerligen välbäget område, tillhörande den under domänstyrelsens vård stående kronoplanteringen å Vejby bys allmänning i Barkåkra socken af Kristianstads län. Af området, som innefattar en areal af 5,794 hektar eller 11 tunnland och 23,6 kappland, har den största delen eller 4,936 hektar genom gåfvobref den 7 april 1903 skänkts till föreningen af samtliga åbor i Vejby, sedan Kungl. Maj:t den 8 augusti 1902 därtill lämnat nådigt medgifvande. Åter-

stoden af området eller 0,8580 hektar har föreningen förvärfvat genom köp. [41.]

Enligt den uppgjorda byggnadsplanen skulle kustsanatoriet bestå af tre olika delar, nämligen administrationsbyggnad, maskin- och varmbadhus samt det egentliga sjukhuset. Då emellertid det kapital, hvar öfver föreningens styrelse förfogade, icke var tillräckligt för uppförande af hela sanatoriet, men styrelsen var öfvertygad om, att företagets framgång skulle befordras, om sanatorieverksamheten äfven i mindre skala komme i gång, beslöt styrelsen att bygga, så långt det disponibla kapitalet medgaf, d. v. s. administrationsbyggnaden samt maskin- och varmbadhuset, och därefter provisoriskt inreda dessa byggnader till sjukhus.

Den 2 juni 1903 stod anstalten färdig att mottaga de första patienterna, och har dess verksamhet sedan dess alltjämt fortgått i växande skala. Med nådigt medgifvande har anstalten antagit namnet Kronprinsessan Victorias kustsanatorium för skrofulösa barn. Verksamheten
vid sanatoriet.

Såsom redan nämnts, har kustsanatoriet, hvilket för närvarande har plats för 70 patienter, till ändamål att till behandling och vård mottaga med skrofulösa åkommor behäftade barn. I den mån utrymmet medgifvit hafva emellertid å sanatoriet jämväl mottagits patienter, lidande af andra sjukdomar, som med fördel kunna därstädes behandlas. Under de första åren af kustsanatoriets verksamhet voro under vintermånaderna endast ett mindre antal af platserna besatta, beroende på den hos allmänheten rådande uppfattningen, att det bästa resultatet af vistelsen därstädes uppnåddes under sommaren. En viss obenägenhet att ditsända barnen föranleddes äfven däraf, att dessa genom sanatorievistelsen hindrades i sin skolgång. Sedan man emellertid på hösten 1904 vid sanatoriet anställt en lärarinna för att undervisa de i skolåldern varande barnen, har, möjligen äfven på den grund, att allmänheten lärt sig inse, att jämväl vinterkuren medför god verkan, antalet patienter äfven under vintermånaderna varit ganska betydligt. Förutom den egentliga sanatorievården har äfven ett stort antal barn från de kolonier, som pläga under somrarna förläggas till trakten, å anstalten erhållit poliklinisk behandling.

De å sanatoriet uppnådda resultaten äro synnerligen goda. Det öfvervägande antalet därstädes vårdade patienter hafva utskrifvits såsom läkta eller mycket förbättrade. Endast ett fåtal af barnen hafva såsom oförbättrade lämnat sanatoriet.

Till belysande af omfattningen af kustsanatoriets verksamhet samt af de uppnådda resultaten af sjukvården tillåter jag mig hänvisa till följande, ur sanatoriets årsredogörelser hämtade uppgifter.

[41.]

År.	In- skrifna.	Ut- skrifna.	Döda.	Vid årets slut kvarlig- gande.	Kurresultat beträffande de utskrifna.			Anmärkningar.
					Läkta och mycket förbätt- rade.	För- bättrade.	Oför- bättrade.	
1903 ^{2/6—31/12}	59	51	—	8	32	15	2	2 utskrefvos efter kort tid.
1904	137	118	2	17	79	31	8	{ Omkring 70 barn erhö- llo under året poliklinisk be- handling å sanatoriet.
1905	167	127	—	40	111	13	3	{ Ett stort antal barn erhö- llo under året poliklinisk be- handling.
1906	213	187	3	23	113	57	14	{ 3 utskrefvos efter kort tid. Äfven detta år behand- lades ett stort antal barn polikliniskt.

Hela antalet *underhållsdagar* utgjorde:

år 1903 (^{2/6—31/12})	5,480;
» 1904	12,299;
» 1905	18,661;
» 1906	22,054.

Den dagliga *medelbeläggningen* utgjorde:

år 1903 (^{2/6—31/12})	25,7	patienter;
» 1904	33,7	» ;
» 1905	51,1	» ;
» 1906	60,4	» .

Vistelsen å kustsanatoriet räckte i genomsnitt under

år 1903 (^{2/6—31/12})	92,9	dagar;
» 1904	95,3	» ;
» 1905	124,4	» ;
» 1906	127,4	» .

Såsom naturligt är, har det stora flertalet af de å sanatoriet vårdade barnen haft sina hem i de sydliga länen. Under de senare åren hafva emellertid många barn från rikets öfriga delar därstädes mottagits. Af de å sanatoriet vårdade patienterna hafva sålunda haft sitt hemvist:

	År 1903.	År 1904.	År 1905.	År 1906.
i Kristianstads län	14	26	28	26
» Malmöhus »	25	53	44	46
» Hallands »	9	17	21	20
» Blekinge »	5	11	18	24
» Malmö stad	2	7	14	16
» Stockholms stad	4	15	23	50
» Kronobergs län	—	4	8	12
» Östergötlands »	—	1	1	1
» Värmlands »	—	2	2	4
» Kopparbergs »	—	1	—	—
» Stockholms »	—	—	2	2
» Uppsala »	—	—	1	—
» Jönköpings »	—	—	2	1
» Skaraborgs »	—	—	1	1
» Jämtlands »	—	—	1	—
» Västernorrlands »	—	—	1	1
» Vänersborgs »	—	—	—	2
» Västmanlands »	—	—	—	5
» Göteborgs stad	—	—	—	1
» Gäfle »	—	—	—	1
	59	137	167	213

Beträffande föreningens ekonomiska ställning inhämtas af hand- Föreningens
lingarna följande. ekonomi.

Såsom redan förut nämnts, började föreningen sin verksamhet med ett disponibelt kapital af omkring 70,000 kronor, hvilken summa på 3,000 kronor när användts till sanatoriets uppförande. I befintligt skick beräknas byggnaderna hafva kostat omkring 60,000 kronor och inventarierna högst 10,000 kronor. Fastigheten är icke belastad med någon skuld.

För bestridande af de med sanatoriedriften förenade kostnaderna har föreningen att tillgå, förutom de af medlemmarna erlagda årsavgifterna, *dels* räntan å en donation af 15,000 kronor, »Professor Ragnar Bruzelius' frisäng», *dels* vissa årliga anslag af åtskilliga landsting och städer, *dels* de af patienterna erlagda avgifterna, utgående med växlande belopp, beroende på föräldrarnas ekonomiska ställning, *dels* ock frivilliga gåfvor och bidrag af allmänheten. De inflytande medlen hafva visat sig fullt tillräckliga för betäckande af sanatoriets utgifter. Beträffande storleken af de särskilda inkomstposterna och af föreningens utgifter under åren 1903—1905 tillåter jag mig hänvisa till följande sammanställning.

[41.]

	År 1903.	År 1904.	År 1905.
	Kr.	Kr.	Kr.
Inkomster:			
Ränta å donationsmedel	696,28	1,117,39	676:—
Landstingsbidrag	3,750:—	7,500:—	15,200:—
Patientafgifter	3,824,87	10,100,55	16,496,40
Gåfvor och bidrag	1,800:—	2,220,81	—
Extra inkomster	184,50	108,86	235,51
Summa kronor	10,255,65	21,047,61	32,607,91
Utgifter:			
Summa kronor	10,252,64	21,047,61	28,836,24

Såsom af denna sammanställning framgår, spela landstingsbidragen en väsentlig roll i kustersanatoriets ekonomi. Redan innan sanatoriet började sin verksamhet i dess nuvarande form, hade de båda skånska landstingen äfvensom Hallands läns landsting under åren 1901 och 1902 funnit sig böra med vissa mindre belopp understödja det provisoriska sanatorium, som varit inrättadt vid Ängelholms hamn i afvaktan på den nya sjukvårdsanstaltens iordningställande. Sedan kustersanatoriet börjat sin verksamhet, och man mera allmänt lärt sig inse de stora fördelar, som där erbjudas, hafva landstingen visat allt större villighet att ekonomiskt understödja sanatoriet. Sålunda hafva icke blott de landsting, som förut lämnat bidrag till verksamheten, ökat sina anslagssummor, utan nya landsting hafva för hvarje år tillkommit med bidrag. Till belysande af den omfattning, hvori landstingsbidragen utgått, tillåter jag mig hänvisa till följande mig tillhandakomna uppgift:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1907.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kristianstads län	500	1,000	750	1,500	3,000	3,000	4,000
Malmöhus "	—	750	1,500	3,000	5,500	5,500	5,500
Hallands "	—	500	750	1,500	2,600	2,600	2,600
Blekinge "	—	—	750	1,500	2,600	2,600	2,600
Malmö stad	—	—	—	—	1,500	1,500	3,000
Kronobergs län	—	—	—	—	—	900	1,200
Jönköpings "	—	—	—	—	—	—	900
Värmlands "	—	—	—	—	—	—	900
Summa	500	2,250	3,750	7,500	15,200	16,100	20,700

Under åren 1901, 1902 och 1903 erhöles alla s. k. landstingspatienter fri vård. Från och med år 1904 har emellertid kustsanatoriet fått rättighet att uppbära legosängsavgift äfven af landstingspatienterna. Denna avgift, hvilken betalas af patienterna själfva eller vederbörande kommuner, utgick under år 1904 med 35 öre per underhållsdag och patient. Från och med år 1905 äger kustsanatoriet uppbära såsom legosängsavgift 40 öre per underhållsdag af landstingspatienterna från Halland och Blekinge samt 50 öre per underhållsdag af mindre bemedlade eller medellösa patienter, som tillhöra de båda skånska länen och Malmö stad. Sistnämnda avgift erlägges jämväl af patienter från de öfriga län, hvilkas landsting senare tillkommit med anslag till sanatoriet.

Förutom de nu nämnda anslagen erhåller kustsanatoriet jämväl bidrag af Stockholms stad. Detta utgår emellertid icke i form af något bestämdt årligt anslag, utan betalar stadens hälsovårdsnämnd en viss dagavgift för de sjuka barn, som genom nämndens försorg blifva å sanatoriet intagna. Hela summan af de under år 1905 uppburna dagavgifterna från Stockholms hälsovårdsnämnd uppgick till 4,061 kronor. Under år 1906 utgjorde dagavgiften för dessa patienter 1 krona 60 öre.

Genomsnittskostnaden per underhållsdag för samtliga å kustsanatoriet vårdade patienter utgjorde:

under år 1903 ($\frac{2}{6}$ — $\frac{31}{12}$)	kr. 1,87
» » 1904	» 1,57
» » 1905	» 1,55

Den å kustsanatoriet anställda personalen utgjordes i slutet af år 1906 af 16 personer, nämligen en läkare, tillika sanatoriets styresman, en föreståndarinna, en klinisksköterska, ett sköterskebiträde, fyra sköterskeelever, en siffergranskare och kassakontrollant, en lärarinna, en hushållerska, en kokerska, två köksbiträden, en tvätterska samt en gårdskar.

Med anledning af det under somrarna 1905 och 1906 betydligt ökade polikliniska arbetet fanns då jämväl en underläkare anställd å sanatoriet.

Efter att sålunda hafva redogjort för kustsanatoriets tillkomst, utveckling och ekonomiska ställning öfvergår jag nu till den af föreningen gjorda framställningen om anvisande af statsanslag till färdigbyggnad af kustsanatoriet enligt den ursprungliga planen.

Såsom redan förut nämnts, skulle sanatoriet enligt densamma bestå af tre delar, nämligen administrationsbyggnad, maskin- och varmbad-

- [41.] hus samt det egentliga sjukhuset. Af brist på kapital hade föreningen emellertid endast kunnat uppföra de båda förstnämnda byggnaderna, hvadan således nu skulle återstå att uppföra själfva sjukhuset.

Föreningens
ansökning.

Uti sin underdåniga ansökning af den 24 oktober 1904 har föreningens styrelse, under hänvisning till de gynnsamma resultaten af sanatorievården samt det alltjämt ökade förtroende från allmänhetens sida, som kommit anstalten till del, anført, att den tid snart syntes vara inne, då utrymmet å sanatoriet i dess nuvarande skick blefve otillräckligt. Genom de af vissa landsting erhållna bidragen hade sanatoriet med sin nuvarande storlek driftkostnaderna fullt betryggade för de närmaste tre åren, och styrelsen hyste fullt berättigade förhoppningar, att de landsting, som redan understödde sanatoriet, skulle öka sina anslag, i samma mån detta tillväxte, samt att andra landsting och städer också skulle blifva villiga att lämna bidrag till driftkostnaderna. Huruvida styrelsen genom enskilda personers eller allmänhetens offervillighet kunde komma att förfoga öfver ett så stort kapital, som fordrades för att färdigbygga kustsanatoriet, vore däremot mycket ovisst. Styrelsen hade därför tänkt sig att af statskassan få, hvad som behöfdes för detta ändamål. I kampen mot tuberkulosen vore kustsanatorier för skrofulösa barn viktiga faktorer. Norge och Danmark hade länge haft sådana anstalter understödda af staten. Så t. ex. åtnjöte »Kysthospitalet ved Fredriksværn» i Norge med 100 platser enligt uppgift för år 1903 ett årligt statsbidrag af 15,000 kronor, och det danska »Kysthospitalet paa Refsnæs» med 130 platser finge enligt år 1900 lämnadt meddelande af statskassan årligen 25,000 kronor såsom bidrag till driftkostnaderna.

Enligt beräkning af fackmän behöfde styrelsen ett byggnadsanslag af 200,000 kronor. För denna summa kunde kustsanatoriet färdigbyggas och inredas komplett för 150 patienter. Med 70,000 kronor för de redan uppförda byggnaderna och däri befintliga inventarier blefve kostnaden per säng således 1,800 kronor — ett relativt billigt pris. Fullt färdigt skulle detta kustsanatorium blifva en välgörenhetsinrättning af mycket stor betydelse. Hundratals fattiga, sjuka barn skulle där kunna vinna hälsa och lifskraft. I barnåldern vore mottagligheten för tuberkelsmitta störst, men behandlingen af tuberkulösa sjukdomar gäfve de bästa resultaten hos barn.

På grund af hvad sålunda anförts anhöll styrelsen i underdånighet, att Kungl. Maj:t måtte till 1905 års riksdag aflåta proposition om ett anslag af 200,000 kronor till färdigbyggande af Kronprinsessan Victorias kustsanatorium i hufvudsaklig öfverensstämmelse med bifogade ritningar, att utgå med 100,000 kronor år 1906 och 100,000 kronor år 1907.

Enligt de vid ansökningen fogade, af arkitekten O. Anderson i oktober 1904 upprättade ritningarna skulle det nya sjukhuset uppföras i förbindelse med de redan färdiga byggnaderna, hvilka, såsom redan förut omnämnts, för närvarande äro provisoriskt inredda till sjukhus. [41.]
Ritningarna.

Af vid handlingarna fogade planritningar öfver hela byggnadskomplexet framgår, att af dessa byggnader administrationsbyggnaden innehåller å nedra botten kök jämte skafferier, beredningsrum, diskrum och utlämningsrum, matrum för personalen, kontor, två poliklinikrum med vänt- rum och ett mindre badrum samt två rum för öfversköterskan. Våningen 1 trappa upp inrymmer två sjuksalar med plats för sammanlagdt 18 sängar, ett mindre rum med plats för två sängar, fyra förrådsrum och två mindre rum. Genom en 16 meter lång täckt gång står administrationsbyggnaden i direkt förbindelse med det s. k. maskin- och varmbadhuset, hvilket å nedra botten upptager ångpannerum, ett större för anstalten gemensamt varmbad, en större sal för mediko-mekanisk gymnastik, matrum för biträdande läkaren samt förrådsrum. Våningen 1 trappa upp innehåller ett större rum jämte förråd.

Sydväst om sistnämnda byggnad, på ett afstånd af 16 meter och i rak förlängning af den mellan denna byggnad och administrationsbyggnaden ledande sammanbindningsgången skulle det nya sjukhuset förläggas, förbundet med de öfriga byggnaderna genom en täckt gång. Enligt ritningarna skulle det utgöras af ett större midtelparti med två flyglar samt uppföras i två våningar med källar- och vindsvåning. Byggnaden är afsedd att inredas på följande sätt.

Bottenvåningens midtelparti upptager matsal med serveringsrum, en större skolsal, korridor med hufvudtrappa, vestibul och entré. Västra flygeln innehåller dagrum med tillhörande trappa, en sofsal med 20 sängar, tekök, sköterskerum med garderob, operationsrum, omläggningssal, sköljrum, två klosetter samt utgång till gården med trappa. Östra flygeln är till sin inredning lika med den västra, med undantag däraf att den har tre rum med hvardera två sängar i stället för operationsrummet och omläggningssalen.

Våningen 1 trappa upp innehåller i midtelpartiet två sofsalar, den ena med 12 och den andra med 11 sängar, två mindre rum jämte tambur för underläkaren, korridor med trappa samt åt söder vestibul med balkong. Västra flygelns inredning är lika med den underliggande våningen utom därutinnan, att öfver operationsrummet är anordnad ett laboratorierum och öfver omläggningssalen ett sofrum för fyra patienter. Östra flygeln är inredd alldeles lika med den underliggande våningen.

[41.]

Vindsvåningen upptager i midtelpartiet fyra rum jämte korridor och trappa. I västra flygeln finnas inredda tre och i östra flygeln fyra rum.

Källarvåningen är afsedd att inrymma diverse förrådsrum, en pissoar med klosetter, tillgänglig utifrån, hvarjämte i densamma komma att anordnas nödiga värmekamrar med friskluftsintag.

Byggnaden, som skulle uppföras i tegel å betonggrund under tak af galvaniserad plåt, är afsedd att uppvärmas med ånga samt upplysas med elektricitet, alstrad medelst vindmotor samt uppsamlad i ett accumulationsbatteri.

Enligt den uppgjorda planen skulle i den nya byggnaden kunna förläggas sammanlagdt 119 patienter, däraf 46 i bottenvåningen och 73 i våningen 1 trappa upp. Af de 31 patienter, för hvilka platser icke blifvit å de ingifna ritningarna utmärkta, har styrelsen tänkt sig förlägga 11 uti sjukhusets vindsvåning och 20 uti tre rum i andra våningen af administrationsbyggnaden. Hela antalet patienter skulle sålunda kunna uppgå till 150.

Kostnadsför-
slag.

Kostnaderna för kustsanatoriets färdigbyggande och iordningsställande hafva i de vid ansökningsen fogade kostnadsförslagen beräknats till sammanlagt 208,040 kronor 50 öre, såsom framgår af följande sammandrag:

Hufvudbyggnaden.

(Kostnadsförslaget A.)

Jordarbeten	kr. 1,550: —	
Mureri- och stenarbeten	» 96,965: 50	
Timmermansarbeten	» 14,292: —	
Snickeriarbeten	» 13,108: —	
Järn- och plåtarbeten	» 4,045: —	
Diverse arbeten (målning, vatten- och aflopps- ledningar, värmeledning och elektrisk be- lysning m. m.)	» 28,925: —	158,885: 50

Diverse byggnader m. m.

(Kostnadsförslaget B.)

Bostadsbyggnad för öfverläkaren	kr. 17,500: —	
Ångskorsten med fundament	» 2,875: —	
Isoleringsbarack	» 3,500: —	
Desinfektionsugn med öfverbyggnad	» 2,000: —	
Åskledare	» 1,500: —	27,375: —

Inventarier.

41.]

(Kostnadsförslaget C.)

Röntgenapparat och apparater för mediko-		
mekanisk gymnastik	kr.	7,500: —
Ångkök	»	2,280: —
Diverse inventarier för tillökningen af patient-		
antalet med 80 och personalen med 15		
personer	»	12,000: —
		21,780: —
	Summa kronor	208,040: 50

Enligt en af kustsanatoriets läkare medicine licentiaten Ernst Lindahl uppgjord beräkning skulle sanatoriets årliga inkomster efter dess fullbordande belöpa sig till i rundt tal 95,000 kronor. Vid beräkningen af utgifterna har doktor Lindahl tagit till norm utgiftsstaten på det danska »Kysthospitalet paa Refsnæs». Enligt årsberättelsen för 1901 utbetalades för driften af detta sjukhus 90,997 kronor 41 öre med ett dagligt patientantal af i genomsnitt 130,3. Medelbeläggningen å Kronprinsessan Victorias kustsanatorium efter utvidgningen kunde beräknas till 140 patienter, och förhållandena syntes vara sådana, att detta sanatorium kunde drifvas relativt billigare än »Kysthospitalet paa Refsnæs».

Sanatoriets
inkomster och
utgifter efter
utvidgningen.

Inkomsterna hafva antagits inflyta från:

14 under 300 dagar belagda sängar i halfenskildt rum		
å kr. 2: 50	kr.	10,500: —
110 under 350 dagar belagda sängar i allmän sal		
(landstingsplatser) å kr. 2: —	»	77,000: —
10 under 350 dagar belagda sängar i allmän sal å kr. 1: 50	»	5,250: —
5 » 350 » » » » » » » 1: —	»	1,750: —
1 » 340 » belagd donationssäng å kr. 2: —	»	680: —
	Summa kronor	95,180: —

Antalet underhållsdagar skulle således enligt denna kalkyl uppgå till 48,290.

Denna beräkning af inkomsterna har doktor Lindahl ansett sannolik, då man kunde antaga såsom gifvet, *dels* att de landsting, som hittills lämnat understöd till kustsanatoriet, skulle öka sina anslag, i samma mån som de i större utsträckning kunde begagna sig af detsamma för sin sjukvård, *dels* att andra landsting skulle blifva villiga att understödja och draga fördel af sanatoriet, *dels ock* att donationer till frisängar skulle under kommande tider tillfalla detsamma.